

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

2

Naslov originala
SAYYID QUTB
FĪ ZILĀLIL-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī zīlāli-l-Qur'ān

2

SARAJEVO, 1996.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potradi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobjali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

2

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Počevši od ovog džuzua u suri el-Bekare, tekst je koncentrisan na pripremanje muslimanskog društva za preuzimanje velikog povjerenja - vjere i namjesništva na Zemlji u ime ove vjere; ovo društvo koje se razvija, susreće se, s vremena na vrijeme, sa protivnicima u vidu rasprava, prvenstveno sa Sinovima Isrâilovim, suočavajući se sa njihovim smutnjama, spletkama, pa i sukobima zbog osnovnih ideoloških principa, pa i zbog samog postojanja tog muslimanskog društva. Tu ćemo naići i na Božije smjernice upućene muslimanskom društvu kako da se suprotstavi raznovrsnim metodama koje mu nameće protivnik. U tekstu se također upozorava muslimansko društvo da ne naleti na klizav teren na kome su prije njih pali Sinovi Isrâilovi.

Osnovna tema ovog džuzua, i ostatka ove sure je davanje muslimanskom društvu specifičnosti nasljedničke Umme, specifičnosti u okretanju pri namazu prema Kibli, posebnog svojstva, posebnosti u okretanju prema Kibli, specifičnosti njenih zakona koji potvrđuju zakone ranije objavljenih vjera... Ta se Umma karakteriše i svojim kompleksnim programom, prije svega svojim posebnim poimanjem Bitka i života, stvarnošću njena povezivanja sa svojim Gospodarom, svojom (specifičnom) ulogom na zemlji, iz čega proističu životne i materijalne obaveze, svijest o ponašanju u radu i požrtvovanost i spremnost za apsolutnu pokornost i predanost Allahu, predstavljenim u učenju časnog Kur'ana i smjernicama Vjerovjesnika, alejhi-s-selam. Karakteristika te Umme je da prihvati sve to s punom predanošću, zadovoljstvom, pouzdanjem i čvrstim uvjerenjem.

U tekstu se dalje govori o promjeni Kible, iz čega se može razumjeti da se želi ovoj Ummi da bude pravedno da njezin narod svjedoči protiv ljudi a Vjerovjesnik protiv njih; da ta Umma ima rukovodeću ulogu na Zemlji, nadzor i upućivanje. Primjećujemo da se ta Umma poziva na strpljenje kod preuzimanja ove obaveze stavljene joj na pleća; - da će je ta obaveza, koju će predložiti cijelom čovječanstvu, možda koštati života i

imetka; zatim da bude zadovoljna Božijom odredbom i da sve u svakom slučaju prepušta Njemu.

Ovdje nailazimo i na objašnjenja nekih pravila vjerskog poimanja, gdje se zaključuje da bogobožnost i dobročinstvo čine dobro djelo, a ne pregibanje i okretanje prema istoku i zapadu. To je odgovor Jevrejima na njihovo uznemirenje, šutnju, obmanjivanje, izazivanje spora i licemjerstva u onome što oni znaju da je Istina. Glavnina razgovora u ovom odlomku odnosi se na promjenu Kible, na priče i podvale koje su kružile u vezi s tim.

Tekst nastavlja sa utvrđivanjem praktičnog sistema i načina klanjanja Bogu. Ova dva elementa su osnova na kojima počiva život ove Umme i organiziranje njezina društva kako bi mogla odgovarati preuzetim zadacima. Tu nalazimo odredbu: o kisasu, uzvratanju istom mjerom, o oporuci, o postu, o borbi u zabranjenim mjesecima i o Mesdžidu-l-Haramu, o hadžu, o vinu i kocki, te o porodici; i to sve međusobno jako povezano osnovnom idejom i sponom sa Allahom. Na kraju ovog džuzua naići ćemo i na kazivanje o životu Sinova Israilovih nakon Mūsāa, i to povodom razgovora o džihadu životom i imetkom, kada su Sinovi Israilovi prigovarali svom Vjerovjesniku riječima: *Postavi nam vladara da bismo se na Allahovu putu borili!* (2/246)

U ovom dijelu su brojne poruke i upute muslimanskom društvu, nasljedniku poslanstava koja su bila prije njih. Tu nailazimo na pouke tih naroda u pogledu ovog nasljedstva.

Kroz obraćanje na ovaj džuz, a imajući u vidu i prvi džuz ove sure, spoznajemo prirodu borbe koju je Kur'an vodio i prirodu cilja kojeg je namjeravao ostvariti izgradnjom muslimanske Umme. To je rigorozna borba protiv smutnji, spletki, poigravanja, praznih priča, podvala i laži, uporedo sa ukazivanjem na ljudsku slabost, unošenjem smutnje i fatamorganske ciljeve u ljudskoj duši. To je istovremeno borba na putu izgradnje i upute, na putu razvijanja zdravog poimanja koje omogućava da na njemu počiva namjesnička Umma na Zemlji, koja preuzima pravilno vođenje cjelokupnog čovječanstva.

Nadnaravnost Kur'ana javlja se ovdje u punom sjaju upute i osnove koju je donio Kur'an u cilju izgradnje prvog muslimanskog društva. Ove

upute nose i dalje iste poruke i nužne osnove za uspostavljanje muslimanskog društva u svako vrijeme i na svakom mjestu. To je borba koju je poveo Kur'an protiv neprijatelja ove Ummе. Ona je jedna te ista koja se može voditi i u svako drugo vrijeme i na svakom drugom mjestu. Štaviše, tradicionalni neprijatelji Ummе s kojima se tada suočio Kur'an sa njihovim spletkama, njihovim smutnjama i njihovim podvalama su jedni te isti, a i sredstva kojima su se služili su jedna te ista. Izmijenjeni su samo oblici sredstava sa izmjenom okolnosti. Istinitost i priroda tih sredstava ostali su isti. Muslimanska Umma morala bi u svojoj borbi i preventivi da primijeni poruke Kur'ana, tj. potrebu prvog muslimanskog društva. Muslimansko društvo je također potrebno da se, pri izgradnji pravilnog poimanja i spoznaje svog položaja u odnosu na svemir i svijet, obrati na iste tekstove i iste poruke Kur'ana. U tome će naći jasno ocrtane staze svoga puta. Njih nećeš naći ni u jednom drugom izvoru saznanja i smjernica. Kur'an ostaje trajno radna knjiga ove Ummе u njezinom životu, istiniti vođa na njezinom realnom putu, njezin kompletni, sveobuhvatni ustav na koji se ona oslanja, njezin životni program, sistem društva, pravila međunarodne saradnje, etičkog i praktičkog ponašanja. Eto i ovo je nadnaravna pojava.

« سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ : مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبَلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا ؟ قُلْ :
لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ، يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ
أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا .
وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبُ عَلَى
عَقْبَيْهِ ؛ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ؛ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ
إِيمَانَكُمْ ، إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَوْؤُفٍ رَحِيمٌ .

« قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ، فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا ، فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ؛ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ ، وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ * وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ، وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبَلَتِهِمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ
قِبْلَةَ بَعْضٍ ، وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ، إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ *

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ ، وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ
 أَلْحَقَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ * أَلْحَقْ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ * وَلِكُلِّ وِجْهٍ هُوَ
 مُوَلِّبُهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ ، أَيَّمَا تَكُونُوا آيَاتُ بِكُمْ اللَّهُ جَمِيعًا ، إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ
 شَيْءٍ قَدِيرٌ * وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؛ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ
 رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ * وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ
 الْحَرَامِ ، وَحَيْثُمَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ، لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ
 حُجَّةٌ ، إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَحْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي ، وَلَا تَمِمْ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ
 وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ .

« كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ ، وَيُعَلِّمُكُمْ
 الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ ، وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ * فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ ،
 وَاشْكُرُوا لِي ، وَلَا تَكْفُرُونِ » .

Neki ljudi kratke pameti reći će: "Šta ih je odvratilo od Kible njihove prema kojoj su se okretali?" Reci: "Allahov je i istok i zapad; On ukazuje na pravi put onome kome On hoće." (2/142).

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok. I Mi smo promijenili Kiblu prema kojoj si se prije okretao samo zato da bismo ukazali na one koji će slijediti Poslanika i na one koji će se stopama svojim vratiti - nekima je to bilo doista teško, ali ne i onima kojima je Allah ukazao na pravi put. Allah neće dopustiti da propadnu molitve vaše. - A Allah je prema ljudima zaista vrlo blag i milostiv (2/143).

Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu. Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to istina od Gospodara njihova - a Allah motri na ono što oni rade (2/144).

I kada bi ti onima kojima je data Knjiga sve dokaze donio, oni opet ne bi prihvatili tvoju Kiblu, a ni ti nećeš prihvatiti njihovu Kiblu, niti će iko od

njih prihvatiti ičiju Kiblu. A ako bi se ti za njihovim željama poveo, kada ti je već došla Objava, tada bi ti sigurno nepravedan bio (2/145).

Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju (2/146).

Istina od Gospodara tvoga dolazi, zato nikako ne budi od onih koji sumnjaju! (2/147)

Svako se okreće prema svojoj Kibli, a vi se potrudite da druge, čineći dobra djela, pretečete! Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati - Allah, zaista, sve može (2/148).

I iz svakog mjesta u kome budeš, ti lice svoje Časnom hramu okreni, istina doista od Gospodara tvoga dolazi, - Allah motri na ono što radite (2/149).

I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje Svetom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta da prigovore, osim inadžija između njih, - njih se ne bojte, Mene se bojte! - A da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio i da biste na pravom putu bili (2/150).

Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči (2/151).

Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti! (2/152)

Razgovor o ovoj cjelini skoro da će se ograničiti na slučaj promjene Kible, na okruženja u vezi s tim, spletke koje Jevreji nastoje da ubace u muslimanske redove tom prilikom, njihove prigovore koje su uputili u vezi sa ovim, razmatranje utjecaja tih prigovora i odraza u dušama nekih muslimana, odnosno u muslimanskom taboru uopće.

Ne postoji nikakva definitivna verzija kazivanja o ovom pitanju niti nešto historijsko vezano za ovaj problem koje bi govorilo tačno o tome. Posebni ajeti koji se navode u Kur'anu odnose se na promjenu Kible iz Jerusalema ka Bejtu-l-Haramu u Mekki. Ovi ajeti objavljeni su u Medini 16 ili 17 mjeseci po Hidžri.

Iz kazivanja koja su vezana za ovaj događaj može se zaključiti da su muslimani u Mekki klanjali okrenuti prema Kabi od dana propisa namaza. O tome nema kur'anskog teksta. Po dolasku u Medinu muslimani su se

počeli okretati prema Jerusalemu na osnovu Allahove naredbe Vjerovjesniku, alejhi-s-selam. Preovlađuje mišljenje da ni to nije bila kur'anska odredba. Napokon ona stiže i glasi: *Okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu (2/144)*, što je dokinuto.

U svakom slučaju, okretanje muslimana u namazu prema Jerusalemu, a to je Kibla sljedbenika Knjige, Jevreja i kršćana, uzrok je da su to Jevreji uzeli kao povod da ne prihvate islam, jer su u Medini pustili glasine da je okretanje Muhammeda i njegovih pristalica za vrijeme namaza prema njihovoj Kibli dokaz da je njihova vjera prava vjera, njihova Kibla prava Kibla i da su oni ti koji su na pravom putu. Zbog toga bi bilo preče Muhammedu i njegovim pristalicama da oni pristupe njihovoj vjeri, a ne da on poziva Jevreje u islam.

Istovremeno, ovo pitanje palo je veoma teško muslimanima - Arabljanima, koji su još i u vrijeme džahilijeta bili skloni da ukazuju visoku počast Bejtu-l-Haramu, bilo im je teško da Jerusalem učine svojom Kabom i Kiblom. Pitanje je postalo još složenije kada su čuli riječi Jevreja koji prigovaraju na sve ovo. Oni su i to koristili kao dokaz protiv muslimana.

Muhammed, alejhi-s-selam, sa žudnjom je bacao pogled prema nebu ne izražavajući pri tome ništa, iz pristojnosti prema Allahu, očekujući da će doći Njegovo uputstvo u vezi sa Kiblom, koje će ga zadovoljiti.

I zaista, u Kur'anu stiže pozitivan odgovor po želji Resulullaha, alejhi-s-selam, riječima:

Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu (2/144).

Neka kazivanja navode da je ovo bilo 16. ili 17. mjeseca po Hidžri, da su neki muslimani, kada su čuli vijest o promjeni Kible, bili u pola namaza pa su se okrenuli prema Mesdžidu-l-Haramu za vrijeme namaza i dovršili taj namaz okrenuti prema novoj Kibli.

Tada Jevreji pustiše glasine na sva zvona, jer im je bilo veoma teško što su se Muhammed, alejhi-s-selam, i muslimansko društvo okrenuli u drugom pravcu, a ne njihovoj Kibli, i što su oni, Jevreji, izgubili dokaz koji su uzimali kao potvrdu za svoju odabranost. Počeli su izazivati sumnju kod muslimana u pitanju vrijednosti islama. Počeli su ubacivati sjeme sumnje i

nemira u muslimanske redove izazivajući među muslimanima sumnju u rukovođenje i osnovne principe islamskog učenja. Jevreji su govorili muslimanima: "Ako je bilo okretanje u ranije vrijeme prema Jerusalemu neispravno, onda su i vaši namazi koji su obavljani za to vrijeme potpuno neispravni, a ako su bili ispravni, onda novo okretanje prema Mesdžidu-l-Haramu je neispravno. I svi vaši namazi su, na osnovu toga, uzaludni. U svakom slučaju, ovo dokidanje ili izmjena naredbi ili ajeta iz Kur'ana, nije od Allaha, što znači da Muhammed ne prima objavu od Allaha!"

Obraćanje na objavu u Kur'anu vezanu za ovaj predmet u riječima: *Mi nijedan propis ne promijenimo, niti ga u zaborav potisnemo...* (2/106), ukazuje sasvim jasno kakav su nemir izazvali Jevreji ovim napadom u srcima nekih muslimana i u muslimanskim redovima. O tome se govori u pune dvije cjeline prvog džuzua i u ovoj cjelini ovog džuzua, zatim kroz potvrđivanja, objašnjenja i upozorenja na kojima ćemo se kasnije detaljno zadržati kada budemo izlagali kur'anski tekst.

Sada ćemo govoriti o promjeni Kible i o specifičnosti muslimana vezanoj za promjenu Kible.

Ovo je bio veliki događaj u historiji muslimanskog društva. On je imao jakog utjecaja na njihov život.

Prvo je došlo do promjene Kible iz pravca Mekke prema Jerusalemu iz odgojnih razloga, na koje ukazuje tekst Kur'ana:

I Mi smo promijenili Kiblu prema kojoj si se prije okretao samo zato da bismo ukazali na one koji će slijediti Poslanika i na one koji će se stopama svojim vratiti (2/143).

Arabljeni su ukazivali poštovanje prema Bejtu-l-Haramu još u predislamskom periodu. Smatrali su ga svojim nacionalnim obilježjem. Pošto je islam želio da čini srca iskrenim prema Allahu i oslobodi ih svake ovisnosti o drugome, nastojao ih je osloboditi svake oholosti, svake fanatičnosti o Allahovom programu vezanom direktno za Allaha. Težio je osloboditi ih svake historijske obloge ili rasističke naznake ili naznake vezane za neko tlo općenito. Dokinuo je obraćanje Bejtu-l-Haramu u namazu i odabrao smjer, za jedno vrijeme, da se okreću prema Jerusalemu. Ovo je učinjeno da bi se njihove duše spasile da ne potonu u predislamski period i njegove natruhe i da bi se spasile svega drugoga što je bilo vezano za taj period, da bi se svaki onaj koji slijedi Vjerovjesnika pojavio bez ikakvih drugih naznaka, da bi ispoljavao pokornost, pouzdanje, zadovoljstvo i punu predanost Bogu za razliku od onih koji se vraćaju

nazad i koji se ponose predislamskim obilježjem vezanim za nacionalnost, zemlju i historiju ili da se time zakite u dubini svojih osjećaja, u čežnji srca i predanosti izbliza ili izdaleka.

I upravo onda kada se muslimani predaše i usmjериše prema Kibli na koju ih je uputio Resulullah, alejhi-s-selam, i u vrijeme kada počеше uzimati ovaj događaj sebi kao dokaz, dolazi Allahova naredba da se muslimani u namazu okreću prema Mesdžidu-l-Haramu, jer su srca muslimana bila vezana za Bejtullah zbog islama, zbog činjenice da su ovu Kuću izgradili Ibrahim i Ismail radi Boga, da bude nasljedstvo cjelokupne Umme-muslimana, kuća koja je nastala odazivajući se dovi Ibrahimovoj njegovu Gospodaru da pošalje nekoga iz njegovog potomstva koji bi bio vjerovjesnik islama, vjere koju su ispoljavali i Ibrahim i njegovi sinovi i njegovi unuci, kao što je to rečeno u prošlom džuzu:

A kada je Ibrahima Gospodar njegov s nekoliko zapovijedi u iskušenje stavio, pa ih on potpuno izvršio,... (2/124).

Već je bilo riječi o Mesdžidu-l-Haramu, njegovom građenju i popravci, o kazivanjima koja su kružila u vezi s tim, o diskusiji sa sljedbenicima Knjige i višebošcima vezanoj za Ibrahima i njegove sinove, vjeru, Kiblu, zavjet i oporuku. To je bio govor izložen u ovoj suri na veoma lijep način pripremajući temu o promjeni Kible muslimana poslije izvjesnog vremena iz Jerusalema prema Mesdžidu-l-Haramu. Promjena Kible prema Mesdžidu-l-Haramu, koga su izgradili Ibrahim i Ismail i koji su tom prilikom dugo, dugo molili Allaha..., javlja se u ovom kontestu kao logični i prirodni slijed sa nasljedstvom muslimana, vjere Ibrahimove i njegova zavjeta Allahu. To je osjetilni smjer koji je u punoj saglasnosti sa smjerom svijesti kojeg formira taj historijski podatak.

Allah je obavezao Ibrahima da bude musliman, a Ibrahim obavezao islamom svoje sinove poslije toga, takvu istu obavezu prihvatio je i Jakub, a on je Isrâil. Ibrahim je znao da nasljedstvo koje je Allah zavještao i Allahova dobrota ne mogu pripadati nasilnicima.

Ibrahim i Ismail obavezuju se da će podići Bejtu-l-Haram. To je njihovo nasljedstvo koje nasljeđuju oni koje je Allah njima dvojici povjerio. Muslimanski svijet, Umma, nasljednik je Allahovog zavjeta Ibrahimu i Ismailu zbog Allahove dobrote prema njima dvojici. Prema tome, prirodno je i ligočno da se mekanski Bejtullah nasljeđuje i da se čini Kiblom.

Ako su se muslimani u namazu jedno vrijeme okretali Jerusalemu, kome se okreću Jevreji i kršćani, to je bilo zbog posebne svrhe na koju

ukazuje tekst i što je ranije objašnjeno. Sada, Allah želi da to nasljedstvo zavjetuje muslimanima, Ummi. Sljedbenici Knjige porekli su da pripadaju vjeri svoga oca Ibrahima, da pripadaju vjeri - islamu i na taj način da učestvuju u ovom nasljedstvu. Sada je došlo do promjene Kible. Promijenjena je u pravcu prve Allahove kuće, koju je izgradio Ibrahim, da bi se istakla svaka karakteristika nasljedstvu muslimana u osjećaju, u svijesti, u nasljedstvu vjere, u nasljedstvu Kible i u nasljedstvu svakog dobra od Allaha.

Specifičnosti i odlike su nužne za muslimansko društvo: u poimanju i vjerovanju, u Kibli i u ibadetu. I jedno i drugo mora imati u sebi odliku i specifičnost. Ovo je sasvim jasno kada se radi o poimanju i vjeri. Međutim, ponekad nije dovoljno jasno kada su u pitanju Kibla i obredi ibadeta. Ovdje se nameće potreba osvrta na vrijednost forme ibadeta.

Onome koji gleda na ove forme ibadeta, bez ikakvih unutrašnjih odnosa i bez prirode ljudske duše i njezina utjecaja, možda će izgledati da je insistiranje na samoj ovoj formi nešto što podsjeća na uski fanatizam ili nešto što bi se moglo nazvati robovanjem formi. Međutim, boljim uvidom i dubljim promicanjem u prirodu ibadeta otkrit će se druga istina koja zaslužuje pažnju.

Ljudsko biće po svojoj prirodnoj sklonosti, koja proističe iz samog sastava čovjeka: tijela koje je vidljivo i duše (ruh), koja je nevidljiva, teži ka vidljivim oblicima da bi izrazilo svoje unutrašnje osjećaje. Ovi unutrašnji osjećaji neće se smiriti sve dok ne ostvare vidljive forme koje čula mogu da spoznaju. Na taj način formira se i izraz, a njime putem čula odražava istovjetnost onoga što je i u duši. Tada se duša umiri i smiri, potpuno isprazni osjećajni teret, osjeti skladnost između pojavnog i skrivenog, nalazi ugodan odjek za smještaj tajni i nepoznatog, za smještaj u pojavnom svijetu i u formi istovremeno. Nalazi udoban odziv za svoju skladnost prema tajnama i nepoznatom i sklonost prema pojavnom svijetu u isti mah.

Na ovoj prirodnoj osnovi islam uspostavlja sve svoje vjerske obrede. Oni se ne mogu izvršiti samo nijetom niti duhovnim usmjerenjem. Ovo usmjerenje ima vidljivu formu: stajanje, okretanje prema Kibli, uvodni tekbir, učenje, ruku' i sedždu u namazu. Oblačenje ihrama na određenom mjestu, određeno odijelo, hodanje i polagahno trčanje (sa'j), dove, odazivanje (telbija), klanje kurbana i brijanje, skraćivanje kose za vrijeme hadždža, nijet, ustezanje od jela i pila i tjelesnih uživanja za vrijeme posta - tako je svaki ibadet neka vrsta kretanja i u svakom kretanju je ibadet, da bi došlo do povezivanja onoga što je u duši vidljivo i onoga što je skriveno

u njoj i usklađivanje moći duše i zajedničkog potvrdnog odgovaranja prirodi na način koji se poklapa sa specifičnim poimanjem islama.

Allah zna da je prirodna želja kod uzimanja vidljivih formi skrivenih moći ono što je odvojilo one koji su skrenuli sa pravog puta; ta želja grupe ljudi otkriva veliku moć u materijanim simbolima otjelovljenim u kamenu i drvetu, zvijezdama, Suncu, Mjesecu, stoci, ptici itd. kada više nisu bili u stanju da nađu skladan postupak uočljivog izražaja o skrivenoj moći. Tada je došao islam i odlazao se pozivu prirode određenim formama obreda ibadeta oslobađajući Božije biće svih osjetilnih pojmova i svih strana; čovjek se okreće prema Kibli onda kada se okreće Allahu u svojoj cjelini, srcem, osjećajem i svojim organima. Tada dolazi do kompletiranja jednosti i čvrstog povezivanja svih moći čovjeka u okretanju prema Allahu koji nema mjesta, premda čovjek uzima sebi Kiblu iz mjesta.

Bilo bi neophodno istaći mjesto kome se muslimani okreću u namazu, ibadetu i isticanju toga mjesta kako bi se ono razlikovalo, istaklo u njegovu predočanju programa i smjera. Ova karakteristika je odlazivanje svijesti u isticanju i osamljenju kao što ona svojom ulogom čini svijest da se odlikuje i osamostaljuje.

Zbog toga je i bilo zabranjeno da musliman oponaša osobine drugih, koji nisu muslimani, a koje izražavaju njihove unutarnje osjećaje, kao što je zabranio i oponašati njihov način osjećaja, ili svakodnevnog ponašanja. Ovo nije znak šovinizma niti pridržavanje nečega samo s formalne strane. Njegov smisao je dublji i prelazi okvire formalnosti. To je uzimanje u obzir unutrašnjih pogonskih podstreka koji stoje iza vidljivih formi. Ti podstreci su ono što pravi razliku između naroda i naroda, intelektualnosti i intelektualnosti, poimanja i poimanja, unutarnjeg osjećaja i unutarnjeg osjećaja, morala i morala i stremljenja u cjelokupnom životu i stremljenja.

Ebu Hurejre (r.a) prenosi riječi Resulullaha, alejhi-s-selam: "Jevreji i kršćani nisu definisani; ne oponašajte ih!" (Navedeno citiraju Malik, Buhari, Muslim i Ebu Dāvūd.)

Resulullah, alejhi-s-selam, je rekao, izlazeći pred džemat kad su džematlije ustale: "Nemojte se dizati kao što se dižu nearapi iz poštovanja jedan prema drugom" (prenose Ebu Dāvūd i Ibn Madže).

Muhammed, alejhi-s-selam, je rekao: "Nemojte me nazivati svetim kao što su to učinili kršćani sa sinom Merjeminim. Ja sam čovjek - rob, pa govorite: Božiji rob i Njegov Poslanik" (citira Buhari).

Muslimanima je zabranjeno da oponašaju druge u odijelu, kretanju, ponašanju, govoru i odgoju, jer iza svega toga stoji unutarnji osjećaj koji pravi razliku između poimanja i poimanja, u programu u životu i programu, u karakteristici nekog društva i karakteristici drugog društva.

U islamu se zabranjuje da se čovjek obraća drugom osim Allahu i da napušta Njegov program koji je dat ovoj Ummi - muslimanima, da ga realizira na ovoj Zemlji. Zabranio je unutarnji poraz pred bilo kakvim drugim narodom na Zemlji, jer unutarnji poraz pred bilo kojim društvom je poraz koji se uvlači u dušu čovjeka, koji počinje da oponaša to društvo. Muslimansko društvo uspostavljeno je da bi bilo vodeće društvo u svijetu. Zbog toga ono mora da se oslanja u svom oponašanju, isto onako kao što se oslanja i u svojoj vjeri, na izvor koji ga je odabrao za rukovodstvo. Muslimani su ti koji su uzvišeni. Oni su narod umjerenosti, oni su odabrana Umma data svijetu. Pa onda, odakle oni crpe svoja poimanja i svoj program? Odakle oni crpe svoje oponašanje i svoje sisteme? Nema drugog izvora nego samo Allah. Prema tome, oni crpe od Onog koji je Najbliži... od Koga su došli, da bi Ga slavili.

Islam je osigurao čovječanstvu najšire obzorje poimanja, najbolji program u životu. Islam poziva cijelo čovječanstvo k sebi. I time što islam traži jedinstvo čovječanstva na vlastitoj osnovi, a ne na nekoj drugoj osnovi i što traži jedinstvo na osnovu svoga programa, a ne na osnovi nekog drugog programa, što traži jedinstvo pod svojom zastavom, a ne pod zastavom bilo koga drugog - nije to znak šovinizma. Prema tome, ono što te poziva ka jedinstvu u ime Allaha, ka jedinstvu u ime najispravnijeg poimanja, ka jedinstvu u najboljem sistemu, a ne želi traženje jedinstva otcjepljenjem od Božijeg programa i vraćanjem u propast džahilijet - perioda, nije šovinizam. Možemo i ovako reći: Islam je fanatičan, ali radi dobra, istine i činjenja dobra drugome.

Muslimansko društvo koje se okreće prema naznačenoj Kibli mora da spozna smisao ovog okretanja. Kibla nije samo mjesto kome se okreće društvo ili kome se usmjerava kad klanja namaz. Jer mjesto ili strana su samo simbol, simbol radi razlike i posebnosti, radi karakteristika poimanja, osobenosti, cilja, interesovanja i bitisanja.

Muslimanski narod, Umma, koja danas živi među raznovrsnim svjetonazorima koja prekrivaju cjelokupni svijet i koja uporno i tvrdoglavo odbijaju islamski svjetonazor, Umma koja živi između raznih ciljeva tog svjetonazora - kome, uostalom, teži svijet - živi između tog predodjenja koje je zaokupilo pamet svih ljudi i između pojedinih zastava takvog poimanja

koje leprša iznad svih naroda, osjeća danas nasušnu potrebu da se odlikuje posebnom osobenošću, da ne oponaša vladajuću osobenost, koja uporno i tvrdoglavo odbija islamski svjetonazor. Muslimanski narod, Umma, mora da se odlikuje posebnim poimanjem Postojećeg, bitka i života, da ne oponaša vladajuća poimanja protivna islamskom, da se odlikuje ciljevima i interesovanjima koja se poklapaju s ovom osobenošću i ovim poimanjem, da se odlikuje posebnom zastavom na koju je upisano samo ime Allahovo, i da se prepozna da je islamsko društvo umjerena zajednica koju je Allah učinio da nosi povjerenje vjere i njezino nasljedstvo.

Ova ideologija je kompletan program života. Ona karakteriše Ummu koja je nasljednik nasljedstva islamske ideologije, svjedok ljudima, koja je zadužena da vodi cjelokupno čovječanstvo Allahu... Ostvarenje ovog programa u životu muslimanskog naroda ogleda se u tome što mu daruje odliku u osobenosti i biću, u cilju i interesovanju, u zastavi i prepoznatljivosti; to je ono što mu daje ulogu rukovođenja koje je za njega stvoreno i koje je njemu namijenjeno. Muslimansko društvo bez ovog programa bilo bi izgubljeno u lutanju, imalo bi nesigurne naznake nepoznatih osobina, bez obzira kakvim se ruhom zaogrnilo, kakve pozive imalo i kakve oglase davalo.

Da se vratimo na razgovor povodom promjene Kible, da se suočimo sa kur'anskim tekstom - detaljnije.

Neki ljudi kratke pameti reći će: "Šta ih je odvratilo od Kible njihove prema kojoj su se okretali?" Reci: "Allahov je i istok i zapad; On ukazuje na pravi put onome kome On hoće (2/142).

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok. I Mi smo promijenili Kiblu prema kojoj si se prije okretao samo zato da bismo ukazali na one koji će slijediti Poslanika i na one koji će se stopama svojim vratiti - nekima je to bilo doista teško, ali ne i onima kojima je Allah ukazao na pravi put. Allah neće dopustiti da propadnu molitve vaše. - A Allah je prema ljudima zaista vrlo blag i milostiv (2/143).

Iz kur'anskog teksta i slijeda događaja u Medini proističe da se pod sintagmom *Neki ljudi kratke pameti* misli da su to Jevreji. Oni su izazvali

galamu nastalu povodom promjene Kible, kao što smo već rekli. Oni su dali povoda pitanju: *Šta ih je odvratilo od Kible njihove prema kojoj su se okretali?* (2/142), a to je bio Jerusalem.

Prenosi Berra Ibn Azib (r.a.): "Prvo što je uradio Resulullah po dolasku u Medinu: odsjeo je kod svojih djedova ili kod svojih možda je rekao tetaka - Ensarija, i klanjao okrećući se prema Jerusalemu 16 ili 17 mjeseci, a volio je da mu je Kibla bila Ka'ba. Prvi namaz koji je klanjao u Medini bila je ikindija. S njim su klanjali još neki ljudi. Jedan od tih ljudi koji su klanjali s njim izašao je i prošao pored grupe muslimana koji su klanjali u džamiji i bili na ruku'u, pa im je rekao: "Tako mi Boga, klanjao sam sa Vjerovjesnikom okrenut prema Kabi." I oni se okrenuše prema Kabi. Jevreji su bili veoma zadovoljni što su se muslimani do tada za vrijeme namaza okretali prema Jerusalemu, a kada su se okrenuli prema Kabi, oni su to prezreli i osudili. Tom prilikom objavljeno je: *Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu...* (2/144).

...Ljudi kratke pameti - a to su Jevreji - postaviše pitanje: *Šta ih je odvratilo od Kible njihove prema kojoj su se okretali?*" (2/142) (navode Malik, Muslim, Buhari i Tirmizi).

Primijetiti ćemo da tretiranje ovog pitanja u Kur'anu i ovih spletki ukazuje na ozbiljnost posljedica te kampanje koja se odrazila tada u srcima nekih muslimana i u muslimanskom taboru.

Iz formulisanja ovog pitanja: *Neki ljudi kratke pameti reći će: "Šta ih je odvratilo od Kible njihove prema kojoj su se okretali?"* (2/142), vidi se da je ovo bila priprema za oglašavanje promjene Kible, o čemu će se govoriti u slijedećem dijelu ovog izlaganja, i povod njihovim pričama i postavljenim pitanjima, koja su bila poznata Allahu, da će ih neki ljudi kratke pameti postaviti, ili je to bio odgovor na ova pitanja koja su oni postavili kao što je to rečeno u spomenutom hadisu. Primjećuje se da je uzet ovaj pristup da bi se najavilo da su njihove riječi i ono što su oni rekli bilo predviđeno, bila je poznata namjera toga i pripremljen odgovor. To je jedan od načina odgovora, koji je djelotvorniji.

Kur'an tretira posljedice ovog pitanja i predočava Resulullahu, alejhi-s-salam, s čime će se suočiti, da da pravu istinu o tome i istovremeno da ispravi opće poimanje ovih pitanja, pa kaže:

Reci: "Allahov je i istok i zapad; On ukazuje na pravi put onome kome On hoće." (2/142).

I istok i zapad su Allahovi. Svako usmjeravanje je prema Njemu bez obzira na koju stranu bilo usmjereno. Niti strane, niti mjesta sama po sebi nemaju nikakvu prednost. Njima daje prednost i specifičnost Allahov izbor i usmjeravanje prema Njemu. Allah upućuje koga hoće na pravi put. Kada izabere ljudima smjer ili pravac i odabere im Kiblu, onda je to odabrano. Zahvaljujući tome, oni idu pravim putem.

Time se definiše poimanje mjesta, strane i pravog izbora sa koga čovječanstvo prima upute i istinu pravog smjera, a to je smjer prema Allahu u svakoj situaciji

Dalje se govori ovoj Ummi o njezinoj velikoj istini na ovom svijetu, o njezinoj značajnoj ulozi na Zemlji, o njezinom uglednom mjestu u čovječanstvu, o njezinoj osnovnoj ulozi u životu ljudi. Ovo sve traži da Umma ima svoju posebnu Kiblu, svoju osobenost, da sluša samo Allaha koji je Ummu odabrao za ovo veliko djelo.

I tako smo od vas stvorili pravednu zajednicu da budete svjedoci protiv ostalih ljudi, i da Poslanik bude protiv vas svjedok... (2/143).

To je pravedna zajednica koja će svjedočiti protiv svih ljudi i uspostaviti među njima pravdu i pravičnost, postaviti mjerila i vrjednote, iznijeti pred njih svoj stav koji će biti mjerodavan, koji će vagati njihove vrijednosti, njihova poimanja, njihova oponašanja i njihove simbole i o tome izreći konačnu riječ, kako bi se moglo reći: "Ovo je istina od toga, a ovo neistina", a neće biti mjerodavna ona poimanja, vrjednovanja i mjerila koja o tome donose ljudi. Umma će biti svjedok ljudima na mjestu kada se bude donosila pravedna presuda. I dok Umma svjedoči ovim ljudima, Vjerovjesnik će svjedočiti Ummi. On definiše njezina mjerila i njezine vrijednosti i prosuđuje o njezinim djelima i njezinim oponašanjima, vaga šta Umma radi i o tome daje konačnu riječ. Ovim se definiše istina o ovoj Ummi i njezinoj ulozi... da bi se ona prepoznala i njezina veličina osjetila, procijenila njezina prava uloga a ona se pripremila kako valja.

Umma je zaista *središnja zajednica* - središnja u pravom smislu pravednosti, u značaju dobrote i vrjednote. Ona je središnja zajednica i u smislu pravde i namjere, pa i u materijalnom smislu.

Umma je *središnja zajednica* u poimanju i vjerovanju jer ne teži samo za duhovnošću niti materijalnoj degeneraciji, nego slijedi prirodnost predstavljenu u duši zaogrnutoj tijelom ili u tijelu koje je zaokruženo dušom. Ova priroda daje ovom dualitetu kao biću moći koje je sasvim kompletiraju, radi na podizanju života i progresa, a istovremeno radi i na čuvanju života i njegovog produživanja. Ona dozvoljava svaku aktivnost u svijetu želja i sklonosti ali bez škrtosti i bez pretjeranosti u namjeri, skladnosti i otvorenosti.

Umma je *središnja zajednica* između dva ekstrema i kod razmišljanja i u osjećaju. Ona se ne zatvara u ono što zna, ne zaključava prozore iskustva i spoznaje, niti slijedi svakovrsne krešćavce pa da dobije smiješno oponašanje poput majmuna. Ona se čvrsto drži poimanja, programa i temelja kojim raspolaže, ali gleda i na svaki rezultat nauke i iskustva. Njezino stalno geslo je: Istina je izgubljena stvar vjernika; gdje god je nađe, uzme je čvrsto i uvjerljivo (hadis).

Umma je *središnja zajednica* između krajnosti u organiziranju i skladnosti. Ona ne prepušta cijeli život osjećaju, niti ga prepušta samo odrednici zakona i kazne, nego čovjeka uzdiže, usmjerava i pročišćava, zadužuje sistem društva zakonom i moralom, udvaja ovo dvoje u jednu cjelinu, tako da ne prepušta čovjeka krojaču vlasti niti inspiraciji osjećaja, nego smjesi ovog dvoga.

Umma je *središnja zajednica* dviju krajnosti u povezivanju i u odnosima. Ona ne odbacuje individualnost jedinke niti njezine odlike. Ona ne uništava individualnost čovjeka utapajući tu individualnost u individualnost društva ili države, ali ne prepušta tu individualnost samo toj individui pa da požudno samo za sebe radi i za sebe pokazuje interesiranje. Pokretačka moć Umme i njezina snaga pokreću čovjeka i vode ga ka napretku, pokreću ga da iskoči iz vlastite osobnosti, koju ostvaruje individualnost osobe i njezino biće, zatvara zabranom ono što predstavlja usiljenost, a aktivira ono što izaziva želju pojedinca i stavlja ga u službu društva. Na taj način čini da individua kroz obaveze i dužnosti potvrđuje ono što je čini da bude u službi društva, a društvo da bude staratelj pojedinca u potpunoj skladnosti i harmoniji.

Umma je *središnja zajednica* na svakom mjestu širom svijeta; svugdje gdje je islam došao do izražaja bila je do ovog časa zajednica takvog obilježja, bila je svugdje na Zemlji, na istoku, zapadu, jugu i sjeveru. Ona će svjedočiti ljudima sve dotle dok je u ovom položaju. Svjedočit će i protiv ljudi, davat će svim stanovnicima Zemlje sve čime raspolaže i preko

nje će teći plodovi prirode, plodovi duha i ideja s jednog kraja na drugi. U ovom kretanju procjenjivat će se sva njezina materijalnost i moralnost.

Umma je *središnja zajednica* i u vremenu djetinjstva čovječanstva koje joj je vremenski prethodilo i u intelektualnoj zrelosti čemu je čovječanstvo težilo poslije djetinjstva. Umma brani čovječanstvo i odbacuje iz društva sve zablude i legende koje su se vezale za društvo u vremenu djetinjstva čovječanstva i brani to društvo od spleta intelekta i želja čovjeka i udvaja njezino duhovno naslijeđe iz vremena ranijih poslanstava i stalnog intelektualnog depozita tih prostranstava u razvoju i s tim ide pravim putem između jedne i druge krajnosti.

Danas, ovu zajednicu, Ummu, onemogućuje da drži ovo svoje mjesto koje joj je Allah podario samo to što je napustila program Allahov koga joj je On odabrao, uzela je sebi druge programe koji nemaju ništa sa programom oclabranim od strane Allaha, obojila se raznim bojama i obilježjima koje nemaju ništa zajedničko sa bojama i obilježjima koje joj je Allah oclabrao. Allah hoće da se ona oboji samo Njegovom bojom!

Ovo je obaveza i njezina uloga. Stvorena je da snosi odgovornost, da podnosi žrtve, a rukovođenje traži opterećenje i obaveze, a vođe da imaju svoje sljedbenike. Neminovno je da Umma bude stavljena i na iskušenje i prije toga da bi potvrdila svoju iskrenost prema Allahu i svoju spremnost na apsolutnu pokornost rukovodstvu koje upućuje.

Smisao izbora Kible otkriven je u Kur'anu prilikom njezine nove promjene, koja glasi:

I Mi smo promijenili Kiblu prema kojoj si se prije okretao samo zato da bismo ukazali na one koji će slijediti Poslanika i na one koji će se stopama svojim vratiti (2/143).

Ovaj tekst jasno govori o planu božanskog odlaganja kojeg je Allah ponudio ovom novom društvu, kojem On želi da bude nasljednik ideologije i zastupništva na Zemlji pod zastavom ovog učenja, traži od tog društva da Mu bude iskreno, da se oslobodi padanja na krivi put ljudi predislamskog perioda i njegovih uskih staza, da se oslobodi svih starih karakteristika, svih pokopanih želja, da skine sa sebe svaki plašt u kojeg se ogrnula u

predislamskom periodu i svaki simbol koga je pružila, da se opredijeli u svom osjećaju samo za simbol islama koga ne zaogrće nikakav drugi simbol. Da joj izvor iz koga ona prima saznanje bude jedini izvor kome se ne pridružuje nikakav drugi.

Pošto je smjer okretanja prema Bejtu-l-Haramu u dušama Arapa bio zaogrnut drugom idejom, a ne idejom vjere, time je iznevjerena vjera njihova djeda Ibrahima i prožeta elementima mnogoboštva i nacionalnog fanatizma, jer je Bejtullah u to vrijeme smatran Svetom kućom Arapa... dok Allah želi da to bude Sveta Božija kuća (Bejtullah) kojoj se ne pridodaje nikakav drugi simbol do Njegov simbol, niti se obilježava bilo kakvim drugim znakom do Božijim.

Pošto je okretanje prema Bejtullahu već bilo zaogrnuto ovim drugim obilježjem, to je Allah jedno vrijeme odvratio muslimane od toga i usmjerio ih da se okreću prema Jerusalemu kako bi prvo očistio njihove obrede od tog starog zaogrtnja, a zatim provjerio njihovu pokornost i predaju Resulullahu, alejhi-s-selam, i izabrao one koji ga slijede jer je Resulullah zadržao Bejtu-l-Haram da mu bude Kibla. Njihove duše su prihvatile da ustraju u tome pod utjecajem njihove svijesti o nacionalnoj pripadnosti i njihovim starim svetostima.

Ovaj osvrt je veoma složen. Islamska ideologija ne trpi u srcu druga, niti bilo kakav drugi osim svoj jasni simbol. Ona ne prihvaća nikakvo padanje u poroke predislamskog perioda ni u jednoj pojavnosti, bila ona grandiozna ili sićušna. Na to ukazuje kur'anski tekst:

I Mi smo promijenili Kiblu prema kojoj si se prije okretao samo za to da bismo ukazali na one koji će slijediti Poslanika i na one koji će se stopama svojim vratiti (2/143).

A Allah (subhanehu) zna sve šta će biti ranije ili kasnije. Međutim, On hoće da to bude učinjeno od čovjeka kako bi mu mogao obračunati i postupiti prema njegovu činu. Zahvaljujući Njegovoj milosti prema ljudima, On neće uzimati u obzir ono što On zna o njima, nego će uzimati u obzir ono što potekne od čovjeka i što čovjek stvarno uradi.

Allah je znao da samo po sebi odbacivanje emotivnog tonjenja i da oslobađanje od svake karakteristike i znaka njegova u duši, predstavlja neku vrstu drače, da je to nešto teško. To se može ostvariti jedino kad iman u srcu dostigne stepen apsolutne nadmoći i kada Allah odredi tom srcu da to odradi u sebi da bi ga odvojio od emotivnog tonjenja i uputio ka Sebi.

Nekima je to bilo doista teško, ali ne i onima kojima je Allah ukazao na pravi put (2/143).

Ako čovjek bude upućen, onda nema nikakve poteškoće da se duša iščupa i oplirve tih osjećaja i odstrani od sebe to tonjenje, da se preda Allahu i bude Mu pokorna, bez obzira na smjer kuda ga je Allah uputio i bez obzira na pravac kojim ga je Resulullah, alejhi-s-selam, poveo.

To će doprinijeti da muslimani ustraju u vjerovanju i obavljanju namaza. Oni nisu u zabludi. Njihov namaz neće biti izgubljen, Allah (subanehu) ne prisiljava čovjeka na ibadet niti ništi njegov ibadet u kojem se on okreće prema Allahu. On ga ne opterećuje obavezama koje prevazilaze njegovu moć. Kur'an kaže:

Allah neće dopustiti da propadnu molitve vaše. - A Allah je prema ljudima zaista vrlo blag i milostiv (2/143).

Allah zna da je ljudska snaga ograničena, pa zbog toga On ljude ne opterećuje iznad te moći. On upućuje vjernike i potpomaže ih da uspješno obave ispit kad god je njihova namjera iskrena i čista, a kada se, zbog Njegove mudrosti, nesreća manifestira, ona biva nadvladana zahvaljujući Njegovoj milosti.

A Allah je prema ljudima zaista vrlo blag i milostiv (2/143).

Ovim se traži smirenost u srcu muslimana, odgoni nemir, obilato izliva zadovoljstvo, pouzdanje i uvjerenje.

Poslije toga Allah je pozitivno odgovorio Resulullahu, alejhi-s-selam, u vezi sa Kiblom; oglašavajući promjenu, upozorava muslimane na spletke Jevreja, otkriva prave faktore koji su stajali iza njihovih napada i spletki, i to sve dato na način da otkriva dalekosežnost uloženog truda za pripremu ovog muslimanskog društva i preduzimanje preventivnih mjera protiv podvala i smutnji.

Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu, i Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš: okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu. Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to istina od Gospodara njihova - a Allah motri na ono što oni rade (2/144).

I kada bi ti onima kojima je data Knjiga sve dokaze donio, oni opet ne bi prihvatili tvoju Kiblu, a ni ti nećeš prihvatiti njihovu Kiblu, niti će iko od njih prihvatiti ičiju Kiblu. A ako bi se ti za njihovim željama poveo, kada ti je već došla Objava, tada bi ti sigurno nepravedan bio (2/145).

Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju (2/146).

Istina od Gospodara tvoga dolazi, zato nikako ne budi od onih koji sumnjaju! (2/147)

Svako se okreće prema svojoj Kibli, a vi se potrudite da druge, čineći dobra djela, pretečete! Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati - Allah, zaista, sve može (2/148).

Iz svakog mjesta u kome budeš, ti lice svoje Časnom hramu okreni, istina doista od Gospodara tvoga dolazi, - Allah motri na ono što radite (2/149).

I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje Svetom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta da prigovore, osim inadžija između njih, - njih se ne bojte, Mene se bojte! - A da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio i da biste na pravom putu bili (2/150).

Na početku ovih ajeta nalazimo slikovit izraz o stanju Božijeg Poslanika, alehi-s-selam:

Vidimo Mi kako sa žudnjom bacaš pogled prema nebu... (2/144).

On hoće tom velikom željom da podsjeti svoga Gospodara na drugi pravac okretanja u namazu, a ne onom prema kojem se okreće, nakon što je porastao otpor Jevreja i njihove svađe i prepiranja i kada su našli u okretanju muslimanskog društva prema njihovoj Kibli sredstvo za podvale, zavodjenje, nered i obmanu... a Božiji Poslanik okretao je svoje lice prema nebu, ne izgovarajući nikakvu dovu iz pristojnosti prema svome Gospodaru i bojaznosti da Mu nešto ne predloži ili istupi s nečim ispred Njega.

Njegov Gospodar je uslišao njegovu želju i odgovorio onim što ga je zadovoljilo. Upotrijebljene riječi u ovom pozitivnom odgovoru govore o tom milostivom postupku, suosjećajnom i punom ljubavi.

...Mi ćemo sigurno učiniti da se okrećeš prema strani koju ti želiš... (2/144).

Tada mu je odredio ovaj pravac kuda će se u namazu okretati a Uzvišenom je bilo poznato da će se time Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, zadovoljiti.

Okreni zato lice svoje prema Časnom hramu! (2/144) - Kibli svojoj i svoga naroda koji je s tobom i kibli onih koji će doći poslije tebe da im Allah da u nasljedstvo Zemlju i sve što je na njoj.

I ma gdje bili, okrenite lica svoja na tu stranu (2/144).

I tako se ljudi Umme sa svih strana na Zemlji okreću prema jednoj Kibli, koja ih okuplja i ujedinjuje bez obzira iz koje domovine bili, bez obzira na mjesta iz kojih se okreću prema njoj, bez obzira na nacionalnosti, jezike i boje. Kibla je jedna. Njoj se okreće Umma sa istoka i zapada. Svi osjećaju da je Umma jedno tijelo, jedno biće. Svi osjećaju da imaju jedan cilj kome se ta Umma okreće, svi nastoje da ostvare jedan program iz koga proističe da se svi članovi Umme klanjaju samo Jednom Bogu, da svi vjeruju u jednog Poslanika, da se svi okreću prema jednoj Kibli.

Na ovaj način Allah je ujedinio ovu Ummu, ujedinio je u jednom njenom Bogu, u jednom njenom Poslaniku, i u jednoj njenoj vjeri i jednoj njenoj Kibli. Allah je ujedinio tu Ummu bez obzira na razlike domovina, nacija, boja i jezika. Allah nije samo dao da Umma počiva na ovoj osnovi nego da počiva i na svojoj ideologiji i svojoj Kibli. Makar Umma bila pocijepana na domovine, nacije, boje i jezike, ona je vrsta jedinstva koje odgovara ljudskom rodu, a ljudski rod se okuplja na ideologiji srca i Kibli pri ibadetu, za razliku od životinje koja se okuplja na paši, hrani u ogradi i toru.

Kakav je stav sljedbenika Knjige prema ovoj novoj Kibli i šta znači ova Kibla? U Kur'anu stoji: *Oni kojima je data Knjiga sigurno znaju da je to istina od Gospodara njihova... (2/144)* Oni zaista znaju da je Sveti hram

(Mesdžidu-l-Haram) prva Božija kuća (Bejtullah) čije temelje je udario Ibrahim, alejhi-s-selam, djed ove Umme koja ga je naslijedila i djed svih muslimana. Sljedbenici Knjige sigurno znaju da je naredba o okretanju u namazu prema ovoj Kibli istina, istina data s Božije strane, u što nema sumnje.

Međutim, oni čine suprotno od onoga o čemu govori ovo saznanje koje je njima poznato. Allah je garant da će njihova smutnja i spletki biti odbijena, jer: *Allah motri na ono što oni rade* (2/144).

Oni se neće zadovoljiti dokazom. Njima dokaz uistinu ne nedostaje. Oni ga imaju. Njima nedostaje iskrenost i oslobođenje od neprihvatljivih želja. Nedostaje im spremnost da se predaju istini kad je spoznaju.

I kada bi ti onima kojima je data Knjiga sve dokaze donio, oni opet ne bi prihvatili tvoju Kiblu (2/145).

Njih u njihovoj odbojnosti rukovodi srdžba i uzrujanost izazvana interesom i naslijeđenim ciljem. Mnogi dobronamjernici misle da Jevreje i kršćane odbija od islama to što oni islam ne poznaju ili islam im nije dovoljno predložen. Ovo je čista varka. Oni ne žele islam jer ga upravo poznaju i pribojavaju se da će izgubiti svoje interese i dominaciju nad drugima! Zbog toga čine takve potajne spletke služeći se svim metodama i sredstvima, direktno ili indirektno. Bore se protiv islama čas licem u lice, čas iza zavjese, bore se oni lično, a nastoje da zavedu i druge koji će se boriti protiv islama pod bilo kojim vidom. Oni su uvijek onakvi kakve ih je opisao Allah govoreći o njima Svome Vjerovjesniku:

I kada bi ti onima kojima je data Knjiga sve dokaze donio, oni opet ne bi prihvatili tvoju Kiblu... (2/145).

Suočavajući se sa insistiranjem sljedbenika Knjige na prigovoru i suprotstavljanju Kibli islama, kao i programu o kome simbolično govori ova Kibla, definiše se pravo stanje Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, i njegov prirodni položaj riječima:

A ni ti nećeš prihvatiti njihovu Kiblu. (2/145) Nije tvoje da ti slijediš njihovu kiblu... Upotreba odrične imenske rečenice ovdje najbolje govori o stabilnosti Resulullahu prema ovom pitanju. Istovremeno, tu je jasan nagovještaj muslimanskom društvu o njegovoj snazi. Muslimansko društvo ne može sebi uzeti drugu kiblu, osim Kible Vjerovjesnika koju mu je odabrao njegov Gospodar, da bi ga zadovoljio. Muslimansko društvo ne može podizati drugu zastavu do svoju, koju pripisuje svome Gospodaru, ne

može slijediti nikakav do Božiji program, na što aludira i ova oclabrana Kibla. Ovako će biti sve dok se muslimansko društvo bude pridržavalo učenja Kur'ana. A kada Umma to tako ne bude činila, onda ona neće imati ništa sa islamom. Eto to je poziv.

U nastavku se razotkriva činjenično stanje među sljedbenicima Knjige unutar samih njih, jer i oni međusobno nisu suglasni. Pojedinačne želje ih podvajaju:

Niti će iko od njih prihvatiti ičiju Kiblu (2/145).

Neprijateljstvo koje vlada između Jevreja i kršćana, s jedne strane, i neprijateljstvo između raznih jevrejskih kao i raznih kršćanskih grupacija, s druge strane, još je jače.

Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, imajući u vidu svoj položaj i situaciju koja vlada među sljedbenicima Knjige, a znajući pravu istinu, ne slijedi njihove želje i hirove. Ne može ih slijediti zbog toga što je dobio saznanje:

A ako bi se ti za njihovim željama poveo, kada ti je već došla Objava, tada bi ti sigurno nepravedan bio (2/145) upozorava Kur'an Muhammeda, alejhi-s-selam.

Da se zadržimo nakratko pred ovom ozbiljnošću opisanom malo prije u riječima Allaha (subhanehu) upućenom Vjerovjesniku, alejhi-s-selam.

Cjelokupni slučaj ovdje ovisi od ustrajnosti na Božijem putu i Njegovoj uputi; ovisi od pune predanosti Allahu i njegovoj zacrtanoj stazi. Zato i stiže ovaj odgovor ovako odlučno sa ovim poređenjem i upozorenjem:

Tada bi ti sigurno nepravedan bio (2/145).

Ovaj put je jasan, pravac definisan pa - ili prihvatiti znanje koje je došlo od Allaha ili skrenuti na bilo koju drugu stranu. Musliman može da prima saznanje samo od Allaha, a nema pravo da podvrgava uvjerljivo saznanje prevrtljivim strastima. Sve što nije od Allaha sigurno vodi u ponor i propast.

Pored ovog nagovještaja primjećujemo da je postojala stvarna uznemirenost i kod nekih muslimana, koji su bili potpali pod uticaj

jevrejskih spletki i zavodničke propagande. To je sve zahtijevalo ovakvu strogost upozorenja na opreznost i ovakvu odlučnost u izrazu Kur'ana.

Poslije ove kratke stanke i predočenja vraćamo se na tekst koji još uvijek govori o potrebi većeg saznanja o sljedbenicima Knjige, govori da je prava istina o ovome što se navodi u Kur'anu i što prenosi Vjerovjesnik. Međutim, oni prešućuju istinu koju znaju zbog želja i strasti koje kriju u sebi:

Oni kojima smo dali Knjigu znaju Poslanika kao što sinove svoje znaju, ali neki od njih doista svjesno istinu prikrivaju (2/146).

Poznavanje svoje djece je vrhunac poznavanja, i ovaj primjer se vrlo često navodi u arapskom jeziku da se potvrdi nešto u što nema nikakve sumnje. Ako su sljedbenici Knjige uvjereni u istinu koju je prenio Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, pa između ostalog i u istinu o Kibli, a jedna grupa sljedbenika Knjige prešućuje ovu istinu koju dobro zna, onda nema nikakva razloga da vjernici padnu pod uticaj neistine i laži koju im poturaju sljedbenici Knjige, niti imaju razloga da prihvate nešto što se odnosi na vjeru drugih koji znaju stvarno šta je istina, ali to prešućuju iako im je to donio i njihov vjerovjesnik istiniti i pouzdani.

Ponovo se upućuju riječi Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, nakon ovog objašnjenja, riječi vezane za sljedbenike Knjige:

Istina od Gospodara tvoga dolazi, zato nikako ne budi od onih koji sumnjaju ! (2/147)

Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, nije nikada sumnjao, što potvrđuje i drugi ajet u kome mu njegov Gospodar kaže:

Ako sumnjaš u ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu (10/94).

Vjerovjesnik odgovara: Ja ne sumnjam niti pitam.

Međutim, ovako upućene riječi Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, nose snažnu poruku svim muslimanima koji stoje iza njega, bili oni ti koji su potpali pod uticaj Jevreja i njihove mreže toga vremena, ili muslimani koji će doći poslije njih i pasti pod uticaj Jevreja ili drugih u pitanju vjere.

Mi smo danas najpreči da saslušamo ovo upozorenje. Mi koji danas činimo veliku glupost kakvoj nema primjera zato što tražimo mišljenja i fetve orijentalista, Jevreja, kršćana i nevjernih komunista o našoj vjeri! Oni nam predočavaju našu povijest i mi vjerujemo tim riječima, koje se odnose na naše nasljedstvo. Slušamo njihove spletke i sumnje izložene u proteklim studijama iz njihovih ruku o Kur'anu i Hadisu našeg Vjerovjesnika, upućujemo im naše studijske grupe i studente da kod njih izučavaju, da izučavaju islamske nauke i završavaju njihove univerzitete, a onda - da se vrate ispranih mozgova i nečiste savjesti.

Ovaj Kur'an je naš Kur'an, knjiga Umme, muslimanske zajednice. To je vječita knjiga Umme u kojoj Ummi govori njen Gospodar, kako i šta da radi, kako i čega da se čuva, u kojoj govori o sljedbenicima Knjige: da su oni sljedbenici Knjige, da su nevjernici - nevjernici, a vjera je - vjera.

Da se vratimo tekstu Kur'ana; kako Kur'an odvrća muslimane da ne potpadaju pod uticaj sljedbenika Knjige, da ne rade prema njihovim uputama; da vidimo kako im se ukazuje da ustraju na svom putu i svojim stavovima. Svaka grupa ima svoj stav. Muslimani neka se natječu u dobru, neka im ništa drugo ne zaokuplja pažnju, jer su njihov put i sudbina svih njih usmjereni prema Moćnom Allahu, Gospodaru svega i svačega. Neka se natječu u cilju ostvarenja nagrada na kraju svog kruženja u životu.

Svako se okreće prema svojoj Kibli, a vi se potrudite da druge, čineći dobra djela, pretečete! Ma gdje bili, Allah će vas sve sabrati - Allah, zaista, sve može (2/148).

Ovim Allah odvrća muslimane da se ne bave poslovima spletkarenja i sumnje, na kojima insistiraju sljedbenici Knjige, odvrća ih i usmjerava da rade i natječu se u činjenju dobra, podsjeća ih da se uvijek i svugdje obraćaju Allahu, da je Allah Moćan i Apsolutni Gospodar, da nema ništa što On ne može uraditi, niti išta što Mu može promaći.

To je činjenica pred kojom se povlače i nestaju sve priče i zablude.

Tekst se ponovo vraća da bi potvrdio smjer okretanja u namazu prema novoodabranoj Kibli, poprativši to raznovrsnostima značaja ove Kible.

I iz svakog mjesta u kome budeš, ti lice svoje Časnom hramu okreni, istina doista od Gospodara tvoga dolazi, - Allah motri na ono što radite. (2/149).

Ovdje se ovaj put ne govori o sljedbenicima Knjige, niti o njihovom stavu o ovom pitanju, nego o okretanju u namazu prema Časnom Hramu odakle je izišao Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, i gdje je bio, potvrđujući da je ovo okretanje prema Bejtullahu istina data od Boga sa dosta skrivenim upozorenjem da ne bi došlo do skretanja od ove istine. To upozorenje sadržano je u riječima:

A Allah motri na ono što oni rade (2/144).

Ovim se želi reći da je u srcima nekih muslimana postojalo stvarno takvo stanje koje je nametalo potrebu da dođe do ovog potvrđivanja i ovog strogog upozorenja.

Po treći put dolazi do potvrđivanja jednog drugog cilja, a to je pobijanje dokaza sljedbenika Knjige i svih drugih koji su smatrali da bi se muslimani trebali okretati u namazu prema kibli Jevreja, onih koji su bili skloni da se zadovolje vrjednotama koje su Jevreji širili o prednosti njihove vjere nad vjerom koju donosi Muhammed ističući trajnost jevrejske kible i programa, ili politeista Arapa koji su u ovom jevrejskom interpretiranju kible pronašli sredstvo za odvratanje od nove Kible Arapa, koji su svetili njihove bogomolje i koji su nastojali da muslimane Arape odvrate od islama, odnosno da djeluju na Arape koji su željeli da se i dalje okreću prema Kibli Sinova Israilovih.

I iz svakog mjesta u koje dođeš, ti lice svoje Svetom hramu okreni, i gdje god se nalazili, vi lica svoja prema toj strani okrenite, da vam ljudi ne bi imali šta da prigovore, osim inadžija između njih, - njih se ne bojte, Mene se bojte! - A da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio i da biste na pravom putu bili (2/150).

Ovo je naredba Resulullahu, alejhi-s-selam, da se okreće u namazu prema Kabi, Bejtullahu, odakle je izišao, i naredba svim muslimanima da se okreću u tom pravcu. Objašnjenje razloga za ovaj smjer ističe se u Kur'anu ovim riječima: *Da vam ljudi ne bi imali šta da prigovore* (2/150), što je i objašnjenje bezsadržajnosti kazivanja nasilnika koji nemaju svojih dokaza niti im je stav logičan, nego istupaju samo iz tvrdoglavosti i inada. Neće da prestanu nego i dalje ostaju na svojim stavovima. Tačla Kur'an upozorava muslimane: *Njih se ne bojte, Mene se bojte!* (2/150), oni nemaju vlasti nad vama muslimanima, oni nemaju ništa u ovom slučaju s vama, vi ne treba da strepite od njih niti da napuštate ono što vam je došlo od Mene, Ja sam Taj koji zaslužujem da Me se bojite, jer gospodarim vama i vašim djelima i na ovom i na budućem svijetu. Nakon ukazivanja na bezsadržajnosti dokaza onih koji su sami sebi činili naslije i nakon upozorenja na srdžbu Allahovu, dolazi do ukazivanja na Božiju blagodati i Njegove želje da se ta blagodati upotpuni i prospe na sljedbenike Kible kad god se oni obrate Allahu i zamole da se usliša njihova molba i kad ustraju na pravom putu:

A da bih blagodati Svoju prema vama upotpunio i da bi ste na pravom putu bili (2/150).

Ovo ukazivanje je puno nagovještaja i pokretanja, ono je signalizacija da slijede velika priznanja i darovi jedni za drugim.

Ova blagodati na koju se muslimani podsjećaju bila je pred njima, nju su mogli dostići za života, mogli su je dostići u svom društvu, svugdje na Zemlji gdje su je nalazili.

Oni su bili ti koji su živjeli u predislamskom periodu mraka, gnjeva i neznanja, zatim su prebačeni u svjetlo imana, njegove spoznaje i čistote. Osjetili su u sebi trag te blagodati duboko u duši, jasno do dna.

Živjeli su u predislamskom periodu neprijateljski raspoloženi u plemenima koja su se međusobno gložila, beznačajnih ciljeva i ograničenih interesiranja, zatim su se ujedinili pod zastavom vjere, prerasli u snažno društvo visokih ciljeva i značajnih interesiranja plodonosnih za cijelo čovječanstvo, a ne kao ranije za međuplemensku osvetu. Otkrili su trag te blagodati svugdje oko sebe i u sebi.

Živjeli su svojevremeno u predislamskom periodu u društvu koje tone, društvu prljavom i sumnjivih poimanja, društvu čije se vrijednosti međusobno sukobljavaju. Iz takvog društva su prerasli u društvo islama, čisto i veličanstveno, jasnog poimanja i vjerovanja, uzvišenih vrijednosti i

mjerila, nalazili trag te blagodati u svom općem i svakidašnjem životu kao i u svojim srcima i svoje mjesto u narodima oko sebe.

I kada im Allah reče: *A da bih blagodat Svoju prema vama upotpunio... (2/150)*, osjetili su u tim riječima da ih one podsjećaju na nešto što nadahnjuje, nešto što podstiče na djela čiji veliki plodovi i vrline slijede jedno za drugim.

Svaki put kada se govori o novoj kibli otkrivamo i novo saznanje. Prvi put kada je bilo govora o kibli saznajemo da se odnosilo na naredbu o okretanju u namazu prema Mesdžidu-l-Haramu kao odgovor na želju Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, nakon što je on usmjeravao poglede prema nebu, pun skrušenosti prema svome Gospodaru. Drugi put kada je bilo riječi o kibli potvrđivalo se da je ta naredba uistinu od Njegova Gospodara i da se podudara sa željom i poniznošću. Treći put kada je bilo govora o kibli odnosilo se na kategoričko pobijanje dokaza ljudima i ponižavanju suda onih koji ne raspolažu istinom i dokazom.

Međutim, i pored gore navedenih sadržaja primjećujemo iza ovog ponavljanja u vezi sa Kiblom da je i u islamskim redovima bilo stvarnih razloga koji su pozivali da dođe do ovog ponavljanja. Ovo potvrđivanje, objašnjenje i komentarisanje ukazuje na ozbiljnost propagande, zablude i neistine, čiji su tragovi našli odraza u nekim srcima i dušama o kojima govori Kur'an Časni. Naglašavamo da ovi tekstovi i poslije toga kroza sva vremena tretiraju slične situacije u pojedinim njihovim pojavama i stalnoj borbi koja se provlači puzeći, koja se ne smiruje, ne prestaje niti ublažava.

Polazeći sa ovih pozicija primjećujemo da Kur'an podsjeća muslimane na Božiju blagodat učinjenu njima a koja se ogleda, pored ostalog, i u slanju njima Vjerovjesnika, čovjeka iz njihove sredine. Na taj način uslišana je dova njihova pradjeda Ibrahima, čuvara Mesdžidu-l-Harama, Kible muslimana. Time ih je povezoao Subhanelhu direktno. Kur'an o tome kaže:

Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje i da vas očisti i da vas Knjizi i mudrosti pouči i da vas ono što niste znali nauči (2/151)

Ono što ovdje privlači pažnju je da Kur'an ponovo donosi ajet sa tekstom dove Ibrahima, o kojoj je bilo govora u ovom poglavlju, Ibrahima koji je sa Ismailom udario temelje Bejtullahu. To je njegova dova u kojoj moli da Allah pošalje nekoga od njegovih potomaka iz susjedstva Bejtullahu da im bude Poslanik, da im kazuje Božije znamenje, da ih uči Kur'anu i mudrostima i da ih očisti; da ih podsjeti da je slanje Poslanika među njih da budu muslimani, znači, direktno, kompletno prihvaćanje i uslišavanje dove njihova pradjeda Ibrahima. Ovdje se javlja još jedan sasvim jasan nagovještaj da ovo njihovo pitanje nije novijeg datuma, nego je ono drevno, da ih podsjeti da njihova Kibla nije nešto novo, nego je to Kibla njihova pradjeda Ibrahima, da ih podsjeti da je Božija blagodat učinjena njima kompletna i puna. To je Božija blagodat koju je On obećao svom Prijatelju i zavjetovao se njemu tih davnih dana.

Blagodat vašeg okretanja prema vašoj Kibli i davanje vama posebnog obilježja je jedan od konstantnih znakova dat vama kome je prethodila blagodat upućivanja Vjerovjesnika vama, osobe između vas:

Mi smo vam jednog od vas kao poslanika poslali... (2/151).

To je čast i odabranost da poslanstvo bude među vama, da od vas odabere nekoga za posljednjeg Poslanika, a Jevreji su očekivali da se ta čast ustupi njima.

...da vam riječi Naše kazuje... (2/151).

Sve što vam kazujem - sve je istina, i još nešto: to je nagovještaj o velikoj odabranosti koja se ogleda u tome što će Allah govoriti Svojim govorom ljudima kojima će to prenositi Njegov Poslanik. To je odabranost od koje srce podrhtava kada se čovjek iskreno preda i u to mislima zaroni. Ko su ti ljudi? Šta su oni pa da Allah govori Svojim riječima, da razgovara s njima Svojim govorom, da ih daruje ovako uzvišenom pažnjom? Ko su oni i šta su oni da im Allah ovako ukaže čast, da ih ovako obilato nagrađuje, da im je, Subhanehu, od samog početka udahnuo Svoju dušu da bi ih pripremio da dočekaju ovu blagodat?

...i da vas očisti... (2/151).

Da nije htio Allah, ne bi se ni jedan očistio. Allah je poslao Svoga Poslanika da ih očisti, da im dušu očisti od prljavštine politeizma i nečistoće odbojnosti predislamskog perioda i pogriješnih poimanja koja opterećuju dušu čovjeka i zatrpavaju je; poslao ga je da ih očisti od

prljavštine strasti i požuda, da im duša ne degenerira padajući u šljam. Oni čije duše ne očisti islam širom svijeta, bilo da su ranije ili kasnije živjeli, oni propadaju i degeneriraju u smrdljivoj i nečistoj baruštini, punoj bolesti, strasti i požude, što ljudskost čovjeka poništava, a stavlja iznad njega i životinju koja se svojom prirodom tretira životinjom. Životinja je mnogo čišća od čovjeka koji pada u bezdan bez vjere! Poslao je Vjerovjesnika da im očisti dušu od kamate, obijesti, korupcije, pljačke i plijena. A sve ovo je krajnje prljavo, prlja duše i osjećaje, blati i društvo i život! Poslao je Vjerovjesnika da im živote očisti od nasilja i samovolje, da proširi jasnu i čistu pravdu kakvu čovječanstvo nije okusilo, a kakvu će osjetiti u okrilju islama i njegovih programa! Poslao ga da ih očisti i od ostalih prljavština koje blate lice čovjeka koji se opire islamu svugdje i u svakom društvu koje nije islam očistio svojim duhom i svojim čistim programom.

...i da vas Knjizi i mudrosti pouči... (2/151).

Ovo obuhvata cjelokupni tekst Knjige, Kur'ana, i objašnjenje njenog glavnog predmeta, a to je mudrost. Mudrost je plod izučavanja ove Knjige, tzv. *meleke* (prirodni dar), duševna osobina čovjeka koja živi u duši kroz stalnu vježbu i praksu. S njom se sve postavlja na svoje mjesto i mjeri pravom mjerom i s njim se spoznaju ciljevi naredbi i uputa. Posljedica toga je bila plodonosna kod svih koje je odgajao Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, i koje je on očistio Božijim znamenjem.

... i da vas ono što niste znali nauči. (2/151).

To je bila stvarnost islamskog društva, kojeg je islam izgradio u arapskoj sredini ograničenog i nepovezanog znanja i to samo toliko koliko je odgovaralo plemenskom životu u pustinji ili malim potpuno izoliranim gradovima u bespuću pustinje. Od takvih arapskih plemena islam je proizveo Ummu, koja će voditi čovječanstvo, mudro, pametno, uspješno, iskustveno, pravedno i znano. Ovaj Kur'an bio je, zajedno sa Vjerovjesnikovim stalnim davanjem smjernica, također sačinjenih na Kur'anu, predmet uputa i obrazovanja, a džamija Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, u kojoj se stalno izučavao Kur'an, veliki univerzitet na kome se obrazovalo cjelokupno pokoljenje koje je povelio čitavo čovječanstvo upućujući ga. To je rukovodstvo kakvog ne poznaje čovječanstvo niti će ga upoznati kroz cijelu svoju povjest.

Ovaj program po kome se obrazovalo to pokoljenje i to rukovodstvo ostaje trajno povoljan za obrazovanje pokoljenja i rukovodstava, pod uvjetom da se Umma obraća na ovaj izvor i uz iskreno vjerovanje u Kur'an,

učini ga praktičnim programom u životu, a ne verbalnim izgovaranjem, pjevajući, da bi ugodilo ušima slušalaca.

Na kraju ove cjeline Allah dariva muslimanima drugi dar, poziva ih da Mu budu zahvalni narod i upozorava da ne budu nevjernici. Čini im dobro i garantira da će ih se uvijek sjetiti kad se oni Njega sjeće.

Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti! (2/152).

O, kakva lijepa pažnja! Uzvišeni Allah čini ovo svoje sjećanje nagradom ovim ljudima - zbog njihovog sjećanja na Njega u ovom njihovom malom svijetu. Ljudi kada se sjeće svoga Gospodara, sjećaju Ga se na ovoj sićušnoj Planeti, a oni su još sićušniji od nje. A Allah kad se sjeti njih, sjeti ih se u ovom velikom kosmosu, a On, Allah, je Uzvišeni, Veliki...kakva je to odabranost! Kakava čast! Kakav izjev bujice dobrote i darežljivosti.

Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti! (2/152).

Ovakvu blagodat i dar može izliti samo Allah, čije riznice nemaju rizničara niti Njegove darove obračunava računovođa. To je dar koji se izliva iz Njegovog Uzvišenog Bića, bez uzroka i naredbodavaca. Samo je Allah (subhanehu) Taj Koji obilato izliva Svoj dar.

U sahih hadisu stoji: " Uzvišeni Allah kaže: "Ko se Mene u sebi sjeti, i Ja ću se Njega u Sebi sjetiti, a ko se Mene u skupini sjeti, i Ja ću se njega u još boljoj skupini sjetiti."

U drugom također sahih hadisu stoji da je Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, rekao:

Uzvišeni Allah kaže: "O, čovječe, ako se ti Mene u sebi sjetiš, i Ja ću se tebe u Sebi sjetiti. Ako se ti Mene u skupini sjetiš, i Ja ću se tebe u skupini meleka sjetiti! (- ili je rekao: - U skupini ljepšoj od te -) Ako se ti Meni približiš za jedan pedalj, Ja ću se tebi približiti za jedan aršin, a ako se ti Meni približiš za jedan aršin, Ja ću se tebi približiti za jedan hvat. Ako ti Meni ideš u susret hodom, Ja ću tebi ići u susret žurbom..."

Takvo dobročinstvo se ne može opisati, niti mu se može izraziti zahvalnost. Prava zahvalnost može se izraziti samo padajući srcem na sedždu...

Zikrullah (sjećanje na Allaha) je stanje koje se ne ostvaruje riječima i jezikom, nego srcem i jezikom ili samo srcem. Osjećaj prema Bogu, Njegovom postojanju (vudžud) i padanje pod utjecaj tog osjećaja je ostvarenje stepena koji se završava u pokornosti u najširem smislu i viđenju samo Allaha, ničega drugog. Pod utjecaj ove svijesti potpada svaki onaj kome je Allah poklonio ovaj kontakt i dao mu da osjeti slast ovog sureta.

...i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti! (2/132).

Zahvala Allahu ima svoje stepene. Počinje priznavanjem Božije blagodati učinjene čovjeku i stidom zbog grijšenja prema Allahu, a završava zahvalom samo Njemu s namjerom da se ova zahvalnost odražava u svakom pokretu tijela, u svakoj izgovorenoj riječi, u svakom otkucaju srca, u svakoj dubokoj pomisli i naumu srca.

Pod zabranom nevjerovanja ovdje se aludira na ishod gdje nedostaje sjećanje na Boga i zahvalnosti i ovdje se upozorava na daleku tačku u kojoj završava ova prljava nit. Utječem Ti se, Bože, od takve sudbine!

Povod ovim smjernicama i upozorenjima kod postavljanja Kible je sasvim jasan, smjernicama da je Kibla tačka na kojoj se susreću srca radi ibadeta Allahu, da je to naznaka da se pripada samo Njemu i da je to specifičnost ove pripadnosti.

Povod je također jasan i kao upozorenje na spletke i smutnje Jevreja. Rečeno je da je krajnji cilj tih spletkarenja pokušaj vraćanja vjernika u nevjerovanje, oduzimanje ove blagodati od muslimana kojom ih je Allah darovao..., blagodati vjere kao najvećeg blaga kojim je Allah darovao pojedinca ili grupu. To je veliki dar posebno za Arape, koji im je bio uzrok da se sazna da postoje, koji im je omogućio da imaju svoju ulogu u povijesti i koji je povezo njihovo ime sa poslanstvom koga će prenijeti čovječanstvu. Bez tog dara oni bi bili izgubljeni, i za sva vremena ne bi imali nikakvu ideologiju u kojoj bi mogli odigrati neku ulogu na Zemlji. Samo ideologija koja je proistekla iz ovog poslanstva dovela ih je na taj stepen. Čovječanstvo se ne povodi za nekim narodom koji ne nudi ideologiju koja bi služila životu i njegovu progresu. Islam nudi kompletan

program življenja, a ne praznu riječ koja nema svoje podloge u pozitivnom radu koji bi potvrdio značenje te ideologije.

Umma je obavezna da se sjeća ove činjenice da bi se nje Allah sjetio, a i da je On ne bi zanemario. A koga Allah zanemari, taj je ostao nepoznat i izgubljen. O njemu nema spomena ni na Zemlji ni na nebesima. Ko se sjeti Allaha, Allah će se njega sjetiti i podići ga na viši nivo u ovom prostranom kosmosu.

Dok su se muslimani obraćali Allahu i spominjali Ga, Allah ih nije zaboravljao nego ih se sjećao i uzdizao na visok nivo, omogućavao im da se uvrste u uspješno rukovodstvo. Zatim muslimani zaboraviše na Allaha pa i Allah njih zaboravi. I tako postashe zanemareni, izgubljeni, bezvrijedni, krajnje poniženi. Postadoše sredstvo kojim drugi raspolažu, a Allah ih poziva u časnom Kur'anu riječima:

Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti! (2/152).

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ، إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ * وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ، بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنَّ لَا تَشْعُرُونَ * وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ، وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا : إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ * أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ » ..

O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je doista na strani strpljivih (2/153).

I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: "Mrtvi su!" Ne, oni su živi, ali vi ne znate! (2/154).

Mi ćemo vas dovoditi u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanjanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, (2/155).

one koji, kad ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!" (2/156).

Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na pravom putu! (2/157)

Poslije razgovora o Kibli i ocrtavanja jedinstvene i karakteristične osobenosti zajednice muslimana - Umme, zajednice posebnog bića, umjerene, koja će svjedočiti protiv svijeta, bilo joj je prvo usmjerenje da traži pomoć u strpljenju i namazu pri obavljanju ove velike uloge; da bude spremna podnijeti velike žrtve, "imetkom, životom i plodovima", da bude spremna na glad, strah i strahote džihada - radi ustaljenja Allahova pograma u sebi i među ljudima i povezivanja srca ove Umme samo za Allaha i povjeravanja svega samo Njemu, da bude spremna činiti sve ovo radi ostvarenja Njegova zadovoljstva, milosti i upute. Kad ne bi bilo nikakve druge nagrade osim ove, bila bi ona veoma velika za vjerničko srce koje spozna vrijednosti ove nagrade.

O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju molitve! Allah je doista na strani strpljivih (2/153).

Kur'an na više mjesta upozorava muslimane na strpljivost, jer uzvišeni Allah zna kakav napor čovjek mora uložiti da bi se održao na Pravom Putu i odupro nizu tendencioznih stremljenja i pritisaka; zna šta sve čovjek mora uraditi da bi ustrajao na Božijem putu, prolazeći kroz razne borbe i poteškoće, da bi sačuvao hladnokrvnost, obnovio snagu, stalno bio budan kod izlaska teške situacije i upuštanja ukoštac sa neugodnostima. Kod svega ovog strpljivost je nužna. Strpljivost je potrebna i kod pokornosti i čuvanja od grijeha i borbe protiv onih koji su napustili vjeru i Allaha, borbe protiv raznovrsnih spletkarenja, sporog ostvarenja cilja i pobjede, kod raznih poteškoća, napuhivanja neistine, kod malog broja pomagača, trnovitog dugog puta, komplikovanih osoba, zabluda srca ljudi, uporne tvrdoglavosti i suprotstavljanja drugih.

Kada potraje vrijeme, a trud se smanji, dolazi do slabljenja strpljenja, a ponekad ga i nestaje. To biva redovno kad nedostaje podrške i pomoći i kada namaz ne prati strpljivost. Namaz je neiscrpan izvor hrane koja stalno dotiče, izvor koji obnavlja energiju i čovjeku daje hranu koja snabdijeva srce, produžuje uže strpljivosti i ne da mu da bude prekinuto. Tada uz

strpljivost dolazi i zadovoljstvo, raspoloženje, smirenost, pouzdanje i uvjerenje.

Čovjeku kao prolaznom i slabom biću ograničene moći potrebno je da bude povezan sa Allahovom moći iz koje crpi stalnu pomoć. Kada napor prekorači ograničenu moć čovjeka, kada se suoči sa unutrašnjom i spoljašnjom snagom zla, kada mu postane preteško da se održi na Pravom Putu probijajući se između strasti i pohlepe, kada mu postane preteško da se bori protiv nasilja i smutnje - a to je gnjev i žestina, kada to potraje a njegov život ograničeni poodmakne i kad pogleda iza sebe, kad on nije ostvario ništa, skoro da je izgubljen, pred sobom nema ništa a sunce sjaja njegova života na zalasku,- primijetiti će kako se mreža zla plete a dobro nestaje, primijetiti će da ni zrake na horizontu nema, niti bilo kakva znaka kao putokaza na putu.

Ovdje se očituje vrijednost namaza. Namaz je direktna veza između ništavnog čovjeka i Vječite moći. Namaz je odabrani termin za susretanje izolirane kapljice sa izvorom čiji se dolazak ne smanjuje. Namaz je ključ rizičnosti koja obogaćuje, daje u posjed i na pretek. To je iskok iz okvira male zemaljske realnosti u prostranstvo velike kosmičke realnosti. Namaz je duša, doziv i okrilje u tuđini. To je čežnjivi doticaj umornog i opčaranog srca. Zbog toga Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, kada bi došao u poteškoću, rekao bi: "Daj oduška u namazu, Bilale!" (poziva Bilala, svog mujezina, da pozove na namaz učeći ezan)...Mnogo bi klanjao kada bi ga šta pritislo da bi što više bio u susretu sa Allahom.

Ovaj islamski program je program ibadeta pun tajni. Jedna od tih tajni je i to što je namaz hrana na putu, pomoć duši i razgaljivanje u srcu. I kad god iskrsne kakvo opterećenje, ibadet je ključ da se to opterećenje dočeka sa slašću, veselošću i lakoćom....Kada je Allah predvidio Muhammeda, alejhi-s-selam, za veliku, tešku i odgovornu ulogu, rekao mu je:

*O ti, umotani!
probdij noć, osim malog dijela; -
polovinu njezinu ili malo manje od nje;
ili malo više od nje, i izgovaraj Kur'an pažljivo,
Mi ćemo ti, doista, teške riječi slati (7:31-5).*

Priprema je bila za teške riječi, tešku obavezu i veliku ulogu - ustajanje noću i razgovjetno učenje Kur'ana. To je ibadet koji razgali u

srcu, učvršćuje vezu, olakšava problem, zrači svjetlom, obilato pruža utjehu i smirenost.

Ovdje, kada su vjernici na udaru velikih poteškoća. Allah ih upućuje na strpljivost i namaz i još dodaje:

Allah je doista na strani strpljivih (2/153).

On je s njima, podržava ih, učvršćuje ih, ojačava ih, pridružuje im se, a ne poziva ih da prekidaju put, ne prepušta ih njihovoj ograničenoj moći, slaboj, nego im priteče u pomoć kad im ponestane hrane i obnovi im odlučnost. Ovo čini kad god im se oduži put. On ih poziva na početku ovog ajeta tim lijepim pozivom:

...O vjernici,... a završava poziv snažnim ohrabrenjem: Allah je doista na strani strpljivih (2/153).

O strpljivosti se govori u hadisu na mnogo mjesta. Ovdje ćemo navesti neke koji su vezani za ovaj kur'anski tekst a koji se odnose na pripremu muslimanske zajednice kako da snese ovaj teret i izvrši svoju ulogu.

Habbab b. el- Eress (Bog mu se smilovao) kaže:

Jednog dana potužili smo se Božijem Poslaniku, alejhi-s-selam, dok je on ležao u hladu Bejtullaha, podbacivši pod glavu ogrtač. Upitali smo ga:

- Nećeš li nam zatražiti pomoć? Nećeš li se zamoliti za nas?

- I prije vas je bilo takvih slučajeva, - odgovori Božiji Poslanik, - da uhvate čovjeka, iskopaju raku u zemlji, bace ga dolje, zatim dohvate testeru, stavljaju mu na glavu kao da je raspolove i počinju da pile da bi ga odvratili od imana. Allah želi da učvrsti islam, da Zemlja bude slobodna tako da konjanik iz mjesta San'e može doći u mjesto Hadrameut ne plašeci se nikoga sem Allaha, niti vuka za svoje stado. Međutim, vi žurite.

(Bilježe: Buhari, Ebu Dāvūd i Nesai.)

U drugom hadisu koga prenosi Ibni Mesud (Bog mu se smilovao) stoji:

Kao da gledam Božijeg Poslanika, alejhi-s-selam, kako govori o jednom Božijem Poslaniku, alejhi-s-selam, koga tuče njegov narod. Toliko su ga tukli da su ga okrvavili. On briše krv sa čela dovikujući:

- Bože oprostí mom narodu! Oni ne znaju šta rade. (Bilježe: Buhari i Muslim.)

Prenosi Jahja b. Vesab od svog učitelja, ashaba Božijeg Poslanika, alejhi-s-selam:

Alejhisselam je rekao: - Musliman koji se druži sa narodom, podnosi i trpi što ga uznemiravaju (ezijete), bolji je od onoga koji se ne druži s njima i koji ga ne ezijete. (Bilježi Tirmizi.)

I tada, dok muslimanska zajednica u Medini pristupa ozbiljno borbi da bi ustalila Božiji program na Zemlji i izvršila Božijom odredbom dodijeljenu joj ulogu - preuzimanje zastave i stupanje pod tu zastavu na dugom i trnovitom putu, Kur'an počinje da duhovno mobiliše tu zajednicu, da joj jasnije predočí ono što je privlači, što je pokreće, na kakve žrtve i bolove će naići za vrijeme ove borbe i daje pravilnu procjenu te borbe.

I ne recite za one koji su na Allahovu putu poginuli: "Mrtvi su!" Ne, oni su živi, ali vi ne znate! (2/154).

Bit će žrtava koje će pasti kao šehidi na putu Istne, šehidi na Božijem putu, ubijeni a dragi i mili, ubijeni a plemeniti i očišćeni. Oni koji odlaze u borbu na Božijem putu i oni koji se žrtvuju na putu Istine, oni obično imaju najplemenitije srce, najčistijeg su duha i imaju plemenitu dušu. Ti koji su pali na Božijem putu nisu mrtvi. Oni su živi. Za njih se ne može reći da su mrtvi, čak ni osjećajem. Ni u pomisli nije dozvoljeno za njih upotrijebiti riječ mrtvi, pa ni u sebi, ni šapatom usnama, niti izgovorom jezikom. Oni su živi. To nam Allah (subhanehu) potvrđuje.

Oni su, s formalne strane, ubijeni. Ubijeni, kako to primjećuju naše oči. Međutim, činjenicu smrti i činjenicu života ne procjenjuje kako valja ovaj vanjski površni pogled. Karakteristika života je: aktivnost, razvoj i širenje, a karakteristika smrti je negativnost, gašenje i prestanak. Aktivnost onih koji su ubijeni na Božijem putu javlja se u pobjedi Istine. Njihova aktivnost je djelotvorna. Ideja za koju su pali napaja se njihovom krvlju, proteže i djeluje na ostale koji dolaze iza njih. Njihovo davanje života na bojnopolju ima više dimenzija i proteže se kroz vrijeme. Oni su još uvijek aktivni kao šehidi. Oni su pogonska snaga i djelotvorni faktor u

kvalifikaciji života i njegova usmjeravanja. Ovo je svojstvo prvog života. Prema tome, oni su živi zbog ovakvog poimanja (njihova) života i smrti na ovom svijetu. Zatim, oni su živi i kod njihova Gospodara, ili zbog gornjeg poimanja ili poimanja čija je suština nama nepoznata. Mi ćemo se zadovoljiti samo onim o čemu nas je Allah u Kur'anu obavijestio:

Oni su živi, ali vi ne znate! (2/154), jer bit ovog života prelazi okvire ograničene ljudske spoznaje. Prema tome, oni su živi.

Oni su živi i zbog toga što se kao šehidi ne kupaju (gasule) kao ostali mrtvaci i što su im ćefini njihova odijela, a ne kao kod ostalih mrtvaca. Ne kupaju, jer je kupanje čišćenje mrtvog tijela, a šehidi su čisti jer su živi. Njihova odijela, onakva kakva nose na Zemlji, su njihova odijela (ćefini) u mezaru, jer su oni, zaista, još živi.

Šehidi su živi i otuda njihovo ubistvo ne pada teško njihovoj rodbini, dragima i prijateljima. Živi su i učestvuju u životu sa svojim, sa dragima i prijateljima... Živi su, te otuda svima onima koji su ostali iza njih rastanak ne pada teško, niti precjenjuju njihov gubitak, niti tuguju zbog veličine žrtve.

Pored toga, oni su počašćeni kod Allaha, nagrađeni najvećom i najobilnijom nagradom.

U Sahihu Muslima stoji:

Duše šehida slobodno se kreću u jatima zelenih ptica po Džennetu, i spuštaju se na svjetiljke postavljene ispod Arša da bi ih Gospodar bolje vidio i upitao:

- Šta želite?

- Gospodaru naš, - odgovaraju- šta da želimo kad Si nam već dao ono što nisi nikome.

Ponovo ih njihov Gospodar pita to isto. Oni, kad primijetiše da ih Gospodar ne ostavlja na miru, nego insistira da izraze želju, s obzirom na nagradu kakvu imaju, rekoše:

- Želimo da nas povratiš u zemaljski svijet, da se ponovo borimo na Tvom Putu i da ponovo poginemo radi Tebe!

- Zapisao sam da se šehidi neće povratiti u zemaljski svijet, - odgovorio je Uzvišeni Gospodar.

Enes (Bog mu se smilovao) prenosi riječi Božijeg Poslanika:

Niko, ko uđe u Džennet, neće poželjeti da se povrati u zemaljski život niti će zaželjeti tamo u Džennetu nešto osim šehida. Samo šehid želi da se povrati, pa i deset puta, da bi se borio, pošto zna kakva je čast biti šehid.

(Bilježe: Malik, Buharija, Muslim).

Ko su ovi živi šehidi? To su oni koji su ubijeni ... *na Allahovom putu...*, ubijeni samo na Njegovom putu, bez ikakvog drugog cilja. Ubijeni samo na putu Istine koju je Allah dao, na putu programa koga je Allah postavio. To su oni koji su ubijeni na putu vjere koju je Allah oclabrao... Ubijeni samo na ovom putu, a ne na bilo kakvom drugom, niti pod bilo kojim drugim geslom, niti označeni bilo kakvim drugim ciljem ili simbolom. Kod ovog pitanja i Kur'an i Hadis su sasvim jasni tako da u duši čovjeka i njegovoj pomisli ostaje samo Allah.

Ebu Mūsā (Bog mu se smilovao) prenosi:

Neko je upitao Božijeg Poslanika, alejhi-s-selam:

- Ko je na Božijem putu, čovjek koji se bori hrabro, ili čovjek koji se bori s namjerom da ga drugi uoče, ili čovjek koji se bori radi zaštite?

Božiji Poslanik odgovori:

- Onaj koji se bori da se Božija riječ čuje, taj se bori na Božijem putu.

(Bilježe: Malik, Buhari, Muslim.)

Ebu Hurejre prenosi da je neko pitao:

- Božiji poslaniče, taj i taj hoće da se bori na Božijem putu, ali želi nagradu ovog svijeta.

Božiji Poslanik mu odgovori:

- Taj neće imati nikakve nagrade.

Taj čovjek je ponovio to pitanje tri puta i na svako pitanje Božiji Poslanik odgovorio je:

- Taj neće imati nikakve nagrade. (Bilježi Ebu Dāvūd.)

Ebu Hurejre penosi ovaj hadis

Božiji Poslanik je rekao:

- Bog čuva onoga ko odlazi da se bori na Božijem putu, onoga ko se bori samo na Mom (Allahovom) putu, za onoga ko vjeruje u Mene i ko vjeruje i srcem potvrđuje Moga Poslanika... Ja za njega garantujem da će ući u Džennet ili ću ga vratiti njegovoj kući iz koje je otišao u borbu uz ostvarenje nagrade i bogatstva. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammeda, svaki onaj ko uradi ili kaže bilo šta na Božijem putu doći će na Sudnji dan onakav kakav je bio kad je to uradio ili rekao, crven kao krv, mirisav kao misk! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammeda, kad ne bi bilo teško muslimanima, ja nikada ne bih stao izvan prve linije dok se oni bore na Božijem putu. Međutim, katkada nemam mogućnosti, pa njima to povjerim. Katkada oni nemaju mogućnosti nego stoje iza mene i slijede me, a pada im teško da su u borbi iza mene. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci život Muhammeda, volio bih da se borim na Božijem putu i poginem, zatim ponovo borim i poginem, pa borim i poginem. (Bilježe Malik, Buhari i Muslim.)

To su šehidi. To su oni koji odlaze u borbu na Allahovom putu, u borbu da se bore samo radi Njega, radi vjere u Allaha i Njegova Poslanika.

Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, osudio bi svakoga ko bi isticao da se bori u cilju isticanja svoje nacionalne pripadnosti i da se on u borbi njome ponosi.

Abdurrahman b. Ebi Ukbe prenosi od svoga oca (oslobođenog roba, porijeklom iz Irana) slijedeće:

- Učestvovao sam sa Božijim Poslanikom u borbi na Uhudu. Navalio sam na jednog mušrika i tom prilikom rekao mu: "Drži se! Ja sam Iranac!" Tada mi se okrenu Božiji Poslanik i reče: "Zašto nisi rekao: - Ja sam Ensarija!? Bilo ko od tog naroda Ensarija je. I oslobođeni rob tog naroda je također Ensarija" (Bilježi Ebu Dāvūd.)

Božiji Poslanik prezirao je da se iko ponosi bilo čime osim pobjedom Božijeg Poslanika; osuđivao je da se bori pod bilo kojim simbolom osim simbolom pobjede ove vjere. Prava borba je samo na tom putu. Njome se ostvaruje svojstvo šehida koji i dalje žive.

Tekst dalje govori o mobilizaciji radi suočavanja sa događajima koji su na pomolu.

Mi ćemo vas dovesti u iskušenje malo sa strahom i gladovanjem, i time što ćete gubiti imanjanja i živote, i ljetine. A ti obraduj izdržljive, (2/155).

one koji, kad ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!" (2/156).

Ljudi se moraju odlagati i na iskušenjima (belajima), na strahotama, žestinama, glađu, gubitkom imetka, plodova pa i života i provjeravati svoju odlučnost u borbi za Istinu. Ova iskušenja su nužna da bi vjernici izvršavali svoje obaveze koje proističu iz njihove vjere, da bi se kasnije ponosili onoliko koliko su i kako izvršili te obaveze na Božijem putu. Jeftine ideologije i vjere čije pristalice ne izvršavaju obaveze koje proističu iz te ideologije, napuštaju tu ideologiju kod prve neugodnosti i sudara. Obaveze su ovdje lična vrijednost kojom se cijeni ta ideologija od strane pristalica te ideologije, prije nego od strane drugih. Osim toga, što pristalice jedne ideologije ulažu više napora na putu ostvarenja njena sadržaja, to će im ona biti draža, a oni sami biti sigurniji u tu ideologiju. Drugi neće spoznati vrijednost te ideologije sve dok ne vide koliko iskušenja podnose njene pristalice i kako strpljivo snose sve poteškoće. Tek tada će ti drugi ustvrditi: da u ideologiji ovih, nije bilo više dobra nego nesreće, oni se ne bi pomirili sa ovim poteškoćama i iskušenjima niti bi mogli to izdržati. "Tada se stavovi protivnika te ideologije mijenjaju, oni sami počinju da istražuju njene vrjednote, cijene ih i sve više postaju njoj naklonjeni. Tada dolazi i Božija pomoć i razgaljivanje. Svijet pristupa Božijoj vjeri u grupama.

Do iskušenja mora također doći, da bi stablo pristalica te ideologije postalo tvrde i jače. Žestine i tegobe mobiliziraju bit snage, nabijaju energiju, otvaraju prolaze u srcima za protoke novih saznanja koje vjernik ne bi spoznao bez udaraca ovih poteškoća i saznanja. Vrijednosti, mjerila i poimanja ne bi bila ispravna, tačna i pravilna bez ove atmosfere koja odstranjuje mrak sa očiju i skida tugu sa srca.

Još je važnije od svega ovoga, a što bi moglo biti podloga za sve ostalo, traženje utočišta samo kod Allaha u momentu kad su svi oslonci uzdrmani, kada se razotkriju obmane koje mogu biti raznovrsne, kad srce ostane nasamo sa Bogom, i kada preostaje oslonac samo na Allaha. U tom momentu dižu se koprene sa očiju, vraća se vid i zasija svjetlo širom horizonta dokle oko vidi. Nema ničeg osim Allaha, nema nikakve moći

osim Njegove, nema nikakvog htijenja osim Njegovog, nema nikakva utočišta osim Njegova. Tada se duša susreće sa jedinom Istinom na kojoj počiva istinito i vjerno poimanje.

Kur'anski tekst ovdje dovodi čovjeka do vrhunске tačke:

A ti obraduj izdržljive, one koji, kad ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: "Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!" (2/155, 156).

Mi smo Allahovi... Svi mi, sa svim onim što je u nama...sa cjelokupnim našim bićem... Kod Njega je naš povratak i mjesto sa svim i svačim. Potpuna predanost... Apsolutna predanost... Predanost posljednjem utočištu koje proističe iz susreta licem u lice sa Jedinom Istinom i pravim poimanjem.

To su pravi strpljivi, oni kojima je plemeniti Božiji Poslanik prenio veselu vijest od obilatog Darovatelja.

To su oni koje je obilati Darovatelj obavijestio da imaju mjesto kod Njega kao lijepu nagradu za strpljenje.

Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na pravom putu! (2/157).

Blagoslov od Njihova Gospodara čime se uzdižu na stepen Njegova Poslanika koga blagosilja On i Njegovi meleki (subhanehu), to je časno mjesto.. a uz to i milost i svjedočenje Allaha da su oni ti koji su upućeni. Sve ovo dovodi čovjeka do oduševljenja. Sve je ovo veličanstveno.

...Na kraju ove mobilizacije islamskog tabora u cilju njegove pripreme da bi se lakše suočio sa poteškoćama koje se manifestiraju kroz stalnu borbu, davanju života na Božijem putu, kroz glad, strah, žrtvovanje imovine i plodova ponovo se moramo povratiti na istu temu i dati neka objašnjenja.

Allah stavlja sva ova iskušenja u jedan tas, a u drugi samo jedno... blagoslov i milost njihova Gospodara... oni su na Pravom Putu... On im ovdje ne obećava pobjedu niti kakav položaj, niti ratni plijen, niti bilo šta osim Allahova blagoslova, milosti i svjedočenja. Allah im je obećao nešto

više i važnije od samih njih i njihova života, lišio ih svake svrhe i cilja, svake ljudske želje, čak i od želje pobjede vjere i svega što sjeni apsolutno oslobođenje čovjeka radi pune pokornosti samo Njemu i Njegovu Pozivu. Muslimani su obavezni da nastave svojim putem imajući u vidu pri tome samo Božije zadovoljstvo, Njegov blagoslov, milost i svjedočenje njima da su oni upućeni... To je taj cilj o kome je riječ. To je taj slatki plod kome teže srca muslimana, a pobjeda i mjesto koje im upisuje Allah poslije toga, to nije njihovo, nego Božije, zbog Poziva kojem su se oni obavezali.

Njihova nagrada je nagrada u Allahovom blagoslovu, Njegovoj milosti i svjedočenju za žrtve koje su podnijeli u imecima, životima i plodovima, nagrada za pretrpljeni strah, glad i žestinu, nagrada za smrt i padanje kao šehid. Sa ovim darom pretegnut će ovaj tas, on je teži na Mizan-tereziji od svakog drugog dara, teži od pobjede, teži od davanja položaja, teži od lijeka koji liječi srdžbu srca.

Ovo je odgoj koga Allah primjenjuje na muslimanske redove da bi ih valjano pripremio. Ovo je Božiji program odgoja za one koje Allah želi da za Sebe izabere među ljudima, za ovaj Svoj Poziv i Svoju vjeru.

« إِنَّ الصَّغَا وَالسَّرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ ، فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا ، وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ * إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُّوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ، وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ .

« إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفْرًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ * خَالِدِينَ فِيهَا لَا يَخَفُّ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ .

« وَإِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ * إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، وَالْمَنَاقِبِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ ، وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ ،

وَتَصْرِيفَ الرِّيَّاحِ ، وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ، لَا يَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ .
 « وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ، وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ ؛ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يُرُونَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ، وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ * إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا ، وَرَأَوُا الْعَذَابَ ، وَتَقَطَعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ * وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا : لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةٌ فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّأُوا مِنَّا ! كَذَلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ ، وَمَأْتِهِمْ نِجَارِجِينَ مِنَ النَّارِ .

« يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا ، وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ، إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنَّ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ .
 « وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا : بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ! أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ؟ * وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الذِّبْيِ السَّمِيقِ ، بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دَعَاءَ وَنِدَاءَ ، صُمٌّ بُكْمٌ عُمْى فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ، وَأَشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ عَلَيْهِآ تَعْبُدُونَ * إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَحُلْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أَهَلَ بِهِ لَعْنَةُ اللَّهِ . فَمَنْ أَضْطَرَّ بِغَيْرِ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ، إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ ، وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ، أُولَئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ ، وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ ، وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ * أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالََةَ بِالْهُدَى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ . فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ! * ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ، وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ .

« لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ؛ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ ، وَآتَى الْمَالَ - عَلَى حُبِّهِ - ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ

وَأَتَى الزَّكَاةَ ، وَالْمُؤْفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا ، وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ وَحِينَ
الْبَأْسِ . أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ . .

Safā i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo - pa, Allah je doista blagodaran i sve zna (2/158).

One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a prokleće ih i oni koji imaju pravo da proklinju; (2/159).

oprostiću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv (2/160).

Oni koji ne vjeruju i koji kao nevjernici umru - zaslužuju, doista, prokletsvo Allahovo i meleka i svih ljudi, (2/161).

u njemu će vječno ostati, a patnja njihova neće jenjavati, niti će im se odlagati (2/162).

A vaš Bog - jedan je Bog! nema boga osim Njega, Milostivog, Samilosnog! (2/163).

Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde - doista su dokazi za one koji imaju pameti. (2/164).

Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha. A da znaju mnogobošci da će onda kad dožive patnju - svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati, (2/165).

kad će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbenika odreći i kad će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti (2/166).

kada će sljedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekne kao što su se oni nas odrekli!" Eto, tako će Allah

njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti.
(2/167).

O ljudi, jedite od onoga što ima na zemlji, ali samo ono što je dopušteno i prijatno, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevitni! (2/168).

On vas navraća na grijeh i razvrat i na to da o Allahu govorite ono što ne znate (2/169).

A kada im se rekne: "Slijedite Allahovu Objavu!" - oni odgovaraju: "Nećemo, slijedićemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje." - Zar i onda kad im preci nisu ništa shvaćali i kad nisu na pravom putu bili?! (2/170).

Oni koji neće da vjeruju slični su stoci na koju se viče, ali ona čuje samo zov i viku. Gluhi, nijemi i sljepi, - oni ništa ne shvaćaju (2/171).

O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klânjate! (2/172).

On vam jedino zabranjuje: stru i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allah zaista prašta i milostiv je (2/173).

Oni koji taje ono što je Allah u Knjizi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi - oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do ono što će ih u vatru dovesti; na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti, - njih čeka patnja nesnosna (2/174).

Oni su umjesto pravog puta izabrali zabludu, a umjesto oprosta zaslužili patnju; - i koliko su samo oni neosjetljivi na vatru! (2/175).

To je zato što je Allah objavio Knjigu, pravu istinu. A neslozi onih čija su mišljenja o Knjizi suprotna doista nema kraja (2/176).

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone
(2/177).

Ova cjelina ima cilj da ukaže na niz pravila na kojima počiva istinsko vjerničko poimanje uporedo sa ukazivanjem da slijedi i suočavanje sa Jevrejima u Medini, koji ne prestaju sa zaogrtnjem istine neistinom, koji prešućuju njima poznatu istinu o ovome - a ona im nije nepoznata, štaviše, oni znaju njenu bit - i koji izazivaju smutnju i nemir. Međutim, tekst ovdje ne uzima formu oštrog prigovora nego pristupa metodom čestitosti, metodom izlaganja općih pravila koja se protežu na Jevreje kao i na sve druge koji se suprotstavljaju ovom pozivu. U tekstu se dalje ukazuje muslimanima da ne padnu u zamke koje su im postavljene i koje ih vrebaju na putu kojim prolaze.

Tekst se zadržava na temi tavafa Safe i Merve zbog toga što tavaf vuče korijene i iz predislamske tradicije. U tekstu se dalje govori i objašnjavaju neki momenti vezani za okretanje Kible prema Mesdžidu-l-Haramu u namazu i ustanovljenju obreda hadždža za vrijeme hodočašća ove kuće.

U tekstu se dalje prelazi na objašnjenja nekih pojava u vezi sa sljedbenicima Knjige koji prešućuju upute i interpretaciju koje im je Allah objavio. Ovdje dolazi i do otvorenog jačeg prigovora njima, ali i otvaranje vrata tevbe za svakoga ko želi da dođe tobe. Međutim onima koji i dalje insistiraju na nevjerovanju, prijeti se potpunim prokletstvom strašnom i stalnom kaznom.

Tekst se zadržava i na monoteizmu i upućuje čovjeka da razmišlja o znacima u Svemiru koji potvrđuju činjenicu Božije jedinosti i prigovora svakom ko pripisuje Allahu druga. Ovdje nailazimo i na slike Sudnjeg dana, koje se odnose i na sljedbenike i na slijedene koji ne vjeruju i koji se ograđuju jedni od drugih, ali tek kada ugledaju ovu strašnu kaznu.

I nakon razgovora o dozvoljenom i zabranjenom kod jela i pića, o čemu se spore Jevreji, i na zadržavanju na osvrtima o ovom pitanju, objavljenim u Kur'anu, a što je od strane pristalica Tevrata zanemareno, slijedi poziv svim ljudima da se koriste i uživaju u plodovima koje je Allah dozvolio, zatim upozoravaju na šejtanske poslove koji im naređuje da čine zlo i sramna djela, sa posebnim pozivom onima koji vjeruju da se koriste svim onim što je Allah dozvolio i ustručavaju svega što im je Allah zabranio. U tekstu su i dalje objašnjenja za ove zabrane o kojima se spore Jevreji i koji dozvoljavaju ono što je zabranjeno iako znaju da je to zabranjeno.

Tekst dalje predočava žestok napad na one koji prešućuju ono što je Allah poslao u Knjizi, a što su oni prodali u bescijenje; govori o strašnoj prijetnji, nemarnosti, srdžbi i omalovažavanju koje ih čeka na Sudnjem danu.

Na kraju ove cjeline tekst objašnjava suštinu dobra, navodi objašnjenje koje sadrži u sebi osnovicu imana i dobra djela; dobra kojim se ispravlja vjerničko poimanje i ističe da se dobro ne ogleda u pojavnim formalnostima i okretanju licem prema istoku i zapadu, nego je dobro - osjećaj, rad i povezivanje sa Allahom kroz taj osjećaj i taj rad. Tada se uspostavlja sasvim jasno odnos između ovog objašnjenja, s jedne strane, i raspravljanja, s druge strane, koje se vodilo o pitanju Kible.

Tako primjećujemo da se još uvijek govori o borbi, borbi u ljudskim dušama, da bi se ispravila poimanja i mjerila; borbi protiv spletkarenja i izazivanja nemira koje čine neprijatelji muslimana.

Safā i Merva su Allahova časna mjesta, zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prestup ako krene oko njih. A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo - pa, Allah je doista blagodaran i sve zna (2/158).

Postoji više verzija o uzroku objave ovog ajeta. Najbliže je ljudskoj logici koje se može izvući iz prirode poimanja kojeg je islam izazvao u dušama ranijih društava - muhadžira i ensarija, verzija koja kaže: "Neki muslimani sustezali su se da obave tavaf - sa'j (brže hodanje između brežuljaka Safe i Merve za vrijeme hadždža i umre) zbog toga što su oni činili sa'j između ova dva brežuljka još u predislamskom periodu; da su na tim brežuljcima stajala dva njihova kipa zvana Asaf i Naila. Zbog toga su muslimani prezirali da to čine na način kako su to činili u predislamskom periodu".

Buhari navodi: Prenio nam je Muhammed b. Jusuf, prenio nam je Sufjan prenoseći od Asima b. Sulejmana, koji kaže: Pitao sam Enesa o Safi i Mervi i on odgovori:

"Smatrali smo da su Safā i Merva čin iz predislamskog perioda, i kada je došao islam, prestali smo to činiti. Tada je objavljeno: *Safā i Merva su Allahova časna mjesta*. Šabi kaže da je Asaf bio na brdu Safā, a Naila na

brdu Merva; da su sa'j preuzeli iz tog perioda, i kada su primili islam, sustezali su se da čine sa'j između Safe i Merve. Tada je objavljen ovaj ajet".

Ne navodi se tačan datum kada je objavljen gornji ajet, ali je najvjerovatnije da je objavljen poslije ajeta koji se odnose na promjenu Kible. Premda je Mekka postala poprište rata za muslimane, to ipak ne isključuje mogućnost da su pojedini muslimani mogli i tada obavljati hadž i umru. Ovo su bili oni koji su se sustezali da obavljaju sa'j između Safe i Merve. A sustezanje je bilo plod dugog podučavanja i jasnog vjerskog poimanja u njihovim dušama što je prouzrokovalo da budu veoma oprezni i pažljivi prema svemu onom što su prakticirali u predislamskom periodu. Duše su im postale veoma osjetljive tako da su se grozile na sve što je bilo u predislamskom periodu, i nisu se mogle pomiriti da to bude i u vrijeme islama, a toga je bilo i u brojnim obredima.

Novi poziv vjere jako je potresao njihove duše, duboko u njih prodro i prouzrokovao duševni preokret i cjelovitu svijest, tako da su ljudi sa velikom oprežnošću gledali na svoju prošlost iz predislamskog perioda. Smatrali su da se od tog dijela svoga života treba potpuno odvojiti, da se on ne može ubrojiti u sastavni dio njihova bića, niti oni u njega, jer je to nešto prljavo, nečisto, od čega su se oni čuvali.

Onaj ko prati ovaj posljednji dio života ovog naroda osjetit će snažan uticaj ove čudne vjere na te duše; uočit će potpunu izmjenu u njihovom poimanju života. Činilo bi mu se da je Resulullah zgrabio ove duše i potresao ih tako snažno da je od njih otpalo sve što je trebalo otpasti, i da su se njihovi atomi poslije toga ponovo povezali na novi način, kao što to čini električni udar kod povezivanja atoma tijela poslije električnog udara, kada dolazi do promjene u rasporedu atoma toga tijela.

Ovo je islam - puna predanost, puno odbacivanje svega što je bilo u predislamskom periodu, puna opreznost prema svemu što je bilo u predislamskom periodu, stalna opreznost prema svakom osjećaju i svakom činu koji je činila duša u predislamskom periodu, kako bi se srce posvetilo novom poimanju na način kako je to potrebno. Kada se novo poimanje učvrstilo u muslimanskoj sredini, islam počinje prihvatati neke obrede iz predislamskog perioda koje je želio da zadrži i za koje je smatrao da ne mogu štetiti. Međutim, on ih veže za islam nakon što ih je potpuno odvojio i prekinuo sa njihovim džahilijetskim sponama. I kada neko od muslimana vrši neki od tih obreda, onda ga ne vrši kao što je to činio u predislamskom dobu, već kao novi islamski obred - koji svoju osnovu temelji na islamu.

Ovdje nalazimo uzor ovog snažnog odgojnog programa. Uostalom, i Kur'an je tu izričit kad kaže da su Safā i Merva Allahovi obredi:

Safā i Merva su Allahova časna mjesta (2/158).

I kada hadžija čini sa'j, on izvršava jedan Allahov obred, jer se time misli na ispunjenje Božije odredbe. Ovim je prekinut svaki odnos između ovog novog sa'ja i naslijeđenog sa'ja iz predislamskog perioda. Čitav čin se veže za Allaha, subhanehu, a ne za kipove Asafa i Naila, niti za bilo koji kip iz predislamskog perioda.

Prema tome, tu nema nikakvog grijeha. Jedno nije isto što i drugo. Ovo nije ono. Ovo se ne čini radi onog radi čega se ono ranije činilo.

Zato onaj koji Kabu hodočasti ili umru obavi ne čini nikakav prestup ako krene oko njih (2/158).

Islam je prihvatio većinu obreda hadždža koje su Arapi obavljali ranije, ali je odbacio sve što je u vezi sa kipovima i džahilijjskim obmanama. Obrede koje je prihvatio povezao je sa novim islamskim poimanjem opisujući ih da su Ibrahimovi obredi kojima ga je Allah podučio. (Podrobnije objašnjenje o ovome doći će kada bude bilo govora o hadždžu na odgovarajućem mjestu ove sure.)

Obredi kod umre isti su kao kod hadždža samo što nema odlaska i zadržavanja na Arefatu. I kod hadždža i kod umre sa'j između Safe i Merve učinio je obredom.

Ajet završava porukom da je lijepo dobrovoljno činiti dobro.

A onaj koji drage volje učini kakvo dobro djelo - pa, Allah je doista blagodaran i sve zna (2/158).

Ovim se nagovještava da je sa'j između Safe i Merve dobro djelo. Time se negira u dušama ljudi da je to prijestup. Srca se pročišćavaju ovim obredom i prihvataju da Allah sa'j ubraja u dobra djela i da za to izvršeno djelo nagrađuje dobrom. Allah zna kakva je namjera i osjećaj u srcima ljudi.

Moramo se malo zadržati na riječima: *pa Allah je doista blagodaran*. Time se misli da je Allah zadovoljan činjenjem ovog dobra, i insistira na tome. Međutim, riječ *blagodaran* krije u sebi sjenku poziva iza ovog značenja, krije sliku punog zadovoljstva, kao da je to zahvala Boga čovjeku. Ona istovremeno nagovještava kako se čovjek treba ponašati prema

Gospodar, jer ako Gospodar zahvaljuje čovjeku dobrim, šta će onda činiti čovjek zauzvat Bogu, kako da Mu blagodari i zahvali za Njegovo pravo. To je okrilje kur'anskog izraza koje se osjeća u svakom dobrovoljnom činu, punom ljepote i nježnosti.

Tekst prelazi sa objašnjenja o zakonitosti obilaženja Safe i Merve na izliv žestine na one koji prešućuju objašnjenja i upute objavljene od Allaha; tekst ukazuje da spletkarenja, oko okretanja Mesdžidu-l-Haramu i propisu hadždža, koja su činili Jevreji, o čemu je bilo govora dugo u ovom poglavlju, još nisu prestala.

One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a prokleće ih i oni koji imaju pravo da proklinju;

oprostiću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv.

Oni koji ne vjeruju i koji kao nevjernici umru - zaslužuju, doista, prokletstvo Allahovo i meleka i svih ljudi,

u njemu će vječno ostati, a patnja njihova neće jenjavati, niti će im se odlagati (2/159 - 162).

Sljedbenici Knjige koja je bila pred njima znali su na osnovu njena teksta za dosežnost istine poslanstva Muhammeda, alejhi-s-selam, dosežnost naredbi koje su potvrđene, pa i pored toga, oni su prešućivali ono što im je Allah objavio u Knjizi. Njih i sličnih njima ima mnogo u svakom vremenu. Oni prešućuju istinu objavljenu od Allaha radi ovog ili onog cilja. Oni se javljaju u raznim vremenima i na raznim prostorima, oni prešućuju istinu a znaju je; prešućuju riječi i naredbe koje su potvrđene, u što su se i sami uvjerali; izbjegavaju Božije odredbe navedene u Božijoj Knjizi i ponašaju se kao da ih i nema i prelaze šutke preko njih da bi istinu odstranili. Kriju ih daleko od svijeta da ih svijet ne čuje i ne opazi. To čine radi ovozemaljskog cilja. Ovo se može primijetiti na mnogim mjestima, ona su brojna:

...njih će Allah prokleti, a prokleće ih i oni koji imaju pravo da proklinju;

Kao da su se oni prometnuli u nešto što se proklinje, u nešto na što se izliva prokletstvo iz svakog izvora, prokletstvo svakog proklinjača, nakon Allahovog prokletstva.

Prokletstvo je, ustvari, progonstvo u srdžbi i gnjevu onih koje Allah proklinje i izgoni iz Svoje milosti, koje progone svi proklinjači sa svih strana. Prema tome, ti prokleti su protjerani i od Allaha i od Njegovih robova na svakom mjestu.

Oprostiću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv (2/160).

Ovim ajetom Kur'an otvara svijetlo prozorče, prozorče tevbe, otvara ga i propušta tračak nade u grudi i vodi srca do izvora svjetla tako da ne očajavaju u milosti Allahovoj i oprostu. Ko hoće nek se vrati u zaštitu, siguran i iskrenog nijjeta. A znak iskrene tevbe potvrđuje se radom, objašnjava riječima, oglašavanjem istine, njenim priznavanjem i radom prema zahtjevima istine. Ko tako ne postupa on ne može biti siguran u milost Božiju i da mu je tevba prihvaćena. Allah kaže:

... a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv, a On je najiskreniji u svojim izjavama.

Međutim, oni koji ustraju u griješenju i ne pokaju se do isteka date prilike i ponuđene mogućnosti, susrest će se s onim što je Allah nagovijestio ranije, objašnjavajući i potvrđujući to riječima:

Oni koji ne vjeruju i koji kao nevjernici umru - zaslužuju, doista, prokletstvo Allahovo i meleka i svih ljudi, u njemu će vječno ostati, a patnja njihova neće jenjavati, niti će im se odlagati (2/161-162).

Ovo se objašnjava time što su oni sobom zatvorili ta ovorena vrata, propustili priliku, proigrali vrijeme, ustrajali u prešućivanju istine, ostali u nevjerovanju i zabludi.

Oni ... zaslužuju, doista, prokletstvo Allahovo i meleka i svih ljudi.. (2/161).

Prema tome, to je primijenjeno prokletstvo kojem nema utočišta niti sažaljenja. Tekst Kur'ana ne spominje drugu kaznu za njih osim ovog primijenjenog prokletstva, ali ga ubraja u kaznu koja se ne može ublažiti, ne može se odgoditi njeno izvršenje, niti počinitelji grijeha zanemariti. To je, zaista, kazna iznad svake druge kazne, kazna progona, napuštanja i grubosti. Niko ne susreće ove prognanike sa sažaljenjem, niti uplakana

oka, niti sa pozdravom. Oni su prokleti, protjerani, napušteni i od ljudi i od Boga, Gospodara ljudi na Zemlji i viših sfera, podjednako. Ovo je ta bolna, ponižavajuća kazna.

U nastavku se u tekstu Kur'ana govori o izgradnji islamskog poimanja na njegovoj glavnoj osnovi, osnovi monoteizma. Izlaganjem kosmičkih prizora potvrđuje se ova činjenica na način koji ne povlači za sobom nikakve rasprave. Zatim Kur'an kritikuje one koji uzimaju kumire sebi za bogove, slika njihov očajnički položaj onoga dana kada kazna bude uočljiva i kada se jedni od drugih budu ogradrživali a to ogradržavanje neće im ništa koristiti, niti gubitke smanjiti, niti će ih izvući iz pakla.

A vaš Bog - Jedan je Bog! nema boga osim Njega, Milostivog, Samilosnog! (2/163).

Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde - doista su dokazi za one koji imaju pameti (2/164).

Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli, ali pravi vjernici još više vole Allaha. A da znaju mnogobošci da će onda kad dožive patnju - svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati, (2/165).

kad će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbeniku odreći i kad će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti (2/166).

Kada će sljedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekne kao što su se oni nas odrekli!" Eto, tako će Allah njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti (2/167).

Jedinost Božanstva je glavna osnova. Na njoj počiva vjerničko poimanje. Nema spora u vjerovanju u postojanje Boga. Postoji razlika u poimanju Božijeg bića, poimanju Njegovih svojstava, Njegovog odnosa sa stvorenjima, ali to ne niječe Njegovo postojanje, niti niječe egzistenciju Boga. Ni sama priroda nije zanemarila činjenicu postojanja Boga. Tek u

posljednje vrijeme kad izraste rastinje prekinute niti života, prekinute niti sa prirodom, nijeće se postojanje Allaha. To rastinje nema svoga korijena u osnovi ovog postojanja. Prema tome, njegova je sudbina neminovnost raspadanja i iščeznuća iz ovog postojanja - svijeta. Postojanje svijeta ne podnosi opstanak ove vrste stvorenja, niti priroda trpi formiranje nečega što je odsječeno od korijena.

Zbog toga tekst Kur'ana insistira na jedinstvi Božanstva, opisujući jedinstvo kao nužnost ispravnog poimanja, zatim kao nužno pravilo za izgradnju etičkih normi i društvenih sistema koji izrastaju iz ovih poimanja. Sve ovo predstavlja jedinstvo Božanstva u ovom postojanju - bitku.

A vaš Bog - jedan je Bog! Nema boga osim Njega, Milostivog, Samilosnog! (2/163).

Iz jedinstvi Božanstva, koja se potvrđuje na različite načine, proističe:

- jedinstvo Obožavanog, Onog Kome se okreće svijet u svom obožavanju i pokornosti;
- jedinstvo izvora iz koga svijet prima pravila etike i ponašanja;
- jedinstvo izvora iz koga svijet prima osnove propisa i zakona, i
- jedinstvo programa na kome se odvija život stvorenja na svakom koraku.

Kur'an ovdje ima cilj da pripremi Ummu za njenu veliku ulogu na Zemlji i ističe ovu činjenicu na više mjesta u dijelu mekkanske objave Kur'ana. Pri tome, Kur'an produbljuje korijene ove činjenice i proteže je horizontom kako bi ona obuhvatila sva osjetila i razum, sve strane života i postojanja - bitka. Ponavljanje ove činjenice ima cilj da uspostavi na njenoj osnovi i ostale zakonitosti i obaveze... Kur'an ovdje govori i o Allahovim svojstvima u terminu "*Milostivi, Samilosni*", iz čije čiste, duboke i stalne milosti proističu sve zakonitosti i sve obaveze.

Ovaj kosmos u cijelini potvrđuje tu jedinstvo i tu milost na svim nivoima i svim svojim prostranstvima.

Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde - doista su dokazi za one koji imaju pameti (2/164).

Ova metoda upozorenja čula i osjećaja dovoljno je snažna da otvori oči i srca pred nepoznicama ovog svemira. Stalno zbivanje ovih nepoznanica pred našim očima, njihove ozbiljnosti, neobičnosti i uzbuđenja srca i osjećaja nameće da se one ispituju. Ovo je poziv čovjeku da istražuje ovaj svemir otvorenim okom, uzbuđljivim čulima i živim srcem kao da ga prvi put vidi. Koliko nepoznanica u ovim ponovljenim prizorima? Koliko je u njima pojedinosti i detalja?! Koliko puta su oči i srca bili iznenađeni gledajući u te prizore prvi put!? Dok, u ponovljenom slučaju, učini mu se da je to nešto obično pa ubrzo nestane potresa iznenađenja, pretjerane zbunjenosti, oduševljenja prvog pogleda u ovo zagonetno šarenilo.

Ta nebesa i Zemlja, ta nesaglediva prostranstva, ogromna tjelesa i opčaravajući horizonti, nepoznati svjetovi, ta harmoničnost u položaju svjetova i njihovih kretanja u bezgraničnom svemiru od čega se pamet kod čovjeka muti, te tajne koje opijaju duše i gube se u plaštu nepoznatog, ta nebesa i Zemlja o kojima čovjek skoro ništa ne zna, o čijoj je veličini, razdaljini i tajni Bog dao čovjeku samo djelimično saznanje onda kada čovjekova spoznaja poraste i kada je prošire naučna saznanja.

Smjenjivanje dana i noći, slijed svjetla i mraka, izmjena praskozorja i sumraka, zore i mraka - koliko puta su uzburkali osjećaje čovjeka, koliko puta uznemiravali srca, koliko puta su se desila čuda nad čudima, a onda - čovjek izgubi sve to za tren, pa i njenu ljepotu ponavljanjem. Samo vjerničko srce u čijem se osjećaju stalno obnavljaju ovi prizori i podsjećaju da je u svemu tome samo Božija ruka ono što čini da sve to čovjek dočekuje i to svaki put s oduševljenjem novog stvaranja.

I lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude... (2/164) najubjedljiviji je prizor kojeg sam primijetio u ovome trenu i kojeg sam mogao osjetiti. Samo jedna mala tačka u velikom okeanu koja nas je nosila i plovila s nama, dok su se valovi sudarali, a plavetnilo svuda oko nas, brod plovi i plovi. Plovi tresući se tamo - amo. Samo Božija moć, samo Allahova zaštita, samo kosmički zakon koga je postavio Allah, nosi tu malu tačku po pjenušavim valovima - zastrašujuće veličine.

Kiša koju Allah pušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina - po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde - (2/164), čini prizore o kojima, kada bi čovjek promislio budnim okom i svjesnim srcem, kako insistira Kur'an upućenom vjerničkom srcu, zaista bi se potreslo biće čovjeka zbog Veličine i rahmeta Te Veličine. To je život koji izrasta iz zemlje kadl ima

dosta vlage, život nepoznate biti, ugodne sadržine, život koji puži neprimjetno, a onda se pojavi glasno, javno, snažno. Odakle je došao taj život? Bio je skriven u zrnu i klici, rekli bismo. Ali, odakle je došao u zrno i klicu? Gdje mu je korijen - ishodište? Gdje mu je prvi izvor? Niko, ko razmišlja, ne može a da ne postavi sebi ovo pitanje. Ateisti su pokušali zaniijekati i prijeći preko ovog pitanja, za koje se odgovor može naći samo u postojanju Stvoritelja, Moćnoga, koji može da da život mrtvome. Dugo vremena su ateisti pokušavali uvjeriti svijet da su na putu pronalaska života i bez potrebe Boga. Na kraju, i ovi nosioci ovakvih ideja - ateizma, otresose ruke i priznaše ono što im nije bilo drago, priznaše da je nemoguće proizvesti život, posebno učenjaci nevjerničke Rusije, a Darwin - osnivač teorije o postanak i razvoju vrste, odustao je još prije od suočavanja sa ovim pitanjem.

A onda ti vjetrovi koji pušu čas s jedne, čas s druge strane, taj oblak koji plovi u zraku između Zemlje i nebesa kao opčaran, koji se povinjava zakonima koje je postavio Stvoritelj ovog svijeta, čine tajnu nespoznajnu, da teorije o uzrocima nastanka vjetrova i formiranja oblaka nisu dovoljne da odgovore na ovo pitanje. Ovi uzroci protkani sa dubokom tajnom, tajnom stvaranja svemira onakvog kakav on u prirodi jeste, sa onakvim odnosima koji vladaju u njemu i onakvim situacijama koje dozvoljavaju da nastane život i razvija se, situacijama koje darivaju sve što je potrebno životu; darivaju vjetar, oblak, kišu, plodnu zemlju itd. Tajna ovih skladnosti od tih tajni, nama poznatih, kao tajne koje možemo na hiljade nabrajati; kada bi samo jedna od njih nedostajala, ne bi nastao život ili se ne bi ovako odvijao. To je, u stvari, tajna detaljnog rasporeda iza koje stoji namjera i odabir a ne puka slučajnost. To je jednota planiranja i milost rasporeda. U tome su *doista dokazi za one koji imaju pamet* (2/164).

Da. Kada bi čovjek odbacio od sebe naviku i nemarnost i promatrao prizore u svemiru kao nešto novo što se u njemu zbiva, kada bi to posmatrao ispitujući, čovjek čije je srce prožeto svjetlom imana, i kada bi prolazio ovim svijetom kao kosmonaut koji putuje kroz svemir prvi put, njegovo oko bi svaki slučaj primijetilo, njegovo uho svaki ton registriralo, on bi svaki pokret primijetio. Ta čuda svemira potresla bi njegovo biće i urezala se u njegov vid, njegovo srce i njegov osjećaj.

Ovo je ono što vjera čini; čini ovu otvorenost, ovaj osjećaj, ovo vrednovanje ljepote, ovu skladnost i savršenstvo. Vjera je novi pogled na svemir, nova spoznaja lijepog, spoznaja života na Zemlji, u šarenilu Allahove tvorevine, svakog trena, nastupom noći i početkom i krajem dana.

Pa i pored toga ima i takvih ljudi koji niti posmatraju oko sebe, niti se opamete, nego se odvajaju od monoteizma, s kojim je i objavljen plan postojanja i pogled na jednotu svemirskog čudnog zakona.

Ima ljudi koji su mjesto Allaha kumire prihvatili, vole ih kao što se Allah voli ... (2/165).

Kumiri, koje su ljudi umjesto Allaha prihvatili, bili su u vrijeme kada se Kur'an obraćao sagovornicima: kamenje i stabla, ili zvijezde i planete, ili meleki i šejtani. Uostalom, kumiri su uvijek bili u vrijeme protivljenja islamu i tvrdoglavosti: stvari ili osobe, ili znaci ili nešto drugo. Sve je to tajni ili javni širk, mnogoboštvo. Kako da ne! Kada se spomenu pored imena Allaha i kada ih čovjek pridruži sebi u srce i usporedi sa ljubavlju prema Allahu, kada se istrigne ljubav prema Bogu iz njegova srca i osame ovi kumiri, a on posveti njima ljubav koja pripad samo Allahu?!

Međutim, vjernici ne vole ništa tako žarko, kao što vole Allaha, ni sebe, ni drugoga, ni nešto što se uzima u obzir i ima svoju vrijednost ovoga svijeta za čim žude ljudi.

Ali pravi vjernici još više vole Allaha (2/165).

Više vole Allaha apsolutnom ljubavlju, kojoj nema mjerila i koja je bez ograničenja, više vole Allaha od svih drugih ljubavi.

Termin koji je ovdje upotrijebljen ljubav - *hubb*, lijep je izraz, pored toga što je on i iskreni izraz. Spona koja veže pravog vjernika i Allaha, spona je ljubavi - spona srčane niti, duhovne privlačnosti, spona voljenoga i bliskoga, spona čvrste savjesti, kroz osjećaj neograničenog svjetla ljubavi.

A da znaju mnogobošci da će onda kad dožive patnju - svu moć samo Allah imati i da će Allah strahovito kažnjavati (2/165).

kad će se glavešine, za kojima su se drugi povodili, svojih sljedbenika odreći i kad će veze koje su ih vezale prekinute biti, i oni patnju doživjeti (2/166).

kada će sjedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekemo kao što su se oni nas odrekli!" Eto, tako će Allah njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti (2/167).

To su oni koji su umjesto Allaha kumire prihvatili, počinili nasilje Hakku, počinili nasilje i sami sebi. A da su malo bolje promislili i misao uputili na dan kada će stajati pred Jedinim Allahom, da su mogli uputiti

svoje poglede ili misli na Sudnji dan, oni bi primijetili pakao - kaznu koja čeka nasilnike, da su tako pogledali, vidjeli bi da: *svu moć samo Allah ima (2/165)*, da On nema druga niti kompanjona... , *da će Allah strahovito kažnjavati (2/165)*.

Da su mogli vidjeti kako se ograđuju i povlače, slijedeni od svojih sljedbenika, primijetili bi kaznu, prekinula bi se svaka veza i spona i svi uzroci između njih. Svako bi se pozabavio sam sobom, bio on sljedbenik ili slijedeni. Pala bi sva predsjedništva, sva rukovodstva kojima su se potčinjavali njihovi sljedbenici. Ti slijedeni ostaju u nemogućnosti da zaštite sami sebe, pa kako da zaštite one koji ih slijede; vidjeli bi kako se manifestira istina jedinog božanstva i jedine moći, primijetili bi da se dokidaju sva zavodnička rukovodstva, svedena na ništa, koja su postala nemoćna pred Allahom i pred ovom kaznom.

Kada će sljedbenici njihovi uzviknuti: "Da nam je samo da se vratimo, pa da se i mi njih odrekujemo kao što su se oni nas odrekli!" (2/167).

Mržnja i krutost, potčinjenih sljedbenika ispoljava se prema zalutalom rukovodstvu, željeli bi da im se vrati ljepota, željeli bi, kad bi bilo moguće, da se vrate na Zemlju, pa da se onda oslobode slijedenja tih nemoćnih, slabih rukovodstava, koja su ih zavela, a onda ogradila od njih pred ovom strašnom kaznom!

To je jako djelotvorni prizor, prizor ograđivanja, neprijateljstva i gložnja između sljedbenika i slijedenih, između onih koji ljube i vole i onih koji su voljeni. Ovdje je tekst popraćen nečim što je veoma bolno gdje se kaže:

Eto, tako će Allah njima djela njihova po njih kobnim pokazati i oni iz vatre neće izlaziti (2/167).

U nastavku teksta Kur'an poziva svijet da uživa u svemu što je dobro u životu i da se drži daleko od svega što je ružno; upozorava da ne slijedi šejtana, koji podstiče da čovjek radi ružna djela, predočavajući da je dozvoljeno ono što je zabranjeno, a zabranjeno ono što je dozvoljeno, bez Allahova odobrenja i ozakonjenja; upozorava muslimane da ne slijede ništa u vjeri bez Božije upute, osuđuje one koji se obraćaju kao božanstvu

onome što niti čuje, niti razumije. Na taj način tema ovog dijela Kur'ana dovodi se u vezu sa temom prošlog dijela.

Jedite od onoga što ima na zemlji, ali samo ono što je dopušteno i prijatno, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevitni! (2/168).

On vas navraća na grijeh i razvrat i na to da o Allahu govorite ono što ne znate (2/169).

A kada im se rekne: "Slijedite Allahovu Objavu!" - oni odgovaraju: "Nećemo, slijedićemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje." - Zar i onda kad im preci nisu ništa shvaćali i kad nisu na pravom putu bili?! (2/170).

Oni koji neće da vjeruju slični su stoci na koju se viče, ali ona čuje samo zov i vik. Gluhi, nijemi i slijepi, - oni ništa ne shvaćaju (2/171).

Nakon objašnjenja u tekstu Kur'ana da je samo jedan Bog, da je On Jedin Stvoritelj i da će one koji uzimaju nešto drugo za božanstvo a ne Allaha, stići ono što će ih stići. Slijedi objašnjenje da je Allah skrbnik ljudima i da im On propisuje šta je dopušteno a šta zabranjeno. Ovo je znak Božanskog jedinstva (*vahdanijet*) kao što je ranije rečeno. Onaj ko stvara i opskrbljuje, on i propisuje šta je zabranjeno (*haram*) a šta dozvoljeno (*halal*). Tako dolazi do čvrstog povezivanja ozakonjenja i vjere.

Kroz tekst u Kur'anu razumijemo da Allah dopušta svim ljudima da jedu sve što im daje zemlja, što je dopušteno i lijepo, ali ne dopušta što je zabranjeno, o čemu će biti kasnije riječi; da od Njega primaju saznanja šta je dozvoljeno a šta zabranjeno; da ne slijede šejtana ni u ovome, jer im je on pravi neprijatelj, što znači da nikada ne insistira na dobru, nego ih navraća da čine zlo, i pojmovno i djelom; a onda da sami procjenjuju šta bi bilo dozvoljeno a šta zabranjeno, ne osvrćući se na Božiju naredbu, da tvrde da je Božiji zakon to što oni kažu, kao što su to Jevreji činili i kao što su to tvrdili mušrici Kurejšije.

O ljudi, jedite od onoga što ima na zemlji, ali samo ono što je dopušteno i prijatno, i ne slijedite šejtanove stope, jer vam je on neprijatelj očevitni!(2/168).

On vas navraća na grijeh i razvrat i na to da o Allahu govorite ono što ne znate (2/169).

Ova naredba koja se odnosi na dopušteno i dozvoljeno od onoga što je na zemlji i u zemlji, osim nešto malo, a što je zabranjeno tekstem

Kur'ana, izričito govori o širini ove vjere, govori da islam djeluje u skladu sa prirodom i svemira i čovjeka. Sve što ima na zemlji Allah je stvorio radi čovjeka i učinio mu to dozvoljenim, osim u slučaju ograničenja posebnom naredbom i da ne dođe do prekomjernosti. Općenito, data je puna širina čovjeku u korištenju dopuštenog i lijepog u životu, skladno prirodi, bez ustezanja, prigovora i tjeskoba. Tu je kod svega samo jedan uvjet, a to je da ljudi prihvataju ono što je dopušteno, a odbacuju ono što je zabranjeno, na osnovu odluke Allaha koji ih opskrbljuje, a ne kako im to šejtan govori. Šejtan nikad ne nudi dobro jer je on najveći neprijatelj čovjeka. On čovjeku naređuje da čini zlo i sramna djela, zajedljivo govori protiv Allaha i baca potvoru na Boga bez ikakvih dokaza i uvjerenja.

Nećemo, slijedićemo ono na čemu smo zatekli pretke svoje (2/170).

Bez obzira na koga se odnosio ovaj tekst, bili oni mušrici koji su ovim riječima odgovarali kad god bi bili pozvani u islam i kada bi se suočili njihovim zakonima sa islamskim zakonima i zatraženo da zanemare ono što su prakticirali u predislamskom periodu odblajnosti i neprihvatanja islama, ili to bili Jevreji koji su insistirali na tradiciji svojih otaca i odbacili i u cjelini i podrobno da prihvate novu vjeru! Dakle, bili jedni ili drugi, Kur'an osuđuje da se unese u vjeru bilo šta što nije od Allaha. Osuđuje slijepo oponašanje u ovoj stvari kao što osuđuje i prikazivanje tradicije bez razmišljanja i rasuđivanja.

Zar i onda kad im preci nisu ništa shvaćali i kad nisu na pravom putu bili?! (2/170).

Ako je to bilo tako, pa zašto onda slijede ono na čemu su zatekli svoje pretke? Kakva je to okoštalost, kakva je to tradicija?

Tada im otkriva Kur'an ponižavajuću sliku koja odgovara ovakvoj okoštalosti i tradiciji, sliku odvezane životinje koja ne mari šta će joj se reći, nego kada drekne na nju čoban, ona čuje samo glas, a ne razumije šta joj se kaže. Štaviše, oni su gori od životinje. Životinja vidi, čuje i pušta neke glasove, a oni su gluhi, nijemi i slijepi.

(Oni koji neće da vjeruju slični su stoci na koju se više, ali ona čuje samo zov i viku. Gluhi, nijemi i slijepi, - oni ništa ne shvaćaju (2/171)).

Oni su gluhi, nijemi i slijepi mada imaju uši, jezik i oči, ali, pošto ih ne koriste, oni nisu upućeni. Kao da ova čula ne vrše svoju zadaću radi čega su stvorena, što se da zaključiti, kao da takvim osobama nisu darovana čula, uši, jezik i oči.

Ovo je krajnje poniženje za onoga koji misli naopako, zatvara okna spoznaje i upute i prima naredbe iz oblasti vjere i šeriata od onoga od koga ne treba da ih prima.

Ovdje se upućuju riječi posebno vjernicima, dozvoljavaju im se ukusna jela koja su im podarena, upozoravaju se da zahvaljuju Darovaocu na Njegovoj blagodati, objašnjava šta im je zabranjeno, jer to ne spada u ukusna jela koja su im dopuštena, osuđuje one koji se s njima spore oko tih ukusnih jela, a zabranjenih od strane Jevreja, a to je bilo upisano i u njihovoj Knjizi.

O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klánjate! (2/172).

On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime, a ne u Allahovo. A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allah zaista prašta i milostiv je. (2/173).

Oni koji tajе ono što je Allah u Knjizi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi - oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do ono što će ih u vatru dovesti; na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti, - njih čeka patnja nesnosna (2/174).

Oni su umjesto pravog puta izabrali zabludu, a umjesto oprosta zaslužili patnju; - i koliko su samo oni neosjetljivi na vatru! (2/175).

To je zato što je Allah objavio Knjigu, pravu istinu. A neslozi onih čija su mišljenja o Knjizi suprotna doista nema kraja (2/176).

Allah poziva vjernike svojstvom koje ih veže s Allahom, nagovještava im da će od Njega dobiti propise iz kojih će oni moći izvući šta im je dozvoljeno a šta zabranjeno, podsjeća ih na ono čime ih je opskrbio i kao Jedini Opskrbitelj podsjeća ih da im je dozvolio hranu koju im je On dao, podsjeća ih da nijednu dobru hranu nije zabranio, a ako im je nešto i zabranio to je i zbog toga što ta hrana nije dobra, a ne da ih On želi lišiti toga i zagorčati im, jer kako bi to bilo da On tako čini, a Sam ih obilatopskrbljuje, upućuje ih da Mu budu zahvalni i da se Njemu klanjaju,

ukazuje im da su zahvala i ibadet pokornost, čime je On zadovoljan ako to oni čine. Sve je ovo izraženo u jednom jedinom ajetu sa vrlo malo riječi.

O vjernici, jedite ukusna jela koja smo vam podarili i budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klânjate! (2/172).

U nastavku se dalje tekstualno jasno i glasno objašnjava koja je hrana zabranjena. Tekst koristi riječcu samo, jedino, da bi se izrazilo strogo ograničenje.

On vam jedino zabranjuje: strv i krv i svinjsko meso, i ono što je zaklano u nečije drugo ime... (2/173).

Strv (crkotinu) kao i krv, odbacuje svaki zdravi duh, osim toga i medicina je dokazala mnogo kasnije nakon zabrane u Kur'anu i Tevratu... da strv i krv u sebi sadrže brojne mikrobe i štetnu materiju, ne ulazeći u to da li je savremena medicina do sada pobrojala sve što je štetno po zdravlje ili postoje još i drugi štetni elementi, koji su i dalje ljudskom rodu ostali nepoznanica.

Danas se u svijetu vode žučne rasprave o svinjetini. Svinja je sama po sebi životinja odvratna u svakoj čistoj prirodi. Allah je zabranio, i to davno, korištenje svinjetine da bi ljudi nedavno otkrili da u krvi, mesu i crijevima zaista živi po zdravlje veoma opasna pantljičara i njena jaja. Danas se čuju glasovi da su savremena sredstva za kuhanje usavršena i ova pantljičara i njena jaja ne predstavljaju nikakav izvor opasnosti po zdravlje jer njeno uništenje je navodno zagarantirano pomoću visoke temperature koja se koristi u savremenim aparatima za kuhanje. Međutim, ovi koji to tako tvrde zaboravljaju da je čovječanstvu trebalo toliko vremena da otkrije samo jednu bolest i ko smije biti tako smion da utvrdi da nema i drugih bolesti u svinjskom mesu. Zar šeriat, koji je pretekao nauku desetak stoljeća, ne zaslužuje da mu se povjeri i oda priznanje i da odredbe šeriatu ovdje budu odlučne, da se zabrani što šeriat zabranjuje, a dozvoli što on dozvoljava, jer je šeriat zakon Mudrog, Obaviještenog.

Klanje žrtve ne u ime Allaha, nego radi nečeg ili nekog drugog je zabranjeno, ne zbog bolesti nego zbog toga što je žrtva žrtvovana radi nekog drugog a ne radi Allaha. To je zabranjeno zbog duševne bolesti koja se protivi zdravom poimanju, spasu srca, čistote duha, spasenja savjesti, jedinstvu smjera. To je vezano i za materijalnu nečist stvorenu prljavštinama, što sve zajednički ima značenje "nečist". Ovo je najčvršće vezano za vjeru u odnosu na ostale zablude. Islam insistira da sve čovjek čini isključivo Boga radi.

Ovdje u ovih nekoliko ajeta o Božijoj jedinstvi (vahdanijje) i Njegovoj milosti kao i u nizu prijašnjih ajeta dolazi do odraza kakav je odnos između dozvoljenog i zabranjenog (halala i harama). Veza između vjerovanja u jednog Boga i Njegove naredbe o dozvoljenom i zabranjenom i o ostalim naredbama ozakonjena je veoma jako i direktno.

Pa i pored toga, islam uzima u obzir nevolje i prisile i dozvoljava u tom momentu i ono što je zabranjeno onoliko koliko je potrebno da bi se otklonila ta nevolja, ali da ne prelazi granice najnužnijeg.

A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, tek toliko da glad utoli, njemu grijeh nije. - Allah zaista prašta i milostiv je (2/173).

To je glavni princip koji predviđa ove zabrane, međutim, u svojoj općenitosti on dozvoljava da se odnosi na ostale slučajeve, to jest, kod svake situacije gdje postoji opasnost po život. Dotična osoba koja se našla u takvoj situaciji može da se ne osvrće na ovu zabranu i da koristi zabranjeno u onoj mjeri koja će otkloniti ovu nevolju, ali ne više. Postoji razilaženje među fakihima, islamskim pravnicima, o situacijama nužnosti nevolje. Može li se tu koristiti analogija? Ili su to samo nevolje i nužde koje Kur'an direktno tekstom predviđa?

Islamski pravници se također razilaze i kod količine korištenja zabranjenoga da bi se otklonila nevolja. Da li je to najmanja količina zabranjenoga ili kompletan obrok jela i pila? Mi ne ulazimo u ovo fikhsko razilaženje. Nama je dovoljno ovo objašnjenje zastupljeno u ZILALI-I-KUR'ANU.

Jevreji su mnogo polemizirali o onome što je u Kur'anu zabranjeno i dozvoljeno. Neke zabrane su se posebno odnosile na Jevreje još ranije, i one su navedene u jednom drugom poglavlju.

Jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili kandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa ili s crijeva, ili onog pomiješana s kostima (6/146).

Dok je ovo dozvoljeno muslimanima. Moguće da su se oni sporili o ovom dozvoljenom. Prenosi se također da su se sporili i kod ovdje spomenutih zabrana iako je to njima zabranjeno i u Tevratu. Njihov cilj je

uvijek bio izazivanje sumnje u ispravnost kur'anskih naredbi i potvrdu da je to Božija objava.

Ovdje nailazimo i na ozbiljan prigovor onima koji prešućuju ono što je objavljeno u Knjizi!

Oni koji tajе ono što je Allah u Kijzi objavio i to zamjenjuju za nešto što malo vrijedi - oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do ono što će ih u vatru dovesti; na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, niti ih očistiti, - njih čeka patnja nesnosna (2/174).

Oni su umjesto pravog puta izabrali zabludu, a umjesto oprosta zaslužili patnju; - i koliko su samo oni neosjetljivi na vatru! (2/175).

To je zato što je Allah objavio Knjigu, pravu istinu. A neslozi onih čija su mišljenja o Knjizi suprotna doista nema kraja (2/176).

Kritkovanje prešućivanja onoga što je Allah objavio u Knjizi bilo je upućeno prije svega sljedbenicima Knjige, međutim, poruka teksta je opća. Primjenjuje se na sve one koji prešućuju istinu a znaju je i ustupaju je u bescijenje. To može biti nekakva posebna korist koja se odnosi na one koji prešućuju istinu i poseban interes koji bi sačuvali ovim prešućivanjem, oni se boje da ne dode do njegovog objelodanjenja ili može biti da je to sve u interesu života na ovom svijetu. Sve je to mizerno i bezvrijedno kada se poredi sa njihovim gubitkom Božijeg zadovoljstva i nagrade na Sudnjem danu.

Kad Kur'an govori o ovima, on se zadržava na predmetu djela šta je od toga zabranjeno a šta dozvoljeno, i kaže:

Oni u trbuhe svoje ne trpaju ništa drugo do ono što će ih u vatru dovesti (2/174).

Ovo je skladno slici izloženoj u tekstu pa izgleda da ono što oni jedu prešućujući istinu je trpanje vatre u stomake, to znači kao da trpaju vatru; ovo je zaista istina jer oni idu u pakao na onom svijetu. Ovo znači: vatra će im biti plašt, odijelo i hrana.

Zbog prešućivanja Božijih znakova na Sudnjem danu će biti zanemareni, to će im biti kao "nagrada". Allah će ih ostaviti prezrene i zanemarene. Kur'anski izraz o ovom zanemarenju i prezrenju je:

Na Sudnjem danu Allah ih neće ni osloviti, ni ti ih očistiti (2/174).

Ovo zanemarivanje utjelovilo se u slijedećoj slici kako bi bilo bliže ljudskom osjećaju i spoznaji: Nema s njima ni govora, ne poklanja im se nikakva pažnja, neće biti očišćeni niti će im se oprostiti, nego: *njih čeka patnja nesnosna* (2/174).

I drugi kur'anski izraz je pun nagovještaja i slikovit i on glasi:

Oni su umjesto pravog puta izabrali zabludu, a umjesto oprosta zaslužili patnju. (2/175).

Ovo izgleda kao da je kupoprodaja, u kojoj su prodali uputu i kupili zabludu. Dali oprost i kupili u ovoj kupoprodaji kaznu! O, kakve sramne i grube kupoprodaje! Kakvo zlo ovi kupiše i šta izabraše! To je činjenica. Uputa im je bila ponuđena, a oni je ostaviše i uzeše zabludu, a oprost kao da im je bio na domaku ruke, ali oni i njega ostaviše i izabraše pakao.

I koliko su samo oni neosjetljivi na vatru! (2/175).

Ja kako dugo mogu podnositi ovu vatru koju su svjesno izabrali, kojoj idu namjerno! Kakav sarkazam u tom njihovom dugom trpljenju pakla! To je zaista puna "nagrada", što će reći kazna za gnusno djelo prešućivanja knjige koju je objavio Allah da se prenese ljudima, da se predoči njen sadržaj u realnost na zemlji da bi postala zakon i program. Otuda je razmljivo da svako ko je prešućuje sabotira rad, a Knjiga je istina koja je došla da se po njoj radi.

To je zato što je Allah objavio Knjigu, pravu istinu... (2/176).

Onaj ko se okrene prema ovoj Knjizi - taj je na Pravom Putu, on postupa sukladno ovoj Istini, sukladno postupku upućenih i sukladno sa prirodom koja vlada u svemiru i njegovom primarnom zakonu.

...A neslozi onih čija su mišljenja o Knjizi suprotna doista nema kraja (2/176).

Oni su u velikom rascjepu, rascjepu sa istinom, rascjepu sa zakonom prirode, rascjepu sa onim što je u njima i među njima, rascjepu... Gdje god pogledaš, oni su bili takvi i još uvijek su takvi i takvi će biti svi drugi narodi koji su nesložni u pogledu svoje Knjige i koji je ne prihvaćaju u cjelini. To njihovo cijepanje će ih uništiti. Allah je obećao da će se to dogoditi kroza sva vremena kad god dođe do cijepanja među narodima. Potvrdu toga mi najbolje vidimo u svijetu u kome živimo.

I na kraju, i u samo jednom ajetu, donesena su pravila ispravnog vjerničkog poimanja, pravila ispravnog vjerničkog ponašanja i definisane osobine iskrenih i bogobojažnih.

Nije čestitost u tome da okrećete lica svoja prema istoku i zapadu; čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike, i koji od imetka, iako im je drag, daju rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima, i prosjacima, i za otkup iz ropstva, i koji molitvu obavljaju i zekat daju, i koji obavezu svoju, kada je preuzmu, ispunjavaju, naročito oni koji su izdržljivi u nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom. Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone (2/177).

Preovlađuje mišljenje da postoji čvrsta veza između ovog objašnjenja i promjene Kible i svega onoga što je dovelo do duge polemike. Ranije je bilo govora o svrsi promjene Kible, a sada tekst odlučno ukazuje na veliku istinu o ovom problemu i o ostalim problemima o kojima su se sporili, problemima koje su izazvali Jevreji u vezi sa formom vjerskih rituala i ibadeta. Oni su veoma često izazivali polemike o ovim pitanjima.

Nije cilj promjene Kible, ni drugih ibadeta, okretanje ljudi licem prema istoku i zapadu... prema Jerusalemu ili prema Mesdžidu-l-Haramu... nije cilj dobročinstva (*birr*), koje obuhvata svako dobro, taj formalni oblik bez osjećaja u srcu i vladanja u životu. Dobročinstvo se ne ostvaruje niti izgrađuje na taj način. Dobročinstvo je i poimanje i svijest i djela i ponašanje. Poimanje ostavlja trag u svijesti i pojedinca i društva. Bez ovog kompletnog poimanja i ovakve činjenice nema ništa od okretanja licem prema istoku ili zapadu, bez obzira bila to ova ili ona kibla. Nema ništa od selama u namazu predajući ga desno i lijevo, kao ni od drugih javnih pokreta koje praktikuju ljudi u svojim vjerskim ritualima.

Čestiti su oni koji vjeruju u Allaha, i u onaj svijet, i u meleke, i u knjige, i u vjerovjesnike... (2/177).

To je čestitost koja obuhvata svako dobro...

Ovdje se postavlja pitanje šta u sebi kriju takva svojstva, kakve su njihove veličine da su tako vrjednovane kod Allaha?

Kakva je vrijednost vjere u Boga, u Sudnji dan, u meleke, u Knjige i u vjerovjesnike? Šta to sve u sebi sadrže?

Vjera u Boga je tačka preobražaja u životu čovječanstva iz obožavanja pojedinih moći, pojedinih stvari ili nečeg drugog u obožavanje

Jedinog Boga. Time se čovjek oslobađa svakog drugog obožavanja. To je tačka s koje se čovjek uzdiže na stepen ravnopravnosti s ostalim ljudima u jednom safu pred Jedinim Obožavanim. To je tačka iznad koje se čovjek uzdiže iznad svega i svačega. To je tačka prelaska iz anarhizma u sistem, iz lutanja ka hodu prema određenom cilju, tačka prelaska iz lutanja ka jednom smjeru. Čovječanstvo, bez vjere u Jednog Jedinog Boga, ne može znati šta mu je pravi smjer, šta mu je ponuđeni cilj, niti tačka koncentracije oko koje bi se zbililo i sabralo to čovječanstvo u radu i ravnopravnosti kao cjelovito postojanje - svijet, jasnog porijekla, povezanosti cilja i odnosa. Vjera u onaj svijet je vjerovanje u apsolutnu božansku pravdu oličenu u nagradi ili kazni; vjera u onaj svijet je vjerovanje da život čovjeka na zemlji nije dat kao nešto bez svrhe, bez mjere, kao nešto anarhično. Ni jedno dobro djelo neće biti lišeno nagrade makar izgledalo da čovjek neće biti nagrađen za to djelo na zemlji. Vjera u meleke je sastavni dio vjere u neotkriveno. To je razlika između spoznaje čovjeka i spoznaje životinje - razlika u poimanju ovog postojanja. Čovjek vjeruje i u ono što je van poimanja čula, a životinja je ograničena na čula. Ona svoja čula ne može prekoračiti... Vjera u Knjige i vjerovjesnike je vjera u sva poslanstva i sve poslanike. To je vjera u jednost čovječanstva, jednost njegova Boga, jednost njegove vjere, jednost njegovog božanskog programa. Ovakav osjećaj ima vrijednost u svijesti svakog vjernika, nasljednika nasljedstva poslanika i poslanstava.

U čemu je vrijednost dijeljenja imetka, mada ga čovjek neizmjenno voli i ponosi se njime, rodbini, jetimima, siromašnima, putniku, prosjacima i u svrhu oslobođenja od ropstva?

Vrijednost toga je osloboditi se pohlepe, požude, slabosti i egoizma. Osloboditi dušu od pretjerane ljubavi prema sredstvima svakog pojedinca koji drži zatvorenu ruku i ne želi ništa udijeliti, koji kroti svoju dušu i ne da joj slobodu. To je duhovna vrijednost na koju ukazuje tekst Kur'ana, uprkos ljubavi prema imetku. To je osjećajna vrijednost da čovjek otvori svoju ruku i dušu i udijeli i ono što mu je drago, a ne samo ono što je jeftino i bezvrijedno; da se oslobodi robovanja imetku i kapitalu, robovanja koje ponižava čovjeka i prisiljava ga da obori glavu; da ga oslobađa od pohlepe koja ponižava čovjeka. To je velika humana vrijednost sa stanovišta islama, koja redovno nastoji osloboditi čovjeka loših misli, pohlepe i slabosti prije nego što pokuša osloboditi ga vanjskog faktora koji ga okružuje u društvu stavljajući mu do znanja da oni koji robuju sami sebi, da istovremeno robuju i drugima, dok oni čije su duše slobodne i ne podliježu strastima, oni su slobodni i u društvu... Osim toga, darežljivost je visoko cijenjena

humana kategorija u okviru zajednice. Dijeljenje je neka vrsta spone sa rodbinom. Dijeljenjem se ostvaruje čovječnost osobe i dostojanstvo porodice i rodbinskih veza. Porodica čini prvu ćeliju društva. Otuda se porodici poklanja ovakva pažnja i dodjeljuje prednost... Dijeljenje imetka jetimima je: solidarnost starijih sa mladima u društvu, jačih sa slabijima, ublažavanje bola zbog gubitka najdražih, zaštita nezbrinutih i nadoknada roditeljske pažnje. To je staranje muslimanskog društva da mu mlađi ne bi bili izloženi skitanju i smutnji. Time muslimansko društvo štiti i sebe - da ne bi bilo izloženo Božijoj kazni zbog toga što ugroženima nije ukazalo pažnju i zaštitilo ih... Dijeljenje imetka siromašnima, koji nemaju sredstava za svoje izdržavanje, a i pored toga ne prose jer imaju ponos, ima cilj da očuva njihova dostojanstva, zaštiti ih od propasti i da ih uvjeri da, i pored toga, uživaju sigurnost i pažnju u okviru muslimanskog društva, koje ne zanemaruje ni jednog svog člana. Dužnost je pomoći putniku koji nema toplog ognjišta, koji ne može da uspostavi vezu sa svojim, a uz to ostao bez novaca. Obaveza je takvom priteći u pomoć i izbaviti ga iz teške situacije. Na taj način putnik će osjetiti da je cjelokupno čovječanstvo njegova porodica, cijela zemlja njegova domovina, u kojoj se dočekuje sa dobrodošlicom, osjetiti će da se ne ostavlja bez sredstava, bez smiraja i veze sa drugima. Ovo dijeljenje sredstava siromašnima ima cilj da ih spasi nevolje i da ih zaštiti od prošnje, koju islam prezire. U islamu se ne može prositi, ne može tražiti pomoć onaj koji ima dovoljno sredstava za život ili ko može naći posao. Takvom je vjerom naredeno da radi i čuva, a ne da prosi. Prosimi može samo onaj ko ne može da nađe posao ili nema sredstava. Imovina se dijeli i za oslobođenje roba, oslobođenje i svakog drugog koji je zbog svojih promašaja u borbi na Božijem putu pao u ropstvo. Cilj je povratiti mu slobodu i plemenit način života. Ovo oslobođenje će se realizirati otkupom roba preko drugog lica i davanjem mu slobode ili davanjem nečega drugog što traži njegov gospodar za njegov otkup ili puštanje na slobodu. Islam objelodanjuje oslobađanje roba čak i onog časa kad rob zatraži slobodu i dodijeli određeni iznos za otkup svoje slobode. Od tog časa taj čovjek, koji je bio u ropstvu, ako se otkupi, može i dalje da radi kod iste osobe, ali mu je rad plaćen i rad mu se obračunava. Rob ima pravo da mu se dodjeljuje zekat i sadaka. Sve ovo u islamu je definirano i predviđeno da bi rob što prije došao na slobodu.

Šta je namaz i kakva je vrijednost u klanjanju namaza u okviru dobročinstva (*birr*), za koje se smatra da je ukupnost svakog dobra? Klanjanje namaza nije okretanje prema istoku ili zapadu, nego nešto drugo, daleko značajnije od toga. To je okretanje čovjeka u cjelini prema njegovom Gospodaru, egzoterično i ezoterično; tijelom, umom i dušom.

Nije to sportsko gibanje tijela, niti čisto sufijsko obraćanje duhom. Namaz sadrži osnovne ideje islama o životu. Islam u biti priznaje čovjeku tijelo, razum i dušu, ali kao jednu cjelinu. Islam uči da ne postoji nikakva proturječnost između aktivnosti ovih složenih moći koje su, u svojoj cjelini, date radi čovjeka. Islamsko učenje ne pokušava ugasiti tijelo da bi dalo slobodu duši. Prigušivanje tijela nije nužno da bi duša postala slobodna. Islam smatra namaz velikim ibadetom i manifestacijom aktivnosti ovih triju moći usmjerenih prema njihovom Stvoritelju čvrsto povezanih i harmoničnih na kijamu (stajanje u namazu), ruku'u (pregibanje tijela) i sedždi (spuštanje čela na zemlju). To se dalje ostvaruje kretanjem tijela, učenjem Kur'ana i razmišljanjem o značenju kur'anskog teksta, kako bi se aktivirao i razum; usmjerio i predao Bogu.. Time se ostvaruje istovremeno i aktivnost duše. Sve ovo spomenuto vrši se u jednom momentu. Obavljanje namaza na ovakav način podsjeća čovjeka na sveukupnu ideju islama o životu i njeno ostvarenje na svakom rekatu i u svakom namazu.

Davanje zekata je ispunjenje društvene islamske obaveze - poreza. Zekat je Allah propisao kao zaduženje bogatih na njihov imetak. Zekat se daje siromašnima. Islam uči da Allahu sve pripada, da je On ta sredstva - bogatstvo dodijelio dotičnoj osobi pod uvjetom da na to daje zekat. Zekat je ovdje spomenut kao nešto što se daje na imetak, premda je imetak drag, kako je to u Kur'anu spomenuto. Prema tome, Kur'an ukazuje na davanje zekata, da imetak nije zamjena sadaki, niti da je sadaka zamjena zekatu. Dobročinstvo (*birr*) ne može biti kompletirano bez i jednog i drugog. I zekat i sadaka su prepoznatljive naznake islama. Zbog toga Kur'an i spominje zekat posebno nakon osvrta na sadaku samo da bi istakao da je zekat posebna obaveza (*farz*), koju ne može zamijeniti niti dokinuti sadaka, a ni zekat ne može zamijeniti niti dokinuti sadaku.

Šta je to ispunjenje obaveze? Ispunjenje obaveze je jedna od karakteristika islama koju Kur'an potencira i na više mjesta spominje. Kur'an smatra ispunjenje obaveze znakom imana, dostojanstva i dobročinstva. Ispunjenje obaveza je nužno da bi se uspostavila atmosfera povjerenja i mira u međusobnim odnosima jedinki, društava, naroda i država. Pod ispunjavanjem obaveze ovdje se misli, prije svega, na ispunjenje obaveza prema Allahu. Bez ove osobine svaka osoba živi u stravičnom nemiru, ne drži do obećanja, niti obaveze, ne uzda se u obećanje drugog niti vjeruje drugome. Islam insistira podjednako na izvršenju obaveze i prema prijatelju i prema onom s kojim se spori. To je vrijednost koju ne poznaje čovječanstvo u svojoj cjelokupnoj povijesti. Ono ga je spoznalo zahvaljujući uputi islama.

Izdržljivost u *nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom...* (2/177) je vid odgoja ljudi i njihove pripreme kako ne bi podlegli pred svakim nasrtajem i nesrećom, kako ne bi pali u očajanje pri svakom iznenađenju, kako ne bi klonuli pred poteškoćama. Izdržljivost “u *nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom...*” je jedan vid lijepog ponašanja, postojanja i stabilnosti kako bi se otklonila svaka nemoć i odagnala nesreća, a Allah daje poslije teškoće lahkoću. To je nada u Allahovo pouzdanje u Njega i oslanjanje na Njega. Muslimansko društvo (*Umma*), čiji oslonci počivaju u narodu na temeljima pravde i općeg dobra, mora da se pripremi na izdržljivost u *nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom...* radi krčenja puta i eventualnog nailaženja na poteškoće. Strpljivost je potrebna i u *nemaštini* i siromaštvu, i u *bolesti* i slabosti, i u malom i nedovoljnom, i u borbi i opsadi, i u svakoj drugoj situaciji da bi to društvo obavilo svoju veliku obavezu i definiranu ulogu stabilno, pouzdano, smireno i pravedno. Svojstvo strpljivih (*es-sabirun*) “u *nemaštini, i u bolesti, i u boju ljutom*” upotrijebljeno je u tekstu Kur’ana tako da mu je dat poseban akcent. Sva ranije spomenuta svojstva data su u tekstu Kur’ana u nominativu, a ovaj termin dat je u akuzativu, jer se podrazumijeva da ispred njega stoji termin “*ehassu-s-sabirin*”, a što znači najstrpljiviji. To je posebna uloga koja ima svoju vrijednost u okviru svojstva dobroćinstva i čestitosti (*birr*), posebna uloga koja ističe strpljive i hvali ih. Svojstvo strpljenja smatra se jednim od temeljnih karakteristika vjerovanja u Allaha, u meleke, u Knjige, u poslanike i dijeljenje imetka drugome, iako je drag. Zatim, tu je i klanjanje, zekat, ispunjenje obaveza itd. To je visoki položaj strpljivih jako cijenjen u Allahovim mjerilima. To je svojstvo koje zaista jako privlači pažnju.

Na ovaj način samo jedan ajet Kur’ana sadrži temelje vjerovanja i zaduženja čovjeka u vezi sa svojinom i imetkom. Tekst Kur’ana izložio je to u jednoj nedjeljivoj cjelini i stavio pod jednu naznaku, a to je “*dobročinstvo-čestitost*” (*birr*) ili “*ukupnost svih dobrih djela*” ili, pak, “*vjera-iman*”. Tako je to označeno i u nekim hadisima. Ukratko, ovo je sažetak islamskog poimanja i principa islamskog kompletnog programa, bez čega nema islama. U tekstu se, u nastavku objašnjava ko su ti *takvi* ljudi, pa da se na njih odnose ova svojstva riječima:

“*Oni su iskreni vjernici, i oni se Allaha boje i ružnih postupaka klone*”
(2/177).

Oni su iskreni svome Gospodaru u islamu, iskreni u svom imanu i vjerovanju, iskreni u pretakanju ovog imana i vjerovanja u realne dokaze u životu.

To su oni koji se Allaha boje, ružnih postupaka klone i svoje obaveze prema Njemu saosjećajno i brižno izvršavaju.

U ovom ajetu (2/177) zapažamo te visoke horizonte na koje Uzvišeni Allah želi uzdignuti čovjeka primjenom Svoga jako djelotvornog i postojanog programa. Zapažamo, također, kako ljudi ostaju daleko po strani ne mareći za ovaj program, pa ponekad rade protiv njega, tražeći načina da mu se suprotstave i kako da iskažu neprijateljstvo i prema svakome ko primjenjuje u životu ovaj Božiji program. Podignimo naše ruke u znak žalosti i ljudskih gubitaka izgovarajući riječi Allaha (subhanehu):

O, kako su ljudi jadni! (36/30).

Po drugi put bacamo pogled na ovaj kur'anski tekst i primjećujemo da je gubitak očevidan. Nadamo se i uzdamo u Allaha i snagu ovog Božijeg programa koji ne može biti uzdrman i koji očevidno nagovještava žarom sjaja svjetliju budućnost na horizontu nade, da će čovječanstvo prihvatiti u životu ovaj djelotvorni program, nakon dugog lutanja, i usmjeriti se prema svijetlom vidiku. Allah je taj od koga se pomoć traži.

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى : الْحُرُّ بِالْحُرِّ ، وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ ، وَالْأَنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ . فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتَّبَعْهُ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدِّ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ . ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ، فَمَنْ أَعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ * وَلكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ .

« كَتِبَ عَلَيْكُمُ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ - إِنْ تَرَكَ خَيْرًا - الْوَصِيَّةَ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ * فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ، إِنْ اللَّهُ سَمِعَ عَلَيْهِمْ ، فَمَنْ خَافَ مِنْ مَوْصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ، إِنْ اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كَتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ * أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ؛ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامَ مَسْكِينٍ ؛ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ ؛

أَيَّامٍ أُخَرَ ؛ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ؛ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ ؛ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ ، إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ ، وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ ؛ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ؛ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ، يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ، وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ ، وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ ، وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

« وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ، فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي ، وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ .

« أَحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَائِكُمْ ، هُنَّ لِيَّاسٌ لَّكُمْ وَأَنْتُمْ لِيَّاسٌ لَّهُنَّ ، عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ ، فَتَابَ عَلَيْكُمْ ، وَعَفَا عَنكُمْ ، فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ ، وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ، وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَبْتَيِّنَ لَكُمْ الْخَضِيطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَضِيطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ؛ ثُمَّ أَتَمُوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ؛ وَلَا تَبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ . تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرُبُوهَا . كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ .

« وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدُلُّوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ ، لِنَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ » . .

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan - za slobodna, i rob - za roba, i žena - za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprost, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobroćinstvom uzvrati. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i pošlije toga, njega bolna patnja čeka (2/178).

U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili! (2/179).

Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima (2/180).

Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi - pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; - a Allah, zaista, sve čuje i zna (2/181).

A onaj ko se plaši da je oporučilac nenamjerno zastranio ili namjerno zgriješio pa ih izmiri, nema mu grijeha. - Allah, zaista, prašta i samilostan je (2/182).

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili, (2/183).

i to neznatan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite (2/184).

U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadese, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate -, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete (2/185).

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu (2/186).

Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajte s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili (2/187).

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grešan način i svjesno dio tuđe imovine pojeli! (2/188).

Ova cjelina djelomično govori o društvenom organiziranju muslimanskog društva nastalog prvi put u Medini, a sadrži i osvrt na propisane ibadete. I jedna i druga cjelina data je u jednom odlomku ovog poglavlja jedna pored druge, čvrsto povezane jednom vezom uz bogobožnost i skrušenost prema Allahu. Bogobožnost se ponavlja

nekoliko puta neposredno iza osvrta na društveno organiziranje, a također i iza obaveze klanjanja Allahu. I jedno i drugo slijedi iza ajeta koji govori o dobroćinstvu - čestitosti (*birr*), ajeta koji obuhvata pravila vjerničkog poimanja i praktičnog ponašanja, o čemu se govorilo i na kraju prošle cjeline. U ovoj cjelini govori se:

o el-qisasu za ubijene i zakonitosti koje se odnose na to,
o oporuci pri smrti,
o propisu posta, dove i itikafa i
o propisima koji se odnose na imovinu.

Na kraju osvrta o *el-qisasu* (poravnanju) ukazuje se na bogobožnost riječima:

U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili! (2/179).

I poslije oporuke navodi se tačka o bogobožnosti u kojoj stoji:

Kad neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima (2/180).

I poslije osvrta na post govori se o bogobožnosti riječima:

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili (2/183).

To se isto ponavlja i kada je riječ o itikafu nakon izvršenja odredaba o postu, riječima:

To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili (2/187).

Ni svi drugi završni dijelovi u ovoj cjelini nisu daleko od značenja bogobožnosti i angažiranja osjećaja i svijesti o Allahu.

Na kraju, sve je to popraćeno riječima:

da Allaha veličate zato što vam je ukazao pravi put, i da zahvalani budete (2/185).

To je slijed koji govori o istini ove vjere. Vjera je jedna cjelina koja se ne može dijeliti. Njena društvena organiziranost, njena zakonska pravila, njeni ibadeti i obredi - sve proističe iz dubokog uvjerenja (*aqide*), sve izvire

iz cjelovitog poimanja koje čini to duboko uvjerenje, sve je vezano čvrstom niti za Allaha, sve završava na jednom cilju - ibadetu samo Allahu, Allahu koji je stvorio čovjeka, opskrbio ga i postavio halifom na zemlji. To namjesništvo uvjetovalo mu je da samo u Njega vjeruje, da svoj ibadet usmjerava samo Njemu i da crpi sva svoja poimanja, da gradi sve svoje sisteme i zakone oslanjajući se samo na Allaha.

Ova cjelina teksta sa nizom tema i pogovora, jasan je primjer apsolutnog povezivanja, apsolutnog jedinstva i kontinuiteta ove vjere.

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene: slobodan - za slobodna, rob - za roba, i žena - za ženu. A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvрати. To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost. A ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka (2/178).

Ovaj poziv upućen je vjernicima na način koji govori da poziv može biti samo od Allaha, upućen je onima koji vjeruju u Nj, i govori o zakonitosti el-qisas. Ovaj apel upozorava ih da im je Allah propisao el-qisas za ubijene. O tome se više govori u prvom ajetu, dok se u drugom objašnjava smisao i svrha ovog propisa i budi među ljudima razumnost i razboritost ove svrhe, mobilizira svijest o bogobožnosti (*taqva*), a bogobožnost je sigurnosni ventil u oblasti ubistva i el-qisas.

Ovaj propis u interpretaciji ovog ajeta govori da će kod el-qisas za ubistvo, u slučaju da je bilo namjerno, biti ubijen slobodan - za slobodna, rob - za roba i žena za ženu, a popraćen je riječima:

A onaj kome rod ubijenog oprosti, neka oni velikodušno postupe, a neka im on dobročinstvom uzvрати (2/178).

Ovaj oprost postiže se prihvatanjem otkupa (*krvarine*) od strane roda ubijenog umjesto ubistva ubice. Kada rod ubijenog prihvati dobrovoljno zamjenu, on je dužan da svoj zahtjev izloži drugoj strani na lijep način i pristojno, a ubica ili njegov rod, kad prihvate ponudu, da isplate dobrodušno u cjelini traženi iznos u cilju pomirenja, iscjeljenja ranjenih duša i jačanja veze bratstva između preostalih živih. Allah je obezbijedio

ovim propisom onima koji vjeruju u zakonitost ove otkupnine, olakšicu i milost.

To je olakšanje od Gospodara vašeg, i milost (2/178)

Ovaj propis nije omogućen sinovima Israilovim u Tevratu. On je propisan muslimanskoj zajednici Ummi - da ne bi došlo do novog ubistva ako postoji mogućnost da se izglati spor pravedno i na opće zadovoljstvo strana u sukobu. Međutim,

ko nasilje izvrši i poslije toga, njega bolna patnja čeka. (2/178)

Pored kazne koja u ovom slučaju čeka prekršitelja na budućem svijetu, on će za to biti osuđen na smrt i na ovom svijetu. Za takvog se ne može prihvatiti ni otkupnina, pošto je dobrovoljno prethodno prihvatio izmirenje, a nakon toga prekršio, odbacio ga i izazvao neprijateljstvo nakon pomirenja. Kada rod ubijenog primi otkupninu, ni njemu više nije dozvoljeno da je povraća da bi se osvetio i počinio nasilje.

Iz ovog spoznajemo širinu horizonta islama i njegovu dalekovidost kod mogućnosti davanja izbora čovjeku u okviru zakona. Spoznajemo također odnos islamskog učenja i njegovu širinu spoznaje karakternih osobina prirode čovjeka... jer je srdžba, zbog prolivene krvi, sasvim prirodna. Islam na to odgovara donošenjem šeriatske el-qisasa. Odlučna pravda razbija naboj zlobe ljudske duše, umiruje razjarenost koja plamti u grudima i zadržava počinitelja da ne prijeđe granice. Međutim, islam istovremeno daje prednost oprost i otvara mogućnost za oprost i ocrta mu granice. Islam definiira taj postupak tako da poziv ka oprost slijedi poslije odluke o el-qisasu, poziv koji čovjeka uzdiže, ali u granicama dobrovoljnosti, ne obavezno i prisilno što bi pritiskivalo ljudsku prirodu da trpi i podnosi ono što ne može.

Neki rivajeti (prenošenje ovog teksta) podsjećaju da je ovaj ajet derogiran. Derogirao ga je ajet iz sure *El-Maide*, koji je objavljen poslije ovog ajeta, a u kome se insistira, generalno, na zakonu: čovjek - za čovjeka.

Mi smo im u njemu propisali: glava za glavu, i oko za oko, i nos za nos, i uho za uho, i zub za zub, a da rane treba uzvratiti. A onome ko od odmazde odustane, bit će mu to od grijeha iskupljenje. Oni koji ne sude prema onom što je Allah objavio pravi su nasilnici (5/45).

Ibn Kesir kaže u tefsiru komentarišući uzrok objave ovog ajeta, oslanjajući se na hadis koga prenosi Imam Ebu Muhammed b. Ebi Hatem

- Ebu Zuhre - Jahja b. Abdullah b. Bekir - Abdullah b. Lehia - Atab Dinar od Seida b. Džubejra slijedeće:

O vjernici! Propisuje vam se odmazda za ubijene... (2/178).

Slobodan za slobodnog kada je izvršeno ubistvo namjerno, zbog toga što su se Arapi tik u predislamskom periodu međusobno ubijali. Među njima je na sve strane bilo ubijenih i ranjenih. Ubijali su i robove i žene. Za neke, do njihova primanja islama, nije bila izvršena el-qisas, za nekim preživjelim tragalo se zbog el-qisasa. Bili su spremni za ubistvo i zakleli se da se neće pomiriti sve dok ne ubiju za svoga roba - slobodna čovjeka, za svoju ubijenu ženu - njihova čovjeka itd. Zbog njih je došla objava *slobodna za slobodna, i rob za roba, i žena za ženu*. Ovo je dokinuto riječima: *glava za glavu*. I Ibn Malik prenosi također da je spomenuti ajet dokinut riječima *glava za glavu*.

Nama izgleda da je predmet ovog ajeta sasvim nešto drugo, a ne odnosi se na ajet *glava za glavu*, da svaki ajet ima svoju oblast. Ajet *glava za glavu* odnosi se na oblast pojedinačne agresije od strane određene osobe protiv određene osobe, ili određenih osoba protiv jedne ili drugih određenih osoba. Prekršitelj će biti kažnjen kada je ubistvo namjerno... Međutim, ajet o kome je ovdje riječ odnosi se na oblast kolektivnog neprijateljstva kao što je bio slučaj kod Arapa iz predislamskog perioda. Porodica je tada napadala porodicu, ili pleme na pleme, ili jedna grupa na drugu grupu. Dolazilo je do stradanja i slobodnih, i roblja i žena. Međutim, kada je uspostavljeno mjerilo el-qisasa, podlijegao je slobodni iz ove grupe za slobodnog iz one grupe, rob iz ove grupe za roba iz one, odnosno žena iz ove grupe za ženu iz one grupe. U protivnom, kakva bi bila el-qisas u sličnim situacijama u kojima učestvuje grupa u nasrtaju na grupu. Ako je ovaj stav ispravan, onda ovaj ajet nije derogiran niti se suprotstavlja ajetima o el-qisasu.

Tekst dalje raščlanjuje razgovor o obaveznosti el-qisasa kako bi se otkrio njen duboki smisao i konačni cilj. To je izraženo u riječima:

U odmazdi vam je - opstanak, o razumom obdareni, da biste se ubijanja okanili! (2/179).

Ovo nije osveta. Nije ni raspaljivanje mržnje. To je nešto uzvišenije i vrijednije od toga. To je radi života i u ime života. Štaviše, to je samo po sebi život. Osim toga, el-qisas je i za razmišljanje o svrsi ovog propisa i oživljavanje srca i njihova mobilisanja radi bogobožnosti.

Život o kome se govori u ovoj el-qisasu proističe iz povlačenja, sustezanja od prijestupa i činjenja novog ekscesa u momentu počinjavanja nedjela.

Svako ko je uvjeren da će svojim životom platiti život lica koga je namjerno ubio promislit će o posljedicama čina i možda se pokolebati, kao što će umiranjem i iscjeljenjem ranjene duše zbog čina ubistva ublažiti gnjev i srdžbu u želji za osvetom koja u arapskom plemeskom životu ne bi bila zaustavljena pa makar trajala sa prekidima i 40 godina. Primjer za to je i poznati rat *el-besuse*. Tako nešto primjećujemo i mi danas u našem svakidašnjem životu kadla glave padaju. Na sve strane se pokolj prenosi iz pokoljenja u pokoljenje, često i zbog porodičnih mržnji i svada.

Značenje el-qisasi krije u sebi veoma širok i sveobuhvatan smisao u životu. Učiniti nasilje prema životu jedne osobe smatra se nasiljem prema životu uopće, pa i životu svakog čovjeka... U naznaci šta je život i ubica se smatra ubijenim. Ako el-qisas spriječi počinitelja da uništi jedan život, onda ona doprinosi da se spriječi nasilje svakom životu. Ovim sprječavanjem očuvaće se život upće, ne samo jedne osobe, ne samo život jedne porodice, ne samo život jednog društva, nego život u cjelini.

Odmazda ima u sebi još jedan važniji i djelotvorniji faktor u zaštiti života. To je angažiranje svijesti da promisli o Božijoj mudrosti i bogobožnosti, kako u Kur'anu stoji: *da biste se grijeha klonili...* (2/179).

Bogobožnost je ta brana koja sprječava čovjeka da ne počini nasilje u času kad to namjerava, odnosno da ga spriječi da počini nasilje kasnije - osvetom. To je osjećaj i svijest o strahu od Boga. To je nastojanje da čovjek ne navuče na sebe srdžbu Božiju i zatraži Njegovo zadovoljstvo.

Nema zakonitosti bez ove brane bogobožnosti, niti ima koristi od zakona. Ne može se izvući iz ove situacije onaj ko se pokušava izvući bez osjećaja bogobožnosti, jer prazne regule nisu dovoljne - bez duše, osjećaja i straha, bez čežnje za većom silom od ljudske sile.

Ovo nam potvrđuje i malobrojnost kriminalnih događaja iz vremena kad su se primjenjivale kazne (*hudud*) za takva nedjela, u vrijeme Resulullaha, alehi-s-selam, i prvih halifa. Većina počinitelja zločina priznali su dobrovoljno svoje prekršaje. To je odraz bogobožnosti koja je kao budni stražar bdjela u srcima ljudi i njihovoj utrobi i koja ih je sprječavala od padanja u situaciju u kojoj se primjenjuje hudud pored postojanja zakona koji proniče u tajne ljudske prirode i dubine srca.

Tako je tada postojala kompletnost između regula zakona s jedne strane i smjernica i ibadeta s druge. U tom su svi saradivali. Težnja im je bila izgradnja društva zdravog poimanja i svijesti, čestitog smjera i ponašanja, čija glavnina biti počiva duboko u savjesti.

“Čak i ako animalna strana nadvladala u čovjeku bilo kada i čovjek totalno padne, a to biva kada ga ne promatra nikakvo oko, niti ga zakon sankcioniše ovo vjerovanje prerasta u stanje gdje duša sama sebe kori i u nešto što mu i savjest progoni tako da s tim čovjek ne može biti miran sve dok ne prizna svoj grijeh pred zakonom i sam se preda žestokoj kazni podnoseći je potpuno smireno da bi izbjegao Allahovu srdžbu i kaznu na budućem svijetu.”¹

Eto to je bogobožnost.

Zatim se govori o zakonitosti oporuke u smrtnom času, njena povoljnost i povoljnost ajeta o el-qisasu:

Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku roditeljima i bližnjima (2/180).

Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi - pa grijeh za to pada na one koji je mijenjaju; - a Allah, zaista, sve čuje i zna (2/181).

A onaj ko se plaši da je oporučilac nenamjerno zastranio ili namjerno zgriješio pa ih izmiri, nema mu grijeha. - Allah, zaista, prašta i samilostan je (2/182).

I ovo je također obaveza (*farz*) - oporuka roditeljima i bližnjima (rodbini), ako taj ostavi iza sebe nešto dobra. Pod pojmom *dobro* ovdje se misli na naslijede - miraz. Pravnici se razilaze o količini na koju se može primijeniti oporuka. To je pretežno pitanje običaja. Tako neki kažu da se oporuka ne može primijeniti na dobro onoga koji je ostavio iza sebe manje od 60 zlatnika (dinara), neki kažu manje od 80, pa manje od 400, pa i 1000. Nema sumnje da količina nasljedstva na koju se može primijeniti oporuka mijenja se iz vremena u vrijeme i iz sredine u sredinu.

---

¹Iz djela *Ma za hasare-l-alemu bi inhitati-l-muslimin* od Sejdi Ebi-Hasana en-Nedevi str. 62.

Ajeti o nasljednicima objavljeni su poslije objave ovih ajeta o oporuci i definisana je u njima određena količina nasljedstva, tako da su roditelji nasljednici u svim slučajevima, pa se ne govori o oporuci njima, jer nasljednik nema pravo na oporuku. Na osnovu hadisa Allah je dodijelio svakom, ko ima pravo, njegovo pravo, pa otuđa nema oporuke za nasljednika.

O ostaloj rodbini tekst analogno o njima govori uopćeno. Kome ajeti o nasljedstvu dodjeljuju nasljedstvo taj nema pravo na oporuku. A ko nema pravo na nasljedstvo tekst njega ovdje obuhvata oporukom. Ovo je stav nekih ashaba i tabi'ina i mi to prihvaćamo.

Svrha oporuke licima koja ne mogu naslijediti objašnjava se kroz slučajeve koji govore o srodstvu, činjenju dobra nekim bližnjima, dok ajeti koji govore o nasljedstvu ne daju im pravo na nasljedstvo jer ih drugi rodbinski bliži u tome onemogućavaju. To je neka vrsta opće porodične solidarnosti van granica nasljedstva. Tu se spominje ono što je dopušteno, a spominje se i bogobojaznost.

Propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku... (2/180).

Ovim se ne čini nasilje nasljednicima niti se zanemaruju oni koji nemaju pravo na naslijeđe. Ukazuje se na bogobojaznost kod ostvarenja cilja i pravednog postupka, kod činjenja dobra i onoga što je odabrano: pa i pored toga hadisom je određena količina oporuke - koliko se može oporučiti. Ograničena je na trećinu imetka, trećina se ne može prekoračiti. Međutim, bolje je da taj iznos bude samo četvrtina kako nasljedniku ne bila nanijeta šteta od onoga koji nema pravo na naslijeđe. Naredba se uspostavlja na principu zakona i bogobojaznosti, a to je istovremeno i priroda društvenog organiziranja koje islam teži da ostvari skladno u miru.

Svaki onaj koji čuje oporuku bit će griješan ako je izmijenjen nakon smrti onoga koji je se nasljeđuje. Umrli nije odgovoran, on je potpuno nevin.

Onaj ko je izmijenjen, a zna kako glasi - pa grijeh zato pada na one koji je mijenjaju; - a Allah, zaista, sve čuje i zna (2/181).

Allah (subhanehu) je svjedok za ono što je čuo i što zna. Svjedok naslijeđenom i prema tome naslijeđeni neće biti odgovoran za ono što je urađeno poslije njegove smrti, a Svjedok je i onome ko je izmijenio oporuku, pa će ga kazniti zbog izmjene i promjene.

Od ovoga se izuzima samo jedan slučaj kada je dozvoljeno izmijeniti oporuku oporučioca, a to je kada se otkrije da je oporučilac namjeravao svojom oporukom da privuče samo jednog sebi ili kad to čini iz osvete. Tada neće biti odgovoran onaj koji je preuzeo da provede oporuku da izmijeni to namjerno zastranjivanje jer je nepravedno postupljeno. On će da povрати predmet i da postupi kako treba - pravedno.

A onaj ko se plaši da je oporučilac nenamjerno zastranio ili namjerno zgriješio pa ih izmiri, nema mu grijeha. - Allah, zaista, prašta i samilostan je (2/182).

Ovo pitanje se povjerava Allahovom oprostui Njegovoj milosti i za jednog i za drugog. Insistira se da se povjeri Allahovoj pažnji u svakom slučaju. To je posljednja granica da se postupi pravedno.

Na taj način nalazimo da se pitanje oporuke veže za tu čvrstu vezu kojom je bilo povezano ranije i pitanje osvete i ubistva i kojoj se veže svako pitanje vjerničkog poimanja u islamskom društvu...

Prirodno je bilo da se i post propiše Ummi kao stroga obaveza kao što je propisan i džihad na Božijem putu, radi potvrđivanja njegovog programa na Zemlji, radi njegove primjene među čovječanstvom, radi svjedočenja protiv ljudi. Post je područje čime se potvrđuje odlučnost volje, područje vezanja čovjeka sa njegovim Gospodarom, područje spajanja pokornosti i povodljivosti, kao što je post i područje na kome se čovjek izdiže iznad svih tjelesnih nužnosti, mogućnosti pritisaka tih nužnosti i njihovih opterećenja izazivajući postom zadovoljstvo Allahovo.

Svi ovi elementi su potrebni za pripremanje duša, za podnošenje svih poteškoća na putu, prekrivenom teškim posljedicama i trnjem na čijim su se stranama prosule mnogobrojne želje i strasti i hiljadama poziva za zavođenje onoga ko krene tim putem.

To je tako, ali postoji i korisno djelovanje posta na organizam čovjeka, što je otkriveno protokom vremena. Ja ovdje ne želim komentarisati obaveze i Božije smjernice kod ibadeta posebno, a čije su koristi jasno uočljive jer je osnovna svrha toga pripremanje ljudskog bića za njegovu ulogu koju će odigrati na zemlji, zatim pripremanje i

približavanje čovjeka savršenstvu koliko je moguće radi budućeg života. Pa ipak, ja ne želim da zaniječem naznake o tome, koje su otkrivene, niti koristi ovih propisa i smjernica koje otkriva nauka. Pri tome se oslanjam na ono što se da primijetiti iz čuvanja božanskih odrednica i raspoređa bivstvovanja ovog čovjeka u cjelini kroza sve ono što je njemu dato kao obaveza i na što je upućen. Ne želim ulaziti u komentar svrhe božanskog obavezivanja ovoga što otkriva današnja nauka. Područje ove nauke je ograničeno, nije široko niti seže tako daleko da bi mogla iscrpno otkriti i prodrijeti u Allahovu mudrost u svemu onome za što se priprema ovo ljudsko biće i svemu onome za što se priprema ovaj svemir.

O vjernici! Propisuje vam se post, kao što je propisan onima prije vas, da biste se grijeha klonili (2/183).

i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana. Onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje. A bolje vam je, neka znate, da postite (2/184).

U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti, - Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate -, da određeni broj dana ispunite, i da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete (2/185).

Allah (subhanehu) zna da kod obavezivanja čovjeka nečim ljudska duša osjeća potrebu da je neko pomogne i mobiliše da se uzdigne time, da to prihvati i da time bude zadovoljna, bez obzira koliko u tome bilo mudrosti i koristi. Tek sada s takvim pozivom upućenom vjernicima u kome im je naznačena njihova iskonska istina, nastaje obaveza. U tom pozivu potvrđuje se da je post stara obaveza svim vjernicima u svim vjerama, da je prvi i glavni cilj posta pripremanje vjerničkih srca za bogobožnost i osjetljivost.

Na taj način ukazuje se veliki cilj posta. To je bogobožnost. Bogobožnost koja se budi u srcima ljudi dok izvršavaju ovu obavezu, predajući se Allahu u želji da ostvare Njegovo zadovoljstvo. Bogobožnost čuva srca ljudi da ne pokvare post čak ni smijehom u mislima. Oni kojima se Kur'an obraća znaju šta znači bogobožnost kod Allaha, znaju težinu bogobožnosti. Bogobožnost je cilj kome teže duše vjernika. Ovaj post je upravo i put koji vodi ka bogobožnosti. Tekst Kur'ana uzdiže smisao

bogobožnosti pred očima vjernika, ukazuje na cilj i svjetlo do čega čovjek doseže putem posta.

... da biste se grijeha klonili... (2/183).

Tekst dalje ističe i da post traje određeni broj dana, da post nije propisan za cijelo vrijeme života čovjeka niti za stalno. Pa i pored tog od posta su oslobođeni bolesnik dok ne ozdravi, putnik dok se ne ustali u mjestu boravka radi olakšice ... *i to neznan broj dana; a onome od vas koji bude bolestan ili na putu - isti broj drugih dana (2/184).*

Očito je da tekst govori o bolesti i putovanju, a ne definiše vrstu bolesti niti poteškoće putovanja. Za vrijeme bilo koje bolesti i bilo kojeg putovanja, dozvoljeno je čovjeku da ne posti, s tim da bolesnik, kad ozdravi i putnik kada se kući vrati, odnosno ustali u jednom mjestu, nadoknadi taj broj dana. Ovako je najbolje shvatiti kur'anski tekst. Islamsko poimanje ovog pitanja ima cilj da se odstrane poteškoće i spriječi bilo kakva šteta. Sud kod ovoga ne ovisi o žestini bolesti ni poteškoći na putu, nego ovisi o svakoj bolesti i svakom putovanju. Cilj je da se olakšava ljudima, a ne otežava. Mi ne znamo šta je svrha Allahova, čime bi se ova općenitost mogla objasniti, pa da se općenito odnosi na bolest i putovanje. Možda tu postoje kakvi drugi obziri koji se odnose na bolest i put, a koji su samo Allahu poznati, a ljudima ostali nepoznati. Možda tamo postoje i kakve druge poteškoće koje se ne manifestiraju na prvi pogled ili ne u toj mjeri da bi ih čovjek mogao spoznati. Pošto Allah nije otkrio uzrok ovog smisla, mi ga nećemo ni komentarisati, nego ćemo se povinovati tekstu, makar nam i dalje ostala nepoznata ova svrha. Iza nje ostaje smisao i nije neminovno da je mi spoznamo.

Postoji bojaznost da ovako rečeno ne izaziva strogu primjenu povlastice kod onih koji imaju pravo na to, pa da se obavezni ibadet zanemari i kod najmanjeg uzroka. To je navelo islamske pravnike - fakihle da su strogi kod ovih povlastica i da postavljaju uvjete. Međutim, to po mom mišljenju, ne opravdava uvođenje ograničenja na ono na što se odnosi tekst. Vjera ne vodi ljude na pokornost vežući ih lancima, nego ih vodi pomoću bogobožnosti. Krajnji i posebni cilj ovog ibadeta je bogobožnost. Ono što oslobađa čovjeka od propisane obaveze pod izlikom - povlastica nema koristi od samog početka jer se glavni cilj izvršavanja obaveza ne ostvaruje. Ova vjera je vjera Allahova a ne vjera ljudi. Allah najbolje zna u čemu se kompletira ova vjera. Zna situacije u kojima dolazi do povlastice, a zna i situacije u kojima dolazi do stega. Katkada postoji na nekim mjestima interes i korist iza povlastice, koji se

ne može ostvariti bez te povlastice. Štaviše, povlastica bi morala postojati. Najkašnje i Resulullah, alejhi-s-selam, naredio je da se muslimani pridržavaju Allahove povlastice koju im je on dodijelio. Kada se dogodi da se u nekom pokoljenju ljudi izopače, njihov oporavak ne može se ostvariti putem stege u normama i odredbama, nego se to ostvaruje putem poboljšanja metoda odgoja njihovih srca i oživljavanja svijesti o bogobožnosti u njihovim dušama. Ako je ispravno da odredbe budu strožije kod njihove primjene u slučaju iskvarivosti ljudi kao ostvarenja nečega pozitivnog i sprječavanja nedozvoljenog, to se ne može primijeniti u vjerskim obredima, pošto se ovdje radi o nečem što je između čovjeka i Gospodara. O tome ne ovise, potpuno i direktno, kao što je to slučaj kod odredaba koje se odnose na postupke, kod kojih se pazi na spoljnu manifestaciju. Spoljna manifestacija u ibadetu nije važna sve dok ne počiva na bogobožnosti srca. Ako se ispolji bogobožnost, čovjek će se osvrnuti i koristiti povlasticu samo tada kada mu je srce zadovoljno i kada smatra da je povlastica preča, a osjeća da je pokornost Allahu da čovjek primijeni povlasticu u situaciji s kojom je suočen.

Medutim, strogost odredaba u cjelini kod ibadeta ili sklonosti ka sužavanju povlastica o kojima govori tekst Kur'ana prouzrokovalo je kod nekih odgovornost, dok se drugi na to i ne osvrću...

U svakom slučaju, bolje je da se ovo pitanje prihvati onako kako je to Allah htio. On je pravičniji od nas i bolje zna šta stoji iza ove njegove povlastice. Bolje zna kakvi su interesi bliži ili dalji koji slijede iza ovih Njegovih odluka. Ovo je sveukupnost misli koje se odnose na ovo pitanje.

Preostaje nam samo još da potvrdimo ovdje šta se kaže u hadisu u brojnim situacijama kod putovanja. Neki od ovih hadisa nagovještavaju da se ne posti, a u nekim ne govore o zabrani posta. Svi ovi hadisi pomoći će čovjeku da shvati kako je ranije i dobro pokoljenje shvatilo ovo pitanje što je bilo prije nego su odredbe uzele formu pravničkih vjerskih odrednica. Ove norme uspostavili su pravnici kasnijeg perioda. Način ponašanja ljudi tog ranijeg pokoljenja (neka im se Allah smiluje) ispunjen je živahnošću. Njihovo ponašanje čvršće je povezano sa duhom ove vjere i njenom prirodom nego pravnička istraživanja i življenje s tim istraživanjima u atmosferi izgrađivanja živog osjećaja za ovu vjeru i njene specifičnosti.

Džabir (Bog mu se smilovao) prenosi: "Resulullah, alejhi-s-selam . otišao je do Mekke mjeseca ramazana prve godine oslobođenja Mekke, postio je dok nije stigao do mjesta *Kerai-l-Ganim* . Svijet je također postio s njim. Tada je zatražio čašu vode, podigao je tako da su ljudi vidjeli, ispio

je vodu i poslije toga su mu rekli: Neki ljudi su postili - a on će na to: Neposlušnici, neposlušnici! (Prenose Muslim i Tirmizi.)

Enes (Bog mu se smilovao) prenosi: "Bili smo na putu sa Vjerovjesnikom, alejhi-s-selam. Neki smo postili, neki mrsili. Došli smo do jednog mjesta, a bilo je veoma toplo. Većina nas je koristila sjenu odijela, a neki su čuvali glavu od žestine sunca rukom. Oni koji postiše popadaše, a oni koji su mrsili stajaše. Tada postaviše šatore i napojiše putnike. Resulullah alejhi-s-selam, kaže: Danas odnesoše nagradu oni koji su mrsili." (Navode Muslim, Buhari i Nesai.)

Džabir (Bog mu se smilovao) kaže: "Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, bio je na putu i primijetio da su se ljudi okupili oko jednog čovjeka. Postavili su sjenik iznad njega. Vjerovjesnik upita šta mu je. Čovjek posti, - odgovoriše. Na to će Vjerovjesnik - Nije dobro djelo da čovjek posti na putu." (Navodi Malik, Muslim, Buhari i Nesai.)

Prenosi Amr Ibn Umejje ed-Davri: "Svratio sam Resulullahu, alejhi-s-selam, dolazeći s puta i on reče - Pričekaj ručak, Ebi Umejje! - Božiji Poslaniče, ja postim, - rekao sam, a on će na to: - Onda da ti kažem hadis o musafiru: - Uzvišeni Allah oslobodio je musafira od posta i pola namaza." (Navodi Nesai.)

Prenosi se od člana Beni Abdullah ibn Ka'ba, Ibn Malika, čije je ime Enes Ibn Malik, kako kaže: "Resulullah je rekao: "Oslobodio je Allah musafira jednog dijela namaza i dao mu povlasticu da mrsi uz ramazan. Dao je povlasticu da mrsi uz ramazan i bolesniku i trudnici kada se boji za svoje dijete. (Prenose autori sunena.)

Prenosi se od Aiše (Bog joj se smilovao): "Jednog dana upita Hamza bin Amra Eslemi (Bog mu se smilovao) Vjerovjesnika o postu za vrijeme putovanja, (a ovaj Hamza je mnogo postio). Na ovo pitanje Resulullah mu odgovori: "Ako hoćeš, posti, ako hoćeš, mrsi." (Prenose: Buhari, Malik, Muslim, Ebu Dāvūd, Tirmizi i Nesai.) A u drugoj verziji ovog hadisa stoji: umjesto *mного je postio - ustrajao bi u postu.*

Prenosi se od Enesa (Bog mu se smilovao): "Bili smo s Vjerovjesnikom, alejhi-s-selam, neki od nas su postili, a neki mrsili. Onaj ko je postio nije upućivao prijekor onome ko je mrsio, niti je onaj ko je mrsio upućivao prijekor onome ko je postio." (Prenose: Malik, Buhari, Muslimi Ebu Dāvūd.)

Prenosi se od Ebi Derdaa: Izašli smo s Resulullahom, alejhi-s-selam, u vrijeme ramazana, a bilo je jako, jako toplo, tako da niko od nas nije bio, a da nije stavio svoju ruku na glavu zbog jake toplote. Među nama su postili samo Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, i Ibn Rewaha (Bog mu se smilovao). (Navode Buhari, Muslim i Ebu Dāvūd.)

Prenosi se od Muhammeda Ibn Ka'ba: "Došao sam Enesu ibn Maliku (Bog mu se smilovao) a bio je ramazan. On se spremio za put. Njegova jahalica je bila pripremljena. Obukao je putničko odijelo, a onda zatražio jelo, i jeo. Upitao sam ga: - Sunnet?, - Da - a onda uzjaha." (Navodi Tirmizi.)

Prenosi se od Ubejda Ibn Džubejr koji kaže: "Bio sam sa Ebu Basrom Gafari (Bog mu se smilovao), jednim od ashaba Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, na brodu putujući iz Fustata u vrijeme ramazana. Brod je krenuo a ručak mu donesoše. Dođi, - reče mi! a ja mu na to odgovorih: - Ne vidiš li ti kuće? - a on mi prigovori: - Zar ti izbjegavaš sunnet Resulullaha, alejhi-s-selam? - tako da je jeo, a i ja sam jeo." (Prenosi Ebu Dāvūd.)

Prenosi se od Mensura Kelbije da je Dihije ibni Hulejfe (Bog mu se smilovao) otišao iz jednog sela blizu Damaska do u jedno drugo selo koje je bilo daleko koliko od Akabe do Fustata. To je udaljenost oko tri milje. Bilo je to uz ramazan. On se omrsio i omrsili su se mnogi ljudi s njim. Drugi se nisu htjeli omrsiti. Kad su se vratili u svoje selo, on reče: - Bogami, primijetio sam danas nešto što nisam očekivao da ću vidjeti. Narod izbjegava uputu Vjerovjesnika i njegovih ashaba. Bože, primi me sebi." (Nnavodi Ebu Dāvūd.)

Ovi hadisi u cjelini ukazuju da se prihvate povlastice: mrsiti za vrijeme putovanja. Preovlađuje mišljenje da se toga treba pridržavati. Nije uvjet da postoje poteškoće pa da se primijeni ova odredba, našto ukazuju posebno dva posljednja hadisa, premda osmi hadis iz grupe ukazuje da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, samo jednom postio pored poteškoća i s njim Abdullah ibn Revaha. Poznato je da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, imao i posebnosti kod ibadeta, od čega su ashabi bili oslobođeni. Tako na primjer on im je zabranjivao kontinuirani post, a on je sam postio, tj. postio bi dan za danom, a ne bi se mrsio, kada su mu rekli to, on odgovori: "Ja nisam kao vi, moj me Gospodar hrani i napaja." (Navode Buhari i Muslim.) Prvi hadis potvrđuje da je on mrsio, a za one koji nisu, on je rekao: "Takvi su neposlušnici, takvi su neposlušnici!" Ovaj hadis je uslijedio kasnije u vrijeme godine oslobođenja Mekke. On je najkasnije izrečeni hadis među

gornjom grupom hadisa, i najbolji dokaz da se ovim hadisima želi ostvariti sloboda izbora.

Slika koju čovjek gradi ili osjeća na osnovu ovih situacija jeste da se tada jako mnogo vodilo računa o realnim situacijama, situacijama koje traže određena usmjeravanja, kao što je slučaj u hadisima koji se prenose u vezi sa jednom općom temom. Pa i tada susrećemo u njima raznovrsna kazivanja, jer ih je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, odgajao suočavajući se sa stvarnim živim situacijama. Sa tim situacijama ne bi se suočavao da je bio uvijek s istim krutim kalupom.

Posljednji dojam čovjek dobije u vezi sa postom na putovanju, da je ipak prihvatano da se ne posti na putu, ne vežući to sa stvarnim poteškoćama. Kad je riječ o bolesti tu nisam mogao naći ništa do mišljenja islamskih pravnika - fakiha. Izgleda da je i tu prihvatljivije općenito da se ne posti, u svakom slučaju kad se kod čovjeka desi nešto što se može nazvati bolešću. I tu se ne traži definisanje vrste bolesti, njene težine, niti straha da se neće zdravlje pogoršati, s tim da je obavezno potrebno nadoknaditi dan za dan, ne posteci iz dana u dan, prema najpretežnijem mišljenju.

Ovo sam naveo ne želeći da se upustim u pravnička razilaženja, nego da bi potvrdio pravilo vezano za vjerske obrede i njihovo povezivanje za izgradnju svjesne situacije koja je prethodnica vjerskim obredima. Ova situacija gospodari ponašanjem vjernika - izvršitelja vjerskog obreda, na čemu se zasniva prvo potvrđivanje odgoja njegove savjesti, lijepog izvršenja obreda i lijepog ponašanja općenito u životu. To je s jedne strane, a s druge, da se prihvatimo ove vjere onako kako je htio Allah, sa svim obavezama, sa puno pokornosti i bogobojažnosti, da se prihvatimo vjere u cjelini i odlučno, koristeći i povlastice shodno ostvarenju Božijeg zadovoljstva, punog povjerenja u Njegovu mudrost i ostvarenja svijesti o bogobojažnosti prema Allahu.

Da se povratimo i dopunimo tekst:

Onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane. A ko drage volje da više, za njega je bolje! A bolje vam je, neka znate, da postite (2/184).

Prvih dana propisa posta to je bilo teško muslimanima. Post je propisan druge godine po Hidžri nešto prije propisivanja džihada. Allah je dao povlasticu onome ko je mogao postiti sa izvjesnim trudom, a to je zamjena za termin *onima koji ga jedva podnose*. Pod ovim pojmom *onima*

koji ga jedva podnose možda se misli na ulaganje krajnjih napora, i da je tada Allah dao ovu povlasticu. Ta povlastica je da čovjek mrsi ali da za to nahrani siromaha. Kod nahranjivanja siromaha preporučena je dobrovoljnost općenito koja može biti dobrovoljna i bez otkupa, preporučeno je nahraniti više nego što je predviđeno otkupom, na pr. da čovjek nahrani za jedan dan posta dvojicu, trojicu ili više za svaki dan koji nije postio u vrijeme ramazana.

A ko drage volje da više, za njega je bolje (2/184).

Bolje je da se ipak posti, pored poteškoće, osim kada je čovjek na putu ili kada je bolestan.

A bolje vam je, neka znate, da postite... (2/184).

To je zbog toga što se u postu i u takvoj situaciji susreće dobro. Mi mislimo da je to element odgoja volje, element jačanja mogućnosti i činjenja ibadeta Allahu u miru. Svi ovi elementi poželjni su u islamskom odgoju. Izuzimajući ovdje bolesnog, mislimo da u postu postoje i zdravstvene odlike, čak i kad bi onaj koji posti osjetio izvjesne napore.

U svakom slučaju, ovo usmjerenje bila je jedna vrsta priprema za uklanjanje povlastice od zdravoga koji nije na putu nego kod kuće i obaveznost posta uopće, kao što ćemo vidjeti kasnije. Za stariju osobu kome post predstavlja veliku poteškoću, a koji ne očekuje da će se poboljšati njegovo zdravlje da će biti sposoban da posti... navodi Imam Malik da je čuo Enes ibn Malik (Bog mu se smilovao) doživio duboku starost tako da nije mogao postiti pa je post otkupljivao; Ibn Abbas misli da ovo nije dokinuto. To znači da starija osoba, muško ili žensko, a koje ne može postiti, nahranit će svakog dana po jednog siromaha: Prenosi se od Ibn Ebi Lejla koji kaže: "Posjetio sam Ata'a u vrijeme ramazana, a on jede. Ibn Ebi Lejla dodaje i slijedeće: Ibn Abbas kaže - Ovaj ajet objavljen je i dokinuo prvi, izuzimajući starca. On može, ako hoće, da nahrani za svaki dan po jednog siromaha, pa da mrsi. Derogacija je sigurna kada je riječ o zdravom čovjeku i koji je kod kuće, ajetom:

Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede (2/185).

Na kraju, preporučuje se svakom zdravom koji je kod kuće da izvršava ovu obavezu tj. da posti mjesec ramazan, mjesec u kome je objavljen Kur'an, bilo da se radi ovdje da je samo počela objava u ramazanu ili da je veći dio Kur'ana objavljen u ramazanu. Kur'an je vječita Knjiga ove Umme, koja je izvela Ummu iz tmine na svjetlo, izgradila je ovu Ummu da

je ovakva, zamijenila njen strah sigurnošću, smjestila je na ovu zemlju i poklonila njene naznake koje su je označile ovom Ummom, a koja prije nije značila ništa. Bez ovih naznaka nema Umme. Ona ne bi imala mjesta na Zemlji niti spomena na nebesima. Nije manje ništa zahvala Allahu na blagodatima ovog Kur'ana prihvatajući mjesec posta u kojem je objavljen Kur'an.

U mjesecu ramazanu počelo je objavljivanje Kur'ana, koji je putokaz ljudima i jasan dokaz pravog puta i razlikovanja dobra od zla. Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede, a ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti... (2/185).

Ovi ajeti obavezno dokidaju povlasticu da čovjek ne posti nego mrsi uz otkup, čovjeku koji je zdrav i koji je kod kuće. Od ovoga se izuzimaju starac i starica kao što smo to rekli, jer u Kur'anu stoji:

Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede... (2/185).

To će reći da svaki od vas koji ne bude musafir u tom mjesecu ili ko vidi mjesec mladak i uvjeri se na bilo koji drugi način, da je to početak ramazana kao i onaj koji ga vidi, obavezan je postiti broj dana ramazana.

Pošto je ovo opći tekst, Kur'an se ponovo vraća i izuzima iz te opće naredbe onoga koji je bolestan ili je na putu riječima:

A ko se razboli ili se na putu zadesi, neka isti broj dana naposti (2/185).

Nadalje se po treći puta govori kako je lijepo izvršavati obaveze, objašnjava milost Božiju i u propisima i u povlasticama.

Allah želi da vam olakša, a ne da poteškoće imate (2/185).

Ovo je glavno pravilo u obaveznosti ovog idejnog opredjeljenja u cjelini. U svemu se osjeća olakšica a ne poteškoća. Ono napaja srce koje je isprobalo ove obaveze, napaja lahkoćom kroz cio život i daje obilježje duši muslimana, daje poseban pečat uzvišenosti u kojoj nema opterećenja niti složenosti, uzvišenosti koja vodi sa sobom svaku drugu obavezu i strogi propis, svaku ozbiljnu aktivnost u životu sa takvom lahkoćom kao da je to tok tekuće vode ili uzrast stabla, vodi sa zadovoljstvom, pouzdanjem i smirenošću, osjećajući stalno Božiju milost i Njegovo htijenje da bude lahko a ne teško njegovim vjernicima koji ga obožavaju.

Musafiru i bolesniku omogućuje da poste naknadno kako bi mogao svaki onaj koji je prisiljen zbog ovog ili onog da nadoknadi broj dana mjeseca ramazana i da ne gubi nagradu, koja slijedi svakom ko posti.

Da određeni broj dana ispunite... (2/185).

Post je Božija blagodan zaslužuje da se u njoj veliča Allah i upućuje zahvala...

I da Allaha veličate zato što vam je ukazao na pravi put, i da zahvalni budete... (2/185).

Ovo je jedan od ciljeva ove obaveze... da osjete oni koji vjeruju vrijednost upute koju im je Allah olakšao, da osjete to u dušama u vrijeme posta više nego u bilo koje drugo vrijeme. U srca im ne prodiere grijeh. Njihovi organi ne čine grijeh, oni osjećaju uputu kao da je dotiču da bi veličali Allaha zbog ove upute, da bi Mu bili zahvalni na ovoj blagodati, da bi im srca bila ispunjena ovom pokornošću, kao što im je rečeno u uvodu osvrta na ovaj post.

Da zahvalni budete... (2/185).

Ovako se manifestira dar Božiji u ovoj obavezi (postu), obavezi koja izgleda teška tijelu i duši, međutim, zasija kroz visoko odgojni cilj i kroz post, pripremanje za veliku ulogu koju treba da izvrši ova Umma koju štiti bogobojaznost i Allahova kontrola i osjećaj savjesti...

Prije nego što tekst nastavi s detaljnijim objašnjenjem odrednica o vremenu posta i granicama korištenja vremena i imsaka (vremena kada treba zapostiti) nalazimo čudan osvrt koji prodire do u dubinu duše i skrivenosti tajni, nalazimo punu, dragu i poželjnu nadoknadu za poteškoće posta, brzu nagradu uslišavanja molbe od strane Allaha. Primjećujemo da su ta nadoknada i ova nagrada u blizini Allaha i Njegovo uslišavanje upućene molbe predstavljeni blistavim terminima koji se presijevaju, skoro da zasvijetle.

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu (2/186).

Ja sam blizu... odazivam se na poziv molitelja kad me zamoli... Kakva nježnost!? Kakva simpatičnost!? Kakva blještavost!? Kakva pitomost!? Gdje onda padaju poteškoće posta i poteškoće bilo kakve druge obaveze u okrilju ovakve ljubavi, ovakve blizine i ovakve prisnosti.

U svakom od ovih termina u ovom ajetu susrećemo taj dražesni poziv.

A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli (2/186).

Ovdje se tome dodaje termin robovi i direktni odgovor na njihov poziv (molbu)... Nije rečeno: *Reci im: Ja sam blizu*, nego On sobom preuzima odgovor Svojim robovima čim su ga zamolili riječima *blizu* a nije rekao *čujem vašu molbu* nego je požurio sa prihvatanjem te molbe.

Odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli (2/186).

Rekosmo, ovaj ajet je čudesan.

Ajet koji izliva u srce vjernika sladak poziv, prisnu ljubav, smirujuće zadovoljstvo, pouzdanje i uvjerenje, tako da vjernik živi od toga u zadovoljstvu Uzvišenog, blizu poziva, osjećaju sigurnosti i čvrstoj odluci.

U okrilju ovog dragog druženja, ove mile blizine, ovog nadahnutog uslišavanja molbe usmjerava Allah svoje robove da ga uslišavaju i vjeruju u Njega jer će ih to odvesti na pravi put, uputu i dobro.

Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na pravom putu (2/186).

Krajnji plod ovog uvjerenja i vjerovanja pripada također ljudima, a to je, kao što smo rekli, pravi put, uputa i dobro, jer Allahu ne treba ništa od toga.

Pravi put kojeg izgrađuje iman i udovoljenje molbe Allahove - to je pravi put, a božanski program koga je izabrao Allah ljudima - to je jedini pravi program. Svaki drugi program je neznački postavljen, nepotpun i nije zadovoljan njime onaj ko ide pravim putem, niti će stići na pravo mjesto ako se služi tim programom. Nadati se je da će Allah uslišati dovu robova kad god se oni njemu odazovu i idu pravim putem. Oni trebaju da se molbom obrate Njemu i da ne žure sa odgovorom, On će odgovoriti kada On hoće, prema procjeni Svoje Mudrosti.

Ebu Dāvūd, Tirmizi i Ibn Madže navode preko Ibn Mejmuna, Mejmunovim senedom od Selmana Farisija (neka mu se Allah smiluje), od Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, slijedeće: Uzvišeni Allah se stidi da Mu čovjek ispruži ruke i moli Ga za nešto, a da mu On odbije i ne usliša njegovu molbu.

Tirmizi prenosi od Abdullaha ibn Abdurrahmana Darimija, njegovim senedom od Ibn Sevbanu, a prenosi ga i Abdullah Ibn Imam Ahmed svojim senedom preko Ubacle ibn Sabita, da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, rekao: "Nema na površini zemlje ni jednog muslimana koji se obrati molbom Uzvišenom Allahu, a da mu Allah to ne udovolji, ili odstrani neko zlo, ukoliko ovaj ne moli za nešto što je grijeh ili što vodi prekidu rodbinske veze."

U Sahihima Muslima i Buharije stoji da je Resulullah, alejhi-s-selam, rekao: "Prima se molba svakom od vas ukoliko ne žuri i ne dodaje: "Obraćao sam se molbom i nije mi primljena."

Muslim u svom hadisu prenosio da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, rekao: "Dova čovjeka biva primljena osim u slučaju molbe za neki grijeh, prekid rodbinske veze ili kada se traži da se molba udovolji odmah. Neko upita: - Božiji Poslaniče, šta to znači da neko traži da bude brzo udovoljeno? - Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, odgovori: - To je da dotični kaže: -Molio sam i molio i nisam primijetio da mi je molba primljena -, udaljio se tada i prestao da moli.

Postać je najbliži da mu dova bude primljena kao što to prenosi Imam Ebu Dāvūd Tajalisi u svom Musnedu, svojim senedom od Abdullaha ibn Omera (neka im se Allah smiluje) riječima: Čuo sam Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, kako govori: - Pri iftaru čovjeka koji posti dova se ne odbija. Ovaj Abdullah ibn Omer, kad god bi iftario, pozvao bi svoje ukućane i djecu i dovu proučio, a Ibn Madže prenosi u svom Sunenu, svojim senedom također od Abdullaha ibn Omera slijedeće: Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, je rekao: - Dova čovjeka koji posti, učinjena pri njegovu iftaru, ne odbija se. A u Musnedu Imami Ahmeda i Sunenima Tirmizi, Nesai i Ibn Madže a koji prenose od Ebu Hurejra (Bog mu se smilovao) stoji: Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, je rekao: - Trojici se molbe upućene Allahu ne odbijaju: pravednom imamu, čovjeku koji posti sve dok se ne omrsi i molba ucvijeljenog. Te molbe stižu do Allaha sve do Sudnjeg dana bez zapreke. Njima se otvaraju nebeska vrata. Allah kaže: - Tako mi Moje Uzvišenosti, pomoći ću te pa makar poslije izvjesnog vremena.

Pored ovoga navode se brojne dove u hadisu o postu.

U tekstu se nastavlja objašnjenje vjernicima nekoliko odredaba o postu: da je dopušten spolni akt sa ženama u noći posta između zalaska sunca i zore, da je dopušteno jesti i piti također u to vrijeme, zatim se objašnjava vrijeme posta - od zore do zalaska sunca. Istovremeno se govori o spolnom aktu u vrijeme i'tikafa u džamiji.

Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajete s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili (2/187).

U početku Objave posta spolni snošaj, jelo i piće bili su zabranjeni u slučaju da onaj koi posti zaspi poslije iftara i kada se probudi poslije spavanja te noći, makar bilo i prije zore, nije mu bio dopušten spolni snošaj, ni jelo i piće. Desilo bi se katkada da neki od onih koji su postili ne bi našli ništa da pojedu u vrijeme iftara, pa bi možda zaspali i kasnije se probudili i tada im ne bi bilo dozvoljeno da jedu i piju iako bi našli nešto hrane, nego bi nastavili da poste. Slijedećeg dana bilo bi im veoma teško postiti. Ovo je doznao Resulullah, alejhi-s-selam. Desilo bi se i to da bi neki koji su postili zaspali poslije iftara ili bi mu zaspala žena, a onda osjetio potrebu za spolnim snošajem pa bi to i učinio, i ovo je došlo do Resulullaha, alejhi-s-selam. Preuzimanje ovih obaveza izazvalo je poteškoće kod muslimana pa im je Allah olakšao upravo u vrijeme dok su im iskustva bila još svježja, kako bi osjetili vrijednost olakšanja, stepen milosti i odazivanja Allaha. Tom prilikom objavljen je ajet u kome im se dozvoljava i spolni snošaj u vremenu između zalaska sunca i zore.

Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama (2/187).

Upotrijebljeni termin *refes* (neka vrsta udvaranja) je prethodnica spolnog akta ili sam spolni akt. Ovdje se misli i na jedno i na drugo. I jedno i drugo su dopušteni. Međutim, Kur'an ne prelazi na ovo značenje bez

čežnjivog i lepršavog doticaja kojeg dopuštaju bračni odnosi i time se drži daleko od grubog animalnog značenja, nasilnog postupka i budi smisao skrivenosti i olakšanja.

... one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća ... (2/187).

Odjelo je nešto što prikriva i čuva... takva je i ova spona između supružnika. Ova spona krije i prekriva i jedno i drugo i čuva ih. Islam, koji gleda na ovo ljudsko biće u njegovoj totalnoj realnosti i prihvaća njegovo formiranje i njegovu prirodu onakvu kakva je, uzima čovjeka za ruku da se penje i uzdigne u svojoj cjelini... Islam i ovaj njegov stav, drže da su meso i krv (čovjeka) jedna cjelina, zapahnuje je ovim ugodnim povjetarcem i prekriva ovim prijatnim prekrivačem u jednom trenu.

Allah im otkriva njihove skrivene osjećaje a otkriva im i Svoju milost prihvaćajući pozive njihove prirode.

Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam (2/187).

Ova obostrana teškoća, o kojoj se ovdje govori, predstavljena je u usamljenim pozivima i prikrivenim željama ili je izražena u samom djelu pa je navedeno da su neka od tih djela i urađena... U oba slučaja Allah je prihvatio njihovo pokajanje i oprostio im od vremena od kada se pojavila među njima slabost. Allah im je dopustio ono što im je bilo teško.

Zato se sada sastajte s njima... (2/187).

Međutim ova dopuštenost nije lišena veze sa Allahom i pravilnog usmjerenja i cilja ovog akta.

...u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio (2/187).

Ostvarujte sada ono uživanje sa ženama koje vam je Allah propisao i uživanje u potomstvu - plodu spolnog akta. I jedno i drugo su posljedice Božije naredbe i uživanja koje vam je Allah dao i dopuštanja koje vam je dozvolio da ga tražite i ostvarujete.

I ovo je povezano sa Allahom. Ono je njegov dar. Iza svega ovoga stoji mudrost koja ima cilj. Prema tome, ovaj čin nije samo životinjski nagon, tjelesno uživanje, odvojeno od tog visokog horizonta kome je usmjerena svaka aktivnost.

Tako se povezuje spolni akt između supružnika sa nečim što je više od uživanja, povezuje se za nešto što je iznad Zemlje i uzvišenije od trena

užitka. Na ovaj način prečišćavaju se ovi odnosi i uzvisuju. Kroz obraćanje na ovakve i slične inspiracije u kur'anskom usmjeravanju i islamskom poimanju spoznajemo vrijednost plodonosnog, mudrog napora koji se ulaže za napredak i progres čovječanstva u granicama njegove prirode, njegove moći i prirode njegova formiranja. Ovo je islamski program odgoja, uzdizanja i napretka. To je program koji proističe iz ruke Stvoritelja. On zna koga je stvorio i o svemu je obaviješten.

Isto onako kao što je dozvoljen spolni akt noću u vrijeme ramazana, dozvoljeno je i jelo i piće u naznačeno vrijeme (od zalaska sunca do zore).

Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore (2/287).

To jest, jedite i pijte dok se ne pojavi svjetlo na horizontu i na brežuljcima. Ovdje se ne misli na pojavu bijelog konca na nebesima, a to je ono što se naziva lažnom zorom. Prema verzijama koje su prenijete o definisanju vremena imsaka (vrijeme kada prestajemo sa jelom) možemo kazati da je to vrijeme nešto malo prije izlaska sunca.

Mi sada u našoj zemlji prestajemo sa jelom noću uz ramazan prema poznatom i definisanom terminu, a to je nešto malo prije šerijatskog imsaka radi svake sigurnosti.

Ibn Džerir prenosi svojim senedom od Semurea b. Džunduba slijedeće: Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, je rekao: Neka vas ne zavede ezan Bilala i ova bjelina, sve do praskozorja ili do pojave zore. On također prenosi preko Šu'bea i drugih od Seada b. Hanzale od Semurea riječi Vjerovjesnika, alejhi-s-selama, koji kaže: Neka vam vaš sehur ne ometa ezan Bilalov, niti zora koja se proteže horizontalno, nego zora koja leti vertikalno. Zora koje se javlja na obzoru prethodi malo prije izlaska Sunca, a Bilal (Bog mu se smilovao) je učio ezan ranije da bi probudio onoga koji spava, a Ibn Umme Mektum ezanio bi kasnije radi imsaka - prestanka jela i pića. Ovim se objašnjava uloga ezana Bilalova.

U tekstu se dalje govori o tretmanu spolnog akta u vrijeme i'tikafa u džamiji. Itikaf znači osamu u džamiji radi ibadeta i neodlaska kući izuzev radi velike potrebe, ili jela i pića. Lijepo je da to bude ramazanom zadnjih dana. Vjerovjesnik (s.a.v.s.) bi običavao da bude u itikafu zadnjih deset dana, a to je vrijeme osame radi Allaha. Zbog toga je i zabranjen u tom periodu spolni akt da bi se ostvarila ova puna osama u kojoj se čovjek povlači od svega, da mu srce ne bi bilo ničim drugim zauzeto

Sa ženama ne smijete imati snošaja dok ste u i'tikafu u džamijama
(2/187).

Svejedno da li se radilo u vrijeme posta ili mrsenja.

Na kraju sve ovo se veže sa Allahom, kur'anskim putem prema kome je usmjerena sva ta aktivnost i svako sustezanje, svaka naredba i svaka zabrana, svako kretanje i svako mirovanje.

To su Allahove granice, i nepribližujte im se! (2/285).

Ovdje se zabrana odnosi na približavanje da bi se tu stvorila zona sigurnosti, jer ko kruži oko zabranjenog vrlo lahko može da padne u zabranu. Čovjek ne može da gospodari sobom u svako vrijeme pa je bolje da na izlaze svoju volju iskušanju blizinom nečega što je zabranjeno, oslanjajući se na to da se može suzdržati kad god želi jer je ovdje mjesto granica užitka, strasti pa je i rečeno ...*i ne približujte im se...* pa se misli da je mjesto ne blizina. Međutim, ovo upozorenje na ovaj način govori o povlačenju i bogobojaznosti.

Eto tako Allah objašnjava ljudima propise Svoje da bi se onoga što im je zabranjeno klonili (2/187).

Tako bogobojaznost ukazuje na cilj i Allah objašnjava ajete ljudima da bi ostvarili bogobojaznost. To je veliki cilj čiju vrijednost spoznaju oni koji vjeruju, oni kojima se obraća ovaj Kur'an u svako vrijeme...

U okviru razgovora o postu, sustezanju od jela i pića, navodi se i upozorenje druge vrste vezano za jelo, a to je jedenje tuđeg bogatstva i sredstava bespravno, putem presude pred sudijom oslanjajući se na grješke kod poređenja i navoda, i dokaza na rječitost i dokaz, kada sudija presudi onako kako mu se čini površno a istina bude suprotna od onoga što misli sudija. Ovo upozorenje dolazi nakon navoda Allahovih odredaba i poziva ka bogobojaznosti kako bi vladala atmosfera straha od Božije zabrane.

Ne jedite imovinu jedan drugoga na nepošten način i ne parničite se zbog nje pred sudijama da biste na grešan način i sujesno dio tuđe imovine pojeli! (2/188).

Ibn Kesir spominje komentarišući ovaj ajet Alija b. Ebi Talhu koji kaže, prenoseći od Ibn Abbasa, da je ovo kada neko ima pri sebi nečija sredstva, a taj nema za to jasan dokaz i ovaj poriče da je to njegovo i dođe do spora pred sudom. Ovaj koji poriče da ima kod sebe tuđa sredstva a zna da nema pravo i zna da je griješan i da jede ono što je zabranjeno. Prenosi se nešto slično od Mudžahida i Seida b. Džubejra, Ikrima, Hasana, Katadea, Sudija, Mukatila b. Hajjana i Abdurahmana b. Zejda b. Eslema, da su rekli: Nemojte se sporiti pred sudom kada znate da nemate pravo. U sahihu Buharija i Muslima nalazi se, prenoseći od Ummi Seleme, da je Vjerovjesnik, alejhi-s-salam, rekao: Ja sam čovjek i možda mi dođe neko ko se spori i možda neko od vas bude rječitiji u dokazu od drugoga pa mu dosudim. Kome sam dosudio nešto što je pravo drugoga muslimana neka zna da je to komad pakla, pa neka uzme i ponese to ili neka ostavi.

Ovako on ostavlja njih, muslimane, da znaju istinu svoje tužbe, presuda suca ne lišava ga grijeha, niti zabranjeno čini dozvoljenim, to je samo formalno dosuđeno, a grijeh pada na onoga ko se pretvara.

Ovako se povezuje ova naredba kod presude i sredstava vezana za bogobojnost. Nešto slično kao što je bilo vezano i kod osvete, oporuke i kod posta. Sve su to skladni dijelovi ovog kompletnog Božijeg programa. Svi su jako vezani za to uže koje povezuje sve dijelove tog programa, a zatim postaje jedan jedinstveni Božiji program koji se ne može dijeliti niti rastavljati. Napuštanje samo jednog dijela njegova, a obavljanje drugih dijelova, znači vjerovati u jedan dio Kur'ana, a ne vjerovati u ostalo, to na koncu vodi nevjerstvu. Sačuvaj nas, Bože, toga!

« يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ . قُلْ : هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ؛ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا
الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا ، وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى ، وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا ، وَاتَّقُوا اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

« وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ ، وَلَا تَعْتَدُوا ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ * وَقَاتِلُوهُمْ حَيْثُ نَفَقْتُمُوهُمْ ، وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجَكُمُ ، وَالْفِتْنَةُ
أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ، وَلَا تَقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ ، فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ
فَاقْتُلُوهُمْ ، كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ * فَإِنْ أَتَمُّوهُ فَإِنَّ اللَّهَ غَمُورٌ رَحِيمٌ * وَقَاتِلُوهُمْ

حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُفِّرَ الَّذِينَ فِيهِ ، فَإِنْ أُتْرُوا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ *
الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ ، فَمَنْ اعتدى عليكم فاعتدوا عليه
يعمل ما اعتدى عليكم ، وأنتم الله وأعدوا أن الله مع الظالمين * وأنتموا في سبيل
الله ولا تقولوا بأيديكم إلى التهلكة ، وأحسبوا أن الله يحب الفحشيين .

« وَأَيُّوا الْحُجَّجَ وَالْمُعْتَمِرَةَ فِيهِ ، فَإِنْ أَحْضَرْتُمْ فَمَا اسْتَبْرَأْتُمْ مِنَ الْهَيْدَى ؛ وَلَا تَحْلِفُوا
رُؤُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَيْدَى حَيْثُ ، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ بِهِ أذى مِنَ رَأْسِهِ
فَقَدِيدَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ، فَإِذَا أُمِيتُمْ ، فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحُجِّ فَمَا
اسْتَبْرَأْتُمْ مِنَ الْهَيْدَى ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحُجِّ وَسَمِيَةً إِذَا رَجَعْتُمْ ،
تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ ، ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلَهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَاتَّمُوا اللَّهَ
وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ .

« الْحُجَّجُ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ ، فَمَنْ قَرَضَ فِيهَا الْحُجَّجَ فَلَا رَفْعَ وَلَا قَمُوقَ وَلَا جِدَالَ
فِي الْحُجِّ ، وَمَا تَعَلَّقُوا مِنْ خَيْرٍ بَعَلَّمَهُ اللَّهُ ، وَتَرَوُوهُمْ قِيَامًا خَيْرَ الزَّادِ النَّاقِصِ ، وَكَانُوا
يَأْوِلُوا الْأَبْطَابَ * لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ ، فَإِذَا أَقْتَضْتُمْ مِنْ
عَرَفَاتٍ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْرِعِ الْحَرَامِ ، وَأَذْكُرُوهُ كَمَا هَذَا كُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ
قَبْلِهِ لَمَنِ الصَّالِّينَ * ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَقَاضَ النَّاسُ ، وَاسْتَغْفِرُوا لِلَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
رَحِيمٌ * فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أُشْرَكَكُمْ ،
فَمَنْ النَّاسُ مِنْ يَقُولُ : رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ * وَمِنْهُمْ مَنْ
سَيَقُولُ : رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ * أُولَئِكَ لَهُمْ
تَصْيِبٌ مِمَّا كَسَبُوا ، وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ * وَأَذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ ، فَمَنْ
تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا هُمْ عَلَيْهِنَّ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا هُمْ عَلَيْهِ لَعِنَ اتَّقَى ، وَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَعْلَمُوا
أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ . . . »

Pitaju te o mladaćima. Reci: "Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk. Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite (2/189).

I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinite borbu! - Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).

I napadajte takve gdje god ih sretnete i progonite ih odande odakle su oni vas prognali. A zlostavljanje je teže od ubijanja! I ne borite se protiv njih kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! - neka takva bude kazna za nevjernike (2/191).

A ako se prođu, - pa, Allah zaista prašta i samilostan je (2/192).

I borite se protiv njih sve dok mnogoboštvo ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje (2/193).

Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazada: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone (2/194).

I imetak na Allahovom putu žrtvuajte, i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine (2/195).

Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbanu ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onda među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadždža i zakoljite kurbana do koga možete lako doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadždža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava (2/196).

Hadždž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima obavljati hadždž nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadždža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (2/197).

Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod

časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi i tražite od Allaha oprost, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je (2/199).

A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite! Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovom svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa (2/200).

A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!" (2/201).

Njih čeka nagrada koju su zaslužili! - A Allah brzo sviđa račune (2/202).

I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni (2/203).

Ovaj tekst, kao i onaj prethodni, nastavlja da objašnjava dužnost Umme (Zajednice) i njezine obaveze, organizaciju života i propise šerijata unutar Zajednice i van nje u odnosu na narode koji ovu Zajednicu okružuju.

U sklopu ovog teksta dato je objašnjenje o mladaku (množina mladaci) kao što je izvršena i revizija nekih predislamskih običaja (ulazak u kuće sa stražnje strane umjesto na njihova vrata u određenim prilikama), zatim su objašnjeni propisi o ratu uopće i propisi o ratu u svetim mjesecima i kod Mesdžidu-l-Harama posebno. Na kraju slijedi pojašnjenje propisa koji se odnose na hadždž i umru onako kako je to islam odredio uz reviziju svega onoga što na bilo koji način ukazuje na shvatanje predislamskih Arapa u vremenu džahilijeta.

Ovdje se kao i u prethodnom tekstu susrećemo sa propisima koji se odnose na vjerovanje, obredoslovlje (ibadet), rat ... koji se nalaze na jednom mjestu i koji su čvrsto uvezani sa zikrom i takvalukom.

O pitanju ulaska u kuće sa stražnje strane umjesto na njihova vrata slijedi objašnjenje koje mijenja značenje čestitosti. Čestitost nije u vidljivom, vanjskom pokretu, nego u bogobožnosti:

Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite (2/189).

O pitanju rata uopće slijedi uputa da oni ne otpočinju borbu. To je na kraju povezano opet sa Allahovom ljubavlju i preziranjem: *Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).*

Rat u svetim mjesecima je također vezan za bogobojaznost: *...I Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone (2/194).*

O dijeljenju imetka navodi se odmah da Allah voli one koji dobra djela čine *...I dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine (2/195).*

U osvrtu na neke obrede hadždža stoji: *I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava (2/196).*

U drugom osvrtu prilikom objašnjenja sezone hadždža i zabrane snošaja sa ženama u tom vremenu, zabrane ružnog govora i svade stoji: *I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (2/197).*

Čak i kada upućuje ljude da spominju Allaha poslije hadždža to čini riječima: *I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni (2/203).*

I tako, nalazimo mnogo toga raznovrsnog, ali dobro uvezanog koje proističe iz prirode ove vjere u kojoj je obredoslovlje (ibadet) vjerovanje i zakonsko ustrojstvo neodvojivo jedno od drugog. Ovo učenje neće biti ispravno osim ako ne obuhvati pitanja ovoga i onoga svijeta, potrebe srca, društvene i međunarodne odnose i dominira nad cjelokupnim životom i usmjerava ga prema jednom potpunom shvaćanju, jednom kontinuiranom programu, jednom sveopćem sistemu i jednom instrumentu, a to je sistem koji se temelji na Allahovom zakonu u svim oblastima.

Pojava sa kojom se susrećemo u ovoj suri na samom početku ovog odlomka predstavljena je u obliku mnogih pitanja. Muslimani pitaju svoga Poslanika o mnogim stvarima. Hoće da znaju kako da se ponašaju u novom sistemu vrijednosti. Pitaju ga o pojavama koje im bude pažnju u odnosu na kosmos u kome žive.

Oni ga pitaju o mladaku... Šta je to? Zašto se Mjesec pojavljuje kao mladak, zatim postaje pun, a onda se postepeno smanjuje da bi na kraju nestao, a onda se opet pojavi kao mladak?

Oni ga pitaju šta da udjeljuju. Koju vrstu svoga kapitala treba da udjeljuju? Koliko i koji procenat od onoga što posjeduju?

Oni se raspituju o borbi u svetim mjesecima i borbi kod Mesdžidu-l-Harama. Da li je to dozvoljeno?

Oni se raspituju o vinu i kocki i propisima vezanim za vino i kocku. U predislamskom dobu su se opijali i kockali!

Oni se raspituju o mjesečnom pranju. I odnosima sa ženom u tom periodu. Nekada pitanja tretiraju vrlo intimne odnose supružnika. Ponekad o tim odnosima pitanja postavljaju i žene.

Bilo je i drugih pitanja o različitim temama i u drugim kur'anskim surama...

Ova pitanja su znakovita:

a) Ona su dokaz otvorenosti, vitalnosti i razvoja života u svim njegovim oblicima i odnosima. To je pojava novih društvenih oblika koji počinju da se zaogrću posebnim ogrtačem, oblika u kome su jedinke čvrsto povezane. One nisu više razbijene. One su okupljene ne u plemena, nego u narod koji ima svoje postojanje, svoj sistem života i svoje mjesto. Svaki član društva želi da zna svoje obaveze, svoj put. To je novo stanje koje je islam proizveo svojim shvaćanjem, svojim sistemom, svojom upravom, stanje društvenog, naučnog, svjesnog, humanog razvoja.

b) Ona su dokaz buđenja vjerske svijesti, prodiranja nove ideologije i njeno ovladavanje ljudima, što je učinilo da se svaki od njih ustručava da nešto učini prije nego što se uvjeri u mišljenje nove vjere o tom pitanju. Oni prije svega nisu imali rješenja u životu na koja bi se mogli pozvati. Njihova srca su se odrekla predislamskih običaja, izgubili su povjerenje u to i sada očekuju nove upute i smjernice u životu. Ovo svjesno stanje je proizvedeno iskrenim vjerovanjem. Tada se čovjek oslobađa prošlih rješenja i prošlih običaja i s dozom opreznosti se odnosi prema svemu iz predislamskog doba stojeći tako u stanju pune pripravnosti da prihvati sve upute nove vjere kako bi svoj život uskladio sa tim postavkama i oslobodio ga od svih primjesa. Kada primi od nove vjere uputu koja legalizira neke dijelove prošlih običaja, primi to kao novo uvezano sa novim shvaćanjem. Nije nužno a ni obavezno da novi sistem dokida sve dijelove starog sistema.

Međutim, važno je da ove dijelove uveže u novo shvaćanje koji onda postaju njegov sastavni dio, poprima novu egzistenciju i harmoniju sa ostalim dijelovima, kao što je islam učinio sa hadždžom kada je njegove obrede prihvatio. Oni proizilaze iz islamskog shvaćanja, baziraju se na islamskim osnovama, odnosima i shvaćanjima koji su iznikli iz predislamskog doba.

c) Treći dokaz je povijesni. Uzet iz povijesti ovoga perioda. Jevreji u Medini i idolopoklonici u Mekki povremeno su pokušavali da izazovu sumnju u vrijednosti islamskog sistema. Svaku priliku su koristili za propagandu kao što je slučaj sa događajem koji se desio u izvidnici Abdullaha ibn Džahša koji se, kako se prenosi, upustio u borbu sa mnogobošcima u svetim mjesecima, što je na površinu izbacilo neka pitanja i odgovore na njih kako bi se stalo na put tim pokušajima i ulila sigurnost i smirenost u muslimanska srca. Ovo znači da je Kur'an uvijek bio u borbi, na bojnopolju, svejedno bila ta borba unutar - između doislamskog i islamskog shvaćanja ili spolja - između zajednice muslimana i njihovih neprijatelja koji je sačekuju sa svih strana.

Objekti borbe i dalje traju. Ljudska duša je i dalje ljudska duša. Neprijatelji muslimanske zajednice su i dalje neprijatelji... a Kur'an je prisutan... Nema spasa ljudskoj duši niti muslimanskoj zajednici bez uključivanja Kur'ana u borbu, koji će je voditi kao što je vodio i ranije. I dok se muslimani ne ubijede u ovu činjenicu, njima nema spasa, a ni uspjeha.

Najmanje što ova činjenica može da proizvede u duši čovjeka jeste da se okrene prema Kur'anu sa ovim razumijevanjem i ovim shvaćanjem, da se suoči sa Kur'anom koji se kreće, stvara i oblikuje novo shvaćanje i bori se protiv naslijeđa džahilijeta džahilijeta, brani ovaj narod i štiti ga od posrtanja, a ne na način kako su se danas muslimani okrenuli Kur'anu koji u njemu vide samo melodiju i govor koji se uči, odnosno čita i na tome se sve završava. Kur'an je od Allaha dostavljen da proizvede i pokrene život u svojoj punini, da ga vodi kroz trnje i posrnuća, kroz strasti i kazne na obalu sigurnosti. Allah je onaj od koga treba tražiti pomoć...

A sada ćemo detaljno da se okrenemo kur'anskom tekstu:

Pitaju te o mladacima. Reci: "Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk. Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite (2/189).

Neke predaje navode da je Poslaniku postavljeno pitanje o mladacima: pojava mladaka, njegov rast, punina, njegovo postepeno smanjivanje i nestanak. Zašto je to tako? Druge predaje navode da su oni rekli Poslaniku: - Božiji poslanice, zašto su mladaci stvoreni? Vjerovatno je ovo posljednje pitanje u ovoj formi najbliže prirodi odgovora. Allah je rekao Poslaniku:

Reci: "Oni su ljudima oznaka o vremenu i za hadžiluk..." (2/189).

Oznaka su ljudima u kom vremenu treba da obuku i skinu ihrame, oznaka za sehur i iftar, oznaka za ženidbu, razvod i priček, oznaka za poslovanje, trgovinu i dužničke odnose u njihovim vjerskim i dunjalučkim poslovanjima.

Svejedno da li je ovaj odgovor bio na prvo ili drugo pitanje, on je u oba slučaja okrenut njihovom stvarnom životu, a ne apstraktnoj, teorijskoj nauci. On im govori o funkciji mladaka u njihovom stvarnom životu, a ne o svemirskom kruženju Mjeseca i kako se to ostvaruje, a koje ulazi u pojam pitanja: zašto se Mjesec pojavljuje kao mladak? Također im ne govori o funkciji Mjeseca u Sunčevom sistemu ili o ravnoteži kretanja nebeskih tijela a koje je obuhvaćeno pitanjem: zašto je mladak stvoren? Pa šta je to što je uticalo na ovakav odgovor?

Kur'an sa ovim hoće da utemelji posebno društvo, poseban sistem i shvaćanje, da osnuje novu naciju na Zemlji koja će imati vodeću ulogu u svijetu. Stvaranje novog nepatvorenog društva koje će živjeti uzornim životom koji ranije nije bio poznat koji će utemeljiti ove principe života i ljude u tom smjeru povesti.

"Naučni" odgovor na ovo pitanje možda daje onima koji pitaju neko teorijsko znanje o astronomiji ako mogu, s obzirom na njihova skromna znanja u tom vremenu, da obuhvate ovu znanost. Međutim, to bi bilo zaista sumnjivo, jer su teorijskom znanju ove vrste potrebni uvodi koji su u odnosu na stanje naučne misli toga vremena u svijetu predstavljali veliki problem.

Odavde je došlo do odustajanja od odgovora kome čovječanstvo nije bilo pripremljeno, niti od toga ima neke velike koristi u prvom naumu zbog

koga je Kur'an objavljen, a to i nije polje Kur'ana. Kur'an je objavljen radi onoga što je veće od tih djelimičnih saznanja. On nije knjiga astronomije, hemije ili pak medicine, kao što neki kolerici u Kur'anu traže ove znanosti ili kao što neki koji ga kleveću ukazuju na njegovu oprečnost ovim znanostima!

Oba ova pokušaja su dokaz lošeg shvaćanja prirode Kur'ana, njegove zadaće i oblasti djelovanja. Njegovo polje rada je ljudska duša i ljudski život. Njegova zadaća je da proizvede opće shvaćanje postojanja i vezivanja postojanja za svoga Stvoritelja zbog položaja čovjeka u ovom postojanju i njegove veze sa svojim Gospodarom. Na osnovu ovog shvaćanja moguće je uspostaviti sistem života koji čovjeku dozvoljava da upotrijebi sve svoje mogućnosti, između ostalog i njegove racionalne snage koje se poslije uspostavljanja bave naučnim istraživanjem u granicama koje su dozvoljene čovjeku eksperimentom i primjenom istraživanja koja daju određene rezultate koji po prirodi stvari nisu konačni.

Predmet Kur'ana koji on obrađuje jeste čovjek: njegovo shvaćanje, njegovo uvjerenje, njegovi osjećaji, njegovo razumijevanje, njegov moral, rad, veze i odnosi. Što se tiče materijalnih znanosti, inovacija u svijetu materije, to je prepušteno razumu čovjeka, njegovim eksperimentima, njegovim otkrićima, pretpostavkama i teorijama s obzirom da je to osnova njegovog namjesništva na Zemlji i da je on pripremljen za to po prirodi svoje konstrukcije. Kur'an koriguje njegovu prirodu da ne bi skrenula ili se izopacila, a koriguje i sistem u kome živi i dozvoljava mu da upotrijebi snagu kojom je obdaren i opskrbljuje ga općim shvaćanjem o prirodi Kosmosa i njegovoj vezi sa Gospodarem, harmoniji njegove konstrukcije i postojećim prirodnim odnosima među njegovim dijelovima, a i čovjek je jedan njegov dio, zatim ga ostavi da radi na spoznaji ovih dijelova i da ih koristi u svome namjesništvu. Detalji mu ostaju nedostupni jer je njihova spoznaja dio njegovog ličnog truda.

Ja se zaista čudim naivnosti onih koji su oduševljeni Kur'anom koji pokušavaju da mu priključe ono što mu ne pripada, da ga dovedu u vezu sa onim što njemu nije cilj i da iz njega izvlače detalje iz medicine, hemije, astronomije i drugih naučnih disciplina da bi se ovim veličali i učinili važnim.

Kur'an je savršena knjiga u svome predmetu. Njegov predmet je obimniji od svih tih naučnih disciplina jer taj predmet je čovjek u njegovoj ličnosti koji otkriva ove znanosti i njima se koristi. Istraživanje,

eksperimenti i primjena jesu osobenosti razuma u čovjeku. Kur'an obnavlja strukturu čovjeka, gradi njegovu ličnost, svijet, savjest, razum i razmišljanje kao što gradi i čovječije društvo koje čovjeku dopušta da korisno upotrijebi svoju energiju koja je u njemu pohranjena. I kada zdrav čovjek počne da shvaća, razmišlja i osjeća i kada pronađe društvo koje mu omogućava da radi, Kur'an ga ostavlja da istražuje i eksperimentiše, da griješi i iznalazi prava rješenja u naučnoj oblasti, istraživačkom poduhvatu i eksperimentu. Kur'an mu je osigurao mjeru shvaćanja, razmišljanja i osjećanja.

Nema potrebe ni da vežemo konačne činjenice koje Kur'an spominje nekada o Kosmosu, koji se kreće na svom putu, da uspostavi pravilno shvaćanje o prirodi postojanja i njene povezanosti sa njenim Stvoriteljem i harmoničnoj prirodi među njenim dijelovima, nema potrebe da ove konačne činjenice koje Kur'an spominje vežemo za ljudske racionalne pretpostavke i teorije, čak ni za one koje nazivamo "naučnim činjenicama" do kojih se dolazi uvjerljivim eksperimentom, po mišljenju istraživača.

Kur'anske činjenice su konačne, uvjerljive i apsolutne. Ono do čega ljudsko istraživanje doseže, ma koja mu sredstva bila dostupna, su činjenice koje nisu konačne niti ubjedljive. One su ograničene eksperimentom, prilikama i sredstvima eksperimenta. Pogrešno je metodološki s obzirom na naučni metod da uspostavljamo vezu između kur'anskih konačnih činjenica i činjenica koje nisu konačne, a to je ono do čega može da dosegne ljudski razum.

Ovo u odnosu na "naučne činjenice"... U odnosu na teorije i pretpostavke koje se nazivaju "naučnim", stvar je još jasnija kao što su teorije i pretpostavke o postanku Svemira, teorije o nastanku i razvoju čovjeka, teorije o čovjeku i njegovom hodu, teorije o nastanku društva i njegovom razvoju. Sve ove teorije nisu "naučne činjenice" čak ni prema ljudskim mjerilima. To su teorije i pretpostavke. Sve njene vrijednosti sastoje se u tome što one mogu poslužiti za tumačenje najvećeg dijela svemirskih, životnih, psiholoških i društvenih pojava, sve dok se ne pojavi druga pretpostavka koja će još više ili još preciznije protumačiti ove pojave. Otuda su one uvijek podložne promjenama, dopunama, ispravljanjima grešaka, čak su podložne da okrenu ono što je gore da bude dolje, pojavom novih sredstava za istraživanje i otkrića, ili novim tumačenjima starih zapažanja.

Svaki pokušaj tumačenja i dovođenja u vezu kur'anskih općih aluzija sa naučnim teorijama koje su podložne promjenama ili pak sa naučnim činjenicama koje nisu apsolutne kao što smo rekli, metodološki je pogrešno i sadrži u sebi tri značenja od kojih ni jedno ne dolikuje uzvišenom Kur'anu...

Prvo: To je unutrašnji poraz koji se nekima čini da je nauka gospodar, a Kur'an pratilac nauke. Otuda oni pokušavaju da Kur'an učvrste naukom ili da se nauka uzme kao dokaz Kur'ana. Međutim, Kur'an je knjiga savršena u svom predmetu, konačna u svojim činjenicama (istinama). Nauka i dalje u svom predmetu negira danas ono što je jučer proklamirala i sve do čega je došla nije konačno, niti je apsolutno, jer je ograničena sredinom, čovječijim razumom i sredstvima. Na osnovu svega ovoga ona ne može dati nijednu konačnu ni apsolutnu istinu.

Drugo: Pogrešno shvaćanje prirode Kur'ana i njegove funkcije, a to je da je on posljednja i apsolutna istina koja nastoji da izgradi čovjeka izgradnjom koja se slaže, koliko joj dozvoljava ograničena ljudska priroda, sa prirodom ovog postojanja i njegovog Božanskog zakona, kako ne bi došlo do sudaranja čovjeka sa Kosmosom oko njega, nego da se saglasi s njim i spozna neke njegove tajne upotrebom nekih njegovih zakona u svome namjesništvu, zakona koji mu se otkrivaju posmatranjem, istraživanjem, eksperimentom i primjenom shodno onome čemu ga vodi njegov razum koji mu je na dar dat da radi, a ne da prima gotova materijalna saznanja.

Treće: Neprestano tumačenje kur'anskog teksta koje prati usiljenost i svodenje toga na pretpostavke i teorije koje su promjenljive i nestalne i u kojima svaki dan nailazimo na nova otkrića.

Sve je to nespojivo sa veličinom Kur'ana, a osim toga, to je i metodološki promašeno, kako smo to već objasnili.

Međutim, ovo ne znači da mi ne treba da koristimo ono što je nauka otkrila, teorije i činjenice o Kosmosu, životu, čovjeku, u razumijevanju Kur'ana. Naprotiv! Ovo nije ono što smo mislili kod tog objašnjavanja. Uzvišeni Allah je rekao:

Mi ćemo im pružiti dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina (41/53).

U skladu sa ovim aluzijama treba stalno da razmišljamo o svemu što je nauka otkrila u prostranstvima svemirskim, a i u ljudima, od Božijih

znakova da to i proširimo sa onim što nam otkriva dalekosežnost kur'anskih dokaza u našem shvaćanju.

Kako? Tako da kur'ansku spoznaju, koja je apsolutna i konačna, ne učinimo ovisnom od spoznaje koja nije konačna i apsolutna. Ovdje ćemo se poslužiti primjerom. Kur'an kaže:

...koji je sve stvorio i kako treba uredio! (25/2).

Poslije toga nauka otkriva da u Kosmosu postoji precizni sklad i zapažena harmonija... Zemlja sa svojim oblikom i njena udaljenost od Sunca, i Mjesec i njegova udaljenost od Zemlje, obim Sunca i Mjeseca u odnosu na njen obim, brzina njenog kretanja i nagib njene osovine, sastav njene površine i hiljade drugih osobina! Ona je ta koja je prikladna za život i njegovu harmoniju. Ništa od toga nije nebitno i nenamjerno. Ova spoznaja koristit će nam u proširivanju znanja *Koji je sve stvorio i kako treba uredio* i njegovo produbljivanje u našem shvaćanju. Nema štete da se sve ovo prati radi proširivanja i produbljivanja ovog znanja.

Ovo je dopušteno i poželjno... Ali ono što nije dopušteno i što naučno nije ispravno su slijedeći primjeri:

Kur'an kaže: *Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili (23/12).*

A Valasova i Darwinova teorija evolucije pretpostavlja da je život potekao iz jedne ćelije koja je nastala u vodi i koja se razvijala dok na kraju nije oblikovan čovjek. A mi ovaj kur'anski tekst dovodimo u vezu sa ovom teorijom i kažemo: "Ovo je to što Kur'an podrazumijeva!!!"

Ne. Ova teorija prije svega nije konačna. Ona je doživjela promjene u vremenu manjem od jednog stoljeća koje su je iz osnova skoro promijenile. Vidljivi su nedostaci građeni na saznanjima koja su nepotpuna o nasljednim genima koje svaka vrsta zadržava i ne dozvoljava prijelaz iz jedne vrste u drugu. Iz ovog razloga ova je teorija skoro ništavna, podložna koliko sutra kritici i neosnovanosti, dok je kur'anska činjenica konačna i nije neophodno da ima ovo značenje. Ona utvrđuje samo osnove postanka i razvoja čovjeka, a ne upušta se u detalje ovog nastanka. Ona je konačna u tački kojoj teži, a to je osnova nastanka čovjeka i to je dovoljno. Tu nema nikakvih dodataka.

Kur'an kaže: *I Sunce se kreće do svoje određene granice...(36/38).* I utvrđuje konačnu činjenicu o Suncu, a to je da se ono kreće. Nauka kaže: Sunce se kreće u odnosu na zvijezde oko Sunca brzinom predviđenom od 12 milja u sekundi. Međutim, ono se skupa sa galaksijom kojoj pripada

kreće brzinom koja je proračunata na 170 milja u sekundi. Ovi astronomski proračuni nemaju značenja koje kur'anski ajet ima. Oni su relativni, nisu konačni, podložni su promjenama ili ništavnosti. Kur'anski ajet nam daje konačnu činjenicu, istinu, a to je da se Sunce kreće. I ovo je dovoljno pa zbog toga nije potrebno nikada ovo vezivati za to.

Kur'an kaže: *Zar ne znaju nevjernici da su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina, pa smo ih Mi raskomadali...* (21/30).

Poslije se javlja teorija koja kaže: Zemlja je bila dio Sunca, pa se odvojila od njega. Onda kur'anski tekst podvodimo pod ovu teoriju pa kažemo: Ovo je to što kur'anski ajet znači!

Ne... Nije to što on znači! Ovo je teorija koja nije konačna. Postoji velik broj teorija o nastanku Zemlje na ovom nivou u pogledu naučnog dokaza! Kur'anska istina je konačna i apsolutna. Ona samo kaže da se Zemlja odvojila od nebesa. Kako? Koja su to nebesa od kojih se Zemlja odvojila? O ovome kur'anski ajet ne govori. Otuda nije dopušteno da se za bilo koju naučnu teoriju u ovom predmetu kaže: To je konačno značenje sukladno sa kur'anskim ajetom!

Dosta je o ovome ovom prilikom. Pokušali smo objasniti pravilan metodološki pristup koristeći pri tome naučna otkrića u proširivanju i produbljanju značenja kur'anskih ajeta, a da to ne vežemo za određenu teoriju ili određenu naučnu činjenicu, vezom podudarnosti i istinitosti. A postoji stanovita razlika između ovoga i toga.

Zatim se vraćamo kur'anskom tekstu:

Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite (2/189).

Povezanost između dvaju dijelova ovog ajeta ispoljava se kao odnos između mladaka, kao oznake za vrijeme hadždža, i između predislamskog običaja o hadždžu na koji ukazuje drugi dio ajeta. U oba *Sahiha* sa lancem prenosilaca koji seže do Bera'a (Bog bio zadovoljan s njim) stoji da je on rekao: *Ensarije ne bi, kada bi se vratili sa hadždža, ulazile u svoje domove na vrata. Jedan njihov čovjek je, kada se vratio sa hadždža, ušao u svoju*

kuću na vrata, pa je zbog toga bio prekoren. Tada je objavljeno: *Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite. U kuće na vrata njihova ulazite...* (2/189).

A Ebu Dāvūd prenosi od Šu'be, a ovaj od Ebu Ishaka, a on da je Bera' rekao: Ensarije nisu, kada bi se vratili sa puta, ulazili u svoje kuće na njihova vrata. Tom prilikom je objavljen gornji ajet.

Svejedno da li je ovo bio njihov običaj prilikom povratka sa puta ili hadždža, što je očitije, oni su vjerovali da je ovo čestitost, tj. dobro ili vjera. Kur'an je ovo njihovo uvjerenje stavio izvan snage, ovo licemjerno djelo koje nema nikakvog oslonca i koje ne vodi ničemu. Kur'an je korigovao shvaćanje čestitosti. Čestitost je bogobojaznost, a to je osjećanje Allaha i Njegove kontrole tajno i javno. I nije to forma koja ne simbolizira ništa od vjerovanja, niti ima značenje predislamskog običaja.

Također im je naredeno da na vrata u svoje kuće ulaze. Ponovo je ukazano na bogobojaznost kao svojstvo uspjeha.

U kuće na vrata njihova ulazite i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite (2/189).

Na ovaj način su srca povezana sa izvornom imanskom činjenicom, taqva, i vezao je ovu činjenicu sa nadom apsolutnog uspjeha i na ovom i na onom svijetu, stornirajući prazni predislamski običaj iz imanskog salda. Vjernike je uputio da shvate Božiju blagodat koja im je podarena u mladacima koje je Allah učinio oznakama vremena i hadžiluka. I sve to u jednom tako kratkom ajetu...

Poslije ovoga dolazi saopćenje o ratu uopće i ratu kod Mesdžidu-l-Harama, posebno u svetim mjesecima, a zatim poziv da se dijeli na Božijem putu, a to je opet sasvim u vezi sa džihadom:

I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! - Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).

I napadajte takve gdje god ih sretnete i progonite ih odande odakle su oni vas prognali. A zlostavljanje je teže od ubijanja! I ne borite se protiv njih

kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! - neka takva bude kazna za nevjernike (2/191).

A ako se prođu, - pa, Allah zaista prašta i samilostan je (2/192).

I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje (2/193).

Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone (2/194).

I imetak na Allahovom putu žrtvuajte, i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite; Allah, zasta, voli one koji dobra djela čine (2/195).

U nekim predajama se navodi da su ovo prvi ajeti koji su objavljeni o ratu. Prije njih Allah je dozvolio odbranu onima koje drugi napadnu - zato što im se nasilje čini. Vjernici su osjetili da je ovo dopuštenje uvod u obaveznost džihada i njihove konsolidacije na Zemlji, kao što im je to Allah obećao u ajetima sure El-hadžlž:

Dopušta se odbrana onima koje drugi napadnu, zato što im se nasilje čini - a Allah je, doista, kadar da ih pomogne -, (22/39).

onima koji su ni krivi ni dužni iz zavičaja svoga prognani samo zato što su govorili: "Gospodar naš je Allah!" A da Allah ne suzbija neke ljude drugima, do temelja bi bili porušeni manastiri, i crkve, i havre, a i džamije u kojima se mnogo spominje Allahovo ime. A Allah će sigurno pomoći one koji vjeru Njegovu pomažu, - ta Allah je zaista moćan i silan; (22/40).

one koji će, ako im damo vlast na Zemlji, molitvu obavljati i milostinju udjeljivati i koji će tražiti da se čine dobra djela, a odvrćati od nevaljalih - a Allahu se na kraju sve vraća (22/41).

Oclavde su oni spoznali zašto je bilo dopušteno da budu tlačeni. Dat im je signal da svoje pravo na odbranu mogu ostvariti sadla nakon što im je to bilo spriječeno u Mekki, kada im je rečeno: *Dalje od boja, već molitvu obavljajte i milostinju dajte!* (4/77). Ova spriječenost je bila zbog mudrosti koju je Allah odredio. Možemo pretpostaviti neke njene uzroke prema ljudskim procjenama koje su nebrojene i nisu tačno utvrđene.

Prvo što vidimo u vezi sa uzrocima ove spriječenosti jeste da se time hoće, u prvom redu, potčinjavanje vjerničkih duša saburu, pokornost

naredbi, potčinjenost zapovjedništvu i iščekivanje dopuštenja. U predislamskom dobu Arapi su bili jako ushićeni, odgovaraju na prvi poziv na odbranu, a nisu bili strpljivi na nepravdu. Izgradnja muslimanske Umme, koja će nositi veliku ulogu koja joj je povjerena, traži obuzdavanje ovog mentaliteta i njegovo potčinjavanje rukovodstvu koje razmišlja i planira i koje se pokorava onome o čemu razmišlja i planira, čak kada bi ova pokornost išla i na račun živaca koji su navikli na neobuzdanost, ushićenost i okrutnost, i kada je u pitanju rat, odgovaraju na prvi poziv. Otuda su uspjeli ljudi, kao što je Omer u svojoj revnosti, i Hamza ibni ebi Mutalib u svom junaštvu, i njima slični prvi muslimani da se strpe na nevolje koje su muslimane pogađale, da se sustegnu očekivajući zapovijed Poslanika i da se podvrgnu narednjima vrhovne komande koja im kaže: *Dalje od boja, već molitvu obavljajte i milostinju dajite!* (4/77).

Otuda je uspostavljena ravnoteža između neobuzdanosti i razboritosti, ushićenosti i razmišljanja, revnosti i pokornosti u ovim dušama koje su pripremane za velike stvari.

Drugo što nam se ukazuje iza ovog sustezanja od borbe u Mekki jeste da je ova arapska sredina bila sredina oholosti i hrabrosti. Strpljivost muslimana na provokacije, a među njima je bilo i onih koji su bili moćni da to dvostruko naplate, potakao je gordost i pokrenuo srca prema islamu, a to se i u stvarnosti desilo kada su Kurejšije odlučile da bojkotuju pripadnike plemena Benu Hašim, koji su se povukli u Ši'b, imanje Ebu Talibovo, nedaleko od Mekke. To je bio svojevrstan pritisak na njih da se odreknu i Muhammeda, alejhi-s-selam; tada je, kada je ovaj pritisak bio najjači, došlo do pobune onih gordih i hrabrih koji su izderali dokument u kome su se obavezali na bojkot. Ovaj bojkot je završen pod uticajem osjećanja kojeg je islamska uprava u Mekki njegovala u strategiji sustezanja od ratnog sukoba, kako to nama izgleda iz ugla proučavanja *sire* (biografije Muhammeda, alejhi-s-selam) kao pokreta.

Ono što je u vezi sa ovim jeste da islamska uprava nije htjela da inicira krvavi rat unutar porodica. Muslimani su tada bili ogranci pojedinih porodica. Te porodice su mučile svoje pripadnike pokušavajući da ih odvrte od njihove vjere. Tada nije bilo jedinstvene vlasti koja bi upravljala općim mučenjem. A da je muslimanima bilo dopušteno, to dopuštenje bi značilo rat u svojoj kući, prolijevanje krvi u svojoj porodici, čime bi islam, po shvaćanju arapske sredine, bio predstavljen kao učenje koje razara porodicu i podgrijava vatru iznutra u svakoj kući. Međutim, nakon Hidžre, muslimani se izdvajaju i oni su samostalna zajednica koja je suprotstavljena drugoj vlasti u Mekki, koja organizira vojsku i vodi je protiv nje. Ovaj

položaj je sasvim drugačiji od individualnog položaja u Mekki u odnosu na svakog muslimana unutar njegove porodice.

Ovo su neki uzroci koji su, po ljudskom shvaćanju mudrosti, doveli do sustezanja muslimana Mekke od suprotstavljanja zločinu i mučenjima. Ovome treba dodati da su muslimani tada bili u manjini, okruženi, koji bi mogli biti pobijeni da su se oružano suprotstavili mnogobošcima u grupi pod očitom vojnom komandom. Allah je htio da se muslimani umnože i da se okupe u mirnoj bazi, zatim je, poslije ovoga, dopustio odbranu.

Bilo kako bilo, propisi o ratu su poslije toga objavljivani postupno u skladu sa potrebama islamskog pokreta na poluotoku i izvan poluotoka. Ovi ajeti iz ranog perioda Objave obuhvataju neke propise koji odgovaraju datoj situaciji u početku sukoba između dva osnovna bloka, islama i mnogoboštva. Oni u isto vrijeme predstavljaju i trajne propise o ratu uopće i nisu korigovani u odnosu na princip osim sa malim promjenama u suri Beraet.

Možda je uputno ovdje da kažemo i nekoliko riječi o džihadu u islamu, koje bi bile prikladne u objašnjavanju ajeta o ratu, a i na drugim mjestima u Kur'anu, prije nego što se sučelimo sa Kur'anskim tekstovima na ovom mjestu o ovoj temi

Ova ideologija u svojoj posljednjoj formi sa kojom je došao islam došla je da bude osnova za ljudski život na zemlji, da bude opći program cijelom čovječanstvu i da islamska Umma odigra svoju ulogu u vođenju čovječanstva ka Božijem putu shodno ovom programu koji proizlazi iz sveobuhvatne i potpune ideje u korist svega što postoji i u korist čovjekove egzistencije, kako je to objašnjeno u Kur'anu, objavljenom od Allaha. Muslimanska zajednica ima ulogu da vodi čovječanstvo ka dobru, jer dobra nije bilo u svim doislamskim programima, da čovječanstvo uzdigne na ovaj nivo koji će postići jedino u sjeni ovog programa, da uživa u ovoj blagodati naspram koje ne može stajati ni jedna druga blagodati, a zbog koje će čovječanstvo izgubiti svaki uspjeh i svaki spas ako bude lišeno toga. Većeg nasilja nad čovječanstvom tada neće biti. Najveće što neprijatelj može da učini jeste da čovjeka liši ovog dobra i zatvori put

između ovoga i onoga što je Allah ovim htio, a to je uzvišenost, sreća, čistoća i punoća.

Odavde proizilazi da čovječanstvo ima pravo da mu poziv bude dostavljen u ovaj sveobuhvatni božanski program i da ne bude u tom dostavljanju nikakvih prepreka u bilo kom smislu.

Čovječanstvo također ima obavezu da ljude ostavi poslije poziva potpuno slobodnim u prihvatanju ove vjere, i u tome ga ništa ne bi trebalo da sprječava. Ako neko od njih poslije objašnjenja odbije, on nema pravo da sprječava upućeni poziv na svome putu. On se mora obavezati ugovorom kojim će jamčiti vjeri slobodu i sigurnost i osigurati muslimanskoj zajednici put širenja vjere bez upotrebe sile.

Ako je prihvate oni koje je Allah uputio, oni imaju pravo da ne budu odvracani od toga bilo kojim od sredstava zlostavljanja, bilo da se radi o uznemiravanju ili zavođenju, niti uspostavljanjem stanja koje ima za cilj sprječavanje ljudi od upute i njihovo zadržavanje da odgovore pozivu. Dužnost islamske zajednice, Umme, je da ih brani silom ako budu izloženi maltretiranju i zlostavljanju. Pored osiguranja vjerske slobode i sigurnosti onih koje je Allah uputio i osiguranje Allahovog programa u životu kao i zaštita i osiguranje čovječanstva lišavanja općeg dobra.

Iz ova tri prava proističe i druga obaveza muslimanske zajednice: da sruši sve prepreke koje stoje na putu misionarske djelatnosti i njenog saopćenja ljudima u slobodi ili ako je ugrožena sloboda primanja vjere i dovođenje ljudi u iskušenja u pitanju vjere. Muslimanska zajednica se mora boriti sve dok ovo zlodjelo onima koji vjeruju u Allaha ne bude silom spriječeno na Zemlji i sve dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Ne u značenju prisiljavanja ljudi da vjeruju, nego u značenju premoći Allahove vjere na zemlji tako da se oni koji žele da prihvate ovu vjeru ne plaše ni od čega da je prihvate, niti neke sile na zemlji koja će spriječiti da Allahova vjera bude dostavljena da je ljudi prihvate i da ostanu u vjeri na taj način što na zemlji neće postojati sitem koji će zaklanjati Božije svjetlo i uputu od svojih podanika i udaljavati ih od Allahova puta bilo kojim sredstvima i bilo kojim instrumentima.

U ovim općim granicama bio je džihad u islamu. Bio je samo radi viših ciljeva neodjenut bilo kojim drugim ciljem, niti bilo kojim drugim znakom.

To je džihad zbog vjere, zbog njene zaštite od blokade, njene zaštite od fitneluka, zaštite njenog programa i zakona u životu, priznanja njene zastave na zemlji na taj način što će se svako bojati ko god pokuša da je napadne prije nego što izvrši napad i na taj način što će svako ko želi da se nađe pod tom zastavom biti siguran i neće se bojati neke druge snage na zemlji koja bi ga mogla napadati, zabraniti mu pristup ili ga zlostavljati.

Ovo je džihad kojeg nalaže islam, propisuje ga i nagraduje za njega i smatra one koji su na tom putu poginuli šehidima, a one koji nose teret toga evlijama.

Ovi ajeti sure El Bekare u ovom tekstu govore o položaju muslimanske zajednice u Meclini i mnogobožaca Kurejš plemena koji su protjerali muslimane iz njihovih domova, uznemiravali ih zbog vjere njihove i mučili zbog njihovog ideološkog opredjeljenja, a oni sa ovim ipak predstavljaju temeljne propise o džihadu.

Ajeti odmah na početku naređuju muslimanima da se bore sa onima koji ih napadaju, da se bore protiv onih koji se bore protiv njih u bilo kojem vremenu i na bilo kojem mjestu, ali da ne otpočinju borbu:

I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! - Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).

U prvom ajetu od ajeta koji govore o borbi nalazimo definitivno preciziran cilj borbe i zastavu pod kojom treba voditi borbu, jasno i očigledno.

I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas... (2/190).

To je borba Allaha radi, a ne za neke druge ciljeve koje poznaje čovječanstvo u svojim dugim ratovima. Borba na Božijem putu. Ne na putu slave i superiornosti na zemlji, niti na putu ratnog plijena i dobiti, niti na putu borbe za tržište i energetske izvore i sirovine, niti na putu superiornosti jedne klase nad drugom ili jedne nacije nad drugom nacijom... To je borba za ograničene ciljeve, zbog kojih je i propisan džihad u islamu. Borba za uzdizanje Božije riječi na zemlji, za uspostavljanje

islamskog življenja, radi zaštite vjernika time od denuncijacije njihove vjere ili da od njih odstrani smutnju i zabludu. Sve drugo osim ovoga je rat koji je po islamu nezakonit i onaj koji ga vodi kod Allaha neće imati nikakve nagrade niti mjesta.

A sa preciziranjem cilja, preciziran je i domet:

Ali vi ne otpočinite borbu! - Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).

Napadanje će biti kada borci napadači pređu na one koji nisu ratnici, mirne ljude koji ne predstavljaju opasnost za islam, njegovo širenje i muslimansku zajednicu, kao što su žene, djeca, starci, oni koji su se posvetili ibadetu, pobožnosti bez obzira kojem narodu i kojoj vjeri pripadali. U to spada i svako prekoračenje pravila ponašanja u ratu koje je islam ozakonio i sa tim postavio granice svim odvratnostima koje su poznavali minuli predislamski ratovi pa isto tako i ratovi koji se danas vode, te odvratnosti od kojih bježi islamski osjećaj, od kojih se susteže islamska bogobožnost, odnosno pobožnost.

Ovdje navodimo jedan dio Poslanikovih hadisa i oporuka njegovih ahsaba koji otkrivaju prirodu ovih pravila koje je čovječanstvo prvi put upoznalo pomoću islama.

Od Ibn Omera se prenosi da je rekao: "U jednom vojnom pohodu Allahova Poslanika, alejhi-s-selam, nađena je ubijena žena pa je Allahov Poslanik zabranio ubijanje žena i djece." (Hadis bilježi Malik, Buhari i Muslim, Ebu Dāvūd i Tirmizi.)

Od Ebu Hurejrea se prenosi da je Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, rekao: "Kada neko od vas ratuje., neka izbjegava lice." (Hadis bilježe Buhari i Muslim.)

Od Ebu Hurejrea se prenosi da je rekao: " Poslao nas je Božiji Poslanik i rekao: "Ako nadete toga i toga (dva čovjeka iz plemena Kurejš), spalite ih obojicu vatrom!"

Poslije, kada smo htjeli ići, Allahov Poslanik reče: "Bio sam vam naredio da spalite toga i toga, ali vatrom kažnjava samo Allah, pa ako ih nadete, ubijte ih obojicu!" (Hadis bilježe Buhari, Ebu Dāvūd i Tirmizi.)

Ibn Mes'ud prenosi da je Allahov Poslanik rekao: "Najpristojniji ljudi u načinu izvršavanja ubitstva su vjernici." (Hadis bilježi Ebu Dāvūd.)

Abullah ibn Jezid el Ensari kaže: "Allahov Poslanik je zabranio pljačku i masakr." (Hadis bilježi Buhari.)

Ibn Ja'la kaže: "Borili smo se zajedno sa Aburrahmanom ibn Halidom ibn Velidom koji je doveo četiri svezana zarobljenika i naredio da ih tako svezane pogube. Vijest je kasnije stigla do Ebu Ejjuba el Ensarija koji je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika koji je zabranio ovakav način ubijanja. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, kada bih imao i kokoš, ne bih je na ovaj način ubio." Kada je to Abdurrahman čuo, oslobodio je ropstva četiri roba kao otkup za počinjeno djelo. (Hadis bilježi Ebu Dāvūd.)

El Haris ibn Muslim ibn El-Haris prenosi od svoga oca da je rekao: "Poslao nas je Allahov Poslanik na jedno izviđanje i kada smo stigli blizu odredišta, podstaknuo sam svoga konja i tako sam izmakao svojim drugovima a stanovnici su me dočekali sa jaucima. Rekao sam im: -Recite: -Nema Boga osima Allaha, -bit ćete spašeni. Oni su rekli a moji drugovi su me ukorili i rekli: Uskratio si nam ratni plijen. Kada smo se vratili izvjestio sam Poslanika o svemu što se dogodilo, a on je to prihvatio i rekao: "Uzvišeni Allah je zaista zapisao za svakog njihovog čovjeka toliku i toliku nagradu." (Hadis bilježi Ebu Dāvūd.)

Burejda prenosi da bi Allahov Poslanik, kada bi imenovao nekoga za zapovjednika vojske ili izvidnice, oporučio mu da bude bogobožan i da onima koji su sa njim čini dobro, zatim bi rekao: "Borite se u ime Allaha, na Allahovom putu. Ubijajte one koji ne vjeruju u Allaha. Borite se ali ne kršite ugovore, ne masakrirajte i ne ubijajte malu djecu." (Hadis bilježe Muslim, Ebu Dāvūd i Tirmizi.)

Malik prenosi od Ebu Bekra da je u svojoj oporuci rekao vojsci: "Naići ćete na ljude koji su se povukli u ćelije Allaha radi, ostavite ih kao i to u šta su se i zbog čega su se povukli. Ne ubijajte žene, djecu i starce."

Ovo je rat koji islam vodi, ovo su njegova pravila i propisi kao i ciljevi koji proizlaze iz uzvišenih kur'anskih uputa:

I borite se na Allahovu putu protiv onih koji se bore protiv vas, ali vi ne otpočinjite borbu! - Allah, doista, ne voli one koji zapodijevaju kavgu (2/190).

Muslimani su znali da oni ne mogu izvojevati pobjedu brojem, njihov broj je mali, kao i materijalotehnička sredstva. Ono što oni posjeduju mnogo je manje od onoga što njihov neprijatelj ima. Oni do pobjede samo mogu doći imanom, pokornošću i Božijom pomoći, pa ako napuste Božiju

uputu i uputu Njegova Poslanika, napustili su jedino sredstvo pobjede na koje se mogu osloniti. Otuda se te upute i pravila moraju uzeti u obzir čak i sa neprijateljima koji su ih napadali a neke i masakrirali na najsramočniji način. Kada je srdžba proključala u Poslaniku, on je naredio da se taj i taj spali (dva čovjeka iz plemena Kurejš), a zatim se vratio i zabranio njihovo spaljivanje jer vatrom kažnjava samo Allah!

Tekst dalje potvrđuje borbu muslimana protiv onih koji su ih zlostavljali u vjeri i izgonili iz njihovih zavičaja sve dok ih ne ubiju, gdje god ih sretnu osim u Mesdžidu-l-Haramu, pa i tu ako vas napadnu, sve dok ne prihvate islam. Tada se sustegnite bez obzira na njihova ranija zlodjela, borbu i mučenja prema vama.

I napadajte takve gdje god ih sretnete i progonite ih odande odakle su oni vas prognali. A zlostavljanje je teže od ubijanja! I ne borite se protiv njih kod Časnog hrama, dok vas oni tu ne napadnu. Ako vas napadnu, onda ih ubijajte! - neka takva bude kazna za nevjernike (2/191).

A ako se prođu, - pa, Allah zaista prašta i samilostan je (2/192).

Zlostavljanje u vjeri je napad na ono najsvetije u čovjekovom životu. Otuda je to teže od ubijanja, teže od ubijanja čovjeka i uništenja duše i života. Svjedno bilo to izjavno ili stvarno ili uspostavljanjem poroćnog stanja koje ima za cilj da ljude dovede u zabludu, da ih kvari i udaljava od Allahovog programa, da im uljepšava nevjerovanje u Allaha ili udaljavanje od Njega. Najbliži primjer ovome jeste komunistički sistem koji zabranjuje vjersku a legalizira ateističku pouku i donosi zakone kojima dozvoljava ono što je zabranjeno kao što je prostitucija, alkohol, uljepšavajući to ljudima pomoću sredstava usmjeravanja, dok u isto vrijeme ljudima čini odvratnim slijedenje šerijatskih vrijednosti u Božijem programu (putu). Komunizam je ovo stanje ozakonio kao nužno, od čega za ljude nema spasa.

Ovo je islamski pogled na slobodu vjeroispovijesti kojoj islam daje veliku vrijednost u životu čovječanstva. Ona se slaže sa prirodom islama i njegovim pogledom na cilj ljudskog egzistiranja. A cilj toga egzistiranja je ibadet, pobožnost (a tu spada i svako dobro djelo kojim se njegov činitelj usmjerava prema Allahu) a ono najplemenitije u čovjeku jeste sloboda vjeroispovijesti. Onaj ko mu ovo uskrati, ko ga zlostavlja u njegovoj vjeri, posredno ili neposredno, taj mu čini zločin veći čak i od njegovog ubice... I tako ga primorava na borbu. Zbog toga i nije kazano: *I borite se protiv njih*, nego je rečeno: *Ubijajte ih... Ubijajte takve gdje god ih sretnete...* To jest gdje

god ih nadete u bilo kojoj situaciji i bilo kojim sredstvom koje posjedujete uz uvažavanje islamske etike kojom je zabranjen masakr i spaljivanje.

Nema borbe kod Mesdžidu-l-Harama kome je sigurnost zagarantirana od strane Allaha, a neposredna blizina Mesdžidu-l-Harama učinjena je sigurnom kao odgovor na molbu Božijeg prijatelja Ibrahima, alejhi-s-selam, i učinjena je mjestom kome ljudi brzo prilaze i tu dobijaju sigurnost, zaštitu i mir... Nema borbe kod Mesdžidu-l-Harama osim nevjernika koji ne drže do svetosti ovog hrama i koji kod ovog svetog mjesta počinju sa napadima na muslimane. Tada muslimani uzvraćaju i ne ostavljaju ih dok ih ne ubiju. To je dostojna kazna nevjernicima koji odvrćaju ljude od njihove vjere i koji ne drže do svetosti ovog hrama u čijem susjedstvu su mirno i sigurno živjeli:

A ako se prođu, - pa, Allah zaista prašta i samilostan je (2/192).

Odustajanje koje zaslužuje Božiji oprost i milost jeste odustajanje od kufra, odnosno prihvatanje islama, a ne obustavljanje borbe sa muslimanima ili njihovo odvrćanje od vjere. Obustavljanje rata sa muslimanima i uznemiravanje muslimana, najviše što se može učiniti jeste da muslimani s njima sklope ugovor o nenapadanju. To pak ne zaslužuje Božiju milost i oprost. Ovdje se ne radi o milosti i oprost, nego o prihvatanju islama ako žele da im bude oprošteno, nakon kufra i neprijateljstva.

Velik li je islam koji oprašta i dijeli milost nevjernicima, oslobađa ih kazne i krvarine istog trenutka kada prihvate islam, kada postanu muslimani koje su uznemiravali i ubijali i kojima su pravili spletke!!!

Cilj borbe je da ljudi budu sigurni u vjeri, da silom ne budu primorani na promjenu vjere i tome slično, kao što je ponižavanje u sredini u kojoj žive, u kojoj vlada korupcija, mito, zabluda i poroci.

A to zbog toga da bi se učvrstila vjera, a zastrašili njeni neprijatelji koji se ne bi smjeli ni usuditi da ljude izlažu maltretiranju i vrijetanju. Niko ne treba da se plaši ako prihvati islam da će ga neko u tome silom spriječiti i da će mu nanijeti neko zlo i tome slično, islamska zajednica zadužena je da se borbom suprotstavi sve dok se te snage ne eliminišu i sve dok većina ne bude vjernička:

I borite se protiv njih sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne. Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje (2/193).

Ako se tekst odnosi na idopoklonike na Arabijskom poluotoku na kome su ljudi bili izloženi smutnji i zabrani da se prihvati vjera, on ipak ima opće značenje, stalno usmjeravanje. Džihad je propisan sve do Kijametskog dana u bilo kojem vremenu; ako se pojave snage koje stoje kao brana vjernicima i koje ih sprječavaju u izvršavanju vjerskih obaveza, treba zaštititi vjernike i osigurati im miran život. Islamska zajednica je obavezna u svakom vremenu da se suprotstavi snagama destrukcije i ljude oslobodi pritiska kako bi mogli čuti, izabrati i uputiti se Allahu dž. š.

Ovo ponavljanje zlostavljanja u tekstu poslije njegovog prikazivanja kao odvratnog i težeg od ubijanja... ukazuje na važnost ove stvari u islamu. Oдавde se rađa veliki princip koji u biti znači novo rađanje za čovjeka u islamu, rađanje koje potvrđuje vrijednost čovjeka prema vrijednosti njegovog uvjerenja i koje njegov život stavlja naspram njegovog uvjerenja, a onda daje prednost tome uvjerenju. Osim toga, ovim je potvrđen i princip ko su neprijatelji *čovjeka*... To su oni koji odvrćaju vjernika od njegove vjere, koji muče i vrijeđaju muslimana zbog njegovog islama, oni koji zabranjuju da se čovječanstvo koristi najvećim faktorom dobra i koji stoje kao prepreka između čovječanstva i Allahovog programa. Muslimanska zajednica ove treba pogubiti, uništiti gdje god ih nade *Sve dok mnogoboštva ne nestane i dok se Allahova vjera slobodno ispovijedati ne mogne* (2/193).

Ovaj veliki princip kojeg je inaugurirao islam u prvim ajetima koja su objavljena ostaje i dalje aktualan. Ideološko opredjeljenje je i dalje suočeno sa onima koji napadaju islam i njegove sljedbenike u svim oblicima. Zlostavljanjima i smutnjama su i dalje izloženi kako pojedinci tako isto i grupe i cijeli narodi u nekim prilikama. Ko god bude izložen zlostavljanju u vjeri svojoj i smutnji u svom uvjerenju u bilo kojem obliku, dužan je da se brani, da se bori i ubija, da bi ostvario ovaj princip koji je inaugurirao islam, a koji predstavlja novo rođenje za čovjeka.

A kada zulumčari prestanu sa zulumom i okane se od toga, onda neprijateljstvo prestaje, jer je džihad usmjeren samo prema nasilnicima i nasilju:

Pa ako se okane, onda neprijateljstvo prestaje, jedino protiv nasilnika ostaje (2/193).

Odbrana od nasilja i nasilnika nazvana je neprijateljstvom iz poglavlja jezičke zeugme (mušakela tj. označavanje pojma njemu nepodesnim izrazom, samo zato što s njim dolazi u vezu), a da nije ovo,

onda bi to bila pravednost i odbrana onih koji su napadnuti i kojima je zulum učinjen.

Tekst dalje objašnjava propise koji se odnose na rat u svetim mjesecima i rat kod Mesdžidu-l-Harama:

Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda: onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom i Allaha se bojte, i znajte da je Allah na strani onih koji se grijeha klone (2/194).

Onaj koji oskrnavi hurmet svetih mjeseci neće imati pravo na zaštitu koju mu pružaju sveti mjeseci. Allah je Ka'bu kao mjesto učinio oazom sigurnosti i mira, a svete mjesece kao vrijeme, također oazom sigurnosti i mira. Na tom mjestu i u tom vremenu zaštićena je krv, svetost i kapital. Niko živ to ne smije skrnaviti. Onaj koji odbije da bude pod kišobranom ove oaze i koji pokuša da to muslimanima zabrani, taj je to sebi zabranio. Onaj koji ne drži do ove zabrane, njene svetosti, neće biti zaštićen, jer i u svetinjama vrijedi el-qisas, tj. vraćanje istom mjerom... Ali i pored toga dozvola el-qisasa za muslimane smještena je u granice koje se ne smiju prekoračiti. Ono što je dozvoljeno, dozvoljeno je samo iz nužde i onoliko koliko je nepravda nanesena:

Onima koji vas napadnu uzvratite istom mjerom (2/194).

Ne pretjerujući i ne prekoračujući... Muslimani su u svemu ovome prepušteni bogobožnosti. Znali su, kao što je ranije kazano, da pobjedu ostvaruju samo Allahovom pomoći, pa ih Allah i ovdje podsjeća da je On sa bogobožnima, poslije kada im je naredio bogobožnost. U svemu ovome je sigurnost, sva sigurnost.

Za džihad su potrebni ljudi i kapital. Musliman, mudžahid, sam se brine za oružje, prijevoz i opskrbu u ratu. Vojska i vojskovođe nisu bili na platnom spisku. Dobrovoljnost je bila i u borcima i u kapitalu i to je ono što čini vjera koja počiva na sistemu. Ona nema potrebe da izdvaja sredstva da bi se zaštitila od svojih neprijatelja. Vojska i vojskovođe idu dobrovoljno u rat sa vlastitim sredstvima.

Ali veliki broj siromašnih muslimana koji su željeli da krenu u džihad da zaštite Allahov program i stijeg ideologije, nisu posjedovali sredstva.

Oni su dolazili Poslaniku, alejhi-s-selam, tražeći od njega da ih prebaci na daleka ratišta na koja pješke ne bi mogli doći kada to ne bi bilo osigurano: *Vratili su se suznih očiju, tužni što ne mogu sredstva da osiguraju...* kao što o njima Kur'an priča.

Odavde i zbog ovoga su mnogobrojne kur'anske i Poslanikove upute da se troši na Božijem putu, da se troši na opremu vojske. Poziv na džihad je bio saputnik pozivu na trošenje najvećim dijelom.

Odavde se smatra da je netrošenje propast koja je muslimanima zabranjena:

I imetak na Allahovom putu žrtvujte, i sami sebe u propast ne dovodite, i dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine (2/195).

Sustezanje od trošenja na Božijem putu propast je za dušu, propast je za društvo, prvo vodi u škrtoš, a drugo u nemoć, posebno u sistemu koji egzistira na dobrovoljsnosti kao što je slučaj sa islamom.

Zatim ih promiče iz stepana džihada i trošenja na Božijem putu u stepen dobročinstva (ihsan):

I dobro činite; Allah, zaista, voli one koji dobra djela čine (2/195).

A stepen dobročinstva je najviši stepen u islamu. On je, kako to kaže Božiji Poslanik, alejhi-s-selam: "Da obožavaš Allaha kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega i ne vidiš, On tebe vidi."

Kada duša stigne na ovaj stepen, ona bez pogovora obavlja sve zapovijedi i kloni se svih zabrana, bojeći se Allaha i kod malih i velikih grijeha, tajno i javno, svejedno.

Ovo je komentar kojim se završavaju ajeti o ratu i trošenju na Božijem putu. Od džihada do dobročinstva najvišeg stepena imana revna je duša vjernika.

Poslije toga slijedi tekst o hadždžu i umri i obredima vezanim za hadždž i umru. Kontekst je više nego jasan između kazivanja o mladacima koji ljudima služe da označe vrijeme i početak hadždža; i kazivanja o ratu u

svetim mjesecima i Mesdžidu-Ḥaramu, te kazivanje o hadždžu i umri i obredima na kraju ovog teksta:

Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onda među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadždža i zakoljite kurbana do koga možete lako doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadždža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava (2/196).

Hadždž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima obavljati hadždž nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svade u danima hadždža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (2/197).

Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi i tražite od Allaha oprosta, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je (2/199).

A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite! Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovom svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa (2/200).

A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!" (2/201).

Njih čeka nagrada koju su zaslužili! - A Allah brzo sviđa račune (2/202).

I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni (2/203).

Nemarno pouzdanih podaka o vremenu objave ovih ajeta osim predaje u kojoj stoji da su riječi Uzvišenog Allaha: *A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite (2/196)*, objavljene prilikom

potpisivanja ugovora o nenapadanju na Hudejbiji, šeste hidžretske godine. Mi također ne znamo tačno kada je hadždž kao farz propisan u islamu, bez obzira na mišljenje koje drži da je hadždž kao obligatna dužnost propisan ajetom: *Hadždž i umru radi Allah izvršavajte!* ili ajetom koji se nalazi u suri Alu Imran u kome se kaže:

Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti (3/97).

Međutim, mi ne znamo vrijeme kad su ovi ajeti objavljeni, niti o tome imamo preciznu predaju. Ibn Kajjim el-Dževzi u djelu *Zadu-l-me'ad* napominje da je hadždž kao farz propisan devete ili desete hidžretske godine, oslanjajući se na Poslanikov Oproštajni hadždž, desete hidžretske godine. Poslanik je ovu dužnost obavio nakon što je ona propisana kao obligatna devete, odnosno desete hidžretske godine. Međutim, ovo se ne može uzeti kao dokaz. Možda je Poslanik s razlogom odgodio svoj hadždž do desete hidžretske godine, posebno kada imamo u vidu činjenicu da je on imenovao Ebu Bekra vođom hadžija devete hidžretske godine. Zabilježeno je da je Poslanik po povratku sa Tebuka razmišljao o hadždžu, a mnogobošci su i dalje po svome običaju dolazili na hadždž, a neki od njih su čak i Kabu nagi obilazili. Poslaniku je to bilo odvratno i zbog toga je izbjegavao da se sa njima druži. Poslije toga je objavljena sura Beraet. Poslanik je, tada, poslao Aliju ibn Ebi Taliba da ljudima obznani početak ove sure i njome dokine sve ugovore sa mnogobošcima, te da na dan klanja kurbana kad se ljudi okupe na Mini objavi: "da u Džennet neće ući nevjernik i da je mnogobošcima poslije ove godine zabranjen dolazak na hadždž i obnaženi obilazak oko Kabe, te da će svi ugovori sa Poslanikom koji su ranije potpisani biti na snazi sve do određenog roka trajanja." Stoga Poslanik nije obavio hadždž sve dok Ka'ba nije bila očišćena od mnogobožaca i obnaženih.

Međutim, postoji nešto što ukazuje da je obaveza hadždža bila propisana i ranije. Zabilježeno je da je hadždž bio propisan u Mekki još prije Hidžre. Međutim, i ovo, čini se, nema nekog jakog oslonca, osim ajeta u suri el-Hadždž koja je objavljena u Mekki, a u kojima se govori o skoro svim obredima hadždža kao obredima koje je Allah propisao Ibrahimu, alejhi-s-selam. U tim ajetima se kaže:

I kada smo kao pribježište Ibrahimu pokazali mjesto gdje je Hram, rekli smo: "Ne smatraj Nama nikoga ravnim, i očisti ovaj Hram Moj za one koji će ga obilaziti, koji će tu u blizini njegovoj stanovati, i koji će molitvu obavljati (22/26).

i oglasi ljudima hadždž!" - dolaziće ti pješke i na kamilama iznurenim; dolaziće iz mjesta dalekih, (22/27).

da bi koristi imali i da bi u određene dane, prilikom klanja kurbanda, kojim ih je Allah opskrbio, Njegovo ime spominjali. Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha ubogog! (22/28).

Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnog obilaze (22/29).

Eto toliko! Pa tko poštiva Allahove propise - znak je čestita srca (22/32).

Vama one služe do određenog roka, a poslije, njihovo mjesto je kraj Drevnog hrama (22/33).

A kamile smo vam učinili jednim od Allahovih obreda hadždža, i vi od njih imate koristi; zato spominjite Allahovo ime kada budu u redove poređane; a kad padnu na zemlju, jedite ih, a nahranite i onoga koji ne prosi, a i onoga koji prosi; tako smo vam ih potčinili da biste zahvalni bili (22/36).

Do Allaha neće doprijeti meso njihovo i krv njihova, ali će Mu stići iskreno učinjena dobra djela vaša; tako vam ih je potčinio da biste Allaha veličali zato što vas je uputio. I obraduj one koji dobra djela čine! (22/37).

U ovim ajetima se spominje ili ukazuje na kurban, obred klanja kurbanda, obilazak oko Kabe (*tavaf*), oslobađanje od ihrama i zikr, sjećanje na Allaha, odnosno spominjanje Njegovog imena. To su osnovni obredi hadždža. Govor je u ovim ajetima bio upućen muslimanskoj zajednici, a vezan za životopis njihovog oca Ibrahima, alejhi-s-selam. Sve ovo ukazuje da je hadždž kao obaveza bio propisan vrlo rano u svojstvu obreda Ibrahima koga muslimani dovode u vezu sa svojim porijeklom. Ako su sukobi muslimana i mnogobožaca, čuvara Kabe, učinili obavljanje hadždža nemogućim neko vrijeme, to je onda drugo uvažavanje. Na početku ovog džuzua rekli smo da postoji vjerovatnoća da su neki muslimani pojedinačno vrlo rano obavljali ovu dužnost poslije promjene Kible u drugoj hidžretskoj godini.

Bilo kako bilo, ovo je dovoljno o povijesti hadždža kao obavezi. Sada se vraćamo ajetima i propisima o hadždžu koji se nalaze u njima i mnogim smjernicama prisutnim unutar ovih ajeta.

Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte! A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite, a glave svoje, dok kurbanu ne stignu do mjesta svoga, ne brijte. A onda među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi. Kad budete slobodni, obavite umru do hadždža i zakoljite kurbana do koga možete lako doći. A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadždža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana. To je za onoga koji nije iz Mekke. I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava (2/196).

Prvo što se primjećuje u strukturi ajeta jeste izražajna preciznost u izlaganju propisa, zatim podjela pasusa u ajetu tako da svaki pasus samostalno objašnjava propis koji postaje predmetom njegova razgovora. Poslije toga slijedi zaključak prije nego što se pređe na slijedeći propis i na kraju se sve ovo uvezuje i posmatra u kontekstu pobožnosti i bogobožnosti.

Prvi pasus ajeta obuhvata zapovijed koja se odnosi na izvršenje obaveze hadždža i umre kada hadžija ili mu'temir odluči da obavi hadždž, ili umru, ili i jedno i drugo zajedno i to sve samo u ime Allaha:

Hadždž i umru radi Allaha izvršavajte! (2/196).

Neki komentatori Kur'ana iz ove zapovijedi izvlače zaključak da je ovim tekstom tek uspostavljena obligatnost hadždža, a drugi da ovaj tekst sugerira da se ono što je započeto i dovrši, što je, naravno, očitije, jer umra kod mnogih nije farz, ali se ovdje ipak zapovijeda njeno izvršenje kao i hadždža. Sve ovo ukazuje da se ovdje radi o dovršavanju, a ne uspostavljanju hadždža kao obavezne dužnosti. Iz svega ovoga možemo zaključiti da umra - iako ona u početku nije obavezna - kada mu'temir nijet donese da je obavi, njeno dovršavanje postaje obaveza. Obredi umre su kao i obredi hadždža, osim Arefata. Ona se može obaviti tokom cijele godine, a ne samo u određenim mjesecima kao hadždž.

Iz ove opće naredbe da se zaključiti da se mora dovršiti hadždž i umra u slučaju spriječenosti kao kad neprijatelj spriječi hadžiju i mu'temira da dovrši obrede hadždža i umre. Ovo je prihvaćeno kod svih učenjaka. Međutim, kod bolesti i tome slično, kada hadžija ne može da obavi sve obrede hadždža i umre, učenjaci se razilaze. Da li je hadždž obavljen ili nije ako je hadžija spriječen bolešću? Autor smatra da je hadž obavljen.

A ako budete spriječeni, onda kurbane koji vam se nađu pri ruci zakoljite (2/196).

U ovoj situaciji hadžija ili mu'temir zaklat će kurban koji mu se nađe pri ruci, skinuti ihrame u mjestu do koga je stigao bez obzira što nije stigao do Mesdžidu-l-Harama i što nije obavio nijedan obred vezan za hadždž i umru, osim ihrama koje je obukao na mikatu (mikata je mjesto u kojem hadžija i mu'temir oblače ihrame i odlučuju se da obave hadždž, ili umru, ili oboje zajedno. Tu skidaju svoju šivanu odjeću. Njima je zabranjeno kada obuku ihrame da šišaju i krata kosu, da obrežu nokte, da love i jedu to što su ulovili...).

Ovakvo nešto se dogodilo Poslaniku i vjernicima na Hudejbiji, kada su ih mnogobošci spriječili da dođu do Mesdžidu-l-Harama, šeste hidžretske godine. Tada je zaključen i ugovor o nenapadanju u kome u jednoj od njegovih tačaka stoji da će Poslanik i muslimani iduće godine nesmetano obaviti umru. Tada su objavljeni ovi ajeti. Poslanik je naredio muslimanima koji su bili sa njim da zakolju kurbane u mjestu u koje su stigli i da skinu svoje ihrame. Bilo je oklijevanja u izvršavanju ove naredbe. Bilo im je teško da skinu svoje ihrame prije nego kurbani stignu na svoje mjesto - mjesto na kome se obično kolju - sve dok Poslanik nije zaklao svoga kurbana i skinuo svoj ihram... Tada su i oni to uradili.²

Kurbani koji vam se nađu pri ruci misli se na kurbane do kojih lahko možete doći. U kurban se mogu zaklati goveda, deve i bravi. Dozvoljeno je da se udruži izvjestan broj hadžija u jednom kurbanu tj. u deva ili govečetu kao što se je udružilo sedam u jednom kurbanu na umri na Hudejbiji. A to je ono o čemu Kur'an govori da se u kurban zakolje ono što vam se nađe pri ruci. Dozvoljeno je, također, da jedan hadžija u kurban zakolje jedno bravce, ovcu ili kozu, i to je dovoljno.

Mudrost koja proizilazi iz ovog zaključka, kada je hadžija spriječen od strane neprijatelja kao što je bilo na Hudejbiji ili je spriječen zbog bolesti, jeste u njegovoj olakšici. Pobuditi osjećaj bogobojažnosti i blizine Allahu, zatim stupanja u apsolutnu pokornost, jedan je od prvih i glavnih obrednih ciljeva hadždža. Kada se ovo ispuni, zatim kada neprijatelj ili bolest i tomu slično stanju na putu, hadžija i mu'temir neće biti lišeni nagrade za svoj hadždž ili umru. To se uzima kao da je dotični obavio hadždž, odnosno umru. Tada će zaklati kurbana koji mu se nađe pri ruci i skinuti ihrame. Ovo olakšanje nije u koliziji sa islamom, sa njegovim duhom, obrednim ciljem i svrhom pobožnog djela.

---

²Više o ovome pogledati tumačenje sure el-Feth u dvadeset i šestom džuzu.

Poslije ovog zaključka koji je izveden iz opće naredbe, tekst se vraća i uspostavlja novi opći propis od propisa hadždža i umre.

A glave svoje, dok kubrani ne stignu do mjesta svoga, ne brijte (2/196).

Ovo je u slučaju kompletiranja i nepostojanja spriječenosti. Nije dozvoljeno brijanje glava, a to je išaret na oslobađanje od ihrama za vrijeme hadždža i umre, ili i hadždža i umre zajedno, sve dok kurban ne stignu do svoga mjesta, a to je mjesto klanja poslije stajanja na Arefatu i vraćanja sa Arefata. Klanje kurban se obavlja na Mini, desetog zul-hidžeta. Tek tada se hadžija može osloboditi ihrama. Međutim, sve dok kurban ne stignu na svoje mjesto, nema brijanja glava, šišanja i oslobađanja od ihrama.

Iz ovog općeg propisa izuzima se:

A onda među vama koji se razboli ili ga glavobolja muči, neka se postom, ili milostinjom, ili kurbanom iskupi (2/196).

U slučaju bolesti, kada glavu treba obrijati, ili u slučaju glavobolje, odnosno pojave ušiju u kosi koja je narasla i koja se ne češlja, islam, kao lahka vjera, dozvoljava šišanje i brijanje kose prije nego što kurban stigne do svog mjesta, prije nego se kompletiraju obredi hadždža. Tada je potreban kao otkup: tri dana posta ili milostinja, odnosno da se nahrani šest siromaha ili da se zakolje ovca, a njeno meso podijeli kao milostinja, prema hadisu Božijeg Poslanika, Bog ga blagoslovio i spasio ga, u kome se kaže: Buhari bilježi da je Ka'b ibn Udžra rekao: "Priveden sam Božijem Poslaniku, a uši su me bile spopale toliko da su milile po mom licu.

- Ne mislim da te je zadesila bolest - rekao je Poslanik, - ono što vidim, odnosno što mi se čini je poteškoća koja te ja zadesila. Ne mislim da imaš ovcu za kurban?

- Nemam - rekao sam.

- Pa posti tri dana - rekao je Poslanik - ili nahrani šest siromaha davši svakom siromahu po pola sa'a hrane. Tada obrij svoju glavu.

A zatim se vraća na novi opći propis o hadždžu i umri:

Kad budete slobodni, obavite umru do hadždža i zakoljite kurbanu do koga možete lako doći (2/196).

To jest ako niste spriječeni, ako ste u mogućnosti da obavite obrede hadždža, onda onaj koji se koristi umrom do hadždža neka zakolje kurban do koga može lahko doći. Ovaj propis se sastoji u slijedećem: musliman će,

kada krene da obavi umru i obuče ihrame na mikatu i sve dok ne obavi umru, koja se sastoji u tavafu, obilasku oko Kabe i sa'ju, trčanju između Safe i Merve, obući ihrame za hadždž i pričekati njegovo vrijeme, ako se nalazi u mjesecima hadždža: ševvalu, zul-ka'deu i deset prvih dana zul-hidždžeta. Ovo je jedan od načina korištenja hadždža do umre. Drugi način je da obuče ihrame na mikatu za umru i hadždž zajedno. Kada završi obrede umre, sačekat će vrijeme hadždža. Ovo je drugi način temettu'a. U oba slučaja mu'temir i mutemetti' treba da zakolje kurbana do koga može lahko doći poslije umre da bi se mogao osloboditi ihrama. Uživat će skidanjem ihrama između umre i hadždža. Kurban do koga se može lahko doći jeste kurban od krupne i sitne stoke, deve, goveda i bravi.

A ako ne može lahko do kurbana doći, onda postoji iskupljenje:

A onaj ko ga ne nađe neka posti tri dana u danima hadždža, i sedam dana po povratku, - to jest punih deset dana (2/196).

Postiti je najbolje prva tri dana prije stajanja na Arefatu, devetog zul-hidždžeta. Ostalih sedam dana postit će kada se sa hadždža vrati kući. *To je punih deset dana...* navodi se to tekstualno kao pojačanje i pojašnjenje. Možda je mudrost klanja kurbana ili post, mudrost kontinuiteta veze srca sa Allahom u vrijeme između umre i hadždža, tako da oslobađanje od ihrama u ovom vremenu ne bude izlaz osjećanjima iz atmosfere hadždža, atmosfere kontrole i suzdržavanja koja se ne razdvaja od srca u ovoj obavezi.

Što se tiče stanovnika Mekke, oni su oslobođeni od umre, njima je u dužnost stavljen samo hadždž. Oni su oslobođeni i temettu'a, a i ihramskih obaveza između umre i hadždža. Otuda njima nije potreban iskup, a ni post.

To je za onoga koji nije iz Mekke (2/196).

Ovdje kod ovog odlomka u objašnjavanju propisa hadždža i umre tekst pravi stanku da bi to protumačio kur'anskim tumačenjem i ljudska srca usmjerio prema Allahu i bogobožnosti:

I bojte se Allaha i znajte da On teško kažnjava (2/196).

Pobožnost, bogobožnost i strah od Allahove kazne je garancija opstanka ovih propisa. Ihrame prati suzdržljivost. I kada se oni jedno vrijeme oslobode ihramske stege, ostaje u svijesti bogobožnost i strah od Allaha koji potiču na suzdržavanje i koji skreću pažnju na bogobožnost.

Tekst dalje objašnjava propise hadždža; naznačava njegovo vrijeme i odgojne vrijednosti, da bi se na kraju ovaj novi odlomak opet završio bogobojaznošću kao i onaj koji mu je prethodio:

Hadždž je u određenim mjesecima; onom ko se obaveže da će u njima obavljati hadždž nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadždža. A za dobro koje učinite Allah zna. I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobojaznost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (2/197).

Tekst očito kaže da hadždž ima određeno vrijeme, to su određeni mjeseci... ševal, zul-ka'de i prvih deset dana mjeseca zul-hidždžeta. Na osnovu ovoga ihrami za hadždž se mogu obući samo u ovim određenim mjesecima, mada neki mezhebi (šerijatsko-pravne škole) dozvoljavaju oblačenje ihrama tokom cijele godine, a ovi određeni mjeseci se odnose na obavljanje obreda hadždža u njihovo poznato vrijeme. Ovo mišljenje zastupaju: Malik, Ebu Hanifa i Ahmed ibn Hanbel. Ova predaja potiče od Ibrahima en-Neheija, Sevrija i Lejsa ibn Sa'da. Prvo mišljenje zastupa Imami Šafija i ono potiče od Ibn Abbasa, Džabira, Ata'a, Tavusa i Mudžahida. Ovo mišljenje je očitije.

A onaj ko se u ovim određenim mjesecima obaveže da će hadždž obaviti odnosno da će u ihrame stupiti tome *nema snošaja sa ženama i nema ružnih riječi, i nema svađe u danima hadždža*. Snošaj je ovdje upotrijebljen ili u apsolutnom značenju ili u prisustvu žene. Svađa u danima hadždža obuhvaća polemiku, prepirku koja provocira i srdi druge. Pod terminom ružne riječi misli se na grijeh bio veliki ili mali. Zabrana svega ovoga vodi napuštanju svega što se kosi sa sustezanjem, punom predajom Allahu u ovom vremenu, uzdizanjem iznad svega ovozemaljskog, duhovnom vježbom i okretanjem prema Allahu, zatim obaveznom uljudnošću u Allahovoj Svetoj kući za onoga ko Mu teži oslobođen čak i odjeće koja je šivena.

A poslije zabrane ružnih djela ulijeva im ljubav za dobrim djelima:

A za dobro koje učinite Allah zna (2/197).

Dovoljno je vjerniku da se prisjeti da Allah zna ono što on radi i da je obaviješten o tome. Ovo je motiv više da se čini dobro. Allah to dobro vidi i zna. Ovo je samo za sebe nagrada... prije nagrade.

Allah dalje vjernike poziva da se opskrbe na putu za hadždž. Tjelesna i duhovna opskrba. Prenosi se da je jedna grupa muslimana iz Jemena

krenula na hadždž bez opskrbe. Običavali su da kažu: “Hodočastimo Allahovu kuću, pa je On dužan da nas nahrani!” Ovaj govor, osim što je suprotan prirodni islama koji naređuje da se izvrše sve materijalne pripreme u vrijeme kada se srce okreće Allahu i oslanja na Njega, nosi u sebi i miris nesustezanja govora o Allahu, miris nabiranja Allahu učinjenih dobrih djela, jer oni hodočaste Kabu, pa ih zbog toga On treba i da opskrbi!! Poslije ovoga slijedi uputstvo za obje vrste opskrbe, sugerišući bogobožnost općim izrazom trajnog nadahnuća.

I onim, što vam je potrebno za put, snabdijte se. A najbolja opskrba je bogobožnost. I Mene se bojte, o razumom obdareni! (2/197).

Bogobožnost je opskrba i srca i duše. Od nje i sa njom se blista i jača. Ona je oslonac uspjeha. A razumom obdareni su prvi koji su ovo shvatili i na najbolji mogući način se okoristili ovom opskrbom.

Tekst dalje objašnjava propise i obrede hadždža. Propis vezan za trgovinu, ili nadnicu, propis vezan za kretanje ili mjesto odakle se kreće i sve ono što se odnosi na zikir i traženje oprosta poslije toga:

Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete. A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi i tražite od Allaha oprosta, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je (2/199).

Buhari bilježi, prema svome lancu prenosilaca, od Ibn Abbasa da je rekao: “Ukaz, Midženna i Zul-Medžaz su u predislamskom dobu bili poznata sajmišta. U islamskom periodu muslimani su se ustručavali da na tim prostorima trguju bojeći se grijeha. Tada je objavljeno: *Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete u sezoni hadždža.*”

Ebu Dāvūd prenosi, prema svome lancu prenosilaca drugim putem, od Ibn Abbasa da je rekao: “U islamskom periodu Arapi koji su primili islam izbjegavali su da se bave trgovinom u sezoni hadždža, govoreći: “To

su dani koji nas podsjećaju.” Tada je objavljeno: *Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete...*”

Ebu Umama et-Tejmi kaže: - Rekao sam Ibn Omeru: “Mi smo ljudi koji dajemo u zakup. Šta je sa našim hadždžom?” Tada ga je Ibn Omer upitao:

- Zar vi ne obilazite Kabu, zar ne činite dobro, zar ne bacate kamenčiće, zar ne brijete glave?

- Da - rekli smo.

Tada je Ibn Omer rekao: “Jedan čovjek je došao Poslaniku i pitao ga o tome o čemu me ti pitaš, ali on mu ništa nije odgovorio. Neposredno poslije toga objavljeno je: *Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete.*”

Ibn Džerir bilježi od Ebu Salih, oslobođenog roba Omerova, da je rekao:

- Vladaru pravovjernih, vi ste trgovali u sezoni hadždžla?

- Nije li hadždž bio njihovo sredstvo za život? - reče Omer.

Ovo izbjegavanje trgovine koje spominju dvije prve predaje i zakup i nadnice na hadždžu koje su spomenute u trećoj predaji predstavljaju jednu stranu ustručavanja koje je islam proizveo u dušama za sve ono što je bilo dopušteno u predislamskom dobu i traženje stava islama o ovom pitanju prije nego se donese odluka da se to uradi. O tome je bilo riječi na početku ovog dijela kod govora o izbjegavanju obilaska Safe i Merve.

Kur'an dozvoljava kupovinu i prodaju i zakup na hadždžu. On to naziva žudnjom za Božijim blagodatima:

Ne pripisuje vam se u grijeh ako od Gospodara svoga molite da vam pomogne da nešto steknete, kako bi onaj koji radi osjetio da je to Božija blagodat, kada trguje i kada radi za nadnicu i kada traži opskrbu. On ne opskrbljuje sebe svojim radom. On traži Božiju blagodat. Allah je taj koji mu daje. Tačnije rečeno, on ne smije da zaboravi ovu činjenicu, a to je da moli da mu Allah pomogne da nešto stekne. A on Allahovu blagodat doseže kada radi, kada naplati, kada dođe do opskrbe, koristeći sredstva za opskrbu. Kada se ovaj osjećaj učvrsti u njegovom srcu, a on traži opskrbu, onda se on nalazi u stanju ibadeta koji nije u koliziji sa ibadetom hadždžla, odnosno usmjeravanjem prema Allahu. I kada islam uključi ove

osjećaje u srcu vjernika, onda ga pušta da slobodno radi, da se aktivira kako hoće. Svaki njegov pokret na ovome mjestu je ibadet. Zbog toga je dio ajeta koji govori o opskrbi postao sastavnim dijelom ajeta koji govori o preostalim obredima hadždža: o kretanju s Arefata i spominjanju Allaha kod Meš'ari-l-Harama:

A kada pođete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

Stajanje na Arefatu je temelj hadždža... Svi autori Sunena navode vjerodostojnom predaju od Sevrija, a ovaj od Bukejra, a on od Ata'a, a Ata' od Abdurrahmana ibn Ma'mera Dejemija, da je rekao:

Čuo sam Božijeg Poslanika kako kaže: "Hadždž je Arefat - tri puta - ko stigne na Arefat prije zore taj je i stigao. Dani Mine su tri. A onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh, a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadržī."

Vrijeme stajanja na Arefatu je od *zevala* (podne) na Dan Arefata, a to je deveti zul-hidždže, do pojave zore prvog dana Bajrama. Imami Ahmed smatra da je vrijeme stajanja na Arefatu od početka prvog dana Arefata, uzimajući kao podlogu hadis koji prenosi Imami Ahmed i autori Sunena, a koji je kritički obradio Tirmizi. Hadis prenosi Ša'bi od Urvea ibn Mudarrasa ibn Harisa ibn Lamu-t-Tajji'a koji kaže: "Došao sam Božijem Poslaniku na Muzdelifi kada je on izašao na namaz i rekao mu: "Božiji Poslaniče, ja sam stigao sa brda Tajji'. Umoran sam a i moja deva je umorna. Tako mi Allaha, nisam ostavio nijedno brdo a da na njemu nisam stajao. Da li sam obavio hadždž? Tada mu je Poslanik rekao: "Ko je ovdje prisustvovao s nama na namazu i sa nama stajao prije nego smo oдавde krenuli taj je obavio i stajanje na Arefatu u bilo kojem dijelu ovog vremena noću ili danju. Njegov hadždž je upotpunjen i on je obavio svoje čišćenje."

Poslanik je ozakonio ovo vrijeme za stajanje na Arefatu u oba slučaja, a zatim to i produžio do zore Dana klanja (prvi dan Kurban - bajrama), a to je deseti dan zul-hidždžeta, kako bi muslimani odstupili od onoga što su mnogobošci prakticirali u vezi sa kurbanom i stajanjem na Arefatu. Ibn Merdavejh i el-Hakem u Mustedreku prenose od Abdurrahmana ibn el-Mubareka el-Ajšija, po njegovom lancu prenosilaca, od Misvera ibn Mahrema koji kaže: "Poslanik nam je na Arefatu održao govor. Zahvalio je Allahu, a zatim rekao: "Ovo je dan najvećeg hadždža. Mnogobošci i idolopoklonici su, zaista, na ovaj dan kretali prije nego što sunce zađe, kada

ono bude na brdima kao turbani na ljudskim glavama. Mi sa kurbanima nećemo prije nego što sunce izađe, suprotno onome što su činili mnogobošci.”

Zabilježeno je da je Poslanik kretao i nakon što sunce zađe na dan Arefata. Muslim prenosi od Džabira ibn Abdullaha da je rekao: “I dalje je stajao na Arefatu, sve dok sunce nije zašlo, dok se nije pojavilo crvenilo na horizontu, pa sve dok nije zašlo. Usama je uzjahao iza njega i tada je krenuo Božiji Poslanik. Pritegao je povodac svojoj devi “Kasva” toliko da je ona svojom glavom dodirivala uže za omotavanje sedla, a Poslanik je svojom desnom rukom pokazivao i govorio: “Ljudi, tišina, tišina!” Kada bi god stigao do nekog uzvišenja, popustio bi povodac dok se ne uspne. Kada je stigao do Muzdelife, klanjao je akšam i jaciju sa jednim ezanom i dva ikameta, a između ta dva namaza nije klanjao ništa. Poslije toga bi odmarao do zore, a sabah-namaz bi klanjao kada bi vidio da je nastupilo vrijeme sabaha i to sa ezanom i ikametom. Nakon toga uzjahao bi svoju devu “Kasva” sve do Meš‘ari-l-Harama. Tu bi se okrenuo prema Kibli i molio Allaha, donosio tekbire i tehlike i tako je stajao sve dok zora nije zarudjela. Krenuo bi prije izlaska sunca.”

Na ovaj Poslanikov postupak ukazuje i kur‘anski ajet:

A kada podete sa Arefata, spominjite Allaha kod časnih mjesta; spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

A Meš‘ari-l-Haram je Muzdelifa. Kur’an naređuje da se Allahovo ime spominje kod Meš‘ari-l-Harama poslije kretanja sa Arefata, zatim pripominje muslimanima da je ovaj zikr Božija uputa njima. To je jedan vid ispoljavanja zahvale Allahu na uputi, podsjećajući ih na ono na čemu su bili prije ove upute:

A prije toga ste bili u zabludi... (2/198).

Prva zajednica muslimana shvatila je dalekosežnost i dubinu ove činjenice u svome životu. Bila je vrlo blizu perioda u kome su Arapi bili u zabludi, zabludi u shvaćanju koja se ispoljava u obožavanju kipova, džina i meleka. Tvrdnja da su meleki Božiji sinovi, a džini u tazbinstvu sa Allahom itd. - ova poremećena, glupa i do kraja apsurdna mišljenja su opet proizvela poremećaje u ibadetima, obredima i moralu: zabrana pojave neke stoke ili zabrane upotrebe njenog mesa bez ikakvog razloga osim predstave da između nje i nekih božanstava postoji neka veza ili zavjetovanje neke djece božanstvima pridružujući tome i džine. I mnogi drugi predislamski običaji

koji nemaju nikakva oslonca osim gomile zabluda... zabluda u društvenom i moralnom životu koje su predočene tim klasnim razlikama na koje ukazuje slijedeći kur'anski ajet: *Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi...* koje će islam dokinuti, o čemu će kasnije biti riječi. Neprestani ratovi i plemenske svade su odraz takvog stanja koje od Arapa nije učinilo narod koji nešto predstavlja u svijetu, kome se pridaje neka važnost. Ta shvaćanja su dovela i do moralnog raskola u seksualnim odnosima, odnosima među supružnicima i odnosima u porodici uopće; do nepravde koju su jači prakticirali protiv slabijih u društvu u kome ovi drugi nisu imali nikakve zaštite. U takvoj situaciji su bili Arapi, takav je bio njihov život, njihov zaostali ljudski položaj iz koga ih niko neće izbaviti osim samo islam.

A kada čuju:

Spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi, onda zajedno, nema sumnje, u njihovoj mašti, pamćenju i osjećajima idu slike njihovog zabludjelog života, beznačajnog i iznurenog koji je bio utisnut u cijelu njihovu povijest, zatim da promotre svoj novi položaj do koga su stigli zahvaljujući islamu, vjeri na koju ih je Allah uputio. Tada će shvatiti, neosporno je, dubinu ove činjenice i njenu originalnost u cijelom njihovom bivstvovanju.

Ova činjenica je analogno i dalje prisutna kod muslimana svih naroda i svih generacija. Ko su oni bez islama? Šta su oni bez ovog vjerovanja? Oni prelaze, kada prihvate islam i kada islamski program u njihovom životu postane stvarnost, iz jedne etape, lutajuće, jadne, poremećene, u drugu etapu, višu, jaču, ispravniju. Ovaj prijenos će osjetiti samo kada postanu iskreni muslimani, odnosno kada svoj život usklade sa islamskim programom. Čitavo čovječanstvo će lutati u ovom mračnjaštvu, u ovom džahilijetu sve dok ne prihvati ovaj program koji upućuje na pravi put. Ovu činjenicu može shvatiti samo onaj ko je živio u džahilijetu kojim je krcata Zemlja na svakom mjestu, a zatim poslije toga živi sa visokim islamskim shvaćanjem života i koji shvaća pravi smisao ovog islamskog grandioznog programa na osnovu svega što ga okružuje i što je utonulo u prljavštinu, močvaru i blato!

I kada čovjek sa visine islamskog shvaćanja i programa pogleda cijelo čovječanstvo u svim njegovim predstavama i svim njegovim programima i svim njegovim sistemima, uključujući tu i predstave najvećih filozofa u prošlosti i sadašnjosti i učenja najvećih svjetskih mislilaca u prošlosti i sadašnjosti, kada se uzdigne i pogleda čovječanstvo sa te visine, naći će se u čudu kada vidi da je to čovječanstvo bilo okupirano

zloupotrebama, grijehom, bijedama, nesrećama, zabludama, nemirima koje sa sobom ne bi učinio pametan, koji tvrdi, da on nema potrebe za Bogom, ili u najmanju ruku, kao što tvrdi, nije mu potreban Božiji zakon i Božiji sistem!

Ovo je to na što Allah podsjeća muslimane i daje im svoju veliku blagodat:

Spominjite Njega, jer vam je On ukazao na pravi put, a prije toga ste bili u zabludi (2/198).

Hadždž je sveopći muslimanski kongres na kome učestvuju muslimani oslobođeni svih veza osim islama, oslobođeni svih obilježja osim obilježja islama, nagi od svega osim odjeće koja nije šivena kojom pokrivaju svoja stidna mjesta, nikakve razlike nema među ljudima, plemenima i narodima. Jedina veza je islam, jedino srodstvo po islamu, jedina boja je boja islama. U predislamsko doba Kurejšije su sebe nazivale *al-Hums*, množina od *Ahmes*. Imali su povlašten položaj u odnosu na ostale Arape. Jedna od tih privilegija jeste da oni nisu sa ostalim svijetom stajali na Arefatu, niti su kretali odakle kreću drugi ljudi. Zbog toga im je došla naredba kojom se izjednačavaju sa ostalim ljudima, jednakost svih na hadždžu koju islam zahtijeva ukidanjem svih neprirodnih razlika među ljudima:

Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi i tražite od Allaha oprost, jer Allah, uistinu, prašta i samilostan je (2/199).

Buhari prenosi od Hišama, a on od svoga oca, a ovaj od Aiše da je rekla: "Kurejšije i oni koji su se držali njihovih običaja, stajali su na Muzdelifi, sebe su nazivali e-Hums. Ostali Arapi su stajali na Arefatu. Kada je došao islam, Allah je naredio svome Poslaniku da dođe i stane na Arefatu pa tek onda da krene. To su riječi uzvišenog Alaha: *Odatle kreću ostali ljudi.*"

Stanite gdje staju ostali ljudi. Krenite odakle kreću i ostali ljudi. Islam ne poznaje porijeklo, niti klasu. Svi su ljudi jedan ummet, jednaki kao zubi češlja. Nikakve prednosti nema pojedinac nad pojedincem, osim u pobožnosti. Islam im stavlja u dužnost da se na hadždžu oslobode odjeće koja ih čini različitim, da bi se kod Kabe susretali kao braća, potpuno jednaki. Oslobođanje od odjeće ne znači da je dozvoljeno hvalisanje porijeklom. Ostavite vašu pristrasnost iz vremena džahilijeta. Udite u prirodu islama. Zatražite oprost od Allaha. Molite Njega za oprost od predislamske oholosti. Molite Njega za oprost od svega što vas zadesi na

hadždžu, makar ti prekršaji bili i neznatni kao sašaptavanje ili glasno izgovaranje onoga što je zabranjeno po islamu, kao obljuba, ružne riječi i svađa u danima hadždža.

I ovako islam uspostavlja pravila za ponašanje muslimana na hadždžu, na osnovama Božije upute čovječanstvu. Princip jednakosti, princip jedinstva Ummе nedjeljive na klase, nacije, jezičke grupacije, osobenosti koje su karakteristične za ovaj svijet. I vraća ih istigfaru, traženju oprosta od Allaha od svega što je suprotno ovom čistom, uzvišenom učenju.

A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite! Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovom svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa (2/200).

A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!" (2/201).

Njih čeka nagrada koju su zaslužili! - A Allah brzo sviđa račune (2/202).

Predislamski Arapi su, kao što je kazano, dolazili na predislamska sajmišta: Ukaz, Midžennu i Zul-Medžaz. Ova sajmišta nisu bila samo sajmišta trgovine, nego i sajmišta za hvalisanje i nadmetanje, isticanje svoga porijekla, veličine i plemenitosti svojih predaka. To je bilo onda kada Arapi nisu imali velikih aspiracija koje bi ih okupirale i udaljile od hvalisanja i veličanja svojih predaka. Oni nisu imali neku humanu misiju u kojoj bi trošili snagu govora i djelanja. Jedina njihova misija je ona sa kojom je islam došao. Prije islama i bez islama oni nisu imali nikakve misije na Zemlji, niti nekog spomena na nebu. Otuda su oni na Ukazu, Midženni i Zul-Medžazu trošili svoju snagu na tim ispraznim preokupacijama, nadmetanjem, hvalisanjem i veličanjem svojih predaka. Međutim, sada, u islamu, oni imaju veliku misiju. Islam je njima utemeljio novo shvaćanje, nakon njihovog novog uspostavljanja. Sada ih Kur'an suočava sa onim što je bolje, upućuje ih da se sjećaju Allaha poslije obavljenih obreda hadždža, umjesto sjećanja i hvalisanja očevima:

A kad završite obrede vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite! (2/200).

Riječi uzvišenog Allaha upućene njima: *Kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite!* ne znače da oni treba da spominju pretke svoje sa Allahom, nego ovo u sebi nosi pečat građenja, ukazuje na ono što je prikladnije i preče. Allah im kaže: "...spominjete vaše pretke tamo gdje treba da spominjete samo Allaha. Zamijenite to sa ovim i još više Allaha spominjite, jer ste došli Allahu oslobođeni odjeće, pa se oslobodite i veličanja vaših predaka". Uzvišeni Allah im kaže da spominjanje Allaha uistinu uzdiže roba, a ne hvalisanje predaka. Nova mjera ljudske vrijednosti jeste *taqwa* - bogobojaznost. Mjera kontakta sa Allahom, prisjećanje i bogobojaznost. Ovom mjerom Allah mjeri i pokazuje svakome iznos mjerenja.

Ima ljudi koji govore: "Daj Ti nama, Gospodaru naš, na ovom svijetu!" Takvi na onom svijetu neće imati ništa (2/200).

A ima i onih koji govore: "Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!" (2/201).

Njih čeka nagrada koju su zaslužili! - A Allah brzo sviđa račune (2/202).

Dvije kategorije ljudi. Jedna čija je preokupacija isključivo orijentisana na ovaj svijet. Ona žudi za ovim svijetom, zaokupljena je njime. Neki nomadski, pustinjnski Arapi dolazili su na hadždž i govorili: "Bože, učini nam ovu godinu kišnom, plodnom i godinom dobrog poroda", a zaboravljaju i ničim se ne prisjećaju onog svijeta. Od Ibn Abbasa se navodi da je ovaj ajet objavljen zbog ove skupine ljudi. Međutim, ajet ima šire i sveobuhvatnije značenje. Ovo je primjer koji se ponavlja u svim generacijama i na svim prostorima. Ovo je primjer onoga kome je samo ovaj svijet važan. Spominje ga čak i kada se s molbom obraća Allahu, jer je on jedina njegova preokupacija, jedini sadržaj koji popunjava njegovu prazninu, okružuje njegov svijet i zatvara ga. Njima Allah ponekad i podari njihov udio na ovom svijetu - ako to On odredi - ali na drugom svijetu oni nemaju nikakva udjela!

Druga kategorija ljudi je širokih obzorja i većih duša. Oni su u kontaktu sa Allahom. Oni žele dobra ovoga svijeta, ali pri tome ne zaboravljaju ni udio na onom svijetu. Oni kažu:

Gospodaru naš, podaj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju! (2/201).

Oni od Allaha traže dobro i na ovom i na onom svijetu. Ne određuju vrste dobra. Taj izbor ostavljaju Allahu. Allah bira njima ono što smatra da je dobro, a oni su Njegovim izborom zadovoljni. Oni imaju siguran udio. U tome neće biti oklijevanja. Allah brzo sviđa račune.

Ova Božija poduka precizira kome pripada ovo i potvrđuje da to pripada onome ko se uputi Allahu i Njemu preda. Allahu ostavlja da bira, a on je zadovoljan Allahovim izborom. Njega neće mimoići nagrada ni ovoga ni onoga svijeta. Onaj čija je preokupacija samo ovaj svijet, na onom svijetu je izgubio svaki udio. Prvi je dobitnik čak i na osnovu prividnog obračuna (*hisaba*). On na Allahovom *mizanu* (mjeri) dobija i ima prednost. Njegova dova sadržava ono što je najbolje na oba svijeta. Ona je umjerena i korektna shodno odmjerenom i smirenom shvaćanju koje je islam uspostavio.

Islam ne traži od muslimana da mole za ovaj svijet. Oni su namjesnici, halife, na ovom svijetu, ali traži od njih da se usmjere prema Allahu u pitanju ovog svijeta, da ne sužavaju svoja obzora i da od ovog svijeta ne prave zidove koji će ih blokirati na onom svijetu. Islam hoće da se čovjek oslobodi ove blokade, na ovoj maloj Zemlji na kojoj radi, a veći je od nje, da upražnjava namjesništvo i da bude u kontaktu sa najvišom tačkom na nebu. I kada čovjek pogleda ovu Zemlju sa islamskim shvaćanjem vrijednosti, onda se može i razumjeti njegova ravnodušnost prema njoj i ovom svijetu.

Obredi i dani hadždža završavaju okretanjem prema Allahu, Njegovom sjećanju i bogobožnosti:

I spominjite Allaha u određenim danima. A ni onome ko požuri i ostane samo dva dana nije grijeh; a neće se ogriješiti ni onaj koji se dulje zadrži, samo ako se grijeha kloni. I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni (2/203).

Dani u kojima se Allah spominje su prema preovlađujućem mišljenju, Dan Arefata, prvi dan Kurban bajrama i tešrik poslije njega. Ibn Abbas kaže: "Određeni dani su dani tešrika." Ikrima kaže: "I spominjite Allaha u određenim danima", znači donošenjem tekbira u danima tešrika

poslije propisanih namaza: Allahu ekber! (Allah je najveći!). U naprijed spomenutom hadisu od Abdurrahmana ibn Ma'mera ed-Dejemija stoji:

Dani Mine su tri. A onaj koji požuri i ostane samo dva dana neće se ogriješiti, a neće biti griješan ni onaj koji se dulje zadrži... Dani Arefata, Bajrama i tešrika su svi valjani za spominjanje Allaha. Prva dva ili posljednja dva pod uvjetom da to bude u znaku bogobožnosti:

... samo ako se grijeha kloni (2/203).

Zatim ih podsjeća na prizor sakupljanja povodom prizora sakupljanja na hadždžu, potičući u njihovim srcima osjećaj bogobožnosti pred tim zastrašujućim prizorom:

I bojte se Allaha i znajte da ćete svi biti pred Njim sakupljeni (2/203).

Tako u ovim ajetima otkrivamo kako je islam učinio hadždž islamskom obavezom, kako ga je očistio od predislamskog obilježja i korijena i povezao čvrstom stegom sa islamom za njegovu tako rečeno centralnu osovinu i smjestio u okrilje islamskog poimanja, prečistio ga od natruhe, šljama i tonjenja... Ovo je metod islama kod primjene i razotkrivanja svih ranijih običaja i obreda. Za hadždž se ne može reći da je identičan hadždž iz džahilijeta (predislamskog perioda) jer je to nova pojavnost sukladna novom obilježju. Hadždž u islamu ne povraća arapsku tradiciju nego vraća islamski ibadet, prema tome vraća islam, samo islam i to je ono što je preostalo i što se čuva.

« وَمِنَ النَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَ يُشْهِدُ اللَّهَ عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ ،
وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ * وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا ، وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ،
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ * وَإِذَا قِيلَ لَهُ : اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ، فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ
وَلَيْسَ الْمِهَادُ * وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ ، وَاللَّهُ رَؤُوفٌ بِالْعِبَادِ .
« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَامِ كَافَّةً ، وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ،
إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ * فَإِن زَلَلْتُمْ مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمْ الْبَيِّنَاتُ فَأَعَمُّوا أَنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ .

« هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْعَمَامِ وَالْمَلَائِكَةِ ؟ وَفُضِيَ الْأَمْرُ ، وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ .

«سَلِّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمَا آتَيْنَاهُمْ مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ ؟ وَمَنْ يُدِدِ اللَّهُ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ .

« زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ، وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا ؛ وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ .

« كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً ، فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ، وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ ، لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اختلفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ

مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ ، بَغِيًّا بَيْنَهُمْ ، فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنْ أَحْكَامٍ ، وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ .

« أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسْتَكْمِلِينَ الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ ، وَرَزَلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ : مَتَى نَصُرُ اللَّهَ ؟ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ » . .

Ima ljudi čije te riječi o životu na ovom svijetu oduševljavaju i koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcima njihovim, a najljući su protivnici (2/204).

Čim se neki od njih dočepa položaja, nastoji da napravi na Zemlji nered, ništeći usjeve i stoku. - A Allah ne voli nered! (2/205).

A kada mu se rekne: "Boj se Allaha!" - on onda iz inada griješi. Njemu je dosta džehennem, a on je, doista, grozno boravište (2/206).

Ima ljudi koji se žrtvuju da bi Allaha umilostivili - a Allah je milostiv robovima Svojim (2/207).

O vjernici, živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim; on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni (2/208).

A ako skrenete, nakon što su vam već došli jasni dokazi, onda znajte da je Allah silan i mudar (2/209).

Čekaju li oni da im Allahova kazna dođe iz vedra neba, i meleki, i da bude svemu kraj?! - A Allahu se sve vraća (2/210).

Upitaj sinove Isrāilove koliko smo im jasnih dokaza dali! A one koji preinačuju Allahove dokaze, kada su im već došli, Allah će zaista strahovito kazniti (2/211).

Nevjernicima se život na ovom svijetu čini lijep i oni se rugaju onima koji vjeruju. A na Sudnjem danu biće iznad njih oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili. - A Allah daje u obilju onome kome On hoće, bez računa (2/212).

Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali. A povod neslaganju je bila međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali. - A Allah ukazuje na pravi put onome kome On hoće (2/213).

Zar vi mislite da ćete ući u džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale nemaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi i poslanik i oni koji su s njim vjerovali - uzviknuli: "Kada će već jednom Allahova pomoć!?" Eto, Allahova pomoć je zaista blizu! (2/214).

U kur'anskim smjernicama i zakonitostima, od čijih se cjelina sastoji kompletni božanski program ljudskog života, naći će posmatrač program odgoja koji počiva na apsolutnom iskustvu čovjekove duše i njenom javnom i tajnom promicanju. To je program koji posmatra čovjeka sa svih strana, a sadrži i sliku uzoraka ljudske duše, jasnih osobina, očitih naznaka, tako da izgleda čovjeku, dok prelistava ove osobine i naznake, kao da duše vidi svojim okom kako puze po zemlji, kreću se među ljudima, skoro da bi ih mogao dotaknuti uzvikujući:

"Ovo su zbilja one na koje misli Kur'an!"

U ovoj cjelini naći ćemo jasne naznake dva ljudska uzorka:

Uzorak zlog, licemjera, slatkorječivog koji sebe postavlja u centar cjelokupnog života i s čijom pojavom ćeš se oduševiti, ali vijest o njemu će

te razočarati. Kad takav poziva na dobro i bogobožnost, on ne misli tako, niti pokušava sebe ispraviti, nego iz oholosti i inada griješi. Mrzi ga da se usmjeri prema istini i dobru. Nastavlja svojim putem upropašćujući sve oko sebe, ništeći sve živo.

Drugi uzorak je iskrenog vjernika koji se potpuno predaje da bi ostvario Božije zadovoljstvo; kod njega ne ostaje skoro ništa; on se ne obazire na sebe u svom radu i nastojanju, jer on iščezava u Allahovom zadovoljstvu i usmjerava se svim bićem prema Njemu.

Poslije izlaganja ovih uzoraka kao da čujemo zov kako poziva one koji vjeruju i u cjelini se predaju Allahu, bez kolebanja, bez osvrta oko sebe, bez traženja bilo kakvih nadnaravnosti kao što su to uradili Sinovi Israilovi kada su preinačili Božije dokaze i zanijekali ih. Ova potpuna predanost nazvana je ulaskom u mir. Ovim riječima otvaraju se široka vrata kompletnog stvarnog poimanja istine imana, vjere u Allaha, i hoda Njegovim programom u životu (o čemu će biti više govora kada se suočimo sa tekstom iz Kur'ana).

Kod osvrta na suočavanja sa velikim blagodatima imana i na činjenicu islama čija se sjena proteže na vjernika, Kur'an govori i o pogrješnom nevjerničkom poimanju ove činjenice i njihovom izvrgavanju smijehu onih koji vjeruju, zbog njihova takva poimanja. Tu se definiše i ono što je vrijedno po Allahovom mjerilu.

A na Sudnjem danu biće iznad njih oni koji su se Allaha bojali (2/212).

Tekst dalje donosi sažetak kazivanja o razilaženju ljudi i objašnjenje mizan - terazije kojoj ljudi moraju pristupiti da bi im se sudilo o onome u čemu su se razilazili, a iznosi i kazivanje o ulozi Knjige koju je Allah zaista poslao da se po njoj sudí ...*ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali (2/213).*

Tu se govori i o poteškoćama na putu koje očekuju one koji se pridržavaju ovih mjerila; zatim se obraća muslimanskoj skupini i otkriva im kakva ih neimaština, bolest i napor očekuju na ovom trnovitom putu; a na tako nešto je naišla svaka skupina kojoj je povjeren ovaj amanet. Ovo sve, da bi se muslimanska skupina pripremila za preuzimanje povjerene joj uloge, koju ne može izbjeći niti umanjiti, i da bi se sa zadovoljstvom usmjerila na to, smirena očekujući Božiju pobjedu kad god se na horizontu naoblači, a čini se da je zora još uvijek daleko.

Na taj način primjećujemo dijelove Božijeg programa u odlgoju muslimanskog društva i njegovoj pripremi da ide prema raznim stranama djelotvornog ritma, prepletenih smjernica i zakonitosti od čijih je skupina sačinjen taj kompleksni Božiji program čovjekova života.

Ima ljudi čije te riječi o životu na ovom svijetu oduševljavaju i koji se pozivaju na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcima njihovim, a najljući su protivnici (2/204).

Čim se neki od njih dočepa položaja, nastoji da napravi na Zemlji nered, ništeći usjeve i stoku. - A Allah ne voli nered! (2/205).

A kada mu se rekne: "Boj se Allaha!" - on onda iz inada griješi. Njemu je dosta džehennem, a on je, doista, grozno boravište (2/206).

Ima ljudi koji se žrtvuju da bi Allaha umilostivili - a Allah je milostiv robovima Svojim. (2/207).

Ovi divni doticaji kreatorskog pera u ocrtavanju izgleda čovjeka govore, sami po sebi, da ove nedokučive riječi nisu ljudskog porijekla. Ljudski doticaji ne obuhvataju, pri brzom doticaju kao ovaj, najdetaljnije osobine uzorka - tipa ljudi, sa ovakvom jasnoćom i sveobuhvatnošću. Svaka riječ sličij liniji koju povlači pero kod ocrtavanja izgleda i definisanja naznaka... Brzo ocrtani uzrok čovjeka izrasta u živo biće karakternih osobina tako da možeš skoro prstom na nj ukazati i sasvim jasno uočiti ga među milionima drugih bića i reći: "To je ono što se Kur'anom htjelo! To je akt stvaranja koji kreira Božija ruka svakog trena u svijetu živih."

Ovo stvorenje koje govori predstavlja ti se kroz sažetak dobra, iskrenosti, ljubavi, ponosa i želje da obilato, poput bujice, izlije to dobro, sreću i čistotu na svijet oko sebe. To je tip čije će riječi oduševljavati. Oduševit će te svojom slatkorječivošću, oduševit će te i intonacijom svoga glasa, oduševit će te i njegov govor o dobru, dobročinstvu i dobroti ... *i koji se poziva na Allaha kao svjedoka (2/204)* ... da bi povećao utjecaj i bio sugestivniji... da bi potvrdio iskrenost i manifestirao bogobožnost... a ustvari, "najljući je protivnik." Duša mu se guši u čestoj svadi i glođenju tako da u njemu ni traga pažnje i tolerancije, niti prostora za ljubav i dobro, niti mjesta za ljepotu i osjećaj ljubavi prema drugome. To je onaj kod koga

su kontradiktorni vanjska manifestacija i unutrašnji osjećaji, kod koga se protivi njegova pojava sa onim što se o njemu čuje. To je onaj koji vješto laže, polira neistinu i premazuje... a kada mu dođe do ruke posao i položaj, pojavi se sklonjeno, otkrije pokriveno, i on očituje zlo, nasilje, mržnju, smutnju i nered.

Čim se neki od njih dočepa položaja, nastoji da napravi na Zemlji nered, ništeći usjeve i stoku. - A Allah ne voli nered! (2/205).

Kada taj pristupi poslu i dođe na položaj, cilj mu je samo zlo, smutnja i nered. Sve vrši okrutno, grubo i svadljivo. On je oličenje osobe koja želi uništiti sve živo - usjeve, žitarice, bilje i plod, i stoku koja nastavlja život rasplodavanjem. Uništenje života na ovaj način je indirektan odraz onoga što se dešava u duši ovog okrutnika i nesretnika. Kakva mržnja! Kakvo zlo! Kakvo vjerolomstvo i smutnja! Sve ovo se javlja sada u punom sjaju, a ranije on je to vješto krio svojom slatkorječivošću i lijepim prelivom. Time se on nama predstavljao da čini dobro, da je tolerantan i dobrotan. ...*A Allah ne voli nered...* (2/205) niti voli one koji na Zemlji stvaraju nered. Bogu ovakva vrsta ljudi nije ostala nepoznata. Njemu se ne može premazivati i glačati. To je moguće ljudima na ovom svijetu, a ne Njemu. Allah nije oduševljen ovakvom vrstom nesretnika koji oduševljavaju ljude svojom obmanom i pojavom, ne otkrivajući im šta se u njemu krije. Tekst Kur'ana nastavlja sa razjašnjavanjem naznaka ove slike.

A kada mu se rekne: "Boj se Allaha!" - on onda iz inada griješi. Njemu je dosta džehennem, a on je, doista, grozno boravište. (2/206).

Takav kada dođe na vlast ima za cilj samo nered na Zemlji. Ništi i usjeve i stoku. Dar-mar čini na sve strane. Time iznosi na vidjelo ono što mu na srcu leži: mržnju, obijest, zlo i smutnju. A kada mu se kaže: *Boj se Allaha!* (2/206), da bi se time podsjetio na skrušenost prema Allahu i stid i izbjegao Njegovu srdžbu.... nije mu drago. Ne voli prigovore.

Ispodniženja mu je da se preda bogobožnosti. Osjeća se prevelikom da bi mu se moglo ukazati na grijeshku i da bi je trebalo ispraviti. Naprotiv, njega tada snađe nekakva veličina, ne zbog toga što je velik i zbog istine, pravde i dobra, nego zbog grijeha. Prekršaj i grijeh mu služe za ponos. Upinje se protiv Istine, na koju su ga podsjetili. Pred Allahom ne osjeća stida, a poziva se na Allaha kao svjedoka za ono što je u srcu njegovom. Pravi se da čini dobro, da je u namjerama iskren i da je bez ikakvih primjesa oclan Allahu i stidan pred Njim.

To je doticaj koji dopunjuje izgled slike jednog tipa ljudi i istovremeno povećava njene dimenzije i odlike... To čini ovaj uzorak živim, kao da se kreće i govori, bez dvoumljenja. Ovo je taj tip. Ovo je taj čovjek o kome Kur'an govori, ti ga vidiš pred sobom na Zemlji sada i u svakom momentu.

U suočavanju sa ovim ponosom u grijehu, svađama i sporu, okrutnosti i neredu, u suočavanju sa svim ovim, tekst Kur'ana kao da opali ovaj prirodi zasluženu šamarčinu i kaže:

Njemu je dosta džehennem, a on je, doista, grozno boravište (2/206).

Da, dosta! Sasvim dosta! Džehennem čije je gorivo ljudi kamenje, Džehennem u koji će se ubacivati zalutali i svi vojnici šejtana, Džehennem rušenja koji motri na ljudska srca, Džehennem koji ništa ne ostavlja na miru, džehennem koji se odlikuje ljutnjom i bijesom. Dosta mu je takav džehennem, *a on je, doista, grozno boravište (2/206)*. Kakva je to katastrofa kada se spomene to grozno boravište! Kakav je to nesretnik čije boravište postane Džehennem, nakon njegove usiljenosti, nadmenosti i oholosti!

To je jedan tip ljudi. Nasuprot njemu, stoji drugi tip.

Ima ljudi koji se žrtvuju da bi Allaha umilostivili - a Allah je milostiv robovima Svojim (2/207).

Termin *ješri* (upotrijebljen ovdje u tekstu Kur'ana) ima značenje: prodati, žrtvovati se. Čovjek se ovdje u cjelini žrtvuje radi Allaha i predaje Mu se kompletno, tako da od njega ne ostaje ništa. Svojim žrtvovanjem želi postići samo Božije zadovoljstvo, ništa drugo. Iza tog njegovog čina ne stoji ništa osim to. Kompletno žrtvovanje bez kolebanja, bez očekivanja ikakve protuvrijednosti i nagrade! Sve čini radi Allaha.

Ovaj termin možda ima i drugo značenje, ali i tada mu je isti cilj. Možda da je takav čovjek kupio ustupajući za to sve što mu nudi ovaj svijet, da bi se toga oslobodio i iskreno predao Allahu. On žrtvuje sve ponude života ovog svijeta da bi se predao samo Allahu. Neki rivajeti navode uzroke objave ovog ajeta koji se podudara sa ovim posljednjim objašnjenjem.

Ibn Kesir u svom tefsiru kaže. "Ibn Abbas, Enes, Seid b. Musejeb, Ebu Usman en-Nehdi, Ikrime i drugi ističu: - Ovaj je ajet objavljen u vezi sa Suhejbom b. Sinanom er-Rumijem. Naime, kada je Suhejb primio islam u Mekki i htio da iseli, Mekanci mu spriječiše da se iseli sa svojom imovinom. - Ako želiš da se iseliš, rekoše mu, ostavi imovinu. Uradio je to,

dao im je imovinu i njih se otarasio. Tada je objavljen ovaj ajet. Na slobodnom prostoru, u Medini, Omer b. Hattab i jedna grupa muslimana, kad dočekaše Suhejba, rekoše mu:

- Kupoprodaja uspjela!

- Allah neće dozvoliti da se ni vaša izgubi! - odgovorio je i upitao:

- A šta to znači?

Tom prilikom obavijestili su ga da se ovaj objavljeni ajet odnosi na njega....Prenosi se da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, rekao - nastavlja Ibn Kesir -"Uspjela je kupoprodaja, Suhejbe!" A Ibn Merdevejh kaže: "Prenio nam je Muhammed b. Ibrahim - Muhammed b. Abdullāh -b. Merdevejh - Sulejman b. Dāvūd, - Džafer b. Sulejman ed-Dubbi - Auf, - Ebu Usman en - Nehdi od Suhejba, koji je rekao:

-Kada sam htio da iselim iz Mekke Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, u Medinu, Kurejšije mi rekoše:

- Suhejbe, došao si nam, a ništa nisi imao. Ideš, a nosiš imovinu. Bogami, tako nešto ne može nikada biti!

- Šta velite, ako bih ja vama ostavio svoju imovinu, da li biste me pustili?- upitao je Suhejb.

- Da - rekoše. - Tako, eto, ja sam im predao svoja sredstva i pustili su me. Izišao sam iz Mekke i došao u Medinu. To je čuo Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, i rekao dva puta: "Zaradio Suhejb, zaradio Suhejb!"

Bez obzira da li je ovaj ajet objavljen u vezi sa ovim događajem ili se samo podudara s njim, on ima dalekosežnije značenje od samo jednog događaja i jedne osobe. Ajet ocrta sliku osobe i definiše naznake tipa ljudi čije konture možemo tu i tamo primijetiti.

Prva slika se podudara sa svakim licemjerom, slatkorječivim, okrutnog srca, loše prirode, svadalicom, pokvarenjakom itd., a druga slika se podudara sa svakim vjernikom iskrenog imana spremnim da se žrtvuje samo za Allaha. I prvi i drugi tip nalaze se među ljudima koje nam je ocrtao kreatorско pero na ovako nedostizhan način vrjednujući ih pred pogledima ljudi da promise o njima. U tome je nedostizhivost stila Kur'ana, nedostizhivost stvaranja čovjeka sa ovim razlikama - licemjerstvom i imanom. Iz ovih tipova ljudi mogu izvući pouku da se čuvaju da ga ne obmanjuju medene riječi i uglačanost premaza, da istražuju istinu iza

svake ukrašene riječi i vještačkog naglaska licemjerstva i iza svake podvale, kao što mogu iz ovog prikaza naučiti kako se postiže vrijednost na temelju imana.

U okrilju ovih dvaju oličenih slika tipa licemjerstva i tipa iskrenog imana najavljuje se muslimanskoj skupini, u ime imana koji joj je poznat, da žive svi u miru, da se čuvaju slijeđenja stopa šejtanovih i skretanja nakon jasnih dokaza.

O vjernici, živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim; on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni (2/208).

Ovo je poziv vjernicima u ime imana ovim njima omiljenim pozivom koji ih karakteriše, individualizira i veže uz Allaha.. koji ih poziva pozivom onih koji vjeruju, da žive svi u miru.

Prvo što se može shvatiti iz ovog poziva je da se muslimani u cjelini predaju Allahu, svojim bićem, svojim malim i velikim djelima, da se predaju potpuno tako da poslije te predaje ne iskrnsne nikakav pojam niti osjećaj, nikakva namjera niti djelo, nikakva želja niti strah, koje se ne bi potčinilo Allahu i koje ne bi bilo zadovoljno Njegovom odredbom; predaja pouzdanoj, smirenoj i zadovoljnoj pokornosti, predaja ruci koja ih vodi, a oni su potpuno sigurni da im ta ruka želi dobro, uputu i upozorenje na putu, i na ovom i budućem svijetu, podjednako.

Upućivanje poziva vjernicima u ono vrijeme govori da je tamo bilo i onih u kojima je kvasala kolebljivost u pogledu potpune predaje, javno i tajno. Ovo je razumljivo, jer je sasvim prirodno da se u društvu nalaze i kolebljivi pored onih koji su smireni, pouzdani i zadovoljni. To je poziv koji se uvijek upućuje vjernicima, da budu iskreni, predani samo Allahu, da njihovi koraci budu u skladu sa smjerom njihovih osjećaja i onim što im Allah želi i pravcem kuda ih njihov Vjerovjesnik, alejhi-s-salam, i njihova vjera vodi, bez dvoumljenja, zamuckivanja i osvrtnja desno-lijevo.

I vjernik, kada se odazove na ovaj poziv, ulazi u svijet mira i spasa, svijet pouzdanja i smirenosti, svijet zadovoljstva i stabilnosti, svijet u kome nema posrtnja niti zablude, nego mir sa samim sobom i sa savješću, mir sa razumom i logikom, mir sa ljudima i životom, mir sa svim i svačim što

egzistira i postoji, mir koji se leprša na uglu tajne pomisli, mir koji natkriljuje život i društvo, mir na zemlji i na nebu.

Srce je bilo prvo na što se mir izlio, a izlio se zbog ispravnog poimanja Allaha, svoga Gospodara, i čistine ovog poimanja i njegove jednostavnosti.

To je jedan Bog, jedan pravac kome se musliman okreće i na čemu je njegovo srce ustrajno. Tu se put ne grana niti je bio brojao ranije. Njega ne progoni neko božanstvo odavde, niti drugo božanstvo odande, kao što je bilo u vrijeme totemizma i predislamskog perioda. To je samo jedan Bog kome se musliman okreće s pouzdanjem, sa smirenošću, otvoreno i jasno.

To je Snažni, Moćni, Uzvišeni, Pobjedonosni Bog. I kada se musliman okrene prema Njemu, on se okrenuo prema jedinoj i stvarnoj Moći na ovom svijetu, odagnao nepouzidane moći, osigurao se i smirio. Nikoga i ničega se ne boji. On se moli Snažnom, Moćnom, Uzvišenom, Pobjedonosnom Allahu. Ne plaši se da će izgubiti bilo šta, niti teži za nekim drugim koji bi bio moćan da ga liši nečega ili dodijeli nešto. To je Pravedni i Mudri Bog. Njegova moć je sigurnost protiv nasilja, sigurnost protiv padanja u ponor, sigurnost protiv poniženja. On nije kao totemsko i džahilijetsko božanstvo različitih pojavnosti i strasti. Zatim, musliman se sklanja u jako sklonište dodijeljeno od njegova Boga, gdje ostvaruje pravdu, zaštitu i sigurnost.

On je Gospodar: Milostivi, Koji voli, Koji dariva, Koji mnogo poklanja, Koji grijeh oprašta, Koji pokajanje prima, Koji dovu nevoljnika, kada Mu se obrati, uslišava, Koji otkriva loša djela, Samilostan je prema bolesnim i slabim. Musliman je siguran u Njegovoj zaštiti, zdrav i bogat. Njemu je oprošteno kada Mu se obrati pokajanjem.

Ako nastavlja musliman sa svojstvima... svoga Gospodara o kojima ga podučava islam, on u svakom svojstvu nalazi ono što mu liježe na srce, nalazi ono što će mu dušu smiriti, nalazi nešto što će mu garantirati zaštitu, preventivu, pažnju, milost, čast, blagodat, stabilnost i mir.

Mir (*selam*) obilato izljuje, na srce muslimana, ispravno poimanje odnosa između čovjeka i njegova Gospodara, između Stvoritelja i svemira, između svemira i čovjeka... Allah je zaista stvorio ovaj svemir i sve na njemu skladno i mudro. Ovaj čovjek stvoren je namjerno. Nije prepušten slučajnosti. Svi svemirski uvjeti pripremljeni su za nj, odgovaraju njegovom životu. Potčinjeno mu je sve što postoji na Zemlji. On je cijenjen kod Allaha. On je njegov zamjenik (*halifa*) na Zemlji. Bog ga pomaže u ovom

zastupništvu. Svemir oko njega mu je prisni prijatelj. Duše im se slažu kada se i jedan i drugi okrenu licem prema Allahu, svome Gospodaru. Čovjek je pozvan da prisustvuje ovoj Božijoj svečanosti koja se održava na Zemlji i u nebeskim sferama, da se priključi toj svetkovini. Čovjek je pozvan da se osjeća ugodno sa svim i svačim živim u ovom velikom kosmosu, koji se odaziva sa pozvanim prijateljima kao on na tu svetkovinu i koji, svi skupa, sačinjavaju ovu svečanost.

Ova ideologija, čiji ga nosilac, kad stoji i pred sićušnom klicom, podsjeća da će imati nagradu kada je žednu zalije, kada se zainteresira za njen razvoj i kada odstrani ono što smeta njenom razvijanju... Ta je ideologija i lijepa i plemenita. Ideologija koja nudi mir (*selam*). Ideologija koja, kad joj se da sloboda, obuhvata sve što postoji, širi oko sebe sigurnost, prijateljstvo, ljubav i mir.

Vjerovanje u budućí svijet ima osnovnu ulogu kod obilatog izliva mira (*selama*) na vjernika i njegov svijet, nijeće uznemirenost, mržnju i očajanje... Završni račun ne predaje se na ovom svijetu i obilata i glavna nagrada ne daje se u žurbi. Završni račun je tamo. Apsolutna pravda zagarantirana je u ovom računu. Nema kajanja zbog dobra i džihada na putu tog dobra ako se to ne ostvari na Zemlji ili nije data nagrada. Nema uznemirenosti zbog nagrade ako nije dodijeljena prema mjerilima ljudi na ovom svijetu. Ona će biti ispunjena kod Allaha. Nema očajanja zbog pravde ako podijeli na ovom kratkom putovanju, nepoželjno. Pravda se mora dogoditi jer Allah ne želi nikakvo nasilje ljudima.

Vjerovanje u drugi svijet je prepreka grozničavoj luđačkoj borbi u kojoj se gaze sve vrijednosti i sve svetosti bez sustezanja i stida. Postoji i drugi svijet na kome ima i darivanja, ima i bogatstva, ima nagrade i za ono što je promaklo. Ovo poimanje, čija je bit da izlije mir (*selam*) na područje takmičenja, da svuče plašt uljepšavanja sa pokreta takmičara, da snizi cijenu koja proističe iz svijesti da je jedino data prilika na ovom kratkom i ograničenom životu. Spoznaja vjernika je da je cilj čovjekova postojanja ibadet, da je čovjek stvoren da se moli Allahu; krajnji cilj ibadeta je, bez sumnje, da čovjeka podigne na ovu osvjetljenu razinu, da podigne njegovu svijest i savjest, njegovu aktivnost i rad i da očisti njegova sredstva i opremu. Bog želi ibadet i u njegovoj aktivnosti i radu, i u njegovom sticanju i trošenju, i u zastupništvu na Zemlji, i u ostvarenju Allahova programa. Važno je da u tome čovjek ne čini vjerolomstvo i grijehenja, da ne zavodi i ne vara, da se ne pravi nasilnikom niti oholim, da ne upotrebljava nečisto niti bezvrijedno sredstvo. Također je važno da ne ubrzava vrijeme, da ne čini prisilu, da se ne prihvata teškoga. To je krajnji

cilj ibadeta u iskrenoj namjeri i radu u granicama mogućnosti. Važno je da se u njemu ne pojavi strah i pohlepa; da ne zagospodari njime nemir ni u jednoj fazi na tom putu. Čovjek se klanja Allahu na svakom koraku. On neprekidno ostvaruje cilj svoga postojanja. On napreduje prema Allahu pri svakoj aktivnosti i na svakom području.

Osjećaj takvog vjernika je da on ide sa Allahovom odredbom, pokoravajući se Allahu da bi ostvario Allahova htijenja... smirenost, mir i stabilnost u duši, da nastavi put bez zabune, nemira i srdžbe razmišljajući o posljedicama i poteškoćama, bez očajavanja u Božiju pomoć i potporu, bez straha od zablude, namjere ili gubljenja nagrade. Takav vjernik osjeća mir u duši čak i kada se bori protiv Božijih i svojih neprijatelja, jer se bori radi Allaha, na Allahovom putu, na uzdizanju Njegove riječi, a ne radi časti, bogatstva, istupa ili neke druge ovosvjetske dobiti. Takav vjernik osjeća također da se kreće pridržavajući se Božijeg zakona - zakona Kosmosa. Zakon Božiji je zakon Kosmosa. To je jedno te isto. Tu nema sudara niti spora. Trud ne iščezava, moć ne posrće. Sva energija, sva moć Kosmosa koncentrisana je uz moć tog čovjeka. Upućena je svjetlom s kojim je upućen i taj vjernik, okrenuta je prema Allahu kao što je i on okrenut prema Allahu.

Obaveze koje islam nameće vjerniku su prirodne ili radi poboljšanja prirode. One ne prelaze moć čovjeka, ne zanemaruju njegovu prirodu niti sastav. Ni trun njegove moći islam ne zanemaruje. Ne zanemaruje ni jednu fizičku niti duhovnu potrebu čovjeka, prihvata je sa lakoćom, tolerantno i obilato. Nema nikakva dijaloga niti nemira kod suočavanja čovjeka sa njegovim obavezama. On prihvata obaveze onoliko koliko ih može snositi... I tako nastavlja putem prema Allahu, duhovno smiren i miran.

Društvo koje izgrađuje ovaj Božiji program u sjeni sistema koji izrasta iz ovog lijepog i plemenitog uvjerenja (*akide*) i garancija koja obuhvata i čovjeka i njegov ponos i imetak, širi pacifizam i duh mira.

Ovo društvo se međusobno voli, međusobno je povezano i solidarno, međusobno se pomaže i živi skladno; to je društvo koje je ostvario i ostvarivao islam u najnaprednijoj i najčišćoj formi tokom vremena, čiji stepen se razlikuje kroz vrijeme; to društvo postalo je bolje od svih društava koje je uspostavio neko drugi ili ga sada uspostavlja. Svako društvo zamagljuje odbojni stavovi njihovog poimanja i predstave kao i njihovi zemaljski sistemi.

Ovo društvo koje povezuje samo jedna nit - nit opredjeljenja (*akida*) u kome se tope obilježja nacionalnosti, domovine, jezika i boje itd., a što nema nikakve veze sa čovjekom, sluša Božije riječi: "Vjernici su samo braća" (49/10) i vide svoj lik u riječima Vjerovjesnika, alejhi-s-selam: Muslimani su u međusobnoj ljubavi, njezi, milosti i naklonosti kao jedno tijelo, kada se potuži da je obolio jedan njegov organ, to osjeti cijelo tijelo kroz nesanicu i temperaturu (Prenose Imami Ahmed i Muslim.)

Ovo društvo se etički ponaša sukladno Kur'anu:

Kada pozdravom pozdravljeni budete, ljepšim od njega otpozdravite, ili ga uzvratite (4/86).

Zlo dobrim uzvрати, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati (41/34).

I ne kudite jedni druge i ne zovite jedni druge ružnim nadimcima! O, kako je ružno da se vjernici spominju podrugljivim nadimcima! A oni koji se ne pokaju - sami sebi čine nepravdu (49/11).

I ne ogovarajte jedni druge! Zar bi nekom od vas bilo drago da jede meso umrloga brata svoga, - a vama je to odvratno -, zato se bojte Allaha. Allah, zaista, prima pokajanje i samilostan je (49/12).

U domen osiguranja ovog društva spada i slijedeće:

O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete (49/6).

O vjernici, klonite se mnogih sumnjičenja, neka sumnjičenja su, zaista, grijeh. I ne uhodite jedni druge...! (49/12).

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite (24/27).

Svakom muslimanu u odnosu na drugog muslimana zabranjeni su:

krv,
čast, obraz,
i imetak (Prenose Malik, Buhari i Muslim.)

Ovo čisto i neporočno društvo, u kome se ne šire sramna djela, obmane, smutnje, ne okreću oči za stidnim mjestima, strasti ne nadmašuju zabrane, ne govori erotičar o gomili mesa i krvi kao što se to čuje i dešava

u drugim društvima, prijašnjim i današnjim, - to je društvo u kome se presuđuju brojne božanske smjernice. Allah kaže:

One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate (24/19).

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (24/2).

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi (24/4).

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade (24/30).

A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena; i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju. I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite. (24/31).

Riječi u kojima se Allah obraća suprugama Vjerovjesnika, najčistijim ženama u najčistijoj kući, u najčistijoj sredini, u najčistije vrijeme, glase:

O žene Vjerovjesnikove, vi niste kao druge žene! Ako se Allaha bojite, na sebe pažnju govorom ne skrećite, pa da u napast dođe onaj čije je srce bolesno, i neusiljeno govorite! (33/32).

U kućama svojim boravite i ljepotu svoju, kao u davno pagansko doba, ne pokazujte, i molitvu obavljajte i zekat dajite, i Allaha i Poslanika Njegova slušajte! Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijehe odstrani, i da vas potpuno očisti (33/33).

U ovakvom društvu sigurna je supruga u svoga muža, a i muž u svoju suprugu. Siguran je staratelj da će se potčinjeni čuvati zabranjenog i

očuvati svoj obraz. Svi su sigurni za svoje nerve i srca jer im oči ne lete i ne gledaju iskušenja. Oči ne vode srca onome što je zabranjeno. U protivnom, tu bi nastupila uzajamna prevara, ili pokvarene želje, bolesti duše, nemir i nervoza. U muslimanskom čistom društvu svako je siguran i miran, nad njim lepršaju krila mira, čistoće i sigurnosti.

Na kraju, to je društvo u kome su za svakog sposobnog osigurani rad i opskrba, a za svakog nemoćnoga plemenit život, za svakog koji želi čednost i očuvanost dobra supruge. To je društvo u kome svi stanovnici jedne mahale snose odgovornost i bit će kažnjeni ako u njoj umre samo jedno lice od gladi. Neki islamski pravnici (*fakih*) idu tako daleko da takve treba kaznit otkupninom (krvarinom).

To je društvo u kome je zajamčena sloboda ljudi, čast bračnih supružnika, imetak odredbom šerijata, nakon očuvanja božanskog usmjerenja i pokornosti. Niko se ne kažnjava za pomisao. Ničija kuća se ne smije napasti. Niko se ne smije špijunirati, niti krv uzalud prolići, ali *kisas* (odredba o vraćanju istom mjerom) postoji. Ni od koga se ne mogu uzeti sredstva na ime krađe ili učinjenog djela koje je zabranjeno jer *hudud* (utvrđena kazna) postoji.

To je društvo koje se zasniva na *šuri*, savjetu i saradnji, na jednakosti i pravdi, u kome svako osjeća da njegovo pravo ovisi o Allahovom zakonu, a ne o volji sudije, voljene i drage svite, niti srodstva.

Ovo je jedino ljudsko društvo u kome se čovjek ne podvrgava čovjeku, nego se povinjavaju i sudija i suđeni Allahu i Njegovu zakonu. I sudija i suđeni podliježu odredbama Božijeg suda i Njegova zakona. Svi stoje na istoj ravni pred Allahom, Gospodarem svjetova i Najsavršenijim Sudijom. I jedan i drugi, sudija i suđeni, kao i svi drugi, osjećaju mir, pouzdanje i sigurnost.

Ovo su neke naznake značenja riječi *silm*, mir. Na ovo ukazuje ajet u kome se pozivaju svi vjernici da dođu i predaju se Allahu potpuno, tijelom i dušom i dobrovoljno.

Pravo značenje termina *silm*, mir, ne može spoznati onaj koji ne zna kako nastaje zabuna i uznemirenost u dušama ljudi koji nisu našli smiraj u imanu. To je slučaj u svim društvima koja nisu spoznala šta je islam, ili su ga bila spoznala pa ga zanijekala i ostala pri svojoj tvrdoglavosti pod raznim nazivima u svim vremenima; to su nesretna i zbunjena društva premda žive u materijalnom izobilju i zavidnoj civilizaciji, u svim naznakama

napretka u okviru tvrdoglavog, odbojnog i zalutalog društva (džahilijeta) bezvrijednih i štetnih pojmova.

Dosta nam je da navedemo samo jednu zemlju iz Evrope, Švedsku, jednu od najnaprednijih zemalja u svijetu gdje je nacionalni dohodak veoma visok i gdje svako ima zdravstvenu zaštitu i besplatno liječenje u bolnicama, gdje je obrazovanje na svim nivoima besplatno uz pružanje pomoći studentima u odjeći i obući, i pored toga, davanju kredita uspješnijim, gdje država daje materijalnu pomoć svakome ko osniva i gradi kuću, i kakva ne druga materijalna bogatstva i civilizacijska dostignuća!

Pa šta onda? Šta iza ovog svog materijalnog bogatstva i ove civilizacije? Sve je prazno ako nema vjere u Allaha.

To je narod kome prijeti propast. Natalitet je stalno u opadanju zbog anarhije u odnosima među spolovima. Na šest sklopljenih brakova imaju jedan razvod, mlado pokoljenje ogrezlo im je u alkoholu i drogama. Treba nadoknaditi prazninu duše bilo čime, umjesto imanom i smirenjem u vjeri. Nervne i druge bolesti svih vrsta kose desetine hiljada... A onda samoubistva! Ovakav slučaj susrećemo u Americi, a u Rusiji je još gore.

To je tužna nesreća ucrtana na svakom srcu koje u sebi nema veselosti imana i smirenosti ideje akide, takva osoba ne osjeća slast mira kojem se pozivaju svi vjernici da uživaju u njemu sigurni, pozivaju se u okrilje mira i stabilnosti.

O vjernici, živite svi u miru i ne idite stopama šejtanovim; on vam je, zaista, neprijatelj otvoreni (2/208).

A kada je Allah pozvao vjernike da svi žive u miru, upozorio ih je i na korake šejtanove. Postoje samo dva smjera:

- da stupite svi u mir, ili
- da slijedite korake šejtanove.

Ovo znači uputa ili zabluda, islam ili tvrdoglavost i neznanje, put Allaha, ili put šejtana, uputa Allaha ili zavodenje šejtana! Da bi se musliman odlučio, on mora spoznati svoj položaj, da ne tetura, niti se koleba, niti da luta između raznih staza i smjerova.

Muslimani nemaju neograničeni broj programa pa da biraju neke od njih ili spajaju jedan s drugim. Ne, oni to nemaju, onaj ko ne pristupi miru u cjelini i ko se ne preda iskreno Allahovom rukovođenju i Njegovom zakonu, ko se ne oslobodi svih drugih poimanja i svakog drugog

programa, i svakog drugog zakona, on je na putu šejtana i ide njegovim stazama. Tu nema srednjeg rješenja niti među-programa, niti plana u kojem je pola uzeto odavde, pola odande. Postoji samo istina ili neistina, uputa ili zabluda, islam ili odbojnost, program Allahov ili iskušenje šejtanovo. Allah poziva vjernike, kao najpreče, da žive svi u miru i upozorava ih šta znači slijediti stazu šejtana. Mobilizira njihovu savjest i osjećaje u želji da izazove kod njih strah podsjećajući ih na šejtana, kakav im je on neprijatelj, kako je to jasno i otvoreno neprijateljstvo. Ovo može zaboraviti samo nemarnik. Nemarnost ne ide ukorak sa imanom. Allah vjernike upozorava i na posljedice posrtanja nakon ovog upozorenja:

A ako skrenete, nakon što su vam već došli jasni dokazi, onda znajte da je Allah silan i mudar (2/209).

Podsjećanje da je Allah silan krije u sebi moć, sposobnost i pobjedu, da su svi izloženi Allahovoj moći kada se suprotstave Njegovu usmjerenju. Podsjećanje da je Allah mudar nagovještava da je sve ono što im je On odabrao - dobro, a sve što im je zabranio da je to zlo, da su oni izloženi gubitku kada ne slijede Njegovu naredbu i ne sustegnu se od onoga što je zabranjeno. Pogovor ovdje jednim svojim dijelom ima smisao prijetnje i upozorenja.

Poslije ovog osvrta tekst ima novi stil vezan za posljedice skretanja i neprihvatanja mira, odnosno, za opredjeljenje za stazu šejtana. Ovdje se govori u trećem licu umjesto u drugom.

Čekaju li oni da im Allahova kazna dođe iz vedra neba, i meleki, i da bude svemu kraj!? - A Allahu se sve vraća (2/210).

Ovim pitanjem se osuđuje iščekivanje kolebljivaca i onih koji oklijevaju i ne pristaju svi u mir, *silmi*. Kakav će im biti odgovor? Šta očekuju? Vidiš ih kako čekaju da im kazna dođe i meleki da dođu, drugim riječima, očekuju li i oklijevaju li dok im ne stigne strašni i obećani čas, za koga uzvišeni Allah kaže:

... meleki u redove poredani, kada će samo onaj kome Milostivi dozvoli govoriti, a istinu će reći (78/38).

Najednom, dok smo mi pred pitanjem koje osuđuje kolebanje i nosi u sebi predznak strašne prijetnje, primjećujemo da je taj dan već došao i da je svemu kraj, primjećujemo da su ljudi pred iznenađenjem koje im se predočavalo i čime im se prijetilo i plašilo.

...i da bude svemu kraj (2/210).

Vrijeme je prošlo. Prilike su propale. Uspjeh je postao nemoguć. Ljudi licem u lice pred Allahom stoje. Stoje pred Allahom kome se sve vraća.

... a Allahu se sve vraća (8/144).

To je stil Kur'ana koji zadivljuje, čime se Kur'an odlikuje i izdiže nad ostalim načinima izražavanja. To je slikovit način izražavanja - u scenama. Svaka scena je predočena istog trena. Čitaoci se osjećaju kao da je u naravi gledaju i čuju riječi, što snažno djeluje na porast interesiranja za sadržaj predočenog.

Do kada će ostati tako oni koji odbijaju da prihvate mir (*silm*)?! Pa njih očekuje najgroznija kazna, stravična kazna koja će ih iznenaditi, a spas tako blizu njih, spas i na ovom i na onom svijetu.

... a na Dan kad se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kad se meleki sigurno spuste (25/25).

Na dan kada Džibril i meleki budu u redove poređani, kada će samo onaj kome Milostivi dozvoli govoriti, a istinu će reći... (78/38).

Dan kada će biti svemu kraj i kada se Allahu sve vraća... (2/210).

Ovdje u tekstu Kur'ana imamo drugi obrt. Tu se Uzvišeni obraća Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, i obavezuje ga da postavi pitanje Sinovima Israilovim, a oni su primjer ljudi koji oklijevaju, kako su i ranije predstavljeni u ovoj suri, da odgovore na poziv pozitivno. Koliko im je Allah dao jasnih dokaza, a oni ni pored toga nisu pozitivno odgovorili? Kako su izmijenili Božiju blagodat, blagodat imana i predaje nakon što im je ta blagodat objavljena?

Upitaj sinove Israilove koliko smo im jasnih dokaza dali! A one koji preinačuju Allahove dokaze, kada su im već došli, Allah će zaista strahovito kazniti (2/211).

Obraćanje Sinovima Israilovim je nešto sasvim prirodno. Ovdje se upozorava na njihov stav oklijevanja, neodgovaranja, mržnje i

neprihvatanja mira, na tvrdoglavost i postavljanja pitanja i insistiranja na nadnaravnim pojavama i, najzad, na ustrajnost u inatu i nijekanju.. Ovo su klizišta na putu na koje Allah upozorava muslimansko društvo da bi se sačuvali nesretne posljedice kakva je zadesila Sinove Isrāilove.

Upitaj sinove Isrāilove koliko smo im jasnih dokaza dali! (2/211).

Pitanje ovdje nije ograničeno na nešto određeno, na neku činjenicu. To je neka vrsta stilskog objašnjenja čime se Sinovi Isrāilovi podsjećaju mnoštvom ajeta i nadnaravnih pojava predloženih njima, bilo zbog njihovih pitanja ili inata ili bilo da Allah to čini radi date situacije i pouke. Kako su oni na to reagirali, bez obzira na mnoštvo nadnaravnih pojava? - Kolebali se, oklijevali, ustrajali u inatu, odbijali poziv i okretali glavu ne želeći da pristupe spasu i miru! Ovo sve baca mrlju na vjerovanje. Tada dolazi sud kao posljedica, sud koji ima opći karakter.

A one koji preinačuju Allahove dokaze, kada su im već došli, Allah će zaista strahovito kazniti (2/211).

Allahova blagodat na koju se ovdje ukazuje jeste blagodat predaje, mira (*silm*), ili blagodat vjerovanja (*iman*). *Silm* i *iman* su dva sinonima. Ovo upozorenje na izmjenu Božije blagodati - vjerovanja, nalazi svoju potvrdu prije svega u postupku Sinova Isrāilovih, u njihovom odbijanju imana, smirenosti i stabilnosti od časa kada su izmijenili tu Božiju blagodat, odbili dobrovoljno pokoravanje i punu predaju Allahu. Oni su skoro uvijek sumnjali i kolebali se, uvijek na svakom koraku i pokretu tražili dokaz u nadnaravnim pojavama. A onda i kad bi to bilo učinjeno, oni ipak nisu povjerovali u tu nadnaravnost niti su se povelili za Božijim svjetlom i Njegovom uputom. Ova prijetnja strašnom Božijom kaznom nalazi svoju potvrdu prije svega u postupcima Sinova Isrāilovih, zatim u onome što očekuje izmjenitelje Božije blagodati - vjere; oni nikada nisu bili zadovoljni vjerom.

Nikada ni jedan narod nije preinačio Božiju blagodat - vjeru, a da ga nije zadesila u životu strašna kazna prije kazne na budućem svijetu. Ovo je nesretno čovječanstvo koje se javlja svugdje na svijetu i koje pati od teških posljedica. Svugdje ćeš naići na nesretnika i nevoljnika koji pati od posljedice nemira i zbunjenosti, tako da jedan drugoga jede, pa čak da neko sam sebe ili svoje nerve jede. Naići ćeš na takvog koga progone neobuzdani zli duhovi ili on njih progoni. Naići ćeš na one koji pate od smrtonosne gladi dok civilizirani svijet pokušava da ih utješi, čas

alkoholom, čas drogom, a katkad zaprepašćujućim pokretima tako da čovjeku izgleda da narod negdje bježi dok ih progone zli duhovi.

Kada čovjek pogleda na taj civilizirani svijet, u čudnim ceremonijalnim situacijama, kako se ponaša, primijetiti će ženu koja se poklanja i klina glavom, golih grudi i dubokog dekoltea, sa razrezima na haljini do skuta i čudno kreiranog šeširčeta kao u životinje, i muškarca sa kravatom na kojoj je slika divokoze ili slona, sa košuljama sa slikom lava ili medvjeda previjenih nogu.

Pogled na njihove luđačke plesove, njihove kreštave pjesme, njihove ceremonijalne situacije drečavih boja odijela na pojedinim svečanostima i povodima, pokušavajući da privuku pažnju onim što niko drugi nema ili zadovoljavajućom pozicijom mijesanja u sramnoj osobenosti;

pogled na brzu i grozničavu promjenu ljubavnika, bračnog druga, prijateljice i odjeće od godišnjeg do godišnjeg doba, štaviše, od jutra do navečer -

sve to otkriva smrtonosno iznenađenje u kome nema ni duševnog mira ni spasa; otkriva situaciju griješnih naroda iz kojih oni bježe; otkriva situaciju "bježanja" od same svoje ličnosti koja tone, i od svoje divlje duše bježi kao onaj koga progone džini i fantomi.

To nije ništa drugo do Allahova kazna koja pogađa svakog ko se odvoji od Allahova programa i ne haje za Njegov poziv:

O vjernici, živite svi u miru! (2/208) Budite vjernici!

Vjerovanje je pouzdanje ljudima u Božju blagodat. Tu blagodat niko ne može izmijeniti a da ga, ukoliko je izmijenjen, ne snade teška kazna.

U sjenci ovog upozorenja zbog oklijevanja da se pozitivno odgovori i zbog izmjene vjere - blagodat, kasnije, govori se o položaju onih koji ne vjeruju i onih koji vjeruju, otkriva se razlika između težine onih koji ne vjeruju i onih koji vjeruju, težine vrijednosti situacija i ličnosti.

Nevjernicima se život na ovom svijetu čini lijep i oni se rugaju onima koji vjeruju. A na Sudnjem danu biće iznad njih oni koji su se Allaha bojali

i grijeha klonili. - A Allah daje u obilju onome kome On hoće, bez računa (2/212).

Onima koji ne vjeruju ovaj svijet se čini veoma lijep. Zbog njihova izbjegavanja pobožnosti i skoro nikakva interesiranja za vjeru ovaj svijet im je postao mrio i drag, tako da ne vide ništa drugo do blagodati ovog svijeta. Ostaju pri tome ne spoznavajući nikakve druge vrijednosti. Svaki onaj koji ostaje u okviru interesiranja samo za ovaj svijet ne može usmjeriti svoje poglede prema visokim ciljevima u kojima se kreće vjernik i upućuje prema njima svoj pogled, prema horizontima tih visokih ciljeva. Ponekad vjernik gleda s prezirom na ponude ovog života, ne zbog toga što su one manje važne ili su slabije moći od tih visokih ciljeva, niti zbog toga što su ponude ovog života pasivne, što ne pomažu da se život uzdigne i napreduje, nego zbog toga što na ponude ovog života vjernik gleda tako reći odozgo, kao da on njima dominira, čini ih radi civilizacije i poklanja pažnju radi napretka i povećanja, te tako teži u svom životu za onim što je veće i cjenjenije od ponude ovog života. Nastoji da iz toga izgradi i učvrsti program na Zemlji, da povede čovječanstvo ka onome što je uzvišenije i potpunije, da uzdigne Božiji bajrak iznad važnosti na ovoj Zemlji i ljudi na njoj, kako bi krenulo čovječanstvo iz tog položaja ka uzvišenom cilju, da ljudi usmjere svoje poglede iznad ove ograničene zbilje kojoj se predaje svaki onaj koji ne poklanja vjeri važnost i ne bogati svoje poglede.

Svi sićušni koji su zapali u blato - glib ove zemlje, koji obožavaju ono što im nudi ovaj svijet... gledaju na one koji vjeruju uvjereni da su im oni ostavili svoja blata, svoje bezvrijednosti i svoje beznačajne koristi da bi se oni kao vjernici predali svojim velikim nadama koje se ne tiču samo njih nego i cjelokupnog čovječanstva, i ne odnosi se na njih kao osobe, nego stoji u čvrstoj vezi sa njihovom vjerom i opredjeljenjem; vide ih kako oni kao vjernici nailaze u tome i na poteškoće i lišavaju se užitka kojeg svaki sićušni smatra da je to bit života i njegov krajnji visoki cilj. Na ovaj način svi ti sićušni i slijepi gledaju na one koji vjeruju i ne mogu da spoznaju tajnu njihove visoke težnje. Zbog toga oni ih ismijavaju, ismijavaju njihov položaj, njihova poimanja i put kojim su se uputili.

Nevjernicima se život na ovom svijetu čini lijep i oni se rugaju onima koji vjeruju (2/212).

Međutim, ovakvo odmjeravanje kojim nevjernici vagaju vrijednost nije prava mjera vrjednovanja... to je zemaljsko mjerenje i vrjednovanje, mjerenje mjerilima nevjerovanja, mjerilima odbojnosti i neprihvatanja

učenja islama. Prava mjera - vaga je u ruci Allaha (subhanehu) koji će saopćiti istinu vrjednovanja onima koji vjeruju Svojim mjerilom.

A na Sudnjem danu biće iznad njih oni koji su se Allaha bojali i grijeha klonili (2/212).

Ovo je mjerilo istine, mjerilo koje je u Božijoj ruci. Oni koji vjeruju spoznat će svoju pravu vrijednost preko ovog Božijeg mjerila. Neka nastave tim svojim putem ne svetkujući gluposti glupaka, čarolije čarobnjaka i vrijednosti nevjernika. Vjernici će biti na Sudnjem danu iznad nevjernika, bit će iznad njih kod posljednjeg završnog obračuna, bit će iznad njih u biti, vjerujući u Allaha, najpravednijeg Sudiju.

Allah im potčinjava ono što je za njih bolje, ono što nudi više od same hrane, poklanja im to tamo gdje On hoće, na ovom ili budućem svijetu, ili na oba svijeta. Poklanja im dobra i više nego što im treba, jer:

Allah daje u obilju onome kome On hoće, bez računa (2/212).

On je Onaj koji daje i poklanja, daje kome hoće i bezgranično dijeli kome hoće, nema haznadara Svome davanju, niti vratara. Katkada On daje i nevjernicima ugodnost ovoga života radi mudrosti i pouke, iako oni nemaju, u tome što im je dodijeljeno, nikakva dobra. On daje ljudima koje odabere, daje na ovom ili na onom svijetu. Ta sva davanja su od Njega. On odabire koga hoće i daje kome hoće. Njegov odabir odabranika je najtrajniji i najuzvišeniji.

Život će ovakav uvijek biti. U njemu će se prepoznavati dva uzorka ljudi. Vjernici koji će primati svoje vrjednote, svoja mjerila kako se ponašati i svoja poimanja - iz Božije ruke. Ovo poimanje će ih uzdići iznad neznatnih vrijednosti i bezvrijednog života kakvog nudi ovaj svijet. Time vjernici ostvaruju svoju veličinu i postaju gospodari života, a ne njegovi robovi, što je slučaj kod druge grupe koja uživa u slastima ovog života, robuje njegovim ponudama i vrijednostima, čije ih stege i okovi potreba vežu za blato tako čvrstocla suse za nj zalijepili i ne mogu se odlijepiti. Vjernici će posmatrati sa visine ove koji tako nisko padaju, bez obzira koliko oni u izobilju uživali. Istovremeno ovi, koji su tako nisko pali, vjeruju da je njima sve ovo poklonjeno, a da su vjernici potpuno ovoga lišeni. Zbog toga nevjernici na vjernike ponekad gledaju sa sažaljenjem a ponekad ih ismijavaju, dočim nevjernici su ti koje treba sažalijevati...

Sa osvrta na odmjeraivanje i vrjednovaivanje, sa mišljenja nevjernika o vjericima, sa istinitog položaja vjernika i njihove težine kod Allaha, tekst Kur'ana prelazi na kazivaivanje o razilaženju među ljudima oko poimaivanja i vjerovaivanja, oko odmjeraivanja i vrjednovaivanja i završava sa ukazivaivem na što da se obrate oni koji se razilaze i šta će im biti posljedaivne mjerilo kod donosaivanja suđa o onome u čemu su se razilazili.

Svi ljudi su sačinjavali jednu zajednicu, i Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali. A povod neslaganja je bila međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im već bili došli jasni dokazi; i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu o onome u čemu se nisu slagali. - A Allah ukazuje na pravi put onome kome On hoće (2/213).

Ovo je to kazivaivanje... Ljudi su sačinjavali jednu zajednicu. Bili su na jednoj stazi i jednako poimali. Možda je ovo nagovještaj u kome se ukazuje na prvu malu ljudsku zajednicu - porodicu Adema, Have i njihovog potomstva prije nego je došlo do neslaganja u poimaivima i vjerovaivima. Kur'an jasno kaže da su ljudi jednog korijena, da su sinovi prve porodice Adema i Have. Allah je htio da cijelo čovječanstvo potekne od jedne male porodice da bi učvrstio princip porodice u životu, da bi porodicu učinio kamenom temeljcem društva. Vrijeme kada su oni bili na jednoj ravni, imali jedno strijemljenje i poimaivje u okviru porodice već je prekriveno prašinom, tako da su se namnožili članovi te porodice, raselili se u razne krajeve, razvili svoj način života i ispoljili razne oblike spremnosti koje im je Allah po prirodi dodijelio radi mudrosti i pouka koje treba izučavati i istraživati kakvo dobro za život u svojoj raznovrsnosti, spremnosti, moći i usmjerenju stoji iza toga.

E, tada dolazi do neslaganja u poimaivju i udaljavaivanja stavova i pogleda, do pojava brojnih programa i raznih uvjereivanja. I tada Allah upućuje poslanike koji donose veselu vijest i upozoravaju:

... i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali (2/213).

Ovdje se jasno očituje velika istina... Ljudi se po prirodi ne slažu, a ovo neslaganje je jedna od temeljnih karakteristika njihovog stvorenja, koja se obistinjaiva u velikoj mudrosti namjesništva ovog bića na Zemlji (hilafet). Ovo namjesništvo zaduženo je da obavlja razne poslove, brojnih obilježja, kako bi se to biće dopunjavaivalo i usklađivalo kod vršenja svojih

uloga, namjesništva i kultiviranja skladno predviđenom cjelovitom projektu u Allahovom znanju. Prema tome, neslaganje mora da postoji u raznovrsnostima prirodnih nadarenosti kako bi odgovaralo tim ulogama; mora da postoji neslaganje u sklonostima kako bi se moglo odgovoriti razlici u potrebama.

Međutim, oni će se uvijek u vjerovanju razilaziti, osim onih kojima se Gospodar tvoj smiluje. A za to ih je i stvorio. (11/118-119).

Ovo neslaganje u spremnosti i zadacima prouzrokuje svojom ulogom i neslaganje u poimanjima, interesiranjima, programima i metodama.. Pa ipak, Allah želi da ova neslaganja, koja su poželjna i koja se događaju u okviru širokog prostranstva, ostanu sva, ali onda kada služe oporavku i pravom putu. Ovo je okvir ispravnog vjerničkog poimanja u koji se nastoje uvući i pridružiti svi segmenti raznih spremnosti, nadarenosti i moći. Ovaj okvir ne ubija niti guši ove segmente nego ih uređuje, usklađuje i usmjerava u pravcu oporavka.

Pored toga, bilo je neophodno da tamo postoji i stabilno mjerilo koje bi ispunjavali svi koji se ne slažu, pravedan sud kome bi se sve sporne strane obraćale i odlučna riječ gdje prestaje svaka prepirka i koju svi s uvjerenjem prihvataju.

I Allah je slao vjerovjesnike da donose radosne vijesti i opomene, i po njima je slao Knjigu, samu istinu, da se po njoj sudi ljudima o onome u čemu se oni ne bi slagali (2/213).

Moramo se zadržati na riječima Uzvišenog "samu istinu". Ovo je odlučan sud u kome se stavlja do znanja da je istina ono što je donio Kur'an, da je ova istina objavljena da bude pravedni sud i odlučna riječ, što ne može doseći ni jedna riječ ljudskog roda, njihova poimanja, njihovi programi, vrjednote i mjerila. Samo je istina - kur'anska. Nema drugog suda do kur'anskog, niti odlučne riječi poslije kur'anske. Bez ove jedine istine koja se ne umnožava i bez njene arbitraže za sve u čemu se ljudi spore, bez prihvatanja njene presude lišene svađe i suprotstavljanja, bez svega ovoga nema rješenja problema ovog života, svijet neće prestati sa neslaganjem i pocijepanošću, neće se uspostaviti mir na Zemlji niti će pod bilo kakvim uvjetima svijet prihvatiti pomirenje.

Ova istina ima svoju veliku vrijednost kod definiranja strane sa koje ljudi primaju svoja poimanja i zakone i u čemu iščezava sve ono što hrabri neslogu u raznim njenim pojavnostima. To je jedna strana, ne brojna. To je strana koja je i uputila ovu Knjigu (Kur'an), samu istinu. To je jedan izvor,

ne brojan. To je ova Knjiga koju je Allah uistinu objavio da bi im ona bila arbitar i presuditelj u svemu gdje se ljudi ne slažu.

To je uistinu jedna knjiga koju je Vjerovjesnik donio svima. Ona je u osnovi jedna knjiga, ona je jedna vjera u svojoj općenitosti, ona je jedno poimanje po pravilu: jedan Bog, jedan Gospodar, jedan Obožavani, jedan Zakonodavac čovječanstvu. Zatim je uslijedilo razilaženje u pojedinostima prema potrebama naroda i pokoljenja. Prema fazama života i međusobne povezanosti. Tako dolazi do posljednjeg stanja, koje zatiče islam. Život uzima obilježje progressa na sve strane bez ikakvih smetnji i kočenja pred Allahovim vođstvom, Njegovim programom, Njegovim živim obnoviteljskim zakonom u okviru tog velikog i prostranog okeana.

Ovako kazuje Kur'an o Knjizi. To je ispravna islamska teorija o hodu, razvoju vjera i vjerovanja. Svaki vjerovjesnik donosio je u biti ovu jednu te istu vjeru koja počiva na osnovnom temelju, temelju apsolutnog monoteizma. Poslije svakog poslanstva dolazi do devijacije i skretanja, nagomilavaju se legende i priče i narod se udaljava od velikog izvora. Tada dolazi do novog poslanstva, obnove temeljne vjere i odbacivanja pridodatih legendi, čuva se i održava vjera kroz stanja i situacije naroda do u detalje. Ovo je najprihvatljivija teorija istraživača nemuslimana o razvoju vjera, koja jako djeluje i na muslimane istraživače ovog pitanja a da oni to ne primjećuju te svoja istraživanja baziraju na osnovama razvoja vjere i poimanja. Ovo isto čine i istraživači orijentalisti na Zapadu.

Ova konstatacija o osnovi vjerničkog poimanja podudara se sa zadatkom Knjige koju je Allah uistinu objavio da bude presuditelj narodima o onome u čemu se ne slažu, u svakom vremenu, sa svakim vjerovjesnikom, od iskona. Ne može se poreći da nije bilo neophodno da postoji stalno mjerilo kome bi se ljudi obraćali, odlučna riječ koju bi svi prihvatili, kao i to da nije bilo neophodno da to mjerilo bude proizvod drugog proizvođača, ne čovjeka, da ta riječ bude riječ pravednog presuditelja bez emocija i padanja pod utjecaj drugih, niti pod utjecaj ljudske manjkavosti, neznanja i odbojnosti. Uspostavljanje tog postojanog mjerila zahtijeva neograničeno znanje, znanje o onome što je bilo, što je sada i što će biti, zahtijeva cjelokupno znanje koje nije ograničeno vremenom, koje razdvaja jedini bitak na prošlost, sadašnjost i budućnost; na uvjereno, zamišljeno i nepoznato, na očevidnu sadašnjost i skrivenu nevidljivost; znanje koje nije okovano lancima prostora, koji razdvajaju jedini bitak na bliže i dalje, na viđeno i zaklonjeno, na osjetljivo i neosjetljivo u potrebi za Božanstvom koje će ga poučiti: što je stvoreno i ko je stvoren, poučiti šta je povoljno i dobro, šta je povoljno za stanje svih.

Uspostavljanje tog mjerila nastalo je i zbog nužnosti da se nadvladaju potrebe, manjkavost, iščeznuće, smrt, pohlepa, želja i strah..., nadvladavanje nad cjelokupnim svemirom i nad svim i svačim što je na njemu. Uspostavljanje tog mjerila zbog potrebe za Božanstvom koje nema želje, naklonosti i užitka, niti je slabo samo po sebi (Subhanehu), niti ima bilo kakva nedostatka.

Što se tiče ljudskog intelekta, s obzirom da se on suočava sa situacijama koje se razvijaju u promjenljivim uvjetima i potrebama koje se stalno ponavljaju, koje se podudaraju sa zahtjevima čovjeka samo u jednom prolaznom trenu, i u privremenim okolnostima, ali i tada uz postojanje pouzdanog mjerila kojem se čovjek okreće da bi spoznao svoju grješku i svoju ispravnost, skretanje s pravog puta, ustrajnost na pravom putu, istinu i laž - pomoću tog mjerila. Samo na ovaj način čovjek može ići u životu pravim putem, biti smiren i uvjeren da ga samo Bog vodi ka kraju.

Knjiga nije objavljena da bi uništila razlike u sklonostima, nadarenosti, metodu i sredstvima, nego da bi se na tu Knjigu ljudi obraćali radi iznalaženja pravednog rješenja u svojim sporovima.

Iz ove činjenice nastala je druga činjenica koja se bazira na njenim temeljima. To je historijski pogled na islam.

Islam smatra Knjigu, koju je Allah kao samu istinu objavio, arbitrom ljudima kod predmeta gdje se oni razilaze; čini ovu knjigu pravilom - bazom ljudskog života. Život se nastavlja i teče, odvija se ili u skladu s ovim pravilom i počiva na njemu, što je istina, ili iskače iz tog pravila i odvija se na drugoj osnovi, što je neistina. To bi bilo neispravno pa makar se time zadovoljili svi ljudi u jednom historijskom periodu. Ljudi nisu ti koji daju sud šta je istina, a šta je neistina. Teorija islama počinje od svog početka na principu da djela ljudi nisu ništa, niti su išta njihove riječi u uspostavljanju njihovog života na nečem... To nešto nije istina, ako je u oprečnosti s Knjigom, niti može biti bilo kakav temelj vjere, niti ga čini realnim objašnjenjem ove vjere, niti ga pravda, jer i slijedeća pokoljenja počivaju na tome.

Ova činjenica ima važnu ulogu kod izoliranja temelja vjere od ovoga što ljudi vremenom unose u vjeru. Tako na primjer u islamskoj povijesti zbile su se devijacije koje su se razvijale sve dalje i dalje, pa ipak ne može se reći da ove devijacije, kada su se dogodile i ljudi na njima uspostavili život, da je to bila tada realna slika islama. Ne! Nikako! Islam nema nikakve veze sa ovom historijskom činjenicom i ono što se desilo kao grješka i

skretanje ne može poslužiti kao dokaz, niti mu treba dati prioritarno mjesto. Onaj ko želi da otpočne živjeti islamskim životom, on mora tu činjenicu odbaciti i smatrati je nereálnom, mora da se vrati Knjizi samoj istini koju je Allah objavio da bi ona bila arbitar u onome u čemu se ljudi ne slažu.

Knjiga je bila objavljena, pa i pored toga požuda je dominirala ljudima tu i tamo. Pohlepe, želje, strahovi i zablude udaljavali su čovjeka od prihvatanja arbitraže ove Knjige i obraćanja istini koju im ova Knjiga nudi.

A povod neslaganju je bila međusobna zavist, baš od strane onih kojima je data, i to kada su im bili već došli jasni dokazi (2/213).

Zavidnost, pohlepa, požuda, sklonost... vodili su i ranije ljude u neslaganje i razilaženje u pogledu temelja vjerničkog poimanja i programa, a ustrajavajući u razilaženju, otporu i inatu.

Ovo je činjenica koja potvrđuje da se nikada dvojica nisu razišla u pitanju jasne istine navedene u ovoj Knjizi, istine snažne, čiste, zračne i svijetle... Nisu se nikada razišli osim ako u jednom od njih nema neke vrste zavidnosti, pohlepe i požude ili u obojici. Međutim, kada je tamo prisutan iman, među njima mora doći do sloge i razumijevanja.

... i onda bi Allah, voljom Svojom, uputio vjernike da shvate pravu istinu... (2/213).

Allah bi ih uputio zbog čistote njihovih duša, zbog želje u njihovim srcima da dođu do istine. A kako je lahko doći do istine i ustrajati na tome kada:

Allah ukazuje na pravi put kome On hoće (2/213).

Ovo je pravi put kojeg otkriva ta Knjiga. Ovo je program koji počiva i istrajava na istini. Taj program ne zasjenjuju želje niti strasti niti se njime poigravaju prohtjevi.

Allah oclabire među ljudima koga hoće da uputi na pravi put. Oclabire između onih za koje zna da su spremni za uputu i ustrajni u hoću na pravom putu. Takvi će se prihvatiti predaje vjeri, takvi su oni koji su uzdignuti na visoke stepene premda ih smatraju, oni koji ne odmjeravaju Allahovim mjerilom, lišeni tog položaja i ismijavaju ih - kao što nevjernici ismijavaju vjernike.

Ove instrukcije koje imaju cilj izgradnju čistog kompletnog vjerničkog poimanja u srcima muslimanskog društva završavaju davanjem instrukcije vjernicima onima koji trpe i podnose u svojoj realnosti poteškoće zbog neslaganja između njih, s jedne strane i neslaganja njihovih neprijatelja, politeista i kršćana i Jevreja, s druge strane, i zbog posljedica rata, zamora i nesreća koje iza sebe ostavlja ovo neslaganje, ukazuje tim vjernicima da je ovo jedan te isti Allahov zakon kojim se provjeravaju vjernici koliko su spremni da bi time ostvarili Džennet i postali zaslužni za nj. Upućuje ih da brane vjernici svoju ideologiju, da na putu toga nailaze i na nevolju, bol, nesreću i štetu. Da će nailaziti čas na pobjedu, čas na poraz - sve dok ne postanu ustrajni u svojoj vjeri kada ih neće zatresti nikakva nevolja, neće ih uplašiti nikakva snaga, niti će oslabiti pod udarcima čekića i nakovnja; tada zaslužuju Allahovu pomoć, jer su oni tada postali provjereni povjerenici Allahove vjere, osiguranici onoga što im je povjereno, spremni da to zaštićuju, brane i štite. Tada zaslužuju Džennet, jer su se njihove duše oslobodile straha, oslobodile poniženja, oslobodile pohlepe za lagodnim životom u izobilju. Takvi, oni će biti najbliži svijetu Dženneta i daleko iznad svijeta blata i poniženja.

Zar vi mislite da ćete ući u džennet, a još niste iskusili ono što su iskusili oni koji su prije vas bili i nestali? Njih su satirale nemaština i bolest, i toliko su bili uznemiravani da bi poslanik, i oni koji su s njim vjerovali - uzviknuli: "Kada će već jednom Allahova pomoć!?" Eto, Allahova pomoć je, zaista, blizu! (2/214).

Ovako se Allah obraća prvom muslimanskom društvu, a tako se obraćao i vjerničkim društvima prije ovog muslimanskog prvog društva - upućujući ih na Svoj (Subhanehu) zakon vezan za odgoj odabranika, kojima je povjerio Svoju zastavu i na koje je prenio Svoje povjerenje na Zemlji, Svoj program, i Svoj zakon. Ovo je konstantna poruka svakom onome koga je On odabrao za ovu veliku ulogu.

To je istovremeno veoma veliko i složeno iskušenje pa su Poslanik i oni koji vjeruju s njime, Poslanik vezan za Allaha i oni koji vjeruju u Allaha, uputili pitanje riječima:

Kada će već jednom Allahova pomoć!?" (2/214).

Ovo pitanje odražava tegobe i iskušenja koja su zatresla i ova spojena srca. To su iskušenja koja se ne mogu opisati i čije se sjene odražavaju i na srcima takvih ljudi i izaziva tako tužno pitanje.

Kada će već jednom Allahova pomoć!?" (2/214).

I zaista, kada se srca okale na ovim potresnim iskušenjima i tegobama, onda se ostvaruje Allahova riječ i stiže Njegova pomoć:

Eto, Allahova pomoć je zaista blizu! (2/214).

Ova pomoć pohranjena je za one koji je zaslužuju, a nju zaslužuju samo oni koji ustraju na ovim iskušenjima sve do kraja, koji su izdržljivi u neimaštini i u bolesti, koji izdrže i potrese, koji ne povijaju glave pred olujom, koji su uvjereni da pomoć stiže jedino od Allaha, i to onda kada Allah to hoće i kad nevolje i iskušenja dostignu vrhunac i kada oni očekuju pomoć samo od Allaha, kada nema nikakvog drugoga rješenja niti može stići bilo kakva pomoć s druge strane osim od Allaha, jer pomoć i pobjede dolaze samo od Njega.

Na ovaj način vjernici se domiču samo Dženneta, zaslužuju ga, pripada im. To zaslužuju nakon borbe i provjere, strpljenja i stabilnosti, lišavajući sebe od svega drugoga osim Allaha. To im pripada onda kada su im osjećaji vezani samo za Njega, kada zanemare sve drugo i svakog drugog osim Njega.

Borba i strpljenje daju dušama snagu, uzdižu ih i oslobađaju bolova, prečišćavaju njen element i rasvjetljavaju ga, poklanjaju vjeri snagu, život i smisao tako da vjera zasja čak i u očima njenih neprijatelja i protivnika. Tada dolazi do grupnog prihvatanja Allahove vjere kao što se to dešava kod svakog istinitog slučaja čiji će se nosioci susresti sa onim s čime su se susreli na početku puta, tako da će im se pridružiti čak i oni koji su se suprotstavljali ako istraju u iskušenju i nevolji, pomoći će ih i oni koji su se najviše protivili i koji su se najviše njima odupirali.

U slučaju da se ovo i ne dogodi, dogodit će se ono što je uistinu veće od toga. Dogodit će se to da će se duše onih koji pozivaju na pravi put izdici iznad svake moći na zemlji, njena zla i smutnje. Oslobodit će se pohlepe za rahatlukom, a na kraju pohlepe i za životom. Ovo oslobađanje ide u prilog cjelokupnom čovječanstvu, ide u prilog dušama koje ostvaruju to uzdižući se. To ostvarenje preteže sve bolove, nevolje i siromaštva koje podnose i trpe vjernici i povjerenici Božijeg bajraka, Njegove vjere i zakona.

Ovo oslobađanje znači kvalifikaciju za život u džennetu na kraju ovog kruženja... Ovo je put za to ostvarenje. Ovo je put kako ga je opisao Allah prvom muslimanskom društvu i muslimanskom društvu svakog pokoljenja.

To je put: vjerovanje i borba na Božijem putu, tegobe i iskušenje, strpljenje i ustrajnost i usmjerenje samo prema Allahu. Tada dolazi pomoć. Tada dolazi ugodnost.

« يَسْأَلُونَكَ : مَاذَا يُنْفِقُونَ ؟ قُلْ : مَا أَنفَقْتُمْ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ، وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ .
 « كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كَرْهٌ لَّكُمْ ، وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ، وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ .
 « يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ؟ قُلْ : قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ، وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ ، وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقِتَالِ ؛ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا ؛ وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَن دِينِهِ فَمَا كَانَ مِنْكُمْ فِيهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ ، فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ * إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ ، وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ .
 « يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخُمْرِ وَالْمَيْسِرِ . قُلْ : فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ ، وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا . وَيَسْأَلُونَكَ : مَاذَا يُنْفِقُونَ ؟ قُلْ : الْعَفْوُ . كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ * فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ . وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ . قُلْ : إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ ، وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ ، وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْتَبْتُمْ ، إِنْ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ » . . .

Pitaju te kome će udjeljivati: Reci: "Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima-namjernicima; a za dobro koje učinite Allah sigurno zna." Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! - Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite; a ono ispadne zlo po vas. - Allah zna, a vi ne znate. Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. Reci: "Ratovanje u njemu je velik

griješ; ali je nevjerovanje u Allaha i odvrćanje od Njegova puta i časnih mjesta i izgonjenje stanovnika njegovih iz njih još veći kod Allaha. A zlostavljanje je gore od ubijanja! Oni će se neprestano boriti protiv vas da vas odvrte od vjere vaše, ako budu mogli. A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru, - njihova djela biće poništena i na ovom i na onom svijetu, i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati. Oni koji vjeruju i koji se isele i bore na Allahovu putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti. - A Allah prašta i samilostan je. Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi." I pitaju te koliko da udjeljuju. Reci: "Višak!" Eto, tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili i o ovome i o onome svijetu. I pitaju te o siročadi. Reci: "Bolje je imanja njihova unaprijediti!" A ako budete s njima zajedno živjeli, pa oni su braća vaša, a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja. Da je Allah htio, mogao vam je propisati ono što vam je teško; On je, zaista, silan i mudar (2/215-220).

Uočljiva pojava u ovom odlomku ove sure odnosi se na pitanje pojedinih odredaba, a to je ono o čemu smo govorili kada smo izlagali riječi Allahove *Pitaju te o mladacima...* (2/189), u ovom džuzu. To je pojava koja je izazvala budnost ili svijest o vjeri i njenom uzdizanju tacla nad dušama muslimanskog društva, želju vjernika da spoznaju odredbe i stavove vjere o svakom pitanju u svakodnevnom životu kako bi uskladili svoj postupak sa odredbama vjere... Ovo je dati znak muslimanu da nastoji primijeniti odredbu islama, bila znatna ili neznatna, u svakodnevnom životu, tako da ništa ne preduzima dok se ne uvjeri kakav je stav islama o tome. Ono što je islamom predviđeno, to će njemu biti statut i zakon, a što ne prihvata islam, bit će mu zabranjeno, haram. Ovakav osjećaj je znak vjere kod ove ideologije.

Katkada se javljaju i neka pitanja zbog obmanjivačkih napada Jevreja, licemjera i politeista, u vezi s nekim postupcima, ovo je navelo neke muslimane da pitaju o tome, bilo da se uvjere u tu činjenicu i njen smisao, bilo da su potpali pod uticaj tih napada i otrovne propagande. Kur'an o tome govori sasvim odlučno, tako da muslimani, na osnovu toga, stiču pravo uvjerenje, a odbacuju spletke i smutnje. Spletke spletkaroša i smutnje odražavaju se, na taj način, na samim spletkarošima.

Ova cjelina istovremeno nam predstavlja jedan vid borbe koju Kur'an katkada vodi u dušama muslimana, a katkada u njihovim redovima protiv spletkaroša i protivnika.

Ova cjelina obuhvata i nekolicinu pitanja kao: pitanje šta se dijeli, mjesto gdje se dijeli, količina koja treba da se dijeli i vrstu imetka na koju se dijeli (zekat i sadaka), zatim pitanje o borbi u mjesecima u kojima je zabranjena borba, pitanje o vinu i kocki, pitanje o jetimima itd. Mi smo ranije spomenuli šta je podstrek za ova pitanja, a o tome ćemo opširnije govoriti kad budemo izlagali tekst Kur'ana.

Pitaju te kome će udjeljivati. Reci: "Imetak koji udjeljujete neka pripadne roditeljima, i rođacima, i siročadi i sirimasima, i putnicima - namjernicima; a za dobro koje učinite Allah sigurno zna (2/215).

Već ranije su navedeni brojni ajeti koji se odnose na udjeljivanje, a donijeti su kao odgovor na gornja pitanja. Udjeljivanje je bilo nužno u okolnostima u kojima se pojavio islam da bi se muslimansko društvo moglo suprotstaviti poteškoćama i ratu s kojima su bili suočeni i da bi se mogli zaštititi. Zatim, bilo je nužno iz razloga solidarnosti društva i njegova osiguranja, bilo je potrebno i zbog odstranjenja osjećaja razlike u društvu kako bi svako osjećao: da je i on član tog društva, da se nista ne može dijeliti bez njega, niti se on lišava bilo čega. On je nešto što ima svoju veliku vrijednost u uspostavljanju tog društva - svjesno, a kada treba obaviti neki posao u društvu, on ima u tome vrijednost - praktično.

Ovdje se pitaju neki muslimani: "Šta da se udijeli?"

To je pitanje koje se odnosi na vrstu onoga šta se udjeljuje... I dođe im odgovor koji im objašnjava šta se ima dijeliti; definiše također i šta se prvo treba dijeliti i ko je tu najbliži:

Reci: "Ono što ima svoju vrijednost - što je dobro."

Ovaj izraz nagovještava, prvo, da ono što se dijeli, da je to nešto dobro, dobro za onoga koji daje i za onoga koji prima; dobro za društvo i za samog njega, prema tome, to je lijepo djelo; drugo, da onaj koji dijeli nastoji udijeliti od onoga što je najbolje kod njega kako bi i drugi učestvovali u tom dobru. Prema tome, dijeljenje je čišćenje srca, prečišćavanje duše, zatim omogućavanje da se i drugi time pomognu odabiranjem nečega što je dobro i ustupanjem toga dobra drugome. Udjeljivanjem se ostvaruje čistota srca i duše i daje smisao plemenitosti.

Premda ovaj nagovještaj nije obavezan, obaveza je, kao što je to istaknuto u drugom ajetu Kur'ana, da onaj koji dijeli, dijeli prosječno, to jest, da ne dijeli ono što je najslabije niti ono što je najvrjednije kod njega. Ovdje je nagovještaj u kome se tretira dobrovoljnost čovjeka da daje ono što je vrijedno i njemu drago, na način kako to Kur'an čini u oblasti odgoja duša i pripremanja srca...

Put udjeljivanja vršit će se nakon definiranja kome dijeliti. U tekstu stoji da imetak koji se udjeljuje pripada: *roditeljima, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i putnicima - namjernicima...* (2/215).

Udjeljivanje povezuje razne grupe ljudi. Neke povezuje i čini grupu najbliže rodbine, neke grupu šire rodbinske veze, neke grupu milosti, neke grupu velikog humanitarnog povezivanja u okviru vjere... Sve ove grupe navedene su jedna pored druge u jednom ajetu: roditelji, rodbina, jetimi, siromasi i putnici - namjernici. Svi su oni uključeni u čvrstu grupu ljudi u kojoj se brine jedan za drugoga u čvrstom okviru vjere.

Na ovaj raspored naveden u gornjem ajetu i u drugim ajetima Kur'ana nadovezuju se i neki hadisi Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, koji definišu i pojašnjavaju to... Kao hadis koga navodi Muslim u svom *Sahihu*, prenoseći od Džabira, da je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, rekao jednom čovjeku:

Počni od sebe i udijeli na sebe. Ako pretekne nešto od toga, udijeli svojoj porodici - ukućanima; ako i tada pretekne nešto od udjeljivanja na tu porodicu, udijeli široj porodici; ako i tada pretekne od te porodice, onda dijeli dalje, i dalje...

Ovo je jednostavni, dobro smišljeni islamski program za odgoj ljudske duše i njenog rukovođenja. Ovaj program smatra čovjeka onakvim kakav on jeste, sa njegovom prirodom, njegovim prirodnim sklonostima i sposobnostima. I čovjek nastavlja put onakav kakav je i s mjesta gdje stoji. Ide korak po korak, penjući se ka višem, napredujući polahko i s lahkocom, tako da se penje, uzdiže sasvim zadovoljan, postupajući po svojoj prirodi, sklonostima i sposobnostima. On uporedo sa svojim napredovanjem razvija i uzdiže život. Pri tome, čovjek ne osjeća napor niti pritisak, ne sputavaju ga okovi i lanci da napreduje i razvija se, ne pritiskuje mu njegovu moć i prirodnu sklonost da se vine visoko i zaleprša. Put mu nije zatvoren. On ne leti kao ptica iznad brežuljaka i grebena, nego se penje uz to i spušta, polahko i nježno stojeći nogama na čvrstom tlu, a pogled

uperen visoko, srce prema visokom horizontu, a duša vezana, spojena sa Allahom u Njegovim visinama...

Allah zna da čovjek voli sam sebe, pa mu je zbog toga naredio da sam sebe osigura, prije nego što mu je naredio da osigura druge; dozvolio mu je lijepu hranu i bodri ga da uživa u tome, bez pregonjenja i obijesti. Sadaka se daje nakon osiguranja sebe. Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, kaže:

Najbolja sadaka je ono što se daje kad čovjek daje nakon što sebe osigura. Gornja ruka je bolja od donje ruke. Počni prvo sa onima o kojima se brineš - porodicom. (Prenosi Muslim u verziji od Ebu Hurejrea.)

Džabir, Bog mu se smilovao, kaže: "Donio neki čovjek jaje od zlata i kaže: "Božiji Poslaniče, našao sam ovo jaje od metala. Uzmi ga kao sadaku, jer ja nemam ništa drugo." Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, okrenuo se od čovjeka, a on ponovo pristupi s desne strane Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, i ponovi iste riječi. Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, se i tada okrenu od njega. Čovjek ponovo pristupi s lijeve strane Vjerovjesniku i ponavlja iste riječi. Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, i tada okreće leđa. Čovjek dovikuje Vjerovjesniku iza leđa isto to. Tada Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, uzme jaje i baci ga. Da je nekim slučajem pogodio tog čovjeka, čovjek bi osjetio bol. Vjerovjesnik je ovo popratio riječima: "Donese vam neko kao sadaku ono što ima i kaže: "Ovo je sadaka", a onda sjedne, pruži ruku i prosi od ljudi! Najbolja je sadaka ono što pretekne" (Prenosi Ebu Dāvūd.)

Allah zna da čovjek prije svega voli članove svoje uže porodice i roditelje, i kod definisanja udjeljivanja pristupa da dijeli onima koji su mu dragi nakon osiguranja sebe, udjeljujući im od svog imetka ono čime je on zadovoljan, čime je zadovoljna i njegova prirodna naklonost i iz čega nema štete, štaviše u takvom dijeljenju je svako dobro i velika mudrost. Istovremeno on osigurava i brine se za one koji su mu najbliži. Da, oni su sastavni dio Umme, i ako im se ne bi udijelilo, oni bi bili i dalje nevoljnici i osjećali bi potrebu. Prihvatanje i udjeljivanje takvima izbliza plemenitije je nego pruhvatanje i udjeljivanje izdaleka. Istovremeno, ovakvim postupkom se širi ljubav i mir u prvom krugu rodbinskih odnosa, učvršćuju se veze ili spona porodice, koju Allah želi da ona bude kamen temeljac u velikoj zgradi čovječanstva.

Allah zna da čovjek proteže svoju ljubav i zaštitu nakon uže porodice i na ostale ljude, skladno stepenu njegove povezanosti s njima, i njihove s njim, što je također u redu. I oni su jedinke tijela Umme i članovi tog društva. Tako čovjek čini drugi korak kod udjeljivanja, nakon udjeljivanja

bližnjima svojim, skladno simpatijama i svojim prirodnim sklonostima. Tako podmiruje i njihove potrebe, jača veze daljnje porodice, koju čini snažnim jedinstvom cjelovitog muslimanskog društva, povezujući to sve čvrstim užetom.

I kada mu pretekne preko onoga što je udijelio jednima i drugima, nakon pokrivanja ličnih potreba, tada islam navodi čovjeka da udjeljuje i drugim grupama ljudskog društva, onima koji žive u nevolji i teškoj situaciji, čuvajući im ponos i iz milosti i suosjećanja.. da bi ublažio njihove nevolje. U ovu grupu spadaju, prije svega, slaba i mala siročad - jetimi, zatim siromasi - nevoljnici, koji ne raspolažau dovoljnim sredstvima za život, ali oni šute i ne prose od ljudi iz ponosa i plemenitosti. Poslije ove grupe, slijede putnici - namjernici koji možda imaju sredstava, ali ne mogu da dođu do njih zbog udaljenosti jednog od drugoga. Poznato je da je veliki broj muslimana iz muslimanskog društva iselio iz Mekke ostavljajući za sobom sve što su imali, a oni su bili članovi toga društva. Islam upozorava one koji raspolažu imetkom, da ovima udjeljuju, budi im lijepe osjećaje, pomoću kojih ih mobiliše i prečišćava. Time svi dostižu svoje ciljeve u miru, smireno i polahko. Dostiže se prvo pročišćavanje duša onih koji dijele. Učinili su dobro time što su dali sa zadovoljstvom, usmjerili se prema Allahu, bez ikakve tjeskobe i nepravedna postupka. Ostvaruje se i drugo - davanje onima koji su potrebni i staranje za njih. Ostvaruje se i treće - mobilisanje svih duša koje se solidarišu i brinu jedna za drugu, bez unošenja onoga što je bilo šteteno, i bez ikakva činjenja nasilja... čineći to na najbolji način postiže se ono što se želi, ostvaruje svako dobro bez presije, bez krivotorstva i prijetnje.

Sve ovo povezuje se sa visokim horizontom i mobiliše u srcu spona, onoga koji dijeli, sa Allahom, kroz ono što je udijelio, kroz ono što čini i kroz namjeru, svijest koja je u njemu.

...a za dobro koje učinite Allah sigurno zna (2/215).

Allah zna to dobro, zna onog koji je to učinio i zna iz kakvih je pobuda to učinio... Prema tome, činilac ništa ne gubi, jer je to njegovo djelo registrirano kod Allaha, kod Koga se ništa ne gubi, Koji ne umanjuje ni jedno djelo čovjeka, niti mu čini nasilje. To je Onaj koji ne čini ništa iz licemjerstva niti može pogriješiti.

Ovakvim činom srca dostižu visoke sfere, dostižu čisti stepen iskrenosti i ođanosti Allahu kroz ljubaznost i mir, bez ikakva nasilja i

pretvaranja. Ovo je taj odgojni metod koga je postavio Znani i Obaviješteni. Na njemu počiva sistem koji uzima čovjeka za ruku i vodi ga onakvog kakav on jeste od samog početka i završava visinama do kojih čovječanstvo nikada ne bi moglo dospjeti bez ovog odgojnog metoda, niti doprijeti ako se ne bi razvijalo na ovom programu i na ovaj način.

Baš na ovom programu počiva naredba o obaveznosti džihada koja slijedi u tekstu koji govori o udjeljivanju.

Propisuje vam se borba, mada vam nije po volji! - Ne volite nešto, a ono može biti dobro za vas; nešto volite, a ono ispadne zlo po vas. - Allah zna, a vi ne znate (2/216).

Borba na Božijem putu je teška obaveza, ali je to obaveza koja se mora izvršavati. Mora se izvršavati zato što ona predstavlja brojno dobro i za pojednica - muslimana i za muslimansko društvo i za čovječanstvo u cjelini, za istinu i opće dobro.

Islam uzima u obzir prirodu čovjeka i ne pobija poteškoću ove obaveze niti umanjuje njenu važnost. Islam ne negira prirodni osjećaj ljudske duše da tu borbu smatra neugodnom i teškom. Islam ne raspravlja o prirodi niti se sukobljava s njom. Islam ne zabranjuje čovjeku da on ima prirodne osjećaje koji se ni na koji način ne mogu zanijekati. Međutim, islam tretira ovaj predmet na sasvim drugi način i rasvjetljava ga. Islam uči da postoje obaveze koje su veoma teške i odbojne, ali iza tih obaveza stoji neka mudrost koja smanjuje poteškoće toga, ublažuje gorčinu i pronalazi skriveno dobro koje ne može primijetiti kratkovidni. Tada se duši čovjeka otvori novi prozor kroz koji gleda na tretiranu obavezu, posmatra je iz drugog ugla, ne kao što je ranije posmatrao, otvara mu se prozor kroz koji puše povjetarac kad god se pojavi strah i nevolja i kad god situacija postane teška. Ko zna možda iza nečega što čovjek osuđuje stoji dobro, iza onog što voli stoji zlo. Sveznajući jedino zna šta su krajnji ciljevi, šta su prikrivene posljedice. Ljudi ne znaju šta je istina.

I kad puhne taj prijatni povjetarac čovjeku, smanje se poteškoće, otvore prozori nade, srce se smiruje u ugodnostima, postaje naklonjeno prema pokornosti i izvršavanju obaveze sasvim svjesno i sa zadovoljstvom.

Ovako se islam suočava sa prirodom čovjeka, ne osuđuje nikakve njene prirodne osjećaje, niti je navodi na nešto što je teško samim zaduženjem i opterećenjem, nego je odgaja u pokornosti, otvara horizonte nade da bi odradila najkraćim putem ono što je najbolje, da se uzdiže dobrovoljno, ne prisilno, da osjeti božansku milost, koji zna slabe strane čovjeka, prizna poteškoće koje su joj zapisane, ispričava je, vrjednuje, podstrekava i upućuje na nadu.

Ovako islam odgaja prirodu čovjeka. On je ne zamara zaduženjem, ne ruši pri prvom sudaru, ne slabi pri neočekivanim poteškoćama, ne stidi se niti slabi kad se otkriju njene slabosti pred nevoljom i žestinom, nego se sve više stabilizira, znajući da je Allah ispričava i pomaže da ustraje u sučeljavanju sa nevoljom, jer ponekad dobro stiže poslije nečega što se voli, što je drago i u čemu osjeća slast, jer ponekad čežnja postaje tajna i nešto potencijalno, ponekad prezirno stoji skriveno iza onoga dragog i opasnost vreba iza bezgraničnog uživanja.

To je program koji oduševljava, program jednostavan ali sadržajan, program koji poznaje put kojim vodi ljudsku dušu, poznaje sve krivine i njene staze kojima se ona kreće, istinito i ispravno, ne sa lažnim podstrecima i povinjavajućim predstavljanjem. Nema sumnje da ljudska slabašna i ograničena duša nešto osudi a u tome se krije dobro, i to svako dobro. Nepobitna je činjenica, također, da čovjek nešto voli, a s tim se baca u provaliju, voli nešto u čemu je svako zlo. Prava je istina da to samo Allah zna, a ljudi ne znaju. Šta ljudi mogu znati o posljedicama općenito? Šta ljudi znaju šta se krije iza spuštene zavjese? Šta ljudi znaju o činjenicama onih koji se ne povinavaju strastima, neznanju i manjkavostima?

Ovaj Božiji doticaj ljudskog srca hoće da otvori pred tim srcem drugi svijet, neograničeni svijet, kojeg može primijetiti njegovo oko, želi pred njim da istakne druge faktore koji djeluju u samom Kosmosu, mijenjaju činjenice i vrše raspored na neočekivan način i želju ljudskom umu. Taj Božiji doticaj napustit će ljudsko srce tek onda kada se ono povinuje sudbini sasvim dobrovoljno, kada djeluje, nada se, teži i plaši i kada shvati da sva djela pripadaju mudroj Ruci i kompletnom Znanju, kada je zadovoljan time i potpuno odlučan u tome. Tada on ulazi na široka vrata u mir (*silm*)

Čovjek neće osjetiti pravi mir sve dok ne bude uvjeren da je najbolje ono dobro koje mu je Allah odabrao, da se najbolje dobro izraženo u pokornosti Allahu, ne pokušavajući da u tome provjeri svoga Gospodara i da tome traži dokaze. Totalna potčinjenost, nada koja smiruje i djelotvorno umirujuće nastojanje čini vrata mira kojima poziva Allah da kroz njih uđu

svi oni koji vjeruju. On ih vodi tome ovim jednostavnim, oduševljavajućim, smišljenim i borbenim programom. Sa pouzdanom poslušnošću, mirnom, ne bučnom nadom, i umirujućim nastojanjem vodi ih ovim programom ka miru, ali, istovremeno, obavezuje ih borbom. Prema tome, pravi mir je mir duše i savjesti, čak i na bojnopolju.

Ovo očitovanje, na koga aludira taj tekst Kur'ana, ne zadržava se samo na definiciji borbe... Borba je najbolji primjer koji govori o mržnji čovjeka prema nečemu, a iza čega stoji neko dobro. Ovo očitovanje javlja se kroz cjelokupni život vjernika i baca svoju sjenu na sve njegove životne događaje. Čovjek ne zna u čemu će biti dobro, a u čemu zlo... Vjernici koji su izašli na brdo Bedr, uradili su to u želji da se domognu kurejševičke karavane i njihove trgovačke robe, a da će njihov povratak biti krunisan onim što im je Allah obećao, povratkom sa karavanom i trgovačkom robom, a ne povratak sa grupom kurejševičkih boraca. Bog je htio da se karavana raspala, pa su je sreli kurejševički borci. Rezultat je bio pobjeda muslimana, a ne plijen, pobjeda koja je odjeknula širom Arabijskog poluotoka i uzdigla bajrak islama. Kakva je veličina i važnost ove karavane u odnosu na ovo veliko dobro koje je ostvareno, a koje je Allah učinio vjernicima. Kakva je razlika ovdje između izbora kojeg su željeli muslimani i izbora kojeg im je Allah odabrao? Allah zna, ljudi ne znaju!

Dječak koji je pratio Mūsāa zaboravio je hranu koju su njih dvojica bili pripremili, a bila je to riba koja se kod stijene skliznula u more.

A kada se udaljiše, Mūsā reče momku svome: "Daj nam užinu našu, jer smo se od ovoga našeg putovanja umorili." (18/62).

"Vidi!" - reče on - "kad smo se kod one stijene svratili, ja sam zaboravio onu ribu, - sam šejtan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem -, mora da je ona skliznula u more; baš čudnovato!" (18/63).

"E, to je ono što tražimo!" - reče Mūsā, i njih dvojica se vratiše putem kojim su bili došli, (18/64).

i nađoše jednoga Našeg roba... (18/65).

To je onaj radi koga je Mūsā i krenuo na put. A da se nije desilo sa ribom ono što se desilo, Mūsā i njegov dječak se ne bi ni povratili i izgubili bi sve radi čega su krenuli na put.

Svaki čovjek, u svom vlastitom iskustvu, može da pronade, kada promisli o svom životu, brojne propuste i neprijatnosti iza kojih stoji opće dobro kao i mnoge užitke iza kojih stoji veliko zlo. Koliko ima želja zbog

kojih čovjek skoro da plati životom što se one nisu ispunile, a onda poslije kraćeg vremena postane mu jasno da ga je Allah spasio time što mu se nije tacla ispunila ta želja! Koliko poteškoća čovjek ispije naizust koje skoro da ga usmrte zbog svoje gorčine, a onda poslije izvjesnog vremena one u životu ne urode plodom, čime ne bi rezultiralo ni duže življenje u blagostanju.

Čovjek zaista ne zna. To samo Allah zna. Pa šta onda da radi čovjek ako se preda i potčini?

Ovo je odgojni program kojim Allah vodi ljuski rod da vjeruje, preda se i potčini kod svega što je nevideno i skriveno nakon što odradi ono što može u okeanu otkrivenog nastojanja.

Kod rukovođenja kolektivom radi uspostavljanja mira, a u vezi sa borbom u zabranjenom periodu, donijeto je slijedeće rješenje:

Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. Reci: "Ratovanje u njemu je veliki grijeh; ali je nevjerovanje u Allaha i odvratanje od Njegova puta i časnih mjesta i izgonjenje stanovnika iz njih još veći kod Allaha. A zlostavljanje je gore od ubijanja! Oni će se neprestano boriti protiv vas da vas odvrate od vjere vaše, ako budu mogli. A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru, - njihova djela biće poništena i na ovom i na onom svijetu, i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati. (2/217).

Oni koji vjeruju i koji se isele i bore na Allahovu putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti. - A Allah prašta i samilostan je (2/218).

U mnogim komentarima Kur'ana navodi se da je ovaj tekst objavljen povodom vojnog pohoda Abdullaha b. Džahša, Bog mu se smilovao i spasio ga, koga je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, bio poslao sa još osam muhadžira među kojima nije bio ni jedan Ensarija i predao mu jedno zatvoreno pismo. Tom prilikom zadužio ga je da pismo otvori tek nakon dva dana putovanja. Kada je prošao taj rok i kada je Abdullah otvorio ovo pismo, našao je slijedeći tekst:

"Kad pogledaš u ovom mom pismu ovaj moj tekst, nastavi put dok ne stigneš u Dolinu palmi (Batnu nahle), koja se nalazi na putu između

Mekke i Taifa, i promatraj Kurejševiče i obavještavaj nas o njima. Nemoj prisiljavati ni jednog ashaba da ide s tobom.” To se desilo prije velike borbe na Bedru. Kada je Abdullah pročitao poruku, u sebi reče: “U redu!” i prenese ashabima: “Naredio mi je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, da nastavim put za Batni-n-nahle, da pratim tamo kretanje Kurejševiča kako bi ga o tome mogao obavještavati. Naredio mi je da nikoga od vas ne primoravam da ide sa mnom. Ko želi da padne kao šehid, pa neka pođe, a ko ne želi neka se vrati. Ja nastavljam put prema naredbi Vjerovjesnika, alejhi-s-selam.”

Nastavio je put. Ni jedan ashab nije izostao. Svi su krenuli s njim. Krenuo je putem u pravcu Hidžaza. Kada je prevalio nešto puta deve, Sa'da b. Ebi Vekasa i Utbe b. Gazvana, Bog im se smilovao, zalutaju i oni zaostanu iza povorke Abdullaha b. Džahša u namjeri da potraže deve. Šesterica ostalih nastavili su put. Kada su stigli u mjesto Batni-n-nahle, prolazio je karavan Kurejševiča natovaren robom. Među pratiocima ove karavane bili su Amr b. el-Hadrani i još druga trojica. Ova vojna jedinica ubila je Amra b. el-Hadramija, dvojicu zarobila, zarobila je i cjelokupnu karavanu s robom, dok je četvrti pratilac ove karavane pobjegao. Misli se da se ovo dogodilo posljednjeg dana mjeseca džumade-l-ahira i slijedećeg dana, a to je prvi dan mjeseca redžeba. Nastupili su sveti mjeseci (el-ešhuru-l-hurum) koje su Arapi jako štovali. I islam je poštovao te mjesece i prihvatio njihovu svetost. Kada se vojna jedinica povratila s karavanom i dvojicom zarobljenika Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, on im reče: “Nisam vam naredio da se borite u vrijeme svetih mjeseci”. Karavan s robom i dvojica zarobljenika stajali su tu. Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, nije htio da uzme ništa. Kada je Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, to izrekao i ljudi saznali, pomislili su da je sve propalo. Muslimani su oštro prigovorili počiniocima ovog djela, dok su Kurejševiči zaključili: “Muhammed i njegovi ashabi dozvolili su borbu u ovim svetim mjesecima, prolili u njima krv, uzeli našu imovinu i zarobili naše ljude”. Jevreji su prognozirali da će to biti veoma loše za Muhammeda... Amra b. el-Hadramija ubio je Vakid b. Abdullah... Amr je pživio rat, El-Hadrami doveo do ivice rata, a Vakid b. Abdullah upalio rat.

Na ovaj način nastaje obmanjivačka propaganda služeći se raznim lažnim stilovima, i ona se proširi u arapskom društvu. Muhammeda i njegove ashabe prikazivala je kao neprijatelja koji želi da pokopa svetost Arapa, da ih zaniječe i istakne svoj interes. Tada dolazi do objave teksta Kur'ana koji dokida svaku priču i iznosi istinu. Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, zarobio je dvojicu i došao do plijena. Taj tekst glasi:

Pitaju te o svetom mjesecu, o ratovanju u njemu. Reci: "Ratovanje u njemu je veliki grijeh." (2/217).

Ajet je objavljen da bi potvrdio svetost ovog mjeseca i da je ratovati u njemu veliki grijeh. Da, tačno! Ali:

... nevjerovanje u Allaha i odvracanje od Njegova puta i časnih mjesta i izgonjenje stanovnika njegovih iz njih još veći kod Allaha. A zlostavljanje je gore od ubijanja! (2/217).

Muslimani nisu započeli sukob, niti neprijateljstvo, nego politeisti, mušrici. Oni su ti koji su počeli odvracati od Božijeg puta, odvracati od vjere u Njega i od Mesdžidu-l-Harama. Činili su sve moguće da bi ljude odvratili od pravog puta.

Sami nisu vjerovali u Allaha, a i druge su odvracali od vjere. Nisu vjerovali da je Mesdžidu-l-Haram kibla muslimana, povrijedili su njenu svetost, mučili muslimane u njoj, odvracali ih od islama punih trinaest godina prije Hidžre, protjerali ih iz njene okoline, a ona je sveto mjesto koje je Allah učinio da bude sigurno. Nisu poštovali njenu svetost, niti joj odavali čast.

Protjerivanje ljudi iz Kible za Allaha je veći grijeh nego borba u svetom mjesecu. I odvracanje ljudi od vjere je, također, grijeh kod Allaha, veći od borbe. Politeisti su počinili oba ova grijeha. Na taj način otpala je njihova tvrdnja da oni štite Kabu, bdiju nad njom i poštuju svetost ovih mjeseci. Muslimanima je postalo sasvim jasno kako su ovi napadači branili časna mjesta. To su oni koji su sveta mjesta uzimali čas sebi za zaštitu, plašt, čas ih povrjeđivali. Otuda je bila obaveza muslimana da im se suprotstave gdje god mogu, jer su im oni bili mrski i zli neprijatelji, ne poštuju svetost, niti se ustručavaju grijesenja. Muslimani više nisu bili obavezni da pozivaju one koji su se krili iza zavjese časti svetih mjesta koja, u svojim dušama, nisu ni najmanje poštovali.

Riječ istina trebala je biti pretvorena u neistinu. Signalizacija o svetosti časnog mjeseca je samo zavjesa iza koje su se oni krili da bi unosili nered u muslimanskom društvu, muslimansko društvo prikazivali kao neprijateljsko, a oni su, ustvari, prvi započeli neprijateljstvo i oni su oskrnavili svetost Kabe.

Islam je realan program za život čovjeka. On ne počiva na zamišljenim idealima zadržanim u okviru teorije, nego se suočava sa životom čovjeka onakvim kakav on jeste, sa njegovim smetnjama,

privlačnostima i realnim zaokruženjima, suočava se s tim svim, kako bi to sve vodio valjano naprijed i uzdizao istovremeno, suočava se s njima sa praktičnim i odgovarajućim rješenjima njihovih realiteta, a ne leprša u fantazijama, snovima i mišljenjima koja lutaju, što za realnost života ne znači ništa.

Ovo je nasilnički narod, tiranski i napadački, ne daje nikakve važnosti svetištima, niti se susteže od grijeha. Gaze moral, vjeru i opredjeljenje i sve drugo što društvo uzima za sveto. To čine bespravno i odvrću narod od tih svetosti. Prave smutnju među vjernicima i žestoko ih maltretiraju, izgone ih iz Svete zemlje, Mekke, u kojoj je sigurno sve živo, čak i oni koji spavaju!.., da bi se poslije toga skrivali iza mjeseca u kome je zabranjeno ratovati, huškali i uznemiravali ljude u ime svetosti i uzvikivali: "Pogledajte, to je on! To je Muhammed lično i oni koji su s njim! Oni povrjeđuju i krše svetost mjeseci!"

Kako se s njima suočava islam? Suočava se idealnom, teoretskom, iznenađujućom analizom. Islam oduzima oružje od muslimana, dok njihovi silni i zlobni protivnici upotrebljavaju svaku vrstu oružja i ne sustežu se od toga. Islam uopće ne čini to, jer se želi suočiti s realnošću u cilju da bi to otklonio i odstranio, želi da odstrani nasilje i zlo, da odsiječe kandže neistine i zablude, želi da preda Zemlju dobrim snagama, rukovođenje vjernome i lijepom društvu. Islam ne želi da čini od svetosti busije iza kojih bi se krili pokvarenjaci, nasilnici i tirani da bi gađali dobre i čestite graditelje, koji su sigurni da neće biti napadnuti i gađani.

Islam čuva svetosti, insistira na tom principu i štiti ga, ali ne dozvoljava da se svetosti uzimaju kao zakloni od strane onih koji povrjeđuju te svetosti, onih koji uznemiravaju dobre, ubijaju čestite, zbunjuju vjernike, čine svako moguće nedjelo dok su sami u zaštiti i sklonjeni da ih pogodi osveta, navodno da su pod zaštitom čestitosti, koja treba da se štiti.

Islam nastavlja kontinuirano sa ovim principom, zabranjuje širenje ogovaranja i neistine, ali ne sprječava ogovaranje onih koji prave smutnju, jer smutljivac, čija je smutnja postala poznata, ne zaslužuje zaštitu niti čast, a oni koji mu prigovaraju u takvom slučaju zaštićeni su i oprosteni im je prigovor u njemu. Islam zabranjuje oglašavanje zla, ali od toga se izuzima "onaj kome je učinjeno zlo", zlo prema njemu se mora objelodaniti onoliko kolikog je stepena. Oglašavanje zla koje čini nasilnik je ispravno. U protivnom, prešutkivanje učinjenog zla čini da nasilnik bude zaštićen principom plemenitosti, kojeg on ne zaslužuje.

Čineći ovo, islam zadržava svoj visoki nivo i ne pada na nivo zlih i nasilnih, niti se služi njihovim ružnim oružjem i zlim sredstvima. Islam brani muslimansko društvo tekući po neprijateljskim rukama i ubicama - u svrhu prečišćavanja atmosfere života, glasno i jasno, kao u pola dana.

Kada bude rukovodstvo u čistim, lijepim, vjerničkim i pravednim rukama i kada se očisti lice zemlje od onih koji povrjeđuju svetosti i gaze ih, tada će se sačuvati u cjelini te svetosti, kao što to želi Allah.

Ovo je taj islam, koji ništi svaku laž jasno, glasno i snažno, ne zaobilazi, ne kruži, niti daje priliku drugome da to čini.

Kur'an stavlja muslimane na čvrsto tlo čije noge na njemu ne klecaju. Oni idu Božijim putem da bi očistili zemlju od zla i smutnje. Oni svoje osjećaje ne dovode u nemir i poteškoću gdje bi ih brige progutale i nemiri mučili... Zlu, smutnji, nasilju i neistini islam ne daje zaštitu niti dopušta da se krije iza zavjese svetosti, pa iza te zavjese napada upravo te svetosti! Muslimani moraju kontinuirano ići svojim putem, uvjereni, pouzdani, mirne savjesti i u Božijem spasu.

U kontekstu se poslije objašnjenja ove istine i postavljanja ovog pravila i učvršćivanja srca muslimana i njihovih nogu razotkriva u korijenu zlo u dušama njihovih neprijatelja i karakteristika neprijateljstva u njihovim namjerama i planovima.

Oni će se neprestano boriti protiv vas da vas odvrate od vjere vaše, ako budu mogli... (2/217).

Ovaj kur'anski sud, upućen od strane Sveznajućeg i Obaviiještenog, otkriva ružno insistiranje na zlu i odvrćanje muslimana od islama. To potvrđuje dokazom: da je to cilj njihovih neprijatelja, čiji se smisao nikada ne mijenja. Neprijateljski stav prema muslimanskom društvu ne mijenja se nigdje na Zemlji, niti u bilo kom pokoljenju... Postojanje islama na Zemlji samo po sebi izaziva bijes i strah kod neprijatelja ove vjere, neprijatelja muslimanskog društva svih vremena. Islam ih sam po sebi uznemirava, izaziva bijes i plaši ih. Islam je snaga i čvrstina od čega se plaši svaki pokvarenjak i nasilnik, prezire ga svaki smutljivac. Islam je sam po sebi rat zbog čiste istine u sebi i zbog neoborivog programa i pozitivnog sistema. Prema tome, islam znači rat protiv svake neistine, svakog nasilja i smutnje kome se ne mogu suprotstaviti pokvarenjaci i nasilnici, svi ti spletkaroši koji vrebaju na svakom koraku vjernika da bi ga odvratili od vjere i odveli u neko nevjerovanje, jedno od brojnih nevjerničkih pojavnosti. To čine zbog toga što nisu sigurni u svoju neistinu, nasilje i smutnju. To će činiti

sve dok na Zemlji postoji muslimansko društvo koje prakticira islam, primjenjuje ovaj program i živi po ovom sistemu.

Sredstva borbe neprijatelja muslimanskog društva i njihova oprema, je brojna i raznovrsna, ali cilj ostaje uvijek isti... Cilj je da odvrate iskrene muslimane od njihove vjere - ako mogu. I kad se polomi oružje koje su imali u rukama i kad postane neefikasno, oni se prihvate drugoga. Kad god im ponestane efikasne opreme, oni pronalaze drugu... Prava istina, upućena od Sveznajućeg i Obaviještenoga, stalno upozorava muslimansko društvo da ne kapitulira, upozorava ga na opasnosti, poziva ga da se strpi pri spletkama i u ratu, u protivnom, doživjet će propast i ovog i onog svijeta, i kaznu u kojoj nema izvinjenja niti opravdanja.

A oni među vama koji od vjere svoje otpadnu i kao nevjernici umru, - njihova djela biće poništena i na ovom i na onom svijetu, i oni će stanovnici džehennema biti, u njemu će vječno ostati (2/217).

Riječ "otpasti" (*hubut*) izvedena je od riječi *pasti deva*, koja, kada se pusti na pašu i napase trave koja izaziva nadimanje, napne i uquine. Kur'an ovdje govori o propadanju djela na način dovođenja u sklad osjećajnog i pojmovnog značenja. Podudara se napuhivanje neistinitoga djela i njegovo uveličavanje sa nadimanjem deve, uveličavanjem njena tijela i njenim, napokon, uginućem, zbog ovog nadimanja.

Ko se odmetne od islama, pod udarcima muka i spleta, bez obzira na njihove žestine, jer je to njegova sudbina koju mu je Allah dodijelio, a prethodno osjetio islam i upoznao ga, upropastio je sva svoja djela i na ovom i na onom svijetu. Njemu slijedi kazna - Džehennem zauvijek.

Srce koje je okusilo islam i upoznao ga ne može se u biti odmetnuti od islama osim u slučaju da se iskvari do te mjere da se ne može popraviti. Ovo se sasvim razlikuje od prikrivanja islama zbog straha i predostrožnosti, zbog pretjeranih muka koje prelaze granicu čovjekove moći da ih podnese. Allah je milostiv. On je muslimanu dao popust u momentu kada muke prelaze granicu njegove moći, da se očuva pretvarajući se, a u biti srce ostane i dalje vezano za islam i vjeru. Međutim, nije mu dao da stvarno napusti islam, da se odmetne od islama i umre kao nevjernik, sačuvaj Bože!

Ovo Božije upozorenje ostaje na snazi za sva vremena. Musliman nema opravdanja da poklekne pred mukama i spletkama, da napusti vjeru i uvjerenje, da se odmetne od imana i islama i okrene glavu od istine koju je kušao i upoznao... U mukama se ogleda džihad, borba na Božijem putu,

strpljenje i ustrajnost, što će trajati onoliko koliko Allah hoće. Allah ne napušta nijednu jedinu jedinku koja vjeruje u Njega i ustraje na podnošenju muka na Njegovom putu. Allah će mu to dobrom nadoknaditi, jednim od dva dobra, pobjedom ili umiranjem kao šehid.

Postoji Božija milost kojoj se nada svaki onaj koji bude uznemiravan na Njegovom putu. Nijedan vjernik, čije je srce ispunjeno imanom, neće očajavati niti gubiti nadu u Božiju milost.

Oni koji vjeruju i koji se isele i bore na Allahovu putu, oni se mogu nadati Allahovoj milosti. - A Allah prašta i samilostan je (2/218).

Allah neće nikada dozvoliti da propadne nada vjernika u Božiju milost. Oni iskreni vjernici, iseljenici iz Mekke (muhađžiri), saslušali su i prihvatili ovo blagotvorno obećanje, pa su se opredijelili za borbu na Božijem putu i strpljenje, sve dok im Allah nije ispunio obećanje - pobjedu ili umiranje kao šehid. I jedno i drugo su najveći uspjesi. Oboje se ubrajaju u Božiju milost. Na taj način oni su ostvarili i oprost i milost Allahovu.

Allah prašta i samilostan je (2/218).

Eto to je put vjernika!

Tekst nastavlja sa objašnjenjem muslimanima tretmana alkohola i kocke. I jedno i drugo kao poroci bili su veoma prisutni i dragi u arapskom društvu. Svakog dana, kada ne bi posvećivali pažnju nečem uzvišenijem, u to su trošili svoju aktivnost. Svoje vrijeme i svoje osjećaje tome bi posvećivali.

Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi." (2/218).

Do ovog vremena nije bila objavljena zabrana alkohola i kocke, ali tekst u Kur'anu nigdje ne govori ni da su bili dozvoljeni. Allah je vodio ovo društvo koje izrasta korak po korak putem kojim je On htio i formirao to društvo za ulogu koju mu je dodijelio. Ta velika uloga na može se povezati sa tim tjeskobama i gubljenjem vremena u piću i kocki, niti dovesti u sklad sa posrtajima u životu, posrtajima u svijesti i posrtajima u naporu onih koji uzaludno troše vrijeme i koji znaju samo za slasti u životu ili onih koje ubija

besposlenost i praznina i utjehu nalaze u opijanju i kockanju, ili onih koji sami sebe progone i bježe od sebe u alkohol i kocku, kao što to čine svi oni koji žive u neznanju (džahilijetu), bilo jučer, danas ili sutra. Pa ipak, islam u svom programu odgajanja ljudske duše ide postepeno, olakšanjem i pažnjom.

Tekst koji je pred nama bio je prvi korak ka zabrani konzumiranja alkohola. Neke stvari i djela katkada nisu pravo zlo, pošto i dobro može da zaogrne zlo, a i zlo da zaogrne dobro na ovome svijetu. Međutim, bit toga, da li će biti dopušteno (halal) ili zabranjeno (haram), zavisit će od toga da li preovlađuje dobro ili zlo. Pa ako je u alkoholu i kocki više štete nego koristi, to će biti nagovještaj da budu zabranjeni, mada još nije otvoreno rečeno.

Ovdje dolazi do izražaja karakter odgojno - islamskog veličanstvenog programa, koji se može proučavati na mnogim njegovim zakonima, propisima i usmjerenjima. Mi ćemo ukazati na jedno njegovo pravilo u povodu razgovora o alkoholu i kocki.

Kad je riječ o nekoj naredbi ili zabrani iz oblasti islamskog poimanja, odnosno kada se to odnosi na neko ideološko pitanje, pitanje vjere, islam je kod tog pitanja kategoričan od prvog časa. Međutim, kada je riječ o nekoj naredbi ili zabrani vezanoj za običaj ili tradiciju, ili složenu društvenu pojavu, islam tada pristupa postepeno, pitanje tretira pažljivo, obazrivo i lagahno, priprema realne uvjete koji olakšavaju njegovu realizaciju i punu pokornost.

Kada je pitanje vezano za monoteizam (*tewhid*) ili politeizam (*širk*), naredba se provodi od prvog časa i to kategorički. Tu ne može biti ni najmanje kolebanja, oklijevanja niti zaobilaznog donošenja naredbe, tu nema mjesta raspravljanju i pogađanju kao u trgovini, niti ostajanja na polovini puta, jer se ovdje ra o osnovnom pravilu islamskog poimanja, bez čega nema imana, niti se on može uspostaviti.

Kod pitanja alkohola i kocke imamo drugu situaciju. Naredba se ovdje odnosi na nešto što je običajno i u društvu omiljeno. Da bi se neki običaj iskorijenio, treba mu pronaći lijek. Tako se ovdje počinje sa pokretanjem vjerske svijesti i zakonske logike u dušama muslimana, naime da je grijeh u alkoholu i kocki veći od koristi. Ovdje je nagovještaj da bi bilo bolje napustiti alkohol i kocku nego ustrajati u tome. Tada dolazi druga naredba navedena u poglavlju en - Nisa'.

O vjernici, pijani nikako molitvu ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate (4/43).

Namaz se obavlja pet puta dnevno. Većina namaza su međusobno vremenski tako blizu da nema dovoljno vremena da bi se neko opio u jednom namaskom vremenu i otriježnio za isto vrijeme, što znači da nema dovoljno vremena za konzumiranje alkohola u vrijeme u koje je navikao. Time narušava uobičajeno opijanje vremenski vezano. Poznato je da alkoholičar ima potrebu za alkoholom kojeg konzumira i drogom koju uzima u vrijeme u koje je uobičavao uzimati. U slučaju da prođe to vrijeme i ponovo i drugo, oštrina navike se smanjuje i postoji mogućnost za prevlađivanjem konzumiranja alkohola... Nakon ove dvije kur'anske naredbe stiže i posljednja kategorička naredba kojom se zabranjuje konzumiranje alkohola i kocka u cjelini.

...Vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite (5/90).

Pitanje ropstva je nešto što je vezano za društvenu i privrednu situaciju, vezano za međunarodni i svjetski običaj i odvođenje u zarobljeništvo i eksploatiranje roblja. Složena društvena situacija zahtijeva da dođe do pune izmjene njenih osnovnih karakteristika i međusobnog povezivanja prije nego što dođe do izmjene njenih pojava i uticaja. Da bi bio izmijenjen jedan međunarodni običaj, bilo bi potrebno izmijeniti međunarodne ugovore i kolektivne obaveze... Islam nigdje u Kur'anu ne naređuje robovlasništvo, niti se navodi bilo gdje u njegovom tekstu uzimanje u zarobljeništvo roblja.

Kad se islam pojavio, on je zatekao ropstvo kao svjetski sistem na kome počiva svjetska privreda. Zatekao je praksu odvođenja u ropstvo kao nešto što je imalo karakter međunarodnog običaja, po kome se svi ratni zarobljenici uzimaju u ropstvo. Otuda je bilo nužno postepeno pristupanje liječenju postojeće društvene situacije i kompletnog međunarodnog sistema.

Islam je u ovom slučaju odabrao postupak presušivanja izvora ropstva i njegovih ishoda kako bi sistem ropstva u cjelini jednog dana bio anuliran, bez izazivanja dubljih društvenih poremećaja koji se ne bi mogli savladati niti pravilno usmjeriti. Istovremeno, islam je poveo računa o osiguranju sigurnog i povoljnog života, davanja garancije i humane zaštite roblju u najširem smislu.

Presušivanje izvora roblja brzo je uslijedilo. Pitanje ratnih zarobljenika i njihovih porodica ostalo je otvoreno... Društva protivnička islamu odvodila bi u ropstvo muslimane zarobljenike prema običaju koji je tada vladao. Islam nije bio u stanju tada da prisili protivnička društva da se suprotstave takvom vladajućem običaju na kome su počivala pravila društvenog i privrednog sistema na sve strane svijeta. Da je nekim slučajem pokušao poništiti uzimanje u ropstvo zarobljenika, ovaj pokušaj bi se ograničio samo na zarobljenike koji bi pali u muslimanske ruke, dok bi muslimani zarobljenici imali vrlo lošu sudbinu na drugoj strani u svijetu roblja. To su i bile težnje neprijatelja islama da urade sa muslimanima. Da se odlučilo osloboditi članovi porodice zarobljenika, koji su već pali u ropstvo, prije nego što se normalizira privredna situacija islamske države u svim krajevima koje ona obuhvata, ovi zarobljenici ostali bi bez prihoda, bez skrbnika, bez veze sa bližnjima koji bi im osiguravali normalan život, i spriječilo bi se padanje u tešku materijalnu i lošu moralnu situaciju a što jako šteti društvu u razvoju... Zbog ovakve vladajuće situacije koja je imala duboke korijene u društvu, Kur'an nigdje ne govori o uzimanju u zarobljeništvo roblja, nego kaže:

Kada se u borbi s nevjernicima sretnete po šijama ih udarajte sve dok ih ne oslabite, a onda ih vežite, i poslije, ili ih velikodušno sužanjstva oslobodite ili otkupninu zahtijevajte, sve dok borba ne prestane (47/4).

Kur'an nigdje tekstem nije predvidio da se gore spomenuti ne odvođe u zarobljeništvo, nego je ostavio muslimanskoj državi da postupa sa zarobljenicima kako to priroda njena položaja zahtijeva, da se otkupi ko se može otkupiti i s jednu i s drugu stranu, da se vrši zamjena zarobljenika između dvije strane, da se neko uzme i u zarobljeništvo skladno okolnostima i postupku sa ratnicima iz neprijateljskog tabora.

Presušivanjem drugih izvora roblja, a bili su brojni i raznovrsni, smanjio se broj zarobljenih. Islam je počeo raditi na oslobađanju tog malog broja na taj način što ih je priključio muslimanskom društvu i presjekao sponu između njih i protivničkih tabora. Time je dao zarobljenicima puno pravo da tragaju za svojom slobodom plaćajući za sebe otkupninu koju registruje za njega njegov gospodar. Od časa kada zatraži slobodu, on stiče pravo na slobodu rada, slobodu zarade i raspolaganje time. Njegova nagrada za rad postaje njegova. On može da radi i kod drugoga a ne samo kod svoga gospodara, da bi ostvario potrebni iznos za otkupninu. Ovo znači da je postao slobodno biće koje je ostvarilo sve karakteristike slobode. Osim toga njemu pripada i jedan dio iznosa iz državne blagajne muslimana - zekata, zatim muslimani su obavezni da ga potpomazu

materijalno da bi povratio sebi svoju slobodu, pored kefareta (otkupnina, kazna) koje traži oslobađanje roba kao što su npr. u slučaju ubistva grješkom, otkupnina zakletve, kefareta za odricanje braka zbog poređenja supruga sa majkom (*zihar*). Na taj način dolazi tokom vremena do prirodnog dokinuća ropstva. Naglo i odjednom ukidanje ropstva vodilo bi potresu kakav ne bi bio poželjan i poremećaju u društvu koji se ne bi mogao izbjeći.

Kasnija pojava brojnih zarobljenika u muslimanskom društvu nastala je zbog devijacija i odstupanja malo po malo od muslimanskog programa, što je činjenica. Međutim, islamski principi nisu za to odgovorni i ne može se pripisati odgovornost islamu zbog toga što učenje islama nije ispravno primjenjivano u nekim vremenskim periodima, nego se odstupilo od ovog programa u manjoj ili većoj mjeri. Prema islamskoj historijskoj teoriji, o kojoj smo govorili ranije, ove situacije, koje su nastale zbog odstupanja od islamskog učenja, ne mogu se ubrajati u islamske, niti u sastavni dio historije islama. Islam se nije izmijenio niti su mu se dodali novi principi, nego se izmijenio svijet, udaljio se od islama tako daleko da nema nikakve veze s njim. Prema tome, to se ne može ubrajati u sastavni dio islamske historije.

Ako neko želi da otpočne islamski život, on ne ože otpočeti sa onim na čemu su završile grupe pripisivane islamu tokom historije, nego mora otpočeti sa onim čime se počeo širiti islam, mora otpočeti na zdravim temeljima islama.

Ova je činjenica veoma važna, bilo da se posmatra sa stanovišta teoretskog istraživanja ili pokretačkog razvoja islamske ideje - vjere i islamskog programa. Mi po drugi puta tvrdimo u ovom džuzu i ovom prilikom da se daleko zalutalo i pogriješilo kod poimanja islamske historijske teorije i razumijevanja historijsko-islamske realnosti, zbog velike zablude i grijeha u poimanju pravog islamskog života i istinskog islamskog pokreta, posebno u studijama orijentalista o historiji islama i onih koji su potpali pod uticaj pogrešnog programa orijentalista u shvatanju ove historije, među kojima ima, razumljivo, i iskrenih i prevarenih.

Tekst nastavlja sa iznošenjem islamskih principa u pogledu nekoliko postavljenih pitanja:

I pitaju te koliko da udjeljuju. Reci: "Višak!" Eto, tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili (2/219).

Već su pitali jednom šta da dijele. I odgovor je bio o vrsti i strani kojoj dijeliti, a ovdje je odgovor koliko dijeliti i stepen tog dijeljenja... Dijelite višak! A višak je sve ono što pretekne preko lične potrebe bez pregonjenja i oholosti. To je ono što se udjeljuje najbližem pa dalje, kao što smo rekli. Sam zekat nije dovoljan za udjeljivanje. Ovaj gornji citat nije dokinuo ajet o zekatu, niti se odnosi, po mom mišljenju, ovaj ajet na zekat. Zekat ne može pokriti sve obaveze sve dok se ne izvrše, a smjernice za udjeljivanje i dalje ostaju. Zekat je pravo muslimanske državne blagajne (bejtu-l-mal) koju ubire vlada provodeći Božiji zakon. Ona i vrši raspodjelu tog zekata prema njoj poznatim potrebama, ali i poslije toga ostaje obaveza muslimana radi Boga i radi drugih ljudi. Zekat ne iscrpljuje sav višak, a višak je predviđen za udjeljivanje prema jasnom ovom tekstu kao i na osnovu riječi Vjerovjesnika, alejhi-s-selam: Na imetak postoji i pravo osim zekata. (Prenosi Šerik od Ebu Hamze - Amira - Fatime, kćerke Kajsa - Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, a citira ga Imam El - Džesas u svom djelu "Ahkamu-l-Kur'an".) To je pravo koje mora izvršiti vlasnik tog viška radi ostvarenja Allahova zadovoljstva, a to je plemenitije i bolje da sam uradi nego da to uradi vlast, jer ako to on ne uradi, a muslimanska zemlja koja provodi Allahov zakon treba udjeljivanje, uzet će od njega taj višak i podijeliti ga na način koji odgovara muslimanskom društvu kako taj višak ne bi propao trošeći se u izobilju i na nedozvoljen način ili eventualno bio povučen iz optičaja, pohranjen negdje u magacinu i izložen kvarenju.

Eto, tako vam Allah objašnjava propise da biste razmislili i o ovome i o onome svijetu. (2/219,220).

Ovo objašnjenje je radi mobilisanja misli i snovanja o ovom i o onom svijetu. Razmišljanje samo o ovom svijetu, ljudska pamet, niti ljudsko srce ne daje, kompletnu sliku o istini čovjekovog bitka, istini životnih obaveza i njegovih povezanosti, ne daje istinsko poimanje situacija, vrijednosti i odmjeravanja. Ovaj svijet je samo dio bližeg i kratkog života. Izgradnja svijesti i ponašanja prema ovom kratkom dijelu života ne vodi nikada pravom poimanju niti ponašanju... Pitanje samog udjeljivanja zahtijeva njegovo posmatranje kroz prizmu i ovog i onog svijeta. I sve ono što neko udijeli i što će mu umanjiti imetak vratit će mu se kroz čistotu njegova srca i njegova osjećaja, kao što će mu se vratiti i oporavkom društva u kome on

živi kroz solidarnost i spas. Jasno da ovo ne može biti uočljivo kod svake osobe. I onda kada bude svijest vezana za onaj svijet, za kaznu ili nagradu na onom svijetu, vezanu za vrijednost i odmjeravanje na onom svijetu prevagnulo tas udjeljivanja, duša čovjeka će se smiriti, u njegovoj ruci će instrument odmjeravanja biti tačan, neće preovladati lažne sjajne i svijetle vrijednosti...

I pitaju te o siročadi. Reci: "Bolje je imanja njihova unaprijediti!" A ako budete s njima zajedno živjeli, pa oni su braća vaša, a Allah umije razlikovati pokvarenjaka od dobročinitelja. Da je Allah htio, mogao vam je propisati ono što vam je teško; On je, zaista, silan i mudar (2/220).

Društveno staranje je osnova islamskog društva. Islamsko društvo je obavezno da štiti interese slabih. Djeca gubitkom svojih roditelja, mala ili slaba, najzaslužnija su i najpreča da ih društvo štiti, da štiti njih, njihove živote i imetke njihove. Neki staratelji bi ponekad zajedno živjeli sa jetimima i zajedno s njima jeli. Udružili bi njihov i svoj imetak radi zajedničke trgovine. Ponekad bi se dogodila i nepravda prema jetimima. Zbog toga su objavljeni ajeti s porukom zaplašivanja onih koji jedu jetimsku imovinu. Odani učenju islama uplašili su se pa su se povukli od zajedničkog jela sa jetimima, starali se o jetimima u svojim kućama, trošili na njih iz njihova imetka, pa ako bi preostalo nešto od hrane, ostavili bi mu to da se navrati kasnije i pojede, ili da se pokvari pa da ga bace. Ovakva strogost nije u prirodi islama pored toga što ona u sebi nosi katkada i štetu po siročad. Kur'an ponovo upozorava muslimane na pravdu i lahak postupak kod tretiranja ovog pitanja kako bi se pozabavili onim što je najbolje za jetima i u granicama njegova interesa, jer činiti dobro siročadi bolje je nego izolirati se od njih. Nema grješke u zajedničkom življenju sa siročadi ako se ostvaruje dobro po njih. Siročad su braća starateljima. Svi su braća u islamu, članovi velike muslimanske porodice, a Allah razlikuje pokvarenjaka od dobročinitelja. Forma rada staratelja sa jetimom nije toliko važna koliko njegov nijet i plod tog rada. Allah ne želi opteretiti muslimane niti im propisati ono što je teško definišući im obaveze, a da je Allah htio, mogao im je propisati nešto što bi im bilo teško, međutim, On to nije htio. Allah je zaista Silan i Mudar, Moćan da uradi što hoće, ali čini samo ono što je dobro, što je lahko i ugodno.

Ovako se ova naredba povezuje u cjelini sa Allahom, povezuje za glavnu osovину oko koje se okreće vjera i na kojem počiva život. Ovo je odlika ozakonjenja, na kome počiva islamsko uvjerenje. Garancija realizacije ovog ozakonjenja ne stiže nikada izvana ako nije proistekla iz dubine savjesti i ako se nije ukotvila u njoj.

« وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَ ، وَلَا أُمَّةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَلَا تُعْجِبْكُمْ ، وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا ، وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَلَا تُعْجِبْكُمْ ، أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ؛ وَبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ .

« وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ . قُلْ : هُوَ أَذَى ، فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ، وَلَا تَقْرُبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ ، فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ ، إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ * نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ ، وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ ، وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُّلاقُوهُ ، وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ .

« وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِّحُوا بَيْنَ النَّاسِ ، وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ ، وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ قُلُوبُكُمْ ، وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ .

« لِلَّذِينَ يُؤُولُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ؛ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ * وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ .

« وَالْمُطَلَّقاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ، وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ ، إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ، وَبِعَوَلْتِهِنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ، وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ، وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ؛ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ .

«الطَّلَاقُ مَرَّتَانٍ ، فإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ . وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا، إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ . تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا . وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ * فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدِ حَتَّى تَتَّخِذَ زَوْجًا غَيْرَهُ . فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ، وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ .

« وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمَّا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ، وَلَا تُمَسِّكُوهُنَّ ضِرَارًا لَتَعْتَدُوا ، وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ؛ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا ؛ وَادْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يُعِظُكُمْ بِهِ ؛ وَاتَّقُوا اللَّهَ ، وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * وَإِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمَّا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضُوا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ . ذَلِكَ يُوعِظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ . ذَلِكَمَنْ أَرْكَى لَكُمْ وَأَطَهَّرَ ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ .

« وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ - لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُنَسِّمَ الرِّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ، لَا تُكَلِّفُ نَفْسٌ إِلَّا أَوْسَعَهَا ، لَا تَضَارَّ وَالِدَةٌ بَوْلِهَا ، وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بَوْلُهُ ؛ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ . فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ؛ وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ - إِذَا سَأَلْتُمْ مَا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ - وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلِمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ .

« وَالَّذِينَ يَتَّبِعُونَ مِنْكُمْ وَيَدْرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ؛ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَا فِي أَنْفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ .

« وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْتَمْتُمْ فِي أَنْفُسِكُمْ ،
 عَلِمَ اللَّهُ أَنْكُمْ سَتَدُّرُونَهُنَّ ؛ وَلَكِنْ لَا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا ، إِلَّا أَنْ تَقُولُوا قَوْلًا
 مَعْرُوفًا ؛ وَلَا تَعْرِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابَ أَجَلَهُ ، وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
 يَعْلَمُ مَا فِي أَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ ، وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ .

« لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِنْ طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمْسُوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً ؛
 وَمَتَّعُوهُنَّ ، عَلَى الْأَمْوِصِ قَدْرُهُ وَعَلَى الْمَقْتَرِ قَدْرُهُ ، مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ *
 وَإِنْ طَلَقْتُمُوهُنَّ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَمْسُوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً ، فَانصِفْ مَا فَرَضْتُمْ ،
 إِلَّا أَنْ يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ؛ وَأَنْ تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى ،
 وَلَا تَنْسُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ، إِنْ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ .

« حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى ، وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ * فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا
 أَوْ رُكْبَانًا ؛ فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَأَذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ .

« وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا إِلَى الْخَوْلِ غَيْرِ
 إِخْرَاجٍ ، فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ ، وَاللَّهُ
 عَزِيزٌ حَكِيمٌ * وَاللِّمَطْلَقَاتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ * كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
 آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ » . .

Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice; uistinu je robinja - vjernica bolja od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala. Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob - vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao. Oni zovu u džehennem a Allah, voljom Svojom, nudi džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili (2/221).

I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: "To je neprijatnost." Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah

naredio. - Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste (2/222).

Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike! (2/223).

I nek vam zakletva Allahu ne bude prepreka u ispravnom životu, na putu čestitosti i u nastojanju da pomirite ljude. - A Allah sve čuje i sve zna (2/224).

Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete, ali će vas kazniti ako pod zakletvom nešto namjerno učinite. - A Allah prašta i blag je (2/225).

Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim, rok je samo četiri mjeseca; i ako se vrate ženama, - pa, Allah zaista prašta i milostiv je; (2/226).

a ako odluče da se rastave, - pa, Allah doista sve čuje i zna (2/227).

Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele da dobro djelo učine. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu, - samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. - A Allah je silan i mudar (2/228).

Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno da uzimate bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su (2/229).

A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugom vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, on ih objašnjava ljudima koji žele da znaju (2/230).

Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi - ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu

blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte! (2/231).

A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive. Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate (2/232).

Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih: majka ne smije da trpi štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojlje nadete - pa, nije grijeh kad od srca ono što ste naumili dadete. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite (2/233).

Žene su dužne da čekaju četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. I kad one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade, - a Allah dobro zna ono što vi radite (2/234).

I nije vam grehota ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi ili ako to u dušama svojim krijete. Allah zna da ćete o njima misliti, ali im potajno ništa ne obećavajte, samo pošteno govorite. I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteče; i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte i znajte da On prašta i da je blag (2/235).

Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svom; to je dužnost za one koji žele da dobro djelo učine (2/236).

A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite (2/237).

Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte (2/238).

Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući. A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali (2/239).

Oni među vama kojima se primiče smrt, a koji ostavljaju iza sebe žene - treba da im oporukom unaprijed za godinu dana odrede izdržavanje i da se one ne udaljuju iz kuće. A ako je same napuste, vi niste odgovorni za ono što one sa sobom, po zakonu, urade; - a Allah je silan i mudar (2/240).

Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje! (2/241).

Allah vam tako objašnjava propise svoje da biste razmislili (2/242).

U ovoj cjelini mi se zadržavamo na jednom dijelu ustava o porodici, dijelu uspotavljanja važnog pravila na kome počiva muslimanski džemat i islamsko društvo, čemu se posvećuje posebna pažnja u islamu. Na uspostavljanju ovoga pravila, njegovoj zaštiti i čišćenju od predislamskog mračnog perioda (džahilijeta) utrošeno je mnogo truda. Primjećujemo da se ova pravila protežu kroz nekoliko sura Kur'ana, koja obuhvataju sve potrebne faktore za uspostavljanje ovog temeljnog i važnog pravila.

Društveni sistem u islamu je sistem porodice. S obzirom da je to Božiji sistem dat čovjeku, to se u njemu primjećuju sve osobine ljudske prirode, sve potrebe čovjeka i njegove osobenosti.

Sistem porodice u islamu izrasta iz izvora prirode, osnove stvaranja i pravila početnog formiranja života uopće i svega stvorenoga. Ova teorija jasno se očituje u riječima Uzvišenoga:

O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte - s imenom čijim jedni druge molite - i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi. (A/1)

Kur'an dalje razotkriva prirodnu privlačnost između dva spola; ne da se udružuju muškarci i muškarci, žene i žene, nego da se udružuju različiti spolovi radi podizanja porodice i osnivanja doma.

Jedan od dokaza Njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju (30/21).

One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća (2/187).

Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike! (2/223).

Allah vam daje da u kućama svojim stanujete (16/80).

To je priroda koja radi. To je porodica koja se odlaziva na poziv ovoj dubokoj prirodi da učestvuje na formiranju i izgradnji čovjeka. Sistem porodice u islamu je prirodan sistem koji proističe iz osnove čovječijeg formiranja, štaviše, iz osnove formiranja svega što postoji u svemiru - na islamski način - povezuje sistem koji je uspostavljen radi čovjeka sa sistemom koga je Allah uspostavio radi cjelokupnog kosmosa između ostalog i radi čovjeka..

I onako kako je upućen i kako mu je staza osvijetljena, on će se i otvoriti prema životu, shvatiti ga i saradivati sa životom.

Porodica je prirodno krilo koje se brine o mladom naraštaju i odgaja ga. Brine se o njihovom tjelesnom, duhovnom i intelektualnom razvoju. U okrilju toga stiče i razvija osjećaje ljubavi milosti i solidarnosti, to mu daje pečat koji ga prati cijeli život.

Ljudsko djetinjstvo je najduže djetinjstvo. Njegovo djetinjstvo proteže se vremenski duže od svakog drugog djetinjstva živog bića. To je zbog toga što je period njegovog djetinjstva period njegove pripreme, oblikovanja i uvježbavanja za traženom ulogom. Pošto je zadatak čovjeka najveći i najobilniji, a njegova uloga na Zemlji najveća, njegovo djetinjstvo proteže se najduže da bi se što bolje pripremio i uvježbao za budućnost. Zbog toga dijete osjeća daleko veću potrebu za roditeljima nego bilo koje drugo mlado živo biće, a stabilna porodica koja upućuje traži takav sistem koji je čvrsto vezan za prirodu čovjeka, njegovo formiranje i ulogu dodijeljenu mu u ovom životu.

Naučno iskustvo potvrdilo je da ni jedna druga institucija ne može nadoknaditi porodicu niti može igrati ulogu porodice. Štaviše, takva institucija neće biti bez nanošenja velike štete formiranju djeteta i njegova odgoja. Ovo posebno važi za sistem kolektivnih obdaništa, koja žele neka vještačka neprirodna učenja, da ih uzmu kao naknadu za instituciju porodice, u svojoj neobuzdanoj, pretjeranoj i neprirodnoj revoluciji protiv prirode, protiv dobrog i uhodanog sistema kojeg je Allah darovao čovjeku. Isti je slučaj i sa kolektivnim obdaništima, na što su bile prisiljene neke evropske zemlje da ih uvedu zbog gubitka velikog broja sinova u divljačkim i barbarskim ratovima koje je vodilo zapadno mračnjaštvo,

oslobođeno poruke vjerskog poimanja, zemlje koje ne uočavaju nikakve razlike između onih koji su za mir i onih koji su za rat u ovo vrijeme, (Više o tome: Ana Frojd, *Djeca bez porodice*, preveo Bedran ...) ili onih koji su bili prisiljeni na uspostavljanje kolektivnog obdaništa zbog zloćudnog sistema čije su majke prisiljene na rad, pod uticajem mračnjačkog i nakaznog poimanja društvenog i privrednog sistema povoljnog za čovjeka. Ovo prokletstvo koje lišava djecu majčine ljubavi i njene zaštite u porodičnom krugu, smješta ovu sirotu djecu u obdaništa čiji se sistem sukobljava sa prirodom djeteta i njegovim psihičkim formiranjem, gdje se duše djece ispunjavaju raznim traumama i kompleksima.. Najveće je čudo ove devijacije da neki savremenici, nosioci ovog mračnjačkog (džahilijetskog) poimanja, smatraju društveni sistem gdje je žena zaposlena, naprednim i slobodnim, sistemom koji se oslobodio starih reakcionarnih navika. Ovaj prokleti sistem koji žrtvuje psihičko zdravlje najskuplje vrijednosti na Zemlji - djece, a ona su zalag budućeg čovječanstva, žrtvuje u zamjenu, kakvu zamjenu? Žrtvuje u zamjenu za porast porodičnog dohotka, ili u zamjenu za izdržavanje majke djeteta. Ovo je rezultiralo zahvaljujući nastojanju zapadnog i istočnog savremenog mračnjaštva i pokvarenosti njihovih društvenih i privrednih sistema, u težnji da se zanemari izdržavanje žene koja ne privređuje. Taj sistem to traži od majke umjesto da joj omogući da radi na zaštiti najdragocjenijeg ljudskog zaloga na Zemlji. Iskustvo obdaništa potvrdilo je da dijete u prve dvije godine svoga života ima potrebu psihičke prirode, potrebu da mu roditelji posvećuju pažnju, posebno majka. Ovu ljubav djeca ne dijele s drugom djecom. Poslije ovih godina prirodna je potreba djeteta da ono osjeća da ima oca i majku kojima pripada. Prvi slučaj ne može nadoknaditi obdanište, a drugi ne može nadoknaditi ništa do porodični sistem i njegova toplota. Svako dijete koje izgubi ljubav u jednom od ova dva perioda razvija se neprirodno i psihički bolesno, na neki način.

Ako iskrnsne kakav događaj koji lišava dijete jedne od ove dvije potrebe, dijete će sigurno doživjeti nesreću u životu. Šta će biti ako se sistem kolektivnih obdaništa primijeni na svu djecu i ona budu lišena roditeljske pažnje i ljubavi? Kakva bi to bila katastrofa? Neki ljudi lišavaju sami sebe blagodatni mira koje im je Allah dao. Oni misle da je ovakav postupak progres, sloboda i civilizacija!?³

---

³Više o tome u ČOVJEK IZMEĐU MATERIJALIZMA I ISLAMA, posebno oko poglavlja PROBLEM VRSTE i ISLAM I ŽENA u djelu SUMNJE OKO ISLAMA od Muhammeda Kutba.

Primjećujemo da društveni islamski sistem, pomoću koga je Allah želio da uvede sve muslimane u mir, uživanje u sjeni mira i spasenju, počiva na osnovama porodice. Društveni islamski sistem posvećuje posebnu pažnju porodici koja bi odgovarala njenoj velikoj namijenjenoj ulozi. U pojedinim poglavljima časnog Kur'ana nalazimo kur'anske poruke za glavne karakteristike na kojima počiva ovaj sistem. I ovo poglavlje je jedno od tih poglavlja.

Ajeti navedeni u ovom poglavlju uključuju neke odredbe braka i suživota, odredbe vezane za razvod braka na osnovu muževljeve zakletve zbog bračnih smetnji (*ila'*), razvod braka (*talaq*), period kojeg žena mora čekati do druge udaje (*'iddet*), izdržavanje žene (*nafaka*), otpremnina žene (*mut'a*), period dojenja (*rida'a*) i period odgajanja (*hadana*).

Međutim, ove odredbe nisu samo spomenute i ne navode se, kao što hoće neki da kažu, u pravnim djelima (*fikh*) i zakonicima, nego se nalaze i u atmosferi koju ljudsko srce osjeća u želji da se suoči s velikim pravilima o ljudskom životu i osnovnim pravilom vjere iz koga proističe islamski sistem. Ovaj temelj povezan je direktno sa Allahom (subhanehu), spojen sa Njegovom voljom, mudročću i htijenjem. Njegov program donijet je radi uspostavljanja života na način kako je On to odredio i htio ljudskom rodu. Istovremeno, on je spojen i sa Njegovom srdžbom i sa Njegovim zadovoljstvom, Njegovom kaznom i nagradom, spojen sa vjerom, postojanjem i nepostojanjem onako kako on jeste.

Od prvog časa čovjek osjeća važnost ove naredbe, a osjeća i svaki grijeh, mali ili veliki, stoji pod pažnjom i prismotrom Allahovom, da svako djelo, beznačajno ili veliko, učinjeno radi nečega velikoga, Allah vrjednuje, da Allah (subhanehu) preuzima i organizira život ovog bića, da direktno kontroliše razvoj muslimanskog džemata, da se taj džemat razvija pred Njegovim očima, da je njegova priprema, u ovom smislu, za veliku ulogu koju mu je On odredio, da odstupanje od ovog programa srdi Allaha i da prijestupnik zaslužuje da bude žestoko kažnjen.

Ove odredbe tačno su navedene i do u detalje razrađene. Nova odredba se ne bi donijela sve dok se ne iscrpi ranije donijeta i njene popratne pojave. Poslije svake odredbe, a ponekad i u toku same odredbe uslijedio bi završni osvrt ili objašnjenje, da bi se istakla važnost i ozbiljnost te odredbe vezane za ljudsku savjest bude je inspirišu i nadahnjuju. Ovo je izrazito uočljivo kod upute čija je realizacija vezana za pobožnost srca i osjećaj savjesti, jer je pronicljivost u tekstu i odredbi moguća i bez ovog osjetilnog i budnog faktora.

Prva odredba zabranjuje ženidbu muslimana sa mnogoboškinjom i udaju muslimanke za mnogobošca. Popratni tekst kao upozorenje za to je:

Oni zovu u džehennem, a Allah, voljom Svojom, nudi džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili (2/221).

Druga odredba odnosi se na zabranu općenja sa ženama za vrijeme mjesečnice. Ova naredba je popraćena pogovorom u kome se spolni snošaj i odnos između dva suprotna spola uzdiže iznad tjelesnog trenutnog zadovoljstva na humanu ulogu koja ima uzvišenije ciljeve i veće od tjelesnog, trenutnog uživanja, štaviše, i od samih ciljeva čovjeka. Ova uloga vezana je za volju Stvoritelja, za moralnu čistotu, klanjanje samo Njemu.

A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio. - Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste. Žene vaše su njihove vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike! (2/222-223).

Treća odredba odnosi se na zakletvu općenito, pripremajući razgovor zakletvi supruga zbog bračnih neugodnosti i traženja razvoda braka (*ila*), a onda i o samom razvodu (*talaq*), povezujući odredbu o zakletvi sa Allahom i pobožnosti, kada dolazi pogovor:

A Allah sve čuje i zna (2/224), jednom i

A Allah prašta i blag je (2/225), drugi put.

Četvrta odredba odnosi se na zakletvu supruga zbog bračnih neugodnosti i traženja razvoda braka (*ila*), a pogovor glasi:

...I ako se vrate ženama, - pa, Allah zaista prašta i milostiv je (2/226).

Peta odredba odnosi se na rok kojeg raspuštenica treba sačekati prije preudaje (*iddet*). Ova odredba je popraćena sa nekoliko pogovora, između ostalih:

...I nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, ako u Allaha i onaj svijet vjeruju... A Allah je silan i mudar (2/228).

Šesta odredba odnosi se na broj razvoda braka, zatim na odredbu o zahtjevu za povratak jednog dijela svadbenog dara (*mehr*) i odredbe o izdržavanju supruge poslije razvoda braka (*nafaka*). Ovdje se navode slijedeći pogovori:

A vama nije dopušteno da uzimate bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su (2/229).

A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugom vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, on ih objašnjava ljudima koji žele da znaju (2/230).

Sedma odredba odnosi se na velikodušno zadržavanje supružnika u braku ili razvod braka na lijep način. O tome se u Kur'anu kaže:

...ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi - ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte! (2/231).

Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate (2/232).

Osma odredba odnosi se na dojenje, traženje dojilja za djecu svoju i naknadu za dojenje. Ove odredbe koje detaljno govore o svim slučajevima na koje se odnose, popraćene su tekstom:

Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite (2/233).

Deveta odredba odnosi se na rok čekanja žena poslije smrti svojih muževa ('iddet). Ova odredba popraćena je riječima:

...I kad one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade, - a Allah dobro zna ono što vi radite (2/234).

Deseta odredba odnosi se na ponudu zaruke ženama dok su one u roku čekanja poslije smrti svoga muža ('iddet). O tome se u Kur'anu kaže:

Allah zna de ćete o njima misliti, ali i potajno ništa ne obećavajte, samo pošteno govorite. I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteče; i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte, i znajte da On prašta i da je blag (2/235).

Jedanaesta odredba odnosi se na raspuštenicu prije nego je njen muž stupio u odnose s njom, a odredio joj vjenčani dar (*mehr*) ili nije odredio. Ovdje se ukazuje na svijest supružnika:

...a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite (2/237).

Dvanaesta odredba odnosi se na izdržavanje žene čiji je muž umro i na izdržavanje raspuštenice. O tome se kaže:

Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje! (2/241).

Opći pogovor na ove odredbe glasi:

Allah vam tako objašnjava propise svoje da biste razmislili (2/242).

Sve ove odredbe su odanost (*ibadet*), ibadet Allahu u braku, ibadet u stupanju u intimni odnos, ibadet u radanju, ibadet u razvodu braka i razdvajanju, ibadet u roku čekanja i povratku, ibadet u izdržavanju, ibadet u lijepom načinu zadržavanja ili velikodušnom otpremanju, ibadet u naknadi, ibadet u dojenju i odbijanju djeteta, ibadet Allahu u svakom pokretu i naumu. U sklopu ovih odredaba dolazi odredba o namazu u nesigurnoj i sigurnoj situaciji:

Redovno molitvu obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte. Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući. A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali. (2/238 - 239).

Ova odredba navodi se u sklopu gornjih odredaba i prije nego se završi izlaganje konteksta o njima. Na taj način uklapa se ibadet namaza i ibadet života, što proističe iz prirode islama i cilja ljudskog postojanja u islamskom poimanju. Tekst kao da inspiriše ovo lijepo nadahnuće, da je ovo sve ibadet i da je pokornost Allahu u ovim odredbama iste vrste kao pokornost u namazu. Život u cjelini, pokornost u cjelini u životu i sve drugo je od Allaha, a to je Allahov program življenja.⁴

---

⁴(Dugo vremena nisam mogao spoznati tajnu ovog kur'anskog teksta, pa sam u prvom izdanju ovog džuzua i u dopuni drugog izdanja rekao: "Priznajem da pred ovim putovanjem dugo vremena nisam mogao prodrijeti u tajnu ovoga, nisam se usuđivo da to učinim na nedozvoljen način, kakvom doskočicom, niti sam uopće zadovoljan objašnjenjem koje donose neki komentari Kur'ana, nisam mogao da shvatim zašto se nosi kazivanje o namazu u vrijeme kazivanja o porodici, ukazujući time na važnost porodice i podsjećanje čovjeka da to ne zaboravi itd..., str. 84 - 85 prvog i drugog izdanja." U nastavku sam dodao: "Međutim, neću se potpuno smiriti sve dok ne budem bio upućen. Ako budem bio upućen u bilo šta, to ću izložiti u slijedećem izdanju. A ako Allah bude bio uputio bilo koga od čitalaca, bit ću mu zahvalan ako mi na to ukaže, Allah ga na pravi put uputio!..." Sada sam se zadovoljio ovim otvaranjem. U njemu sam pronašao put... Hvala Allahu koji me je uputio na ovo, jer zaista mi ne bismo bili upućeni da nas On nije uputio.)

Uočljiva pojava je u ovim odredbama da one, istovremeno dok predstavljaju ibadet, stvaraju atmosferu ibadeta i susreću se u okrilju ibadeta, ne zanemaruju ni jedno obilježje realnog života, obilježje prirode čovjeka i njegova formiranja, ne zanemaruju njegove realne nužnosti u njegovu životu na Zemlji.

Islam propisuje ljudima, a ne društvu sačinjenom od nevidljivih duhovnih bića (meleka), niti to daje kao maštu snova, i kod toga ne zaboravlja, dok ih stavlja u atmosferu ibadeta svojim zakonima i propisima, da su oni ljudi, da je taj ibadet koji oni čine ibadet ljudi, ljudi koji imaju i svoje sklonosti i tendencije, u kojima ima i nedostataka i slabosti, koji imaju i nužnosti i uzrujanosti, imaju svoje simpatije i osjećaje, sjaj i neprovidnost. Islam primjećuje to sve i vodi putem čistog ibadeta ka svjetlu koje sija sjajem, bez tiranije, bez išta vještačkoga. Islam gradi svoj cjelokupni sistem na temelju poimanja da je ovo biće čovjek.

Islam dozvoljava i tzv. *ila'*, a to je sustezanje od snošaja za jedno izvjesno vrijeme, ali da ne smije preći četiri mjeseca, dozvoljava razvod braka i propisuje odredbe i uvjete pod kojima može doći do njegova razvoda, nastojeći istovremeno da utvrdi stubove doma i ojača sponu porodice i uzdigne ovu vezu na nivo ibadeta. To je uravnoteženje koje čini ovaj sistem krajnje idealnim i realnim sistemom, s obzirom na moć čovjeka i nakanu njegove moći.

To je olakšanje kroz postepenost, mudro olakšanje i za čovjeka i za ženu, podjednako. Pa ako se ne može osigurati kroz ovu veličanstvenu instituciju nikakav rezultat, ako se ne može održati ta prva ćelija, a Allah je obaviješten o svemu i vidi sve, zna o ljudima i ono što oni ne znaju, On ne želi da učini ovu vezu između dva ljudska spola okovom i zatvorom iz kojih se čovjek ne bi mogao izvući bez obzira koliko ga stezali oko vrata, obraslo nezgodama i bilo prekriveno mrakom. Allah želi da brak učini ugodnim i smirajem. I ako se ne može ostvariti ovaj cilj, zbir realnih okolnosti, onda je bolje da se rastave i da pokušaju živjeti zajedno po drugi put, ali nakon iscrpljenja svih sredstava za spas ove plemenite institucije uz iznalaženje zakonske i osjećajne garancije, kako ne bi bila nanijeta šteta ni mužu ni ženi, ni dojenčetu niti djetetu u majčinoj utrobi.

Ovo je Božiji zakon kojeg je Allah propisao čovjeku.

Kada se uporedi čovjek koji živi na osnovama ovog sistema kojeg Allah želi čovječanstvu i koji živi u čistom i odmjerenom društvu u kome leprša mir i spas, sa sistemom koji je svojevremeno vladao u ljudskom

životu, naći će veoma veliki napredak. Ovaj izrazito veliki napredak istema sačuvat će svoje mjesto i danas kada se uspoređi s njim sadašnje čovječanstvo u neznalačkim društvima (džahilijetskim), za koje se tvrdi i na zapadu i na istoku da su progresivna društva, osjetit će se dalekosežnost plemenitosti, čistote i spasa, a što je Allah želio čovječanstvu. On im je propisao ovaj program, u čemu će posebno žena primijetiti dalekosežnost Božije pažnje i plemenitosti prema njoj... tako da će se uvjeriti da nema ni jedne pravedne žene koja će spoznati ovu očitu zaštitu izloženu u ovom programu a da ne proključa u njenom srcu ljubav prema Allahu. (Vidi više poglavlje AL - MUSAWATU - L - INSANIYYA u djelu AL - ADALATU - L - IDŽTIMAIYYA, Seyyid Qutb i poglavlje AL - MUŠKILETU - L - DŽINSIYYA u djelu AL - INSAN BAYNA - L - MADIYYA WA - L - ISLAM i poglavlje AL - ISLAM WA - L - MAR'A u djelu ŠUBAHATUN HAWLA - L - ISLAM, od Muhammad Qutb, kao i FI ZILALI - L - KUR'AN, sure AN - NISA' i AL - AHZAB, posebno suru AT - TALAQ.)

Sada ćemo preći na izlaganje kur'anskog teksta podrobno.

Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice; uistinu je robinja - vjernica bolje od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala. Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob - vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao. Oni zovu u džehennem, a Allah, voljom Svojom, nudi džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili (2/221).

Ženidba, brak, najdublja je, najjača i najtrajnije veza koja spaja dvije osobe ljudskog roda. Ona obuhvata najširu odgovornost koju međusobno razmjenjuju dvije osobe. I srca tacla moraju da se ujedine i susretnu u čvoru koji se ne da razriješiti, a da bi se srca ujediniła, potrebno je da se ujedini i ono o čemu su se dogovorili i ono čemu smjeraju. Vjerska ideologija je nešto najdublje i najobuhvatnije što produžuje život ljudima, utiče na njihov život, prilagođava njihovu svijest, definiše njihove uticaje i odgovore, definiše ljudima put u životu uopće, mada mnogi katkad kriju ideologiju ili im ideologija stagnira pa drže da je to široka svijest koja se da zamijeniti sa nekim filozofskim idejama ili društvenim pravcima i učenjima. To je varka i posljedica neznatnog iskustva o činjenici ljudske

duše, njenih stvarnih osobina i ignorisanje realnosti ove duše i njene prirode.

Početni razvoj islamskog društva u Mekki nije dozvoljavao u samom početku potpuno i odlučno razdvajanje onako kao što je provedeno u ideološkoj svijesti muslimana, jer društvena situacija traži i vremena i društvenog organiziranja. Kada je Allah htio da islamsko društvo u Medini postane samostalno, da se društvena osobenost tog društva razlikuje isto onako kao i ideološka osobenost, vid novog organiziranja počinje da utire put. Tada je objavljen ajet u kome je zabranjeno sklapanje bilo kakvog novog braka između muslimana i mnogobožaca, dok je i dalje ostao na snazi ranije sklopljeni brak sve do šesnaeste godine po Hidžri kada je na Hudejbiji objavljena sura Al-Mumtehane (Provjerena).

O vjernici, kad vam vjernice kao muhadžirke dođu, ispitajte ih, - a Allah dobro zna kakvo je vjerovanje njihovo -, pa ako se uvjerite da su vjernice, onda ih ne vraćajte nevjernicima: one njima nisu dopuštene, niti su oni njima dopušteni... U braku mnogoboške ne zadržavajte! (60/10).

Tako je iščezlo i posljednje bračno povezivanje između jednih i drugih.

Sklapanje braka između muslimana i mnogoboškinje postalo je zabranjeno kao i sklapanje braka između mnogobošca i muslimanke. Postalo je zabranjeno da se brak veže između dva srca koje ideološko opredjeljenje ne spaja. Povezivanje u ovakvom slučaju je neispravno i slabo, jer se ne susreću i ne vežu ime Allaha, niti počiva spona života na Božijem programu. Allah je oplemenio čovjeka i uzdigao ga iznad životinje. Ovim povezivanjem On je htio da ono ne bude imalo životinjske sklonosti niti da mu strast bude pokretačka snaga, nego je htio da bračnu vezu uzdigne kako bi ona postala veza u ime Allaha u najširem smislu, da poveže bračnu vezu sa htijenjem i programom u razvoju života i njegove čistote.

Zbog toga je i objavljen ovaj konačni i odlučni tekst:

Ne ženite se mnogoboškinjama dok ne postanu vjernice! (2/221).

Kada postanu vjernice, nestaje onoga što ih razdvaja. Dva su se srca srela radi Allaha. Ljudska spona koja spaja dvoje postala je ispravna, a koja je ranije zbog svoje neispravnosti sprječavala brak i poništavala ga. Postala je čvrsta i ispravna ta spona i ojačana tim novim ideološkim povezivanjem.

... uistinu je robinja - vjernica bolja od mnogoboškinje, makar vam se i sviđala (2/221).

Ovo dopađanje proističe samo iz nagona. Ono u sebi nema ni najmanjeg visokog ljudskog osjećaja i ne prelazi čulne nadražaje. Ljepota srca je plemenitija i cjenjenija pa čak i kada bi muslimanka bila robinja a ne slobodna žena. Njeno pripađanje islamu uzdiže je iznad mnogoboškinje makar mnogoboškinja bila i ugledna. Ovo je pripađanje u ime Allaha, a ta pripadnost je najuzvišenija.

Ne udavajte vjernice za mnogobošce dok ne postanu vjernici; uistinu je rob-vjernik bolji od mnogobošca, makar vam se i dopadao... (2/221).

Ovo pitanje se ponavlja još jednom i donosi u drugoj slici, potvrđujući ga i objašnjavajući detaljnije. Uzrok i u prvom i u drugom slučaju je jedan te isti:

Oni zovu u džehennem, a Allah, voljom Svojom, nudi džennet i oprost, i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili (2/221).

Ova dva puta, islamski i mnogobožачki, razilaze se. Ova dva poziva idu u suprotnim pravcima, pa kako će se sresti ova dva svijeta na nečem zajedničkom i da na tome grade svoj život?

Put mnogobožaca i mnogoboškinja vodi u Džehennem. I njihov poziv također vodi u Džehennem, dok je put muslimana i muslimanke put Allaha, a Allah poziva u Džennet i nudi oprost. Kada se ima u vidu to, lahko se da primijetiti kako je udaljen njihov poziv od Allahova poziva!

Međutim, ovi mnogobošci i mnogoboškinje pozivaju u Džehennem, a ko je taj koji nudi i sebi i drugima Džehennem? Ili se tu radi o drugoj činjenici o čemu se u tekstu ukratko kazuje, da je to put u Džehennem i čije će sklonište biti Džehennem? Allah upozorava na ovaj stravični poziv:

... i objašnjava ljudima dokaze Svoje, da bi razmislili (2/221) i ko ne razmisli i pristane uz taj poziv, pa on zasluđuje ukor.

Da podsjetimo ovdje da Allah nije zabranio sklapanje braka između muslimana i onih žena kojima je data Knjiga, mada postoji razlika u vjerskom opredjeljenju. Međutim, ovaj slučaj se razlikuje od prethodnog. Musliman i žena pristalica objavljene Knjige susreću se u osnovi vjerovanja u Boga, premda postoji razlika u zakonskim detaljima.

Postoji pravna razlika kod tretmana pojma “žene pristalice objavljene Knjige” (kitabije), koja vjeruje u trojstvo, odnosno koja vjeruje da je Bog Isus (Mesih), sin Mrjemin, ili da je Uzejr Allahov sin... Da li se ona tretira kao mnogoboškinja s kojom je zabranjeno sklapanje braka ili je ona sljedbenica Knjige i ubraja li se u tekst u poglavlju Maide, koji glasi:

Od sada vam se dozvoljavaju sva lijepa jela...; i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas (5/5).

Većina učenjaka misli da se ovaj tekst odnosi i na ovu kategoriju žene, međutim, ja sam sklon da prihvatim sud da je zabranjeno sklapanje braka s njom u ovom slučaju. Buhari prenosi od Ibn Omera (Bog im se smilovao), da je rekao: “Ja ne mogu da pojmem većeg mnogoboštva od onoga što neka kaže da je Isus njen Bog.”

Sklapanje braka pristalice objavljene Knjige sa muslimankom je zabranjeno, jer se takav brak razlikuje od braka sklopljenog između muslimana i žene pristalice objavljene Knjige, ali ne i sa mnogoboškinjom. Razlikuje se u tretmanu: djeca iz takvog braka nose, prema šerijatskim propisima, prezime supružnika, zatim, žena prelazi u porodicu muža, njegov narod i njegov kraj, što je realno. Pa ako sklopi musliman brak sa ženom objavljene Knjige, ne sa mnogoboškinjom, ona prelazi u njegovu sredinu, njegov narod, djeca rođena u braku s njom uzimaju njegovo prezime, prelazi u sredinu gdje islam dominira i stvara povoljnu klimu. U slučaju da se muslimanka uda za pristalicu Knjige, imat ćemo suprotnu situaciju. Ona će živjeti daleko od svoga naroda; njena slabost i osamljenost prouzrokovat će da se udalji od islama; njena djeca iz tog braka uzet će prezime njena muža i prihvatit će vjeru, ne njenu, nego drugu. Međutim, islam u braku mora uvijek da dominira.

Praksa je dokazala da je dozvoljeno (*mubah*) sklapanje braka između muslimana i žene pristalice Knjige preraslo u nešto što je prezreno (*mekruh*). Omer b. Hattab o tome kaže:

“Ibni Kesir u svom komentaru Kur’ana ističe: “Ebu Dža’fer b. Džerir (Bog mu se smilovao) rekao je nakon iznošenja konsenzusa o dopuštenosti sklapanja braka između muslimana i žene pristalice objavljene Knjige, da je Omer osudio takav brak, kako ne bi ljudi izbjegavali muslimanke ili zbog nečega drugoga.”

Prenosi se da se Huzejfe oženio s nekom Jevrejkom, pa mu je Omer (b. Hattab) u pismu poručio: “Pusti je!” Na to mu je Huzejfe odgovorio: “Da li smatraš da je ovakav brak zabranjen, pa da je zbog toga pustim?”, našto

mu je Omer odgovorio: "Ne držim da je takav brak haram (zabranjen) nego se bojim da nećete uobičajiti ženiti se s njima umjesto s muslimankama." U drugoj verziji stoji " da se musliman oženi s hrišćankom! A šta je sa muslimankom?"

Mi danas mislimo da je takav brak zlo po muslimanski dom... Ne može se zanijekati realnost da će žena, bila ona Jevrejka, hrišćanka ili žena bez ikakvog vjerskog opredjeljenja, obojiti svojim nazorima i dom i djecu i odgojiti pomstvo što dalje od islama, posebno u ovom neznalačkom društvu antiislamskog naboja u kome danas živimo i za koje možemo reći da j islamsko samo uvjetno i koje sa islamom veže samo jedna tanka i slaba nit koju će konačno dokinuti supruga dovedena sa te druge strane.

I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: "To je neprijatnost." Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju. A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio. - Allah zaista voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste.

Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete, a pripremite što i za duše svoje. I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati. A ti obraduj prave vjernike! (2/222-223).

Ovo je jedan drugi brzi pogled na taj odnos, pogled koji taj odnos diže ka Allahu i uzliže njegove ciljeve iznad tjelesne naslade čak i u najtješnjem tjelesnom odnosu... kod općenja.

Općenje kod takvog odnosa je sredstvo a ne cilj, sredstvo za ostvarenje dubljeg cilja u prirodi života. Cilj je natalitet, produženje života na Zemlji i spajanje života u cjelini nakon toga s Allahom. Međutim, općenjem u vrijeme mjesečnog pranja ostvariye se animalni užitak, pored mučnine i jasne i potvrđene štete po zdravlje i muškarca i žene, a ne ostvaruje onaj visoki cilj. Osim toga, u tom periodu odstupa se od zdrave i čiste prirode jer tom zdravom prirodom upravlja se iz samog zakona koji dominira i životom. Skladno ovom zakonu, odustaje se, po samoj prirodi, od općenja u vremenu kada nije vrijeme da se zasadi plod i život da potekne.. Općenjem u vremenu kad je žena čista ostvaruje se prirodni užitak, ostvaruje se time i prirodni cilj. Tada je došla i zabrana kao odgovor na to pitanje:

I pitaju te o mjesečnom pranju. Reci: "To je neprijatnost." Zato ne općite sa ženama za vrijeme mjesečnog pranja, i ne prilazite im dok se ne okupaju (2/222).

Nakon ove naredbe pitanje nije haotično, nije iznad sklonosti niti je devijacija. Pitanje je ograničeno Allahovom naredbom. To je posao koji proističe iz naredbe i obaveze, definisan i kvantitativno i granicama.

A kada se okupaju, onda im prilazite onako kako vam je Allah naredio (2/222), to jest,

U kljališta plodnosti ne na drugi način. Cilj nije apsolutno strast, nego je cilj produživanje života i ostvarenje onoga što je Allah propisao. Allah propisuje ono što je dopušteno (*halal*) i obavezuje ga. Prema tome, musliman teži ovom halal poslu koji mu je njegov Gospodar propisao. Čovjek sam ne čini ono čemu teži. Allah propisuje što hoće da bi čovjeka očistio, i voli one koji se kaju kada pogriješe i obrate Njemu tražeći oprost:

Allah zasta voli one koji se često kaju i voli one koji se mnogo čiste (2/222).

Na taj način predočava nam se smisao bračnog odnosa, usklađuje i dovodi u red s projektom:

Žene vaše su njive vaše, i vi njivama svojim prilazite kako hoćete (2/223).

U ovom preciznom izrazu ukazuje se, pored ostalog, na prirodnost ovog odnosa s ovog gledišta, na njegove ciljeve i smjernice. Da! Ovaj moment ne iscrpljuje ostale odnose između supružnika. O bračnim odnosima između muža i žena govori se i na drugim mjestima u Kur'anu, sukladno kontekstu u tim mjestima, npr:

One su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća... (2/187).

Jedan od dokaza Njegovih je to što vas od zemlje stvara, i odjednom vas, ljudi, svuda ima razasutih (30/21).

Svaki od ovih inserata predočava dio tog značajnog čvrstog odnosa na svom odgovarajućem mjestu, dočim sukladnost konteksta ovdje, na ovom mjestu, podudara se sa izrazom "njiva - oranje", jer odgovara plodnosti, rađanju i razvoju. A pošto je to njiva, onda odlazite na nju putem kojim želite, ali prema mjestu plodnosti, a što je i cilj oranja i njive:

I vi njivama svojim prilazite kako hoćete... (2/223).

Sjetite se istovremeno i svrhe i cilja i usmjerite se prema Allahu ibadetom i odanošću Bogu kako bi to bio čestit posao kojeg bi vi prethodno uradili za sebe. Budite uvjereni u susret sa Allahom koji će vas vrjednovati prema onom što ste uradili:

I bojte se Allaha i znajte da ćete pred Njega stati (2/223).

Ovaj ajet završava radosnom viješću za vjernike pri susretu sa Allahom. I u tome šta oni čine sa svojim njevama, i u tome je dobro. Uostalom, svaki posao za vjernika je dobar u kome se on usmjerava prema Allahu i čini ga radi Njega.

A ti obraduj prave vjernike! (2/223).

Ovdje nailazimo na toleranciju islama koji prihvaća čovjeka onakvoga kakav on jeste, sa njegovim sklonostima i potrebama. Islam ne pokušava da unizi i uprlja čovjeka njegovim potrebama u kojima čovjek nema presudnu riječ, nego je on, uistinu, samo zadužen time radi života, njegova produžetka i razvoja. Islam samo pokušava da stabilizira čovjekovu ljudskost, da je uzdigne i spoji sa Allahom i u tome prihvaća i pokretačku snagu tijela. Pokušava prvo da pomiješa pokretačku snagu tijela sa ljudskim osjećajima, a onda i sa vjerskim osjećajima, povezuje pojavne istupe tijela sa ciljevima stalne čovječnosti i lepršanjem ugodne vjerske savjesti. Povezuje ih sve skupa u jednom momentu, jednom pokretu i jednom smjeru, toj postojećoj smjesi u samom biću čovjeka, namjesniku Allahovom na Zemlji, zaslužnom za ovo namjesništvo, s obzirom na njegovu prirodnu konstrukciju koju mu je On dao i moći koje je On u njemu pohranio. Ovaj program u postupcima s čovjekom uzima u obzir cjelokupnu prirodu čovjeka, jer je ovaj program proizvod Stvoritelja ove prirode. Svaki drugi program koji se suprotstavlja ovom programu u malom ili velikom sudarit će se i sa prirodom, propasti i unesrećiti i pojedinca i društvo. Allah zna a vi ne znate.

Tekst dalje prelazi sa razgovora o odredbi o općenju u vrijeme mjesečnog pranja na razgovor o odredbi u vezi sa apstinencijom od općenja (ila'), to jest, sa zakletvom o razdvajanju i sustezanju od općenja... Ovom prilikom govori se i osamoj zakletvi, tako da razgovor o njoj dolazi prije razgovora o apstinenciji od općenja.

I nek vam zakletva Allahom ne bude prepreka u ispravnom životu, na putu čestitosti i u nastojanju da pomirite ljude. - A Allah sve čuje i sve zna.

Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete, ali će vas kazniti ako pod zakletvom nešto namjerno učinite. - A Allah prašta i blag je.

Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim, rok je samo četiri mjeseca; i ako se vrate ženama, - pa, Allah zaista prašta i milostiv je;

a ako odluče da se rastave, - pa, Allah doista sve čuje i zna. (2/224-227).

Prema komentaru Ibni Abbasa (Bog mu se smilovao) riječi: *I nek vam zakletva Allahom ne bude...* (2/224), znače: "Ne činite vašu zakletvu preprekom za činjenje dobra, nego otkupite vašu zakletvu i činite dobro." Ovo je bio stav i: Mesruka, Ša'bija, Ibrahima Nah'ija, Mudžahida, Tavusa, Seicla ibni Džubejra, Atta'a, Ikrima, Mekhula, Zuhrija, Hasana, Katadea, Mukatila ibni Hajjana, Rebia ibni Enesa, Dahhaka, 'Atta'a Horsa'niji Secllija (Bog im se smilovao), kako to prenosi Ibni Kesir.

Ovu interpretaciju potvrđuje i hadis koji prenosi Muslim, preuzevši u lancu prenosilaca od Ebu Hurejre, da je Vjerovjesnik, alehi-s-selam, rekao:

Ko se za nešto zakune i kasnije primijeti da je bolje u suprotnom postupku od njegove zakletve, pa, - neka otkupi svoju zakletvu i neka radi ono što je bolje.

Buhari prenosi u lancu prenosilaca, preuzevši također od Ebu Hurejrea:

Božiji poslanik je rekao: "Tako mi Boga, da se neko od vas zakune vezano za svoju porodicu, otkupit će se od grijeha kod Allaha ako dadne otkupninu koju je Allah za to propisao."

Prema ovome što je izloženo, značenje gornjeg kur'anskog teksta bilo bi: zakletvu Allahom nemojte uzimati za zapreku od činjenja dobra i čestitog djela, ispoljavanja ođanosti prema Bogu i unošenja svakog dobra među svijet. A ako se zakunete da nešto ne činite, onda otkupite vašu zakletvu i činite ono što je bolje. Ostvarivanje dobra, iskazivanje ođanosti prema Bogu i unošenja dobra djela među ljude, preče je i bolje od čuvanja zakletve.

Tako nešto dogodilo se Ebu Bekru (Bog mu se smilovao) kada se zakleo da neće činiti nikakvo dobro svom susjedu, Mistahu, koji je učestvovao u širenju laži (*ifk*) i tada je objavljen ajet iz sure en-Nur:

Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rođake i siromake, i one koji su na Allahovu S putu rodni kraj svoj napustili; neka im oprostite i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprostí? A Allah prašta i samilostan je (24/22). Tada Ebu Bekr povuče zakletvu uz otkupninu.

Pošto je Allah veoma milostiv prema ljudima, On je odredio da se vrši otkupnina samo za namjernu zakletvu, iza koje stoji predmet zbog čega se zaklinje. Međutim, kad se radi o nesvjesnoj zakletvi, zakletvi koju čovjek nehotice izgovori, Allah je to već oprostio i nije za takvu vrstu zakletve obavezao počinitelja otkupninom.

Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete, ali će vas kazniti ako pod zakletvom nešto namjerno učinite. - A Allah prašta i blag je (2/225).

Ebu Dāvūd prenosi preko lanca prenosilaca, od ‘Aiše, da je Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, rekao: Nenamjerna ili bezumna zakletva je govor čovjeka u kući, npr. Nije tako Boga mi! ili: Tako je, Boga mi!.

Taj hadis prenosi Ibni Džerir preko Urvea, čiji lanac prenosilaca se završava sa Aišom, riječima: Allah vas neće kazniti ako se nenamjerno zakunete..., (npr) Nije tako, Boga mi, tako je, Boga mi! U mursel hadisu (hadisu koji seže do ashaba), a prenosi se od Hasana ibni Ebi Hasana, stoji: Jednog dana prošao je Božiji Poslanik, alejhi-s-selam, pored nekih ljudi dok su gađali strijelama. Sa Božijim Poslanikom, alejhi-s-selam, bio je jedan od njegovih ashaba. Jedan od tih ljudi koji su gađali strijelama diže se i reče: “Pogodio si, Boga mi!” A drugi: “Promašio si, Boga mi!” Ashab koji je bio sa Božijim Poslanikom, alejhi-s-selam, reče: “Ovaj prekrši zakletvu, Božiji Poslaniče”, na što mu Vjerovjesnik odgovori: “Nikako, jer zakletva bacača strijela nije namjerna. Za nju nijepropisana otkupnina niti slijedi kazna.”

Prenosi se od Ibni Abbasa (Bog mu se smilovao) da je nanamjerna zakletva ako se zakuneš ako si rasrđen, ljut. Prenosi se od njega također da je nenamjerna zakletva da ti zabraniš ono što je Allah dozvolio. U tom slučaju ti nisi dužan da izvršiš za to otkupninu.

Prenosi se od Se’ida ibni Musejjeba da su dva brata Ensarije imali neko nasljedstvo. Jedan od njih je zamolio drugoga da ovaj podijeli. “Ako

mene pitaš - odgovori ovaj - za podjelu, sve što meni pripada, to je ulaz u Ka'bu", našto mu Omer odgovori: "Ka'ba nema vlasnika! Otkupi zakletvu i prenesi svome bratu! Čuo sam Božijeg Poslanika, alejhi-s-selam, kako kaže: "Ne možeš se zakleti ni zavjetovati se u grijehu prema Gospodaru Uzvišenom niti u prekidanju rodbinskih veza niti u onome što ne posjeduješ!"

Iz ovih hadisa razumije se da je zakletva koja nije vezana za namjeru koja bi uslijedila iza toga, nesvjesno rečena, pa nema ni otkupa za nju, a da je ona zakletva kojom osoba koja se zaklinje namjerava uzeti ili ostaviti ono zbog čega se zaklela, ona je vezana za nju, treba izvršiti otkupninu, ukoliko dođe do njena prekida. Zakletvu čije bi izvršenje sprječavalo da se uradi neko dobro djelo, ili vodilo da se uradi neko loše djelo, treba prekinuti. Ako se neko zakune zbog nečega, a zna da je to laž, ima mišljenja koja kažu da za takvu zakletvu nema otkupnine, niti je može išta otkupiti. Imam Malik bilježi u svom djelu MUVETTA (AL-MUWATTA): "Najbolje što sam mogao čuti u vezi s ovim pitanjem da nema otkupnine za zakletvu ako se čovjek zbog nečega zakune a za što je uvjeren da je tako, a kasnije se ispostavi suprotno od toga." A ako se neko zakune zbog nečega, a zna da je u tom slučaju i grijehnik i lažov, da time neće biti niko zadovoljan, a u želji da bi time bio nagrađen, za takvo nešto čovjek se ne može nikada otkupiti.

Tekst dalje govori o pravednosti kod zakletve ukazujući na čestitost i dobro riječima: *A Allah sve čuje i sve zna (2/224)*, da bi podsjetio čovjeka da Allah (subhanehu) čuje šta čovjek govori i da zna u čemu je dobro i tek onda donosi sud.

Nakon toga slijedi sud o nesvjesnoj zakletvi koja je vezana za ono na što se mislilo pri zakletvi, da bi čovjeka podsjetio na Allahov sud o kažnjavanju ljudi za sve na što su im se jezici osvrtnali, a također i na Njegov oprost, nakon pokajanja za djela, gdje su im srca pogriješila.

Ovim i tim veže se cjelokupno pitanja s Allahom i srca pridružuju smjeru prema Njemu u svemu što se stiče i svemu što se kaže.

Pri završetku izlaganja o cjelokupnom pravilu o zakletvi počinje razovor o zakletvi o apstinenciji (*ila'*), a to je da se muž zakune da neće općiti sa svojom ženom, bilo neograničeno ili na duži određeni rok:

Onima koji se zakunu da se neće približavati ženama svojim, rok je samo četiri mjeseca; i ako se vrate ženama, - pa, Allah zaista prašta i milostiv je; a ako odluče da se rastave, - pa, Allah doista sve čuje i zna (2/226-227).

Tačno je da se javljaju duhovne stvarne situacije koje snalaze neke brakove zbog raznih uzroka u bračnom životu i brojnih realnih njegovih okruženja koji podstrekavaju apstinenciju općenja. Ovo odvajanje prouzrokuje, pored ostalog i duševni nemir kod supruge, duševno i živčano oštećenje, nepovoljnost njenog dostojanstva kao žene, remeti bračni život, zbog grubosti ruši sponu bračnog druženja i dom porodice kad god apstinencija pređe jedan razumski rok.

Islam nije podržavao od samog početka zabranu ove apstinencije, jer ustezanje katkada može biti koristan lijek u nekim situacijama za tvrdoglavu i oholu suprugu koja se dala u svoje spletkarenje, umislila se u svoju sposobnost za zavođenje čovjeka, njegovo poniženje i njegovo prisilenje. Ponekad je to provjetranje od nasrtaja odvratnosti ili nastupa srdžbe, poslije čega se vraća život aktivniji i čvršći.

Međutim, ovakav princip nije dao suprugu apsolutno slobodnu volju, jer bi on mogao postati, u neko vrijeme, i tiranin koji želi prisiljavati i ponižavati suprugu, ili je želi poniziti kako bi ona postala ovisna, da ne uživa s njim u bračnom životu, da se nikada ne može osloboditi ove stege i sebi pronaći drugi bračni život.

Da bi se mogle uspješno riješiti brojne situacije i suočiti se sa raznim okruženjima u životu, određen je i krajnji rok za ustezanje od općenja, koji ne može prekoračiti četiri mjeseca.

Ova granica od četiri mjeseca moguće je da bude krajnji rok da žena moralno ne posrne i pod pritiskom prirodne potrebe da bude naklonjena drugom čovjeku a ne čovjeku koji ju je napustio. Prenosi se od Omera ibni Hattaba (Bog mu se smilovao) da je izašao jedne noći potajno u patrolu kako bi osjetio kakve su potrebe ljudi i kakvo im je stanje. Tom prilikom je čuo jednu ženu kako pjeva:

“Oduljila se ova noć i spustila tama,
A ja ležim u krevetu bez prijatelja, sama,
Tako mi Boga, da nije Božije zabrane kojoj nema ravne,
Zatresle bi se moje postelje strane...”

Tada Omer (Allah mu se smilovao) zapita svoju kćerku Hafsu: “Koliko najduže žena može otrpjeti bez svoga muža?” “Šest ili četiri mjeseca”, odgovori Hafsa. “Neću zadržati nikoga u vojsci duže od tog perioda,” dodade halifa Omer i odlučeno je da se ni jedan vojnik ne može držati u vojsci duže od tog perioda..

U svakom slučaju, prirode se razlikuju od slučaja do slučaja. Ali period od četiri mjeseca dovoljan je da čovjek provjeri sebe i svoje osjećaje - pa, ili da mu to bude dosta i ponovo se vrati zdravom bračnom životu, svojoj supruzi i gnijezdu svome, ili da ostane u svojoj samoći i nemogućnosti suživota. U ovom slučaju treba da se razriješi ovaj problem i da se ženi vrati njena sloboda putem razvoda braka, bilo da to uradi muž ili sudija. Na taj način svako od njih dvoje može zasnovati novi bračni život sa drugom osobom. Taj postupak je plemenitiji za ženu, povoljniji i pravedniji, umirujući za muža, a i korisniji, zatim pravedniji i ozbiljniji u ovakvom odnosu, čime Allah želi produljenje života, a ne njegovo okončavanje.

Tekst završava na razvodu braka (*talaq*), raščlanjuje odredbe razvoda braka: rok koji žena mora pričekati prije preudaje (*'iddet*), otkupninu (*fidijet*), opskrbu (*nafaka*) i otpremninu i sve drugo što proističe iz razvoda braka.

Počinje prvo odredbom o roku koji žena mora pričekati prije preudaje ili ponovnom povratku u isti brak.

Raspuštenice neka čekaju tri mjesečna pranja; i nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju. Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele da dobro djelo učine. One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu, - samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. - A Allah je silan i mudar (2/228).

Neka čekaju tri mjesečna pranja, to jeste, tri mjesečnice ili pranja jedno za drugim.

Zadržao sam se kod ovog lijepog izraza *neka čekaju...*, koji predočava osjetljivo duševno stanje. Pod ovim pojmom podrazumijeva se da čekaju tri mjeseca prije stupanja u novi brak da bi prošle tri mjesečnice, ili da bi se očistile od toga. Međutim, kur'anski izraz daje i drugi nagovještaj pored tog umnog značenja, daje nagovještaj želje koja pokreće otpočinjanje novog bračnog života, premda se pozivaju da sačekaju i drže kormilo u svojim rukama sa spremnošću da se upuste u putovanje kroz nepoznato koje prate čekanja... Ovo je prirodno stanje na koje pokreće želja žene da

dokaže i potvrdi i sebi i drugima da njen neuspjeh u bračnom životu nije bio zbog njene nemoći ili nekog nedostatka, da pokaže da je ona spremna da privuče drugog muškarca i zasnuje novi život. Ovaj unutrašnji pokretač i snaga ne nalazi se, po svojoj prirodi, kod muškarca, jer je on taj koji je razveo brak, dok se u duši žene razvija prkos, jer je ona ta na koju je primijenjen razvod. Ovako Kur'an predočava ovo duševno stanje kroz ovaj izraz, primjećuje ovu situaciju i vodi računa o njoj.

Neka čekaju ovaj period kako bi se pokazala čistota njihovih materica, da nemaju nikakvih posljedica iz ranije bračne veze prije nego što postanu nove supruge.

... i nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, ako u Allaha i u onaj svijet vjeruju (2/228).

Nije im dopušteno da kriju ono što je Allah stvorio u maternicama njihovim, bilo da se radi o trudnoći ili mjesečnici... Njihova srca treba da su obuzeta sjećanjem na Allaha koji je stvorio ono što je u njihovim maternicama, da mobilise svijest o vjerovanju u Allaha i Sudnji dan i uvjetovao ovo vjerovanje da ne kriju ono što je Allah stvorio u njihovim maternicama. Sjećanje na Sudnji dan ovlje ima poseban značaj, jer se radi o nagradi i kazni. Tamo će biti naknada za ono što je katkada promašeno sa čekanjem. Tamo će biti i kazna ako budu krile ono što je Allah stvorio u njihovim utrobama.. On to zna, jer je On to stvorio. Njemu nije ostalo ništa nepoznato. Prema tome, Njemu (subhanehu) ne treba ništa tajiti pod uticajem bilo kakve želje, ljubavi, ili bilo kakvog cilja, koji bi mogao pred njih iskrsnuti.

Ovo s jedne strane, a s druge, morao bi postojati jedan razumski period u toku koga bi supružnici mogli preispitati svoje osjećaje nakon razdvajanja. Ponekad može biti da se u njihovim srcima nalazi posljednji tračak ljubavi koja bi se mogla ponovo povratiti i simpatije koje bi se mogle ponovo mobilizirati ili smisao nad kojim je zavladao neki izliv, grješka ili oholost, pa kad nestane srdžbe, iščezne živahnost (ishitrenost) i smiri se duša, smanjuju se ti uzroci koji su pokrenuli rastanak, javljaju se druga značenja i novi smisao za čežnjom za otpočinjanjem novog života ili povraćanje one ljepote koja će štititi obaveze. Razvod braka je najmrža dozvoljena stvar Allahu, jer je to rez kome se pribjegava samo onda kada se iscrpe svi lijekovi. (Na drugom mjestu u Kur'anu spominju se pokušaji koji trebaju prethoditi činu razvoda. Osim toga, razvod braka treba da se provede samo u periodu čistote žene i u kome nije došlo do spolnog akta. Ovo je slučaj kada postoji dovoljno vremena od časa odluke za razvod

braka, pa do njegova provođenja, u većini slučajeva. Čovjek treba da čeka dok dođe vrijeme čistote i onda da potpisuje razvod braka..., treba iscrpiti i posljednji pokušaj.)

Prvi razvod braka je pokus kako bi partneri saznali kakvi su stvarno njihovi osjećaji, pa ako im postane jasno za to vrijeme kako je moguće početi ponovo zajednički život, pa - put je otvoren:

...Muževi njihovi imaju pravo da ih, dok one čekaju, vrate ako žele da dobro djelo učine (2/228).

U to vrijeme, to jest u vrijeme iščekivanja i sačekivanja, a to je to vrijeme (*'iddet*), ako žele, mogu učiniti dobro djelo ovim čekanjem. Ovo ne znači prisiliti ženu i vratiti je u okove u životu okruženom samim bodljama, sveteći joj se, oholeći i ponoseći, da se ne uda za drugoga, jer:

One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu (2/228).

Raspuštenice imaju pravo na zaštitu u ovom slučaju kao što imaju i obaveze. One su obavezne da sačekaju i da ne kriju ono što je Allah stvorio u njihovim maternicama, a supruzi su obavezni da njihova namjera kod povratka bude lijepa i poštena, namjera u kojoj neće biti štete ni suprugama ni supruzima, pored obaveze izdržavanja supruga, u vrijeme zapreke da se preudaju, o čemu će kasnije biti riječi.

...muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen (2/228).

Mislim da je ovo vezano u ovom tekstu za pravo muževa da ih vrate i stave u svoju zaštitu u vrijeme ovog roka (*'iddeta*). Ovo pravo dato je mužu jer je on njoj dao razvod braka, i nije logično da on njoj da razvod braka, a da se njoj da pravo da ga povрати i stavi ga pod svoju zaštitu. To je pravo koje nameće priroda položaja. Ona je ovdje ograničena. Nema apsolutnog dokaza, kao što mnogi misle i traže dokaz tamo gdje ga nema. Ovo je popraćeno riječima:

A Allah je silan i mudar (2/228) - da bi se čovjek podsjetio na moć Allaha koji propisuje ove odredbe i učio njegovu mudrost u propisivanju tih odredaba ljudima. U tome se može primijetiti i ono što odvraća srce čovjeka od skretanja i devijacija koje čini pod uticajem raznih faktora i okruženja.

Slijedeća odredba odnosi se na broj razvoda braka i pravo raspuštenice da raspolaže ugovorom o braku, da se iz ugovora ne može ništa zahtijevati da se povuče kod razvoda braka, osim u jednom slučaju, a to je kada se žena, koja nije zadovoljna brakom, boji da neće počiniti kakav grijeh ako ostane vezana za brak kojeg ona osuđuje. To je situacija kada se žena odriče prava iz ugovora da bi dobila slobodu plaćanjem svoje otkupnine:

Puštanje može biti dvaput, pa ih ili velikodušno zadržati ili im na lijep način razvod dati. A vama nije dopušteno da uzimate bilo šta od onoga što ste im darovali, osim ako se njih dvoje plaše da Allahove propise neće izvršavati. A ako se bojite da njih dvoje Allahove propise neće izvršavati, onda im nije grehota da se ona otkupi. To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su (2/229).

Razvod braka, poslije koga se može otpočeti ponovo zajednički život, može biti dva puta. Ako neko to prekorači, onda nema mjesta povratku osim pod uvjetom koga propisuje kur'anski ajet koji slijedi u kontekstu, a to je da se ona uda za drugog muža, zatim da je pusti taj drugi muž prirodnim razvodom braka zbog nekog uzroka i da je ne želi više povratiti. Iz toga proističe da je prvom mužu dozvoljeno samo u tom slučaju da se ponovo oženi s njom i ako ona hoće, da joj on ponovo bude muž.

Navodi se da je uzrok objave ovog ograničenja bio taj što razvod braka u prvo vrijeme islama nije bio brojem ograničen. Muž je tada imao pravo da povрати svoju raspuštenicu u periodu njena čekanja, te da je ponovo pusti i ponovo povрати i tako dalje, koliko mu duši drago. U to vrijeme desilo se da se jedan Ensarija razišao sa svojom suprugom koja mu je još uvijek bila draga. Zbog tog svog osjećaja rekao joj je:

“Neću te zadržati kod sebe i dati utočište niti ću se rastaviti od tebe!”

“Kako to?” upita ona.

“Pustit ću te”, odgovori on, “i kada se približi to vrijeme, povratit ću te.” To je prenijeto Vjerovjesniku, alejhi-s-selam. Tada je objavljeno:

Puštanje može biti dvaput (2/229).

Mudrost Božijeg programa, kojeg se prihvatilo muslimansko društvo, je konstantno objavljivanje odredaba u momentu kada se ukaže potreba za njima sve dok ovaj program nije postavio osnovice svih odredaba na ovaj način. Ostalo je samo da se razrade detalji koji su vezani

za iznenadne situacije. Na bazi ovih glavnih rješenja nalazile bi se odredbe i u ovim novonastalim situacijama.

Ove odredbe učinile su razvod braka ograničenim. Nema povoda za izigravanje i mnogo puta pribjegavanje razvodu braka. Kada dođe do prvog puštanja, muž ima pravo da raspuštenicu povрати dok je još u vremenu čekanja, 'iddetu, bez preduzimanja bilo kakvih drugih mjera. A ako pusti da 'iddet istekne, ona je tacla otpuštena. Njen bivši muž je tacla ne može povratiti sve dok ne sklopi novi ugovor o braku i dok joj ne da novi mehr. A kada je suprug povрати dok još vrijeme čekanja nije isteklo, ili je povрати dok je čin razvoda braka bio izražen u blažoj formi (*bejnunetu sugra*), on će imati pravo na razvod braka i po drugi put koji će biti tretiran kao i prvi razvod u svim odredbama koje se odnose na razvod braka. Ako je pusti po treći put, onda iz toga proističe neopozivi razvod braka (*bejnunetu kubra*) samim činom događaja. Tada nema povratka ni u 'iddetu niti poslije isteka tog perioda. Može se oženiti s njom tek nakon njene preudaje za drugoga čovjeka i življenja s njim u braku, koji se poslije toga prirodnim putem razvodi od nje neopozivim razvodom braka jer je ne želi povratiti ili su istekli svi periodi čekanja kod razvoda braka. Tek tada ona se može povratiti prvom mužu.

Prvo puštanje je posljedica tvrdoglavog raspravljanja, svada i iskušenja, kao što je ranije rečeno, drugo puštanje je drugo iskušenje i posljednja proba i ako se popravi život i pokaže da je moguće živjeti u tom braku, zajednički život će se nastaviti. U protivnom slijedi treće puštanje kao dokaz da takav brak nije u redu i da je nemoguće nastaviti život u takvom braku.

U svakom slučaju, razvod braka je dozvoljen samo onda kada se ustanovi da nema drugog rješenja osim razvoda. I kada se dogode prva dva puštanja, onda ženu na lijep način treba zadržati i nastaviti da se živi lijepim i zadovoljavajućim životom ili je velikodušno otpremi bez ikakve prisile i uznemiravanja. To je puštanje žene po treći put što omogućava ženi da ide u novi život. To je realna zakonitost koja se suočava sa realnim situacijama i praktičnim rješenjem. Ovome se nema ništa prigovoriti jer nema mjesta prigovoru, pošto se priroda čovjeka ne može preinačiti, ona ostaje onakva kakvu ju je Bog stvorio, niti se može zanemariti jer zanemarivanje ništa ne pomaže.

Mužu nije dozvoljeno da povрати bilo šta što je dao supruzi kao dar ili za izdržavanje u toku zajedničkog bračnog života u zamjenu da bi je otpustio ako ne vrijedi zajednički život, osim ako ona osjeti da je prezrena,

da joj ne odgovara život s njim zbog njenog ličnog osjećaja da ga prezire i ne podnosi, da osjeća odvratnost prema njemu, što bi je moglo odvesti izvan granica Božije odredbe u pogledu lijepog življenja, krijevosti i morala. Tada žena ima pravo tražiti razvod braka od muža, ali da mu nadoknadi rušenje zajedničkog života, bez namjerno učinjenog razloga s njegove strane, vraćanjem bračnog dara koji joj je darovao (*mehr*), vraćanjem cjelokupnog ili djelimičnog njenog izdržavanja, da bi se sačuvala od grijeha i da ne bi prekoračila Božije odredbe čineći u ovom slučaju nasilje i sebi i drugome. Na ovaj način islam vodi računa o svim realnim činjenicama kojima je izložen čovjek, vodi računa o snažnim osjećajima srca, kojih se čovjek ne može riješiti, niti prisiliti ženu na život od kojeg ona bježi i istovremeno ne prouzrokuje nikakvu štetu čovjeku na daru koji je on učinio i bez grijeha za koji bi on odgovarao.

Da bismo predložili vitalnost ovog teksta i njegovu dalekosežnost, bit će lijepo da se vratimo na prošlost njegove primjene u vrijeme Vjerovjesnika, *alejhi-s-selam*, prošlost koja će nam otkriti ozbiljnost, vrijednost, namjeru i pravičnost ovog istinitog Božijeg programa.

Imam Malik navodi u svom djelu *Eḷ-Muvelta'* da je Habiba kći Sehla Ensarije bila udala za Sabita b. Kajs b. Šemmaša i da je Vjerovjesnik, *alejhi-s-selam*, jednog dana izašao i u cik zore našao Habibu kako stoji pred njegovim vratima. Primjetivši da neko stoji pred vratima, Vjerovjesnik, *alejhi-s-selam*, upita:

- Ko je to?

- Ja, Habiba kći Sehla - odgovori.

- Pa šta je s tobom?

- Ja nisam za Sabita niti Sabit za mene kao muž.

Kada je došao njen muž Sabit b. Kajs, Vjerovjesnik, *alejhi-s-selam*, mu se obrati:

- Ovo je Habiba kći Sehla. Ona mi je rekla to i to.

- Božiji Poslaniče, - dodade Habiba - sve što mi je dao Sehl (kao vjenčani dar), ja sam to sačuvala.

- Uzmi to, Sehle, od nje, - reče Vjerovjesnik, *alejhi-s-selam*, i Sehl uze, a Habiba se vrati svojim.

Buhari prenosi od Ibni Abbasa ovaj slučaj ovako:

Supruga Sabita b. Kajsja b. Šemmasa došla je Resulullahu, alejhi-s-selam, i rekla:

- Ne korim ga Vjerovjesniče, alejhi-s-selam zbog morala ili vjere nego osuđujem kufur u islamu.

- Hoćeš li mu za to dati njegovu bašču (a on joj je bio dao tu bašču kao njen vjenčani dar, mehr) - upita Vjerovjesnik, alejhi-s-selam.

- Da - odgovori ona.

- Uzmi bašču i pusti je - reče Vjerovjesnik, alejhi-s-selam.

Više detalja o ovom slučaju nudi verzija Ibni Džerira koju on prenosi od svoga oca, koji je pitao Ikrimea:

Ima li osnova za kazivanje da je dolazilo do razvoda za sredstva (*hale'a*), našto Ikrime odgovori riječima:

- Ibni Abbas kaže da je prvi razvod braka za sredstva u islamu primijenjen u slučaju kćerke Abdullaha b. Ubejje. Ona je došla Vjerovjesniku, alejhi-s-selam, i rekla:

- Božiji Poslaniče, alejhi-s-selam, ništa i nikada ne može sastaviti moju i njegovu glavu. Ja sam podigla krajičak šatora kad on ide u grupi. Primijetila sam da je on među njima najcrnji, najmanji i najružniji.

Nato odgovori njen muž:

- Pa ja sam joj dao, Vjerovjesniče, najbolji dio svoga imetka, dao sam joj bašču. E kad bi mi vratila moju bašču?!

- Šta kažeš na to? - upita Vjerovjesnik, alejhi-s-selam.

- Da, dat ću i više, ako hoće - odgovori supruga Sabitova. Tada Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, razvede supružnike...

Nekoliko verzija ovog slučaja govori o duševnom stanju koje je prihvatio Vjerovjesnik, alejhi-s-selam, i sučio se s njim kao čovjek koji je shvatio da se takvo stanje mora uzeti u obzir, da se ne može osuditi, da se žena ne može prisiliti da živi u takvom braku, niti se takav brak može održati kad u njemu preovlađuju takvi osjećaji, pa je odabrao rješenje na osnovu Božijeg programa koji se suočava sa ljudskom prirodom sasvim realno i praktično, i koji postupa sa čovječijom dušom poznajući stvarne osjećaje i koji zna šta treba raditi u takvom slučaju.

Pošto je cilj ozbiljnosti ili šale, iskrenosti ili nemogućnosti u ovim situacijama, bila predanost Bogu (*taqwa*) i strah od posljedica, to je tekst popraćen upozorenjem da se ne prekoračuju Božije granice:

To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! A oni koji Allahove propise narušavaju, nepravedni su (2/229).

Da se ovdje zadržimo kratko na dvama različitim kur'anskim izrazima s jednim te istim značenjem, s obzirom na različitost njihova konteksta. U ovoj istoj suri, kada je bilo riječi o postu, tekst je popraćen riječima:

To su Allahove granice i ne približujte im se! (2/187). Dočim u drugom slučaju tekst je popraćen riječima: *To su Allahovi propisi, pa ih ne narušavajte! (2/229).* U prvom upozorenju upotrijebljen je izraz približavanje, u drugom narušavanje. Zašto je ovdje došlo do upotrebe različitih termina?

Razlog je u tome što se u prvom slučaju govori o zabranama vezanim za strasti:

Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama; one su odjeća vaša, a vi ste njihova odjeća. Allah zna da vam je bilo teško, pa je prihvatio pokajanje vaše i oprostio vam. Zato se sada sastajete s njima u želji da dobijete ono što vam je Allah već odredio. Jedite i pijte sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore; od tada postite do noći. Sa ženama ne smijete imati snošaj dok ste u i'tikafu u džamijama. To su Allahove granice, i ne približujte im se! (2/187).

Zabrane vezane za strasti su jako privlačne, pa je i snažnije što je upozorenje ovdje bilo izraženo terminom *približavanje Božijim granicama*. Zbog slabosti otpora volje pred privlačnostima prouzrokovanim strastima dat je ovaj termin, da čovjek ne bi upao u mrežu strasti.

U drugom slučaju radi se o predmetima prezrenosti, sukoba i razilaženja pa se je bojati da čovjek ne naruši ove granice u slučaju razilaženja, da ih ne prekorači i ne zastane kod njih. Zbog toga je upozorenje izraženo terminom *narušavanje i prelaženje* a ne *približavanje*. Ova preciznost u izrazu zbog različitosti predmeta izaziva odlučivanje.

Da nastavimo sa tesktom koji se odnosi na odredbe o razvodu braka, *talaqu*:

A ako je opet pusti, ona mu se ne može vratiti što se neće za drugog muža udati. Pa ako je ovaj pusti, onda njima dvoma nije grijeh da se jedno drugom vrate, ako misle da će Allahove propise izvršavati; to su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele da znaju (2/230).

Treći razvod braka je, kao što je rečeno, dokaz jakog nereda u takvom životu koji se ne može poboljšati tako jednostavno i lahko ako se muž ozbiljno odlučio na razvod. U tom slučaju je bolje pokušati da svako od njih dvoje potraži sebi novog bračnog druga.

Međutim, ako su takvi razvodi braka posljedica neozbiljnosti, brzine ili nepromišljenosti, onda ova naredba zahtijeva da se prestane sa ismijavanjem ove istine koja je data da bi bila neka vrsta sigurnosnog ventila i lijek nužno preduzet za ovu neizlječivu bolest, a ne, dakle, da bi bila predmet šale, brzopletosti i gluposti. Ovo znači da je neophodno prestati s takvim životom u kome muž ne iskazuje poštovanje prema ženi niti joj takav život štiti njena prava.

Neko bi mogao reći: - Pa dobro, u čemu je grijeh žene koji bi joj prijetio u životu, njenoj sigurnosti i poziciji zbog riječi koja je izletjela iz usta čovjeka prijestupnika? Međutim, mi se s tim u životu ljudi stvarno susrećemo. Kako ti, sagovorniče, misliš da bi se to moglo izliječiti ako ne prihvatimo ovaj lijek? Misliš li da bi bio lijek tome da prisilimo ovoga čovjeka da živi u braku sa ženom koju ne poštuje i ne cijeni pa da mu, na primjer, kažemo: - Mi ne prihvaćamo takav tvoj razvod braka, ne priznajemo ga, niti usvajamo, ovo je tvoja žena, tebi pripada, de zadrži je? - Ne, ne! Nikako! Jer bi to bio prezir i poniženje za ženu, za bračne odnose, a to islam ne prihvaća. Islam traži da se poštuje žena, da se poštuju bračni odnosi i da se oni podignu na nivo ibadeta Allahu. Kazna će takvom čovjeku biti u tome što smo mu zabranili brak sa ženom koju ne poštuje, što ćemo ga opteretiti novim mehrom (svadbenim darom) i novim ugovorom o sklapanju braka u slučaju da je stvarno pusti i u dva prva slučaja razvoda braka i što ćemo mu kategorički zabraniti sklapanje braka po treći put sa ženom, sve dok se ona ne ucla za drugoga, pri čemu je podnio i troškove njena izdržavanja i troškove perioda čekanja u svim slučajevima razvoda braka... Ovdje je važno da imamo u vidu realnost ljudske duše, realnost praktičnog života, a ne da zaspimo kao letjelica konjića koji nema nogu kojima bi se spustio i stao na zemlju, u svijet života.

Kada život krene svojim putem i kada se žena uda za drugog muža poslije trećeg puštanja, a onda je pusti ovaj drugi muž, tek tada bi se njih dvoje mogli ponovo uzeti i jedno drugom se bez grijeha vratiti, ali pod uvjetom: ...*Ako misle da će Allahove propise izvršavati (2/230).*

Ovdje nije u pitanju ljubav kojoj se čovjek pokorava niti strast kojoj se mora udovoljiti. Supružnici nisu prepušteni sami sebi, svojim strastima i sklonostima kada se uzimaju ili rastavljaju. Ovdje se radi o Allahovoj odredbi koja se uspostavlja. To je okvir života koji, ako oslabi i spadne sa života, onda tu nema života kakvim bi Allah bio zadovoljan:

... *To su Allahove odredbe, On ih objašnjava ljudima koji žele da znaju (2/230).*

Samo iz Svoje milosti prema ljudima Allah nije postavio Svoje odredbe nejasnim i tajanstvenim, nego ih je objasnio u Kur'anu da bi ih ljudi znali. I oni koji znaju kako valja, oni su ti koji ove odredbe znaju i koji ih se pridržavaju. U protivnom, to bi bilo nedopustivo i pokuđeno neznanje i potpuno sljepilo.

Poslije ovog osvрта slijedi Allahovo upućivanje rastavljenih supružnika da postupaju međusobno lijepo i kako valja u svim slučajevima nakon razvoda:

Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje; a onaj ko tako postupi - ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte (2/231).

A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive. Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate (2/232).

Lijepo postupanje i lijepi odnosi treba da vladaju atmosferom ovog života, bile spona braka povezane ili rastavljene. Nije dozvoljeno da mučenje i prisila budu sastavni dio tog života. Ovaj visoki stepen

tolerancije u slučaju razvoda i puštanja, zbog duševne krize supružnika, ostvaruje daleko veći cilj nego što je to ovozemaljsko okruženje, ostvaruje atmosferu u kojoj se ljudske duše izdižu daleko iznad ukorijenjene mržnje i bijesa, širi horizonte života i proteže iznad značajne realne sadašnjosti... To je atmosfera vjere u Allaha, vjere u Sudnji dan i podsjećanje na Allahovu milost u svim njenim manifestacijama, počevši od blagodatni vjerovanja, a to je najveća blagodat, pa do blagodatni zdravlja i svakodnevnog opskrbljivanja životnim potrebama. To je odanost Allahu i nada u naknadu s Njegove strane za neuspjeli bračni život i mizernu nafaku. Ovo pitanje tretiraju dva spomenuta ajeta Kur'ana zadržavajući se na dobrim odnosima i postupku, bez obzira da li spona bračnog odnosa postojale ili bile prekinute.

Žena u predislamskom periodu bila je izložena grubim postupcima, upravo onakvim kakvi su vladali u grubom predislamskom periodu i njegovim devijacijama. Sa takvom grubošću postupalo se i s novorođenom djevojčicom, koja je ponekad bila i živa zakopavana, često živjela u poniženju i patnjama, a kao žena bila je tretirana kao da je komad muževljeve svojine. Deva je bila skuplja od nje, konj cjenjeniji i draži. Tako je s njom postupano i kasnije kao s raspuštenicom. Sprječavana joj je udaja. Nije se mogla udati sve dok jo to njen bivši muž, razvedenik, ne bi dozvolio. Ne bi se mogla povratiti svom mužu ako bi njih dvoje željeli nastaviti živjeti u braku, a njena rodbina to zabranjivala. Stav prema ženi općenito bio je krajnje ponižavajući. Njen tretman u ovom pogledu bio je isti kao u svim neznalačkim društvima ukorijenjene mržnje u svijetu toga vremena...

Zatim je došao islam i donio ovaj ugodni i plodonosni povjetarac, zapuhnuvši i život žene. Program koji je postavio Kur'an primjećujemo i ovdje kod ovog pitanja vezanog za ženu i brak. Njoj se posvećuje puna pažnja. Tretira se i ona kao čovjek, da su on i ona od jedne osobe koju je stvorio njen Gospodar, Gospodar koji je bračne odnose podigao na nivo ibadeta onda kada se lijepo postupa u braku. Ovo sve nije došlo na traženje žene niti je ona išta poznavala od toga. Ni čovjek nije to tražio niti je išta od toga mogao pojmiti. To je sve blagoslov koji je Allah izlio iz milosti na oba spola svih ljudi.

Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje (2/231).

Pod pojmom ispunjenje propisanog vremena za čekanje misli se ovdje na blizinu isteka propisanog vremena za čekanje, o čemu se govorilo u prethodnom ajetu Kur'ana. A kada se približi istek propisanog vremena

za čekanje, kad je neminovan razvod, a to znači ovdje velikodušno otpustiti bez ikakvog mučenja ili zahtjeva za nadloknadu od žene, i prisilnog sprječavanja da se uda za koga ona hoće.

Ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje (2/231).

A to je kao što se prenosi od Ensarije koji je rekao svojoj ženi: "Tako mi Allaha, neću te ni štiti, niti ću te pustiti". Ovakvo se zadržavanje ne može pravdati. To je zadržavanje štetno. Tolerancija islama nikada ne može biti time zadovoljna. To je zadržavanje koje je nekoliko puta u ovom tekstu zabranjivano. Izgleda da je ono kao takvo u arapskom društvu bilo tada rašireno, a može iskrsnuti i raširiti se u svakom drugom društvu koje nije prečistio islam i koje nije uzdigao iman (vjerovanje).

Ovdje Kur'an mobilizira najplemenitije osjećaje, simpatiju prema životu kakvog je dao Allah i istovremeno osjećaj straha od Allaha. Kur'anski tekst mobilizira sve ove djelotvorne faktore da bi ljudske duše oslobodio teške situacije iz vremena predislamskog perioda, tvrdoglavosti svakog vremena i njegovih odraza, da bi ljudske duše uzdigao na zavidnu visinu za koju bi se one čvrsto držale:

Kada pustite žene, onda ih, prije nego što ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ili na lijep način zadržite ili ih velikodušno otpremite. I ne zadržavajte ih da biste im učinili nasilje: a onaj ko tako postupi - ogriješio se prema sebi. Ne igrajte se Allahovim propisima i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje, i Knjiga i mudrost koju vam objavljuje, kojom vas savjetuje. Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte (2/231).

Ona je njegova sestra i kada njoj učini kakvu nepravdu, tada čini i sebi, čini nepravdu i nasilje sebi navodeći je na ishodište grijeha izvodeći je time iz kruga i puta pokornosti... To je taj prvi doticaj.

Ajeti u Kur'anu koji se odnose na život u braku i razvod braka sasvim su jasni i definisani. Njima se reguliše ovaj život, daje mu se puna ozbiljnost i zahtjeva iskrenost. I kada supružnik koristi datu situaciju da nanese štetu ženi i da je muči i uznemirava izigravajući njene povlastice koje joj je Allah dodijelio kao predah i sigurnosni ventil i da koristi i prava povratka, što je Allah dao kao priliku da se ponovo uspostavi bračni život i uvede u njega ozdravljenje i poboljšanje, i sve to čini u cilju, kao što je rečeno, da je zadrži, muči i pati, - onda takav supružnik ismijava Allahove odredbe izložene u ovim ajetima. On je kao i svaki drugi u ovom tvrdoglavom društvu, koji navodno insistira na islamskim načelima a koristi ovu pravnu povlasticu kao sredstvo mučenja, uznemiravanja i smutnje. Da, teško onome ko

zloupotrijebi pravo razvoda braka! Teško onome ko ismijava Allahove odredbe i ko se Njega ne stidi!

Mobilisanje svijesti stida i priznavanje ove blagodati podsjeća muslimane na njima date Allahove blagodati, podsjeća ih na sadržaj Kur'ana i na mudrosti kojima ih Kur'an poučava. Mobilisanjem te svijesti podsjeća muslimane na blagodati kojima ih je Allah obdario. Podsjećanje muslimana tada na te blagodati kojima ih je Allah obdario čini neograničeni realni smisao života i njegovu kompletnost.

Prva Allahova blagodat koja muslimanu naumpane jeste to što on kao jedinka pripada Ummi (islamskom narodu), jer šta su predstavljali Arapi koji su živjeli u urbanim cjelinama i oni koji su skitarili po pustinjama (beduini) prije islama? Nisu bili čak ni spominjani. Svijet nije znao ni da postoje niti ih je primjećivao. Bili su pocijepani, rastrgani, bez ikakve težine i vrijednosti. Sami nisu imali ništa što bi mogli ponuditi čovječanstvu pa da bi ih drugi narodi upoznali. Štaviše, oni nisu imali ništa što bi mogli sami sebi ponuditi da se koliko-toliko obogate i osnaže. Nisu imali uopće ništa ni materijalne ni moralne prirode. Bili su uboga sirotinja koja je imala okrutan život. Samo mali broj živio je u izobilju, ali grubom, jednostavnom, koje je sve više tonulo u ponor i bilo najsličnije društvu koje karakterišu divljački postupci. I ne samo to: oni su bili uboga sirotinja i kada je riječ o pameti, duši i ličnoj savjesti. Njihova je vjera bila primitivna i priprosta, njihovo poimanje života na zemlji u povelju i plemensko, ograničeno, njihovo interesiranje u životu nije prelazilo okvire rušenja, otimanja i pljačke, stravične osvete, zabave, pića, kocke i beznačajne koristi u svemu i svačemu.

Iz ovog moralnog pada izvukao ih je islam. Štaviše, islam im je omogućio da postoje, izveo ih je na vidjelo i učinio ih velikim tako da ih je poznalo cijelo čovječanstvo; dao im je ono što su oni dali tom čovječanstvu, dao im je sveobuhvatnu ideologiju, koja objašnjava Bitak - postojanje, kako ni jedna do tada postojeća ideologija nije objasnila. Ona je omogućila privrženicima islama da povedu čitavo čovječanstvo uspješno i kako valja. Islam im je dao osobenost koja se karakteriše ovom ideologijom, koja ih je uvrstila među narode i države, a prije islama o njima nije bilo ni spomena, kao da nisu postojali, dao im je snagu s kojom su u svijetu poznati i o kojoj se vodilo računa. Prije toga oni su bili samo sluge drugih imperija oko sebe, ili su bili zanemareni tako da ih nije niko primjećivao. Islam im je donio bogatstvo tako da im je bilo sve otvoreno i pristupačno. Dao im je i još više od toga: mir, mir u duši, mir u kući i mir u društvu u kojem su živjeli. Dao im je smirenost srca i savjesti i omogućio

im stabilnost programa i smjera. Islam im je omogućio da se vinu u visine i sa tih visina da posmatraju pocijepanost zalutalog čovječanstva na sve strane nagomilane tvrdoglavosti po kugli zemaljskoj. Osjetili su da ih je Allah usrećio kako nikog tako ranije usrećio nije!

I kada ih islam podsjeća ovdje na ovu blagodat, oni se brzo sjete nečega što im je bilo prisutno u njihovu životu, sjete se toga bez posebnog razmišljanja: da su oni bili ti koji su živjeli u predislamskom dobu, džahilijetu i u islamu. Pamte i jedno i drugo jer su to doživjeli kao jedno pokoljenje. Brzo im naumpadne ova transformacija koja se može ostvariti jedino nadnaravnošću do koje ne seže ljudsko poimanje. Sjete se ove blagodati predstavljene u objavljenoj Knjizi od Allaha i mudrosti koja ih podsjeća, kako u Kur'anu stoji ... *i neka vam je na umu blagodat koju vam Allah daje ... (2/231)*. Sjete se savješću sagovornika da bi osjetili veličinu blagodati i obilje izliva i dodjele njima te blagodati. Allah im objavljuje ove ajete iz Kur'ana iz kojih se sastoji ovaj božanski program i iz njega statut porodice, koja je temelj života.

U ovom ajetu je i posljednji doticaj njihova srca u kome im Allah prijeti, plaši ih i podsjeća da je Njemu sve poznato:

... Allaha se bojte i da Allah sve zna - na umu imajte! (2/231).

Na taj način mobilise osjećaj straha i pažnje nakon mobilisanja osjećaja života i zahvale, uzima čovjeka iz raznih krajeva i vodi ga putem tolerancije, sažaljenja i poboljšanja.

Tako im onemogućava da spriječe raspuštenicu, kada joj istekne rok čekanja, da se povrti u brak sa svojim mužem ako to oboje žele, poštujući odredbe:

A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive (2/232).

Tirmizi prenosi od Ma'kala b. Yesara, da je Ma'kal udao svoju sestru za jednog muslimana Ensariju u vrijeme Vjerovjesnika, alejhi-s-selam, i s njom se desilo to i to. Zatim je dotični pustio tu ženu tako da ne može ponovo s njim zasnovati brak. Kada je isteklo vrijeme čekanja, njen bivši muž je ponovo osjetio čežnju za njom i ona za njim, zatim je zaprosio preko prosca. Ma'kal mu je tada rekao: "Prostače, sine Prostaka, počastio sam te njome i udao je za tebe, a ti je pustio. Bogami, nikada se ona za tebe ponovo neće udati, bez obzira šta ti mislio i osjećao prema njoj". Allah je znao -

prenosi Tirmizi - kakvi su njegovi osjećaji prema njoj i njeni prema njemu kao mužu pa je objavio:

A kada pustite žene i one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, ne smetajte im da se ponovo udaju za svoje muževe, kada se slože da lijepo žive. Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate (2/232).

Kada je to čuo Ma'kal, uzviknuo je: "Čuo sam, Bože moj, i pokoravam Ti se", zatim pozvao tog Ensariju i dodao: "Oženit ću te i počastiti te!"

Ovo osjećajno Allahovo (subhanehu) uslišavanje potreba ljudskih srca otkriva veličinu Allahove milosti prema ljudima. A ovaj ajet svojom općom porukom govori, kako nam se čini, o činjenju olakšanja, kojeg Allah želi ljudima, govori o odgoju kakvog kur'anski program nudi muslimanskom društvu, o blagodatima koje je Allah izlio na ljudski rod kroz ovaj program koji uzima u obzir realnost ljudskog života u svim situacijama.

Pored toga, tu dolazi i do mobilisanja svijesti nakon zabrane i ukazivanja na opreznost:

Ovim se savjetuju oni među vama koji vjeruju u Allaha i u onaj svijet. To vam je bolje i ljepše. A Allah sve zna, a vi ne znate (2/232).

Vjerovanje u jednog Boga i Sudnji dan čini da ova svijest seže duboko u ljudska srca kada ona budu vezana za prostraniji svijet od ove Zemlje i kada budu usmjerena prema Allahu i Njegovu zadovoljstvu kod svega što uzimaju i što ostavljaju. Vjerovanje u Allaha i Sudnji dan oživljava svijest da Allah, dželle šanuhu, želi da se čini ono što je bolje i čišće, čiji je cilj da se podstakne vjernik da mu molba bude uslišana, da iskoristi ono što je bolje i čišće i za njega i za društvo oko njega, da podsjeti srce da je Allah onaj ko je izabrao njemu ovaj put i da On zna šta je potrebno ljudima da čine, a što oni ne znaju, pa da im se molba usliša. To se ostvaruje sa punim Božijim zadovoljstvom i u punoj predaji Njemu.

Na ovaj način cjelokupni slučaj se diže na nivo ibadeta, veže se za Allahovo uže, čisti od raznih ovozemaljskih mrlja, tumora života, okruženja tegobom i stezanjem, a to traži otvoreni prostor, razvod i rastanak.

Slijedeća odredba odnosi se na dojenje djeteta nakon razvoda braka. Porodični statut mora sadržavati objašnjenje onih odnosa koji se ne prekidaju između bivših supružnika nakon razvoda braka. Riječ je o natalitetu, u čemu su oba supružnika učestvovali i čime su međusobno povezni i ako se među supružnicima ne može da odvija normalan život, ipak tić koji još nema ni paperja mora biti zaštićen i imati razradenu garanciju do u detalje, tako da može odgovoriti svakoj situaciji:

Majke neka doje djecu svoju pune dvije godine onima koji žele da dojenje potpuno bude. Otac djeteta je dužan da ih prema svojoj mogućnosti hrani i odijeva. Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih; majka ne smije da trpi štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta. I nasljednik je dužan sve to. Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh. A ako zaželite da djeci svojoj dojlje nađete - pa, nije grijeh kad od srca ono što ste naumili dadete. Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite (2/233).

Majka razvedenica ima obavezu prema djetetu dojenčetu, obavezu kojom je Allah zadužuje i koja se ne može zanemariti po svojoj prirodi i osjećaju, a koju katkad poremeti bračno razilaženje supružnika, ali šteta tog neslaganja odrazi se na djetetu. Znači da se Allah brine o njemu i veže ga o vrat majke. Pa Allah je ljudima preči nego oni sami sebi, čini im više dobra i milostiviji im je i od samih njihovih roditelja. Allah je dodijelio djetetu da ga majka doji pune dvije godine, jer Allah zna da je ovo najidealniji period sa zdravstvenog i psihičkog stanovišta djeteta. ...*Onima koji žele da dojenje potpuno bude (2/233).* Zdravstvena i psihička istraživanja danas potvrđuju da je period od dvije godine neminovan za normalan razvoj djeteta sa zdravstvenog gledišta uključujući tu i psihičke momente. Međutim, Allahova blagodat muslimanskom društvu nije čekala ova njihova saznanja kroz iskustvo. Ljudski zalog odgoja djeteta nije ostavljen na milo i drago za cijeli ovaj period ljudskog roda, jer je Allah milostiv prema ljudima, posebno prema ovim slabašnim mališanima kojima treba pažnja i zaštita.

Majka ima, u zamjenu za ono čime je Allah zadužuje, pravo kod roditelja djeteta koje se ogleda u tome što je roditelj tog djeteta mora izdržavati, hraniti i oblačiti kako valja. Prema tome, oboje su odgovorni za ovo malo dojenče, majka da ga pomaže mlijekom, brižnjom i čuvanjem, a roditelj mu pomaže hranom i odjećom da bi ona dijete mogla štiti i njegovati. Svako od njih izvršava svoju obavezu u granicama svoje moći, jer:

Niko neka se ne zadužuje iznad mogućnosti svojih (2/233).

Ni jedno od roditelja ne treba koristiti dijete da bi drugom roditelju štetu nanijelo:

... Majka ne smije da trpi štetu zbog djeteta svoga, a ni otac zbog svoga djeteta (2/233).

Neka roditelj ne iskorištava osjećaje majke i njenu čežnju za djetetom, da joj prijete i da je prisiljava na dojenje djeteta bez ikakve naknade. Ni ona neka ne koristi osjećaje roditelja - oca za sinom i njegovu ljubav prema njemu da bi ga što više opterećivala svojim zahtjevima.

Obaveze koje snosi roditelj - otac prelaze, u slučaju njegove smrti, na punoljetnog njegova nasljednika :

I nasljednik je dužan sve to (2/233).

Dužan je da se stara za majku dojilju, hrani je, oblači i lijepo postupa s njom, realizirajući na taj način porodično izdržavanje. Kod čega jedna strana ostvaruje svoje pravo naslijedom, a druga slijedenjem naslijedenog. Na taj način dijete ništa ne gubi ako mu roditelj umre. Njegovo pravo je zagarantirano. I pravo njegove majke je u svim slučajevima osigurano.

Nakon što su u tekstu Kur'ana razradene sve gornje eventualne mogućnosti, u nastavku se govori o upotpunjavanju trajanja dojenja:

Ako njih dvoje na lijep način i sporazumno odluče da dijete odbiju, to nije grijeh (2/233).

Kada zažele otac i majka, ili majka i nasljednik, da odbiju dijete prije isteka dvije godine, jer misle da je u interesu djeteta da se odbije iz zdravstvenih razloga ili nečega drugoga, u tom slučaju neće biti ni najmanje odgovorni ako je to, dakle, urađeno na obostrano zadovoljstvo i dogovoreno da je to u interesu dojenčeta koje im je povjereno, a oni su obavezni da ga štite.

Isti je slučaj kada otac želi da djetetu nađe dojilju uz naknadu dojilji, ali samo onda kada se ustanovi da je to dojenje u interesu dojenčeta i pod uvjetom da onaj koji uzima dojilju plaća za dojenje i lijepo s njom postupa:

A ako zaželite da djeci svojoj dojilje nađete - pa, nije grijeh kad od srca ono što ste naumili dadete (2/233).

To je garancija da će dijete imati svoga zaštitnika.

I na kraju ova cjelokupna naredba povezana je božanskom vezom ... sa odanošću Bogu, sa ugodnim i čvrstim osjećajem kome se sve povjerava i bez čega nema nikakva ostvarenja. Jedini je put - odanost Allahu, dž.š.,:

Allaha se bojte i znajte da Allah dobro vidi ono što radite (2/233).

Ovo je ta sigurna granica na kraju. Ovo je ta jedina sigurnost.

Nakon iscrpnog objašnjenja legalnosti o raspuštenicama i različitim posljedicama razvoda, kur'anski tekst počinje da objašnjava tretman žene čiji je muž umro, objašnjava vrijeme čekanja i njene prosidbe nakon isteka vremena čekanja kao i prosidbe u toku čekanja isteka određenog vremena.

Žene su dužne da čekaju četiri mjeseca i deset dana poslije smrti svojih muževa. I kad one ispune njima propisano vrijeme za čekanje, vi niste odgovorni za ono što one, po zakonu, sa sobom urade, - a Allah dobro zna ono što vi radite (2/234).

I nije vam grijehota ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi ili ako to u dušama svojim krijete. Allah zna da ćete o njima misliti, ali im potajno ništa ne obećavajte, samo pošteno govorite. I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne isteče; i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte, i znajte da On prašta i da je blag (2/235).

Ranije bi žena čiji je muž umro, bila izložena raznim neugodnostima od strane bližnje i daljnje porodice, pa i cijelog društva. Kod Arapa je bio običaj da za ženu, kad joj muž umre, nastupaju crni dani. Ona bi oblačila najlošiju odjeću. Ne bi koristila toaletu niti bilo šta čitavu godinu dana. Tada bi se pojavila i izvodila niz predislamskih banalnih običaja, počevši od kupljenja i bacanja oko sebe balege i jahanja životinja, magarca ili ovce ... itd. Kada se pojavio islam, skinute su joj s pleća ove neugodnosti. Nije se više suočavala istovremeno sa gubitkom muža i raznim pritiscima i nevoljama od strane porodice nakon toga, niti je nailazila na prepreke na putu časnog, mirnog i zadovoljavajućeg porodičnog života ... Islamski propisi sveli su vrijeme čekanja na četiri mjeseca i deset dana - ako nije trudna. A ako je trudna, taj rok se proteže onoliko koliko traje trudnoća, što znači nešto duži period od perioda čekanja propisanog za raspuštenicu.

To je period koji je dovoljan da se žena za to vrijeme porodi. Porodica njenog umrlog muža nema prava, zbog svojih osjećaja prema umrlom, nju odmah udaljiti. Za to vrijeme ona oblači skromnu odjeću, ponaša se skrušeno i ne dotjeruje se radi prosidbe. Poslije isteka ovog roka, ništa i niko od strane muževljeve ili njene porodice joj ne stoji na putu. Ona ima apsolutnu slobodu šta će uraditi u granicama lijepog ponašanja definisanog Božijim propisom i Njegovim zakonom. Ona ima pravo da koristi svoj nakit, nakit dozvoljen muslimankama, ima pravo primati prosidbu prosioca, ima pravo da se udaje za onoga za koga ona želi. Na tom njenom putu ne stoje stari ružni običaji niti nečasna oholost. Nju od sada prati samo Allah i niko više.

... a Allah dobro zna ono što vi radite (2/234).

Ovo je u vezi sa ženom ... dok se u nastavku govori o ljudima koji pokazuju sklonost da se njome ožene dok je ona u vremenu čekanja, pa ih upozorava da se ponašaju pristojno i u granicama islamske etike, etike sredine, vodeći računa o osjećajima i sklonostima, o potrebi i interesima:

I nije vam grijehota ako tim ženama na znanje date da ćete ih vi zaprositi ili ako to u dušama svojim krijete (2/235).

Žena u vremenu čekanja isteka roka još uvijek je vezana za uspomene iz braka koji još nisu zamrli. Ona je vezana i za osjećaje porodice umrlog joj muža. Vezana je također i za mogućnost da je ostala u drugom stanju sa umrlim mužem, ili da je trudnoća očita, ali joj preostaje vrijeme vezano za rađanje tog djeteta. Svi ovi momenti onemogućavaju vođenje razgovora o novom bračnom životu, jer vrijeme nije za to, ono povrjeđuje osjećaje i uspomene.

Vodeći računa o ovim momentima ženi je ipak dozvoljena ponuda, ne direktna izjava, u vezi sa zarukom, dozvoljeno joj je izdaleka ukazati iz čega će ona primijetiti da ovaj čovjek želi nju sebi za suprugu nakon isteka roka čekanja.

U verziji Ibni Abbasa prenosi se da ponuda izgleda kao kad neko kaže:

Htio bih da se oženim. Žena mi je potrebna. Bilo bi mi drago kad bih se mogao oženiti sa čestitom ženom. (Prenosi Buhari.)

Dozvoljeno je također da se želja i taji, želja koja se ni izričito ne iznosi niti izdaleka nagovještava, jer Allah zna da nad takvom željom čovjek nema vlasti:

...Allah zna da ćete o njima misliti ... (2/235).

Allah je to dozvolio, jer je to nešto što je vezano za prirodnu sklonost, nešto što je u principu dozvoljeno, nešto što je dozvoljeno samo po sebi, a okruženje zahtijeva da se odgodi preduzimanje konkretnih mjera za realizaciju toga. Islam primjećuje da ne treba rušiti prirodnu sklonost, nego je treba prečišćavati, ne treba gušiti ljudske sklonosti nego ih treba dovesti u red. Islam zabranjuje samo ono što se protivi čistoti svijesti i savjesti:

... ali im potajno ništa ne obećavajte ... (2/235).

Nema nikakva grijeha u tome što ćete ponuditi zaruke, niti u tome što u sebi želju tajite, ali ono što je u ovom problematično je odlučivanje na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje ne istekne. Osim toga u ovome se ispoljava i nedostatak odgoja, pronevjera sjećanja na supruga i malostidnosti prema Allahu koji je ovaj rok za čekanje učinio granicom koja razdvaja dva perioda života:

... samo pošteno govorite ... (2/235).

Ništa se tu ne osuđuje niti je prezreno. Ništa se ne protivi Božijim naredbama koje je On objasnio o ovom složenom pitanju:

... I ne odlučujte se na brak prije nego što propisano vrijeme za čekanje istekne (2/235).

Ovdje nije rečeno *ne sklapajte brak* nego *ne odlučujte se na brak ...* da bi se što više istakla povreda zabrane. Pa i odluka koja prethodi sklapanju je zabranjena kao što je rečeno i u riječima Uzvišenog: *... To su Allahove granice, i ne približavajte im se! (2/187).* Ovaj kur'anski ajet nudi krajnje lijepo rečeno i precizno značenje:

... i imajte na umu da Allah zna šta je u dušama vašim, pa Ga se pričuvajte... (2/235).

Ovdje dolazi do povezivanja zakonitosti i straha od Allaha koji ima uvida u sve tajne, u sve što čovjeku naumpadne, u sve prigušene osjećaje, koji ovdje, u odnosima između muža i žene, imaju posebnu vrijednost. Ti veoma osjetljivi odnosi, odnosi koji se tiču srca, duboko ukotvljeni u njemu i strah od Boga koji upozorava na opreznost da će u sve ono što čovjeka kopka u grudima prozreti Allah, predstavljaju posljednju garanciju, pored zakona, da će biti realiziran taj zakon.

Kada bude ljudska svijest potresena potresom straha i opreza i zatresena strahom bogobojažnosti i tjeskobom, tada se povraća i osjećaj smirenost radi Allaha, radi pouzdanja u Njegovu amnestiju, Njegovu blagost i oprost Njegov:

... i znajte da On prašta i da je blag (2/235).

Praštalac jer oprašta grješke srca koje osjeća Allaha, Onaj koji upozorava na zatvaranje srca, Blagi jer ne žuri sa kaznama i Koji će možda grijeshnom čovjeku oprostiti.

Nakon ovog izlaganja slijedi tretman raspuštenice koja je razvedena prije stupanja u intimne bračne odnose. To je nova sutiacija, koja se sasvim razlikuje od situacije raspuštenice koja je živjela u bračnim odnosima, a o čemu je ranije bilo govora. Ova situacija se također često dogodi, pa se objašnjava u nastavku šta su prava supružnika, a šta dužnosti:

Nije vaš grijeh ako žene pustite prije nego što u odnos s njima stupite, ili prije nego što im vjenčani dar odredite. I velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim: imućan prema svome stanju, a siromah prema svom; to je dužnost za one koji žele da dobro djelo učine (2/236).

A ako ih pustite prije nego što ste u odnos s njima stupili, a već ste im vjenčani dar odredili, one će zadržati polovinu od onoga što ste odredili, osim ako se ne odreknu ili ako se ne odrekne onaj koji odlučuje o sklapanju braka; a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite (2/237).

Prva situacija: to je situacija raspuštenice koja je razvedena prije stupanja u bračni odnos a nije joj bio određen ni iznos vjenčanog dara. Vjenčani dar je obavezan. U ovom slučaju razvedeni muž je dužan da velikodušno daruje vjenčanim darom raspuštenicu, to jeste da joj da onoliko koliko može. Ovaj postupak ima svoju duševnu vrijednost, pored toga što je on neka vrsta nadoknade. Raskidanje ovog ugovora prije nego što je i počelo njegovo provođenje u život prouzrokuje kod žene bolnu grubost. Razvod braka je neprijateljska i protivnička povrjeda, ali velikodušno darivanje odstranjuje ovu mračnu situaciju i unosi atmosferu ljubavi i izvinjenja, jer je to bio neuspjeli pokušaj a ne skriveni udarac. Zbog

toga je preporučljivo da velikodušni dar bude podloga očuvanju pozitivnih ljudskih odnosa i pamćenje plemenite uspomene. Istovremeno suprug se ne opterećuje iznad svoje moći. Prema tome, velikodušni dar bogatoga bit će prema njegovu bogatstvu, a dar siromašnoga u granicama njegove mogućnosti:

... imućan prema svome stanju, a siromah prema svom (2/236).

Kod ovog postupka ukazuje se na činjenje dobrih djela, čime se umekšava krutost srca i tama okolne atmosfere:

... i velikodušno ih darujte darom, zakonom propisanim (2/236).

Druga situacija: ako je već bio određen vjenčani dar (*mehr*), u ovom slučaju potrebno je dati pola mehra. Ovo je zakon. Ali Kur'an dozvoljava da se ovaj slučaj riješi i putem tolerancije, iznalaženja boljega, i primjenom olakšice. Supruga ili njen staratelj, ako je maloljetna, treba da oprost i ostavi ono što je zakonom određeno. Povlačenje u ovom slučaju je povlačenje zadovoljnog, sposobnog, oprostivog i tolerantnog čovjeka, koji oprašta i vraća materijalna sredstva koja su već bila iz njegova imetka odvojena.

Ovim Kur'an povezuje ova srca kako bi se prečistila i oslobodila svake mrlje:

... a ako se odreknete, to je bliže čestitosti. I ne zaboravite da jedni prema drugima velikodušni budete, ta Allah zaista vidi šta radite (2/237).

Ovo pitanje se povezuje sa mobilisanjem svijesti o odanosti Allahu, o toleranciji i dobročinstvu, o tome da Allah sve prati, kako bi topla i ugodna atmosfera zavladała ovim odnosima, bili oni uspješni ili neuspješni, da bi srca ostala čista i iskrena i povezana sa Allahom u svakoj situaciji.

U ovoj atmosferi koja povezuje srca sa Allahom i čini pozitivna i dobra djela u druženju i ibadetom Allahu, ubacuje se govor o namazu, najvećem ibadetu u islamu, a još nije završeno sa izlaganjem odredaba koje se odnose na razvod braka. Tako npr. ostala je odredba koja se odnosi na ženu čiji je muž umro i njeno pravo izraženo u oporuci koja joj dozvoljava da ostane u kući umrlog muža i da se izdržava iz njegova imetka. Izostala

je i odredba o velikodušnom darivanju raspuštenicama općenito i ubačen razgovor o namazu u ovoj situaciji, što očito govori da je pokornost Allahu u ovom svemu ibadet kao što je ibadet namaza - ibadet od iste vrste. To je svojevrsni lijepi način sugestije Kur'ana koji je u skladu sa islamskim poimanjem cilja čovječijeg postojanja u riječima Uzvišenog: *Džinove i ljude sam stvorio samo za to da Mi se klanjaju* (51/56). Prema tome, pod pojmom ibadeta ne podrazumijevaju se samo obredi, nego ibadet obuhvata cjelokupnu aktivnost čovjeka, usmjerenu prema Allahu, aktivnost čiji je krajnji cilj poslušnost Allahu:

Redovno namaz obavljajte, naročito onu krajem dana, i pred Allahom ponizno stojte (2/238).

Ako se budete nečega bojali, onda hodeći ili jašući. A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali (2/239).

Naredba se ovdje odnosi na čuvanje namaza. Ovo znači klanjanje namaza u za to propisano vrijeme, uz izvršavanje njegovih sastavnih dijelova kako valja. Pojam *srednji namaz*, prema brojnim verzijama, odnosi se na ikindiju namaz. Taj hadis, kako prenosi Muslim, izrekao je Vjerovjesnik (s.a.v.s.) za vrijeme tzv. *vojne*, a glasi: *Zabavili su nas i spriječili da klanjamo srednji namaz, ikindiju, Bog im ispunio i srca njihova i domove njihove džehennemom!*

Postavlja se pitanje zašto je spomenut baš ovaj namaz. Možda je zbog toga, neki hoće da kažu, što dolazi poslije popodnevnog počinka, pa ponekad čovjek ne stigne da ga klanja.

Naredba o *poniznom stajanju u namazu*: preovlađuje mišljenje da znači *skrušenost prema Allahu*, u namazu se predati i isključivo i samo Njega spominjati. Ranije su u namazu i govorili kad god bi iskrsla kakva hitna potreba. I tada je objavljen gornji ajet, iz čega su shvatili da se u namazu čovjek može baviti samo spominjanjem Allaha, biti skrušen prema Njemu i sve drugo isključiti iz sebe. To je puna predaja ibadetu, zikrullahu.

Kada postoji kakva bojazan koja ne dozvoljava da se uspostavi namaz okrenuvši se prema Kibli, namaz će se i tada obavljati, neće se obustavljati. Konjanik će klanjati jašući, a pješak hodeći, zauzeti borbom i otklanjajući opasnost na način kako to zahtijeva situacija, čineći manje pregibe za ruku' i sedždu. Ovaj namaz nije onaj koji se klanja u slučaju kakve opasnosti (*salatu-l-hauf*), o kome se govori u suri *en-Nisa'*. U ovom

poglavlju jasno se govori da je riječ o namazu koji se vrši u situaciji kada pozicija dozvoljava da se uspostavi saf klanjača dok klanjaju jedan rekat poredani iza imama, a drugi red stoji iza njih da ih čuva. Tada istupa drugi saf i klanja jedan rekat dok prvi saf klanjača, koji su prvi klanjali, čuva ovaj saf. Međutim, kada se pogorša situacija i pozicija preraste u pravi borbeni okršaj, primijenit će se obavljanje namaza onako kako je objašnjeno u ovom ajetu sure el-Bekare.

Zaista je ovo čudna naredba. Ona nam otkriva dokle seže važnost namaza. Namazom Allah inspiriše srca muslimana. Namaz je oprema u času straha i teške situacije, pa se ne može ostaviti čak ni u momentu punog straha i opasnosti. Namaz je i ratna oprema pa ga valja obavljati na vrijeme i ratnik na bojnopolju držeći oružje u svojoj ruci i na ramenu. On ga izvršava na vrijeme, jer je namaz oružje vjernika isto kao i mač u njegovoj ruci. On mu je štiti kao i pancir-košulja koja ga štiti. Vjernik ga obavlja na vrijeme i povezuje se sa svojim Gospodarom najpouzdanijom i najkraćom mogućom vezom. Namaz mu je štiti protiv straha koji vlada oko njega.

Zaista je ova vjera čudna. Ona je program ibadeta, ibadeta u raznim njegovim pojavnostima, ibadeta čiji je naslov namaz.

Putem ibadeta čovjek dostiže u najviše sfere. Putem ibadeta čovjek je postojan pred poteškoćama i prečišćen u blagostanju. Putem ibadeta čovjek potpuno stupa u mir i na njega se obilato izlijeva spas i smirenost. Najzad, ovo je znak važnosti i interesovanja za namaz i mač i oružje u rukama i na vratu.

Kada je sigurna situacija, namaz je poznat. Allah je poučio muslimane namazu. Spominjanjem Allaha stiže se nagrada. Allah je poučio muslimane onome što oni nisu znali:

... A kada budete sigurni, spominjite Allaha onako kako vas je On naučio onome što niste znali (2/239).

Šta bi čovjek znao da ga Allah nije naučio? Šta bi on znao da ga Allah nije poučavao svakog dana i svakog momenta u toku života?

Ovaj doticaj u tekstu izvršio je svoju ulogu u oblasti razgovora o odredbama braka i njegova razvoda i predočenju islamskog poimanja velikog temelja islama, a to je ibadet predstavljen u svakoj pokornosti Allahu. Nakon ovoga doticaja kur'anski tekst se vraća na kraj ovih odredaba:

Oni među vama kojima se primiče smrt, a koji ostavljaju iza sebe žene - treba da im oporukom unaprijed za godinu dana odrede izdržavanje i da se one ne udaljuju iz kuće. A ako je same napuste, vi niste odgovorni za ono što one sa sobom, po zakonu, urade; - a Allah je silan i mudar (2/240).

Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje! (2/241).

Allah vam tako objašnjava propise svoje da biste razmislili (2/242).

Prvi ajet definiše pravo žene čiji je suprug umro. Po njegovoj oporuci, ženi se dozvoljava da ostane u njegovoj kući i da se izdržava na račun njegova imetka cijelu jednu godinu. Za to vrijeme ona tu kuću ne napušta niti se udaje ako primijeti iz postupaka i okruženja da može da ostane. Ona je sasvim slobodna da napusti ovu kuću nakon isteka četiri mjeseca i deset dana, a to je vrijeme koje je definisano i ranije navedenim ajetom. Taj period čekanja je obavezan za ženu, a ostanak u istoj kući godinu dana je njeno pravo. Neki misle da je ovaj ajet dokinut prethodnim. Mislim da nema potrebe za derogacijom zbog razlike u predmetu, jer ovaj ajet govori o njenom pravu i ona, ako želi, može ga koristiti, a onaj o njenoj obavezi koju ona mora izvršiti:

... A ako je same napuste, vi niste odgovorni za ono što one sa sobom, po zakonu, urade (2/240).

Misao *vi niste odgovorni* nudi značenje skupine koja je solidarna i odgovorna za sve što se u njoj dogodi. Skupina je ta o kojoj ovisi pitanje ovog učenja, pitanje ovog zakona, šerijata, i pitanje svake osobe i svakog djela u njenom okruženju. Ona je ta na kojoj će biti odgovornost za sve što učini pojedinac te grupe ili ne učini ... Ovaj nagovještaj ima svoju vrijednost u spoznaji stvarnosti muslimanske skupine i onih koji je slijede, zatim, ima svoju vrijednost u spoznaji nužnosti uspostavljanja ovoga društva koje bi počivalo na Allahovom zakonu koji bu čuvao tu skupinu da niko ne istupi protiv nje. Na kraju, ova muslimanska skupina odgovorna je za sve osobe, za njihove male ili velike grijehе. Ove riječi upućene su ovoj skupini na ovaj način da bi učvrstila ovu istinu u osjećaju ove skupine i u osjećaju svakog njenog pojedinca ... Cjelokupni ovaj osvrt popraćen je riječima:

... *A Allah je silan i mudar (2/240),*

da bi se skrenula pažnja srcima na moć Allahovu, na Njegovu mudrost u svemu onome što obavezuje čovjeka i na što ga usmjerava ... a smisao mu je prijatna i upozorenje ...

Drugi ajet potvrđuje obavezu izdržavanja raspuštenica općenito, a cjelokupni predmet povezan je sa odlanošću Allahu:

Raspuštenicama pripada pristojna otpremnina, dužnost je da im to daju oni koji se Allaha boje! (2/241).

Neki misle da je ova odredba dokinuta prethodnim odredbama... Međutim, nema potrebe pretpostavljati dokidanje ove odredbe, jer izdržavanje nije nafaka... U skladu s ovim kur'anskim nadahnućem u ovoj oblasti, pored ostalog je i odluka izdržavanja svake raspuštenice, bez obzira da li je ona stupila u bračne odnose ili ne, da li je bio određen svadbeni dar ili ne, pošto izdržavanje raspuštenice smekšava zategnutost atmosfere razvoda braka i udobrovoljava duše koje su podivljale zbog razvoda braka. U ovom ajetu je i mobilisanje svijesti o odanosti Allahu čime se objašnjava cjelokupan ovaj postupak. To je sigurna garancija. To je, uostalom, i jedina garancija.

Treći ajet je pogovor na sve ranije izložene odredbe:

Allah vam tako objašnjava propise Svoje da biste razmislili (2/242).

Tako.. kao ovo proteklo objašnjenje koje se odnosi na ove odredbe, objašnjenje jasno, do u detalje razrađeno, inspirativno i djelotvorno. Allah objašnjava Svoje znakove (ajete), ne bi li vas, možda, ti ajeti doveli do intelektualnog ozdravljenja i razmišljanja o njima... razmišljanja o skrivenoj mudrosti iza tih znakova, o predstavljenoj milosti u njima, i o blagodati koja se iskazuje u njima kroz blagodat olakšanja i tolerancije, usprkos odbijanju i neprijatnosti, i najzad - razmišljanja o miru koji se obilato izljeva iz tih Božijih znakova na život.

Ako bi se urazumjeli ljudi i razmislili o ovom božanskom programu, bilo bi to za njih veoma značajno ... Time bi ostvarili odanost Allahu, punu predaju Njemu, ostvarili bi Božije zadovoljstvo, priznanje ... i spas koji se obilato izljeva na duše ljudi i na njihove umove.

« أَلَمْ تَرَ الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ ، فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ :
 مُوتُوا . ثُمَّ أَحْيَاهُمْ ؛ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
 لَا يَشْكُرُونَ .

« وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ
 قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ؟ وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الْعَلَاءِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَسِيِّ لَهُمْ : ابْعَثْ لَنَا
 مَلِكًا يُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ . قَالَ : هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا ؟
 قَالُوا : وَمَالَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا؟ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمْ
 الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ .

« وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ : إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا . قَالُوا : أَنَّى يَكُونُ
 لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ ، وَلَمْ يَأْتِ سَعَةً مِنَ الْمَالِ ؟ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ
 اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ ، وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ، وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ ، وَاللَّهُ
 وَاسِعٌ عَلِيمٌ * وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ : إِن آيَةَ مَلِكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ النَّبُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ
 مِّن رَّبِّكُمْ وَيَقِيعَ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ . إِنْ فِي ذَلِكَ
 لَآيَةٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ .

« فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ ، فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ
 فَلَيْسَ مِنِّي ، وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي - إِلَّا مَنِ اعْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ - فَشَرِبُوا مِنْهُ
 إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ . فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا : لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ
 وَجُنُودِهِ ! قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا اللَّهِ : كَمْ مِّن فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِيئَةً كَثِيرَةً
 بِإِذْنِ اللَّهِ ، وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ .

« وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا : رَبَّنَا أَخْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا ، وَثَبَّتْ أقدامَنَا ،

وَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ * فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ ، وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ ، وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ ، وَعَلَّمَهُ مَا يَشَاءُ . وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ .

« تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ تَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ، وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ » . .

Zar nisi čuo o nima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli - a bijaše ih na hiljade. Allah im je rekao: "Pomrite!" - a pošlje ih je oživio. Allah je, zaista, dobar prema ljudima, ali većina ljudi ne zahvaljuje (2/243).

I borite se na Allahovu putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna (2/244).

Ko je taj koji će Allahu drage volje zajam dati, pa da mu ga on mnogostruko vrati? - A Allah uskraćuje i obilno daje, i Njemu ćete se povratiti (2/245).

Zar nisi čuo da su prvaci sinova Israilovih pošlje Mūsāa svom vjerovjesniku rekli: "Postavi nam vladara da bismo se na Allahovom putu borili!" - "Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?" - reče on. - "Zašto da se ne borimo na Allahovom putu?" - rekoše -, "mi koji smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni?" A kad im borba bi propisana, oni, osim malo njih, zatajiše. A Allah dobro zna one koji su sami prema sebi nepravedni (2/246).

"Allah vam je odredio Tālūta za vladara" - reče im vjerovjesnik njihov. - "Odakle da nam još on bude vladar kad smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato" - rekoše oni. - "Allah je njega da vama vlada izabrao" - reče on - "i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmjereno dobar i On zna sve." (2/247).

"Znak njegove vlasti" - reče im vjerovjesnik njihov - "biće kovčeg koji će vam stići i koji će meleki nositi, u kome će biti smirenje za vas od Gospodara vašeg i ostatak onoga što su Mūsā i Hārūn ostavili. To vam je, zaista, dokaz, ako ste vjernici!" (2/248).

I kad Tālūt vojsku izvede, reče: "Allah će vas staviti ns iskušenje kraj jedne rijeke: onaj ko se napije iz nje - nije moj, a onaj ko se ne napije, jedino ako šakom zahvati, moj je." I oni se, osim malo njih, napiše iz nje. I kad je predoše, on i oni koji su s njim vjerovali - povikaše: "Mi danas ne možemo

izići na kraj s Džālūtom i vojskom njegovom!" Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će pred Allaha izići rekoše: "Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!" - A Allah je na strani izdržljivih (2/249).

I kad nastupiše prema Džālūtu i vojsci njegovoj, oni zamoliše: "Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomози nas protiv naroda koji ne vjeruje! (2/250).

I oni ih, Allahovom voljom, poraziše, i Dāvūd ubi Džālūta, i Allah mu dade i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio. A da Allah ne suzbija ljude, jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao, - ali, Allah je dobar svim svjetovima." (2/251).

To su Allahove pouke koje Mi tebi istinito kazujemo. A ti si, zaista, poslanik! (2/252).

Vrijednost ove cjeline i iskustva predašnjih i ranijih naroda koje ona sadrži shvatit ćemo onda kada sebi predložimo da je Kur'an živa Knjiga ove Umme, njen iskreni vodič i njena škola u kojoj je ona naučila lekcije svoga života. Uzvišeni Allah je Kur'anom odgajao muslimansku zajednicu kojoj je dodijelio da uspostavi Njegov božanski program na Zemlji. On je toj zajednici povjerio ovu veliku ulogu nakon što ju je Kur'anom pripremio za nju. Allah je htio da ovaj Kur'an bude živi vodič koji ostaje poslije Resulullahove smrti, da vodi generacije ove Umme, da ih odgaja i da priprema za ulogu mudrog rukovođenja koju im je obećao sve dok se bude rukovođila Njegovom uputom, dok se bude pridržavala ugovora s Njim, dok bude crpila program za svoj život iz Kur'ana, dok se bude njim ponosila i davala mu prednost nad svim drugim zemaljskim programima koji su, ustvari, neznabožački programi.

Ovaj Kur'an nije puka riječ koja se uči, on je univerzalni ustav, ustav odgoja kao i ustav praktičnog života. Stoga Kur'an iznosi iskustva čovječanstva tako da ona budu inspirativna za muslimansku zajednicu koju je došao da formira i da je odgoji. Kur'an posebno sadrži iskustva pozivanja u vjeru na Zemlji od Adema, alejhi-s-selam, a koju je ponudio u vidu opskrbe svim generacijama muslimanske Umme. To su iskustva vjere pojedinih ljudi i iskustva vjere u praktičnom životu. Muslimanska zajednica mora biti svjesna toga puta opskrbljujući se pritom neiscrpnom opskrbom i tom raznovrsnom zalihom. Zato su kur'anska kazivanja toliko bujna, toliko raznovrsna i toliko inspirativna...

Kazivanje o Sinovima Israilovim je najviše navođeno u Kur'anu i to iz nekoliko razloga. Neke razloge smo spomenuli u prvom džuzu "Zilala"

kad smo anticipirali događaje o Sinovima Isrâilovimma, druge razloge smo naveli u ovom džuzu u različitim povodima, posebno na početku džuzua, a ovdje dodajemo novi razlog koji smatramo pretežnijim. Taj novi razlog je da je Uzvišeni Allah znao da će neke generacije muslimanske zajednice proći kroz situacije i uloge kroz koje su prošli Sinovi Isrâila i da će te generacije prema religiji i vjerovanju zauzimati stavove slične stavovima Sinova Isrâilovih. Stoga je toj zajednici pokazao klizava mjesta na putu odslikavajući ih u istoriji Sinova Isrâilovih kako bi njoj bila pouka i poruka i kako bi ona vidjela svoju sliku i priliku u tom ogledalu koje joj pruža Uzvišeni Allah prije nego što posrne na tim klizavim mjestima i prije nego što posrne u bezdan na tom putu.

Pripadnici Umme Kur'an treba da čitaju i prihvataju sa punom sviješću. Njega treba smatrati živim uputstvima koja silaze dana radi rješavanja današnjih pitanja i osvjetljavanja puta ka budućnosti, a ne držati ga prosto lijepim riječima niti pukim registrom neke činjenice koja je prošla i koja se nikad više neće vratiti.

Od Kur'ana nećemo imati nikave koristi ako u njemu ne budemo tražili smjernice za naš praktični život danas i sutra isto onako kao što ga je prva muslimanska zajednica prihvaćala i u njemu nalazila potrebna uputstva za pitanja praktičnog života, Kad Kur'an budemo čitali sa ovakvom sviješću u njemu ćemo naći ono što želimo. U njemu ćemo naći tako neobične stvari koje ne padaju na pamet nepažljivom (odsutnom, bezbrižnom) umu. Vidjet ćemo da su njegove riječi i rečenice žive smjernice u kojima bje život, koje se kreću i koje pokazuju znakove na putu koji nam govori: ovo činite, a ovo ne činite, ovo vam je neprijatelj, a ovo prijatelj, prema ovome budite oprezni, a na ovo budite pripravnici. Tako nam on drži dug, opširan i precizan govor o svim pitanjima koja pred nas iskrсну. Tada ćemo u Kur'anu naći užitek i život, tada ćemo dokučiti značenje riječi Uzvišenog Allaha:

O vjernici, odazovite se Allahu i Poslaniku kad od vas zatraži da činite ono što će vam život osigurati (8/24).

To je poziv životu, permanentnom životu koji se obnavlja, a ne historijskom životu svedenom na proteklu stranicu historije.

Ovo poglavlje iznosi dva iskustva iz mnogobrojnih iskustava ranijih naroda, ostavljajući ih na iskustvima ove Umme i pripremajući tako muslimansku zajednicu za one situacije kojima će ona u životu biti izložena. To stoga što je ovoj Ummi pripala velika uloga jer je ona nasljednik pravovjerničkog vjerovanja i baštinik iskustva na ovom plodnom polju.

Prvo iskustvo čije aktere Kur'an spominje dato je u posve sažetoj formi, ali je to dovoljno. To je iskustvo grupe *koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli - a bijaše ih na hiljade (2/243)*. Međutim, izlazak, bježanje i oprez nisu im koristili, zadesila ih je Allahova sudbina, a to je upravo ona iz koje su od straha pobjegli. *Allah im je rekao: - "Pomrite!" - a poslije ih je oživio... (2/243)*. Nije im dakle koristio trud koji su uložili čuvajući se smrti, međutim nisu ulagali nikakav ni trud da bi povratili život. Sve je to Allahova sudbina i određenje u oba slučaja.

Tragom ovog iskustva Kur'an se obraća pravovjernicima bodreći ih na borbu i na ulaganje na Allahovom putu, putu Onoga koji poklanja život i Onoga koji poklanja imetak i koji je u stanju da uzme život i imetak. Drugo je iskustvo iz života Sinova Isrāilovih poslije Mūsāa, alejhi-s-selam, nakon što su bili izgubili vlast, nakon što su im bile opljačkane svetinje, nakon što su se bili pokorili svojim neprijateljima i nakon što su bili okusili kaznu zbog toga što su napustili uputu svoga Gospodara i učenja svoga poslanika, ali su se nakon toga ponovo osvijestili u srcima im se probudila vjera i poželjeli su da se bore na Allahovom putu rekavši svom vjerovjesniku:

Postavi nam vladara da bismo se na Allahovom putu borili! (2/246)

Kroz ovo iskustvo, kako ga iznosi kur'anski kontekst Objave, izlazi na vidjelo nekoliko činjenica koje nose snažne poruke muslimanskoj zajednici i svakom njenom pokoljenju, pored toga što je nosilo poruku muslimanskoj zajednici u tom vremenu.

Univerzalna pouka koja se izvlači iz cijelog kazivanja jeste da je ovo osvješćivanje - osvješćivanje u vjeri - bez obzira na nedostatke i slabosti koje su ga pratile u praktičnom iskustvu i bez obzira na to što je narod iz generacije u generaciju u raznim fazama napuštao taj pravac. Uprkos svemu tome ustrajavanje jedne grupice vjernika na tom putu Sinovima Isrāilovimma je donio ogromne rezultate. To osvješćenje je značilo pobjedu, moć i konsolidaciju nakon očitog poraza, sramotne bijede, dugog progona i poniženja pod čizmom gospodara. Ovo vrijeme im je donijelo

vladara Dāvūda, a zatim Sulejmana, što predstavlja vrhunac do kojeg je dospjela država Sinova israilovih na zemlji. To je njihovo zlatno doba o kome govore i koje ranije nisu ostvarili ni u vrijeme velikog poslanstva... Ova pobjeda je bila neposredan plod buđenja vjere ispod ruševina i ustrajavanja u njoj jedne grupice pred Džālūtovom vojnom silom.

Iz ovog iskustva izlazi na površinu nekoliko drugih fragmentarnih pouka, a sve su od važnosti za muslimansku zajednicu u svakom vremenu.

Od tih pouka je da masovni entuzijizam može pokatkad da prevari rukovodstvo ako stvari posmatraju s vanjskog aspekta. Stoga ga moraju iskušati i provjeriti prije nego s tim entuzijazmom krenu u odlučujuću bitku. Naime, jedna grupa Sinova Isrāilovih - sve ljudi od vlasti i položaja - pristupila je svom vjerovjesniku u to vrijeme tražeći da im on izabere vladara koji će ih povesti u borbu sa neprijateljima njihove vjere, koji im je uzurpirao vlast i imovinu i uz to i ostavštinu njihovih poslanika iz Mūsāove i Hārūnove porodice. Njihov vjerovjesnik je htio da provjeri njihovu odlučnost pa ih je upitao: *"Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?"* (2/246). Oni su negodovali zbog ovih njegovih riječi, a entuzijizam im se povećao do krajnje moguće granice govoreći mu: *"Zašto da se ne borimo na Allahovom putu... ...mi koji smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni?"* (2/246). Međutim, ovaj zanos je splasnuo i postepeno nestao kako navodi kazivanje i kako govori kontekst u cjelosti: *A kad im borba bi propisana, oni, osim malo, njih zatajiše...* (2/246). Sinovi Isrāilovi imaju posebnu čud kad je riječ o nepoštivanju ugovora, neispunjavanju obećanja i ostavljanju na pola puta. Ovaj fenomen je, u svakom slučaju, ljudski fenomen i osobina društva čiji vjerski odgoj nije dostigao visok nivo obrazovanja i obuke. S ovim fenomenom se može sresti rukovodstvo muslimanske zajednice u svakom pokoljenju pa ovo iskustvo Sinova Isrāilovih može dobro doći i biti od koristi.

Zatim, jedna od tih pouka je da iskušavanje tog vidljivog entuzijazma i uzavrelog zanosa u članovima društva ne smije prestati u prvom iskušenju. Jer većina ovih Sinova Isrāilovih je zatajila čim im je bila propisana borba i to kao udovoljenje njihovom vlastitom zahtjevu. Samo jedna manjina njih je ostala vjerna svom ugovoru sa svojim poslanikom. To su oni vjernici koji su izašli sa Tālūtom tek nakon rasprave i diskusije o njegovoj kompetentnosti da im bude vladar i vojskovođa, nakon dolaska Allahovog znaka da je On njima izabran i nakon povratka kovčega koga su donijeli meleki a u kome je bila zaostavština njihovih poslanika... Uprkos tome, mnogo je tih vojnika odstupilo već u prvoj fazi jer su bili slabi na prvom ispituu na koji ih je stavio njihov komandant rekavši im:

“Allah će vas staviti na iskušenje kraj jedne rijeke: onaj ko se napije iz nje - nije moj, a onaj ko se ne napije, jedino ako šakom zahvati, moj je.” I oni se, osim malo njih, napiše iz nje (2/249).

Ali i ovo malo nije istrajalo do kraja. Pred živim strahom i neprijateljskim mnoštvom i snagom, odlučnost je splasnula i srca se pokolebala:

I kad je predoše, on i oni koji su s njim vjerovali - povikaše: “Mi danas ne možemo izići na kraj s Džālūtom i vojskom njegovom!” (2/249).

Poslije ovog ostavljanja na cjedilu ustrajala je nepokolebljiva mala izabrana skupina koja se uvijek oslanjala i pouzdavala u Allaha i koja reče:

“Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!” - A Allah je na strani izdržljivih (2/249).

Ovo je to što je prevagnulo, što je donijelo pobjedu i što je zaslužilo slavu i moć.

Unutar ovog iskustva leži poruka za dobro, odlučno i vjerničko rukovodstvo. Ono je potpuno jasno iz Tālūtovog načina rukovođenja. U njemu dolazi do izražaja Tālūtovo iskustvo sa ljudima, njegovo nezavaravanje vidljivim entuzijazmom i njegovo nezadovoljavanje prvim iskušenjem; zapravo on pokušava da provjeri pokornost i odlučnost svojih vojnika prije bitke i da odvoji slabice ostavljajući ih iza sebe, zatim, i što je najvažnije, njegova nepopustljivost uprkos činjenici što se broj njegovih vojnika smanjivao poslije svakog novog iskušenja, tako da je na kraju s njim ostala ta mala odabrana skupina s kojom je poveo bitku, vjerujući u snagu iskrene vjere i u Allahovo iskreno obećanje vjernicima.

Posljednja pouka leži u samom toku i ishodu bitke, a ona je da srce koje je vezano za Allaha ima drugačija mjerila i poimanja. Naime, takvo srce malu i ograničenu stvarnost vidi drugačiju i okom bačenim na veliku i široku stvarnost ono vidi do samog izvora svih stvari iza te male i ograničene stvarnosti. Ova mala vjernička skupina koja je ustrajala, koja je vodila bitku i koja je doživjela pobjedu, vidjela je da je njih malo a neprijatelja mnogo isto kao što su to vidjeli i drugi koji rekoše: *“Mi danas ne možemo izići na kraj s Džālūtom i vojskom njegovom!” (2/249)*, međutim, ona nije situaciju ocijenila kako su to učinili oni. Ta mala skupina je mislila i prosuđivala posve drugačije rekavši: *“Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!” - A Allah je na strani izdržljivih! (2/249)*. Zatim se obratila svome Gospodaru moleći Ga:

Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomози nas protiv naroda koji ne vjeruje! (2/250). Ona osjeća da mjerilo snage nije u rukama nevjernika, već samo u Allahovim rukama. Zato je od Njega molila pomoć i dobila ju je iz ruke koja je posjeduje i koja je daje. Tako se vrjednuju mjerilo i poimanje o stvarima kad se u istinskoj vezi sa Allahom i kad se u srcu ostvari prava vjera. Iz ovoga se potvrđuje da je saobraćanje sa Allahovim obećanjem vidljivom srcima vjernije (iskrenije) od saobraćanja sa malom stvarnošću vidljivim očima!

Ne možemo iscrpiti sva nadahnuća koja sadrži ovo kazivanje Kur'anski tekstovi - kako nas je naučilo iskustvo - jasno otkrivaju svoja nadahnuća svakom srcu prema njegovom stanju i prema njegovoj očitoj potrebi za njima. Pored toga, u njima uvijek ostaje velika zalih koja se nudi i otvara srcima u svim mogućim situacijama prema zasluženom stepenu.

Sada sa ovog općeg prikaza pređimo na šire objašnjenje tekstova.

Zar nisi čuo o onima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli - a bijaše ih na hiljade. Allah im je rekao: "Pomrite!" - a poslije ih je oživio. Allah je, zaista, dobar prema ljudima, ali većina ljudi ne zahvaljuje (2/243).

Ne želim da zalazimo u bespuća komentara o onima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli. Ko su oni? U kojoj zemlji su bili? U kome vremenu su pobjegli? Da je Allah htio da to razjasni, On bi to razjasnio, kao što će u Kur'anu doći potpuno preciznih kazivanja. Ovo je poruka i savjet iz koje treba uzeti pouku. Ovdje se ne žele spominjati događaji, njihovo mjesto i vrijeme. Preciznije mjesto i vrijeme ništa ne povećava na poruci i pouci.

Ovdje se hoće ispraviti poimanje smrti i života, njihovih vidljivih uzroka i njihovog nevidljivog stvarnog značenja. Ovdje se hoće, kad je riječ o njima, stvar vratiti Snazi koja svim ravna i upravlja. U njima je presudno Allahovo određenje i s tim se mora biti zadovoljan. Obaveze i dužnosti se moraju prihvaćati i izvršavati bez bojazni i straha. Sudeno će se desiti. Smrt i život su, najzad, u Allahovim rukama.

Ovdje hoće da se kaže da strah od smrti ne koristi, da bojazan i strah ne povećavaju život, da ne produžavaju vijek, niti da odvrćaju sudbinu, već da je Allah taj ko poklanja život, da je On taj ko uzima život i da je On tako dobar u oba slučaja, i kod poklanjanja i kod uzimanja, te da se velika božanska mudrost krije i iza davanja i iza uzimanja, da se interes ljudi ostvaruje i u jednom i u drugom slučaju i da je Allahova dobrota koja se ostvaruje u uzimanju i davanju jednaka.

Allah je, zaista, dobar prema ljudima, ali većina ljudi ne zahvaljuje (2/243).

Okupljanje ovih ljudi “na hiljade” i njihovo bježanje “iz straha od smrti” moguće je samo u slučaju preplašenosti i zabrinutosti svejedno da li bježanje bilo iz straha od neprijatelja koji napada ili od zarazne bolesti koja pustoši. To im ništa nije koristilo od smrti.

Allah im je rekao: “Pomrite!” - a poslije ih je oživio (2/243).

Kako im je rekao? Kako su pomrli? Jesu li pomrli od onoga od čega su bježali, od čega su se plašili? Jesu li pomrli od nečega drugog od čega se nisu ni nadali? O svemu tome nema šireg objašnjenja, jer to nije predmet pouke. Predmet pouke je da uplašenost, zastrašenost, bježanje i strah nisu promijenili njihovu sudbinu, nisu odlagnali od njih smrt niti odvrtili Allahovo određenje. Ustrajnost, strpljivost i izdržljivost su bili preči da su se obratili Allahu..

A poslije ih je oživio (2/243).

Kako? Je li ih oživio iz smrti i vratio im život? Je li iza njih ostalo potomstvo puno života i snage koje nije imalo straha kakav su imali njihovi očevi? Ni o tome ništa šire nije rečeno. Zato nema potrebe da iza toga idemo i tražimo šira objašnjenja, kako ne bismo zapali u mitove koji nemaju nikakvog osnova a od kojih nisu imuni neki komentatori Kur’ana... Inspiracija koju srce dobija iz ovog teksta jeste da im je Allah podario život bez njihovog truda, a da njihov trud nije od njih odlagnao smrt.

Prestrašenost ne odbija sudbinu, strah ne čuva život. Život je u Allahovim rukama, on je poklon od Allaha bez ulaganja truda od strane živih. Pa iako je tako oči strašljivca ne spavaju.

I borite se na Allahovom putu i znajte da Allah sve čuje i sve zna (2/244).

Ovdje dokučujemo jedan aspekt tog događaja i njegove pouke, kao što dokučujemo jedan vid Allahove mudrosti u tome šta sve ovo iskustvo navodi muslimanskoj zajednici u njenoj prvoj generaciji kao i za sve njene generacije. Ta pouka glasi da ljubav prema životu i strah od smrti ne smiju da vas spriječe od borbe na Allahovom putu. Smrt i život su u Allahovim rukama. Borite se na Allahovu putu, a ne na putu za neki drugi cilj. Borite se pod Allahovim bajrakom, a ne pod nekim drugim bajrakom: *Borite se na Allahovom putu.*

I znajte da Allah sve čuje i sve zna (2/244).

On sve čuje i On sve zna... On čuje ono što se govori i On zna ono što je iza tog govora. Ili, On čuje i udovoljava, On zna ono što je prikladno za život i srce. Borite se na Allahovom putu jer nema djela koje propada kod Allaha, Koji poklanja život i Koji uzima život.

Borba na Allahovom putu jeste ulaganje i žrtvovanje. Ulaganje i trošenje imovine na Allahovom putu u Kur'anu je većinom povezano sa spominjanjem džihada i borbe. To je posebno bilo u onoj fazi kad je džihad bio na dobrovoljnoj osnovi, kad je borac sam sebe izdržavao, pa se katkad dešavalo da borac ostane kod kuće zato što nema imovine iako je spreman ići u borbu. Stoga je neophodno bilo da se stalno apeluje da se ulaže i daje kako bi se olakšalo borcima na Allahovom putu. Upravo ovdje dolazi poziv u inspirativnoj i poticajnoj formi da se na tom putu ulaže:

Ko je taj koji će Allahu drage volje zajam dati, pa da mu ga On mnogostruko vrati? - A Allah uskraćuje i obilno daje, i Njemu ćete se povratiti (2/245).

Ako su smrt i život u Allahovim rukama i ako život ne odlazi u borbi ako mu je Allah odredio da traje, također imetak ne odlazi ako se troši, već je on dobar zajam koji se daje Allahu, zagaraniran kod Njega, koga On mnogostruko vraća. Mnogostruko ga vraća na ovom svijetu u vidu imetka, berićeta, sreće i zadovoljstva, kao što ga mnogostruko vraća na budućem svijetu u vidu blagodati, uživanja, zadovoljstva i Allahove blizine.

Bogastvo i siromaštvo se ima zahvaliti Allahu, ne čuvarenju i škrtarenju, niti davanju i trošenju.

A Allah uskraćuje i obilno daje (2/245).

Povratak na kraju pripada Uzvišenom Allahu. Pa gdje će biti imetak kad se i sami ljudi sa svom svojom imovinom vraćaju Allahu: *I Njemu ćete se povratiti.*

Dakle, nema straha od smrti, nema bojazni od siromaštva, povratak Allahu je neizbježan. Zato, neka se vjernici bore na Allahovom putu i neka daju živote i imetke. Neka budu sigurni da im je broj udisaja suđen i da im je opskrba određena i da im je bolje da žive dostojanstven, slobodan, odvažan i čestit život, jer će se poslije toga povratiti Allahu.

Ne mogu a da se poslije iznošenja ovih odgojnih otkrovenja inspirisanih vjerom koje sadrže ovi ajeti ne osvrnem na ljepotu kojom su ona izražena:

Zar nisi čuo o onima koji su iz straha od smrti iz zemlje svoje pobjegli - a bijaše ih na hiljade? (2/243).

U izrazu je prava smotra ovih hiljada i ovih strojeva, smotra koju ocrtavaju ove tri riječi: *Zar nisi čuo?* i nikakav drugi izraz ne bi mogao u mašti predstaviti ovu smotru kako su to učinile ove tri obične riječi na njihovim izabranim mjestima.

Od prizora na hiljade skupljenih ljudi, uplašeni od smrti, pribijenih jedni uz druge od straha, do prizora totalne smrti u jednom času, te kroz riječ *pomrite*, sav taj strah, sav taj skup, sav taj pokušaj... sve to odlazi uzalud sa jednom jedinom riječju: *pomrite*, da u osjećanja ulije uzaludnost tog pokušaja i zabludjelost tog pravca, kao i da ulije oštrinu sudbine i brzinu presuđivanja kod Allaha.

A poslije ih je oživio... (2/243). Isto tako bez objašnjenja sredstva i načina. To je snaga koja posjeduje uzdu smrti i uzdu života, koja upravlja ljudskim poslovima, čijoj se volji niko ne može usprotiviti i po čijem htijenju biva samo ono što Ona hoće. Ovaj izraz baca odgovarajuće svjetlo na prizor smrti i prizor života.

Pred nama je prizor usmrćenja i oživljavanja, prizor uzimanja i davanja duše. Kada je došlo do spomena opskrbe, upotrijebljen je izraz: *Allah uskraćuje i obilno daje (2/245)*, koji je koncizan i kratak i koji je u postupku simetričan sa uzimanjem i davanjem duše.

Isto tako, zadivljujuća simetrija postoji u slikanju prizora, pored zapanjujuće simetričnosti u oživljavanju značenja i ljepoti izraza.

Zatim navodi tekst koji sadrži drugo iskustvo čiji su junaci Sinovi Isrāila poslije Mūsāa, alejhi-s-selam:

Zar nisi čuo da su prvaci sinova Isrāilovih poslije Mūsāa svom vjerovjesniku rekli: "Postavi nam vladara da bismo se na Allahovu putu borili!" - "Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?" - reče on. - "Zašto da se ne borimo na Allahovu putu" - rekoše -, "mi koji smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni?" A kad im borba bi propisana, oni, osim malo njih, zatajiše. A Allah dobro zna one koji su sami prema sebi nepravedni (2/246).

Zar nisi čuo? Kao da je to događaj koji se sada dešava i prizor koji gledamo. Iskupila se grupa Sinova Isrāilovih, njihovi velikaši i prvaci, sa jednim njihovim vjerovjesnikom. Tekst ne navodi njegovo ime, jer to nije cilj ovoga kazivanja a niti bi navođenje njegovog imena povećalo poruku. Sinovi Isrāila su inače imali mnogo vjerovjesnika koji su dolazili jedan za drugim u njihovoj dugoj historiji. Dakle, okupili su se kod svog vjerovjesnika tražeći da im imenuje vladara pod čijim će se zapovjedništvom boriti *na Allahovu putu*. Ovo njihovo preciziranje prirode borbe i da je ona *na Allahovom putu* ukazuje da se vjera probudila u njihovim srcima, da je vjerovanje oživjelo u njihovim dušama. Ovo govori da su postali svjesni da su oni pripadnici vjere, vjerovanja i istine, a da su njihovi neprijatelji u zabludi nevjerstvu i neistini. Konačno, to govori da je pred njima put jasan, a to je borba na Allahovu putu.

Ova jasnoća i ova odlučnost znače pola puta do pobjede. U vjernikovoj svijesti mora postati jasno da je on na pravom putu, a da je njegov neprijatelj u zabludi. On mora da se u svojoj svijesti tačno posveti tom cilju na Allahovom putu koga ne smije prekrivati nikakva tama tako da ne zna kuda ide.

Njihov poslanik je htio da se uvjeri u iskrenost njihove odluke, čvrstinu njihove namjere, odlučnost preuzimanja teške odgovornosti i ozbiljnost stvari koju im iznose:

“Možda se vi nećete boriti, ako vam borba bude propisana?” - reče on (2/246).

Ne očekuje li se da uzmaknete ako vam borba bude propisana? Vi ste sada slobodni. Međutim, ako vam se udovolji pa vam se propiše borba, postat će vam to obavezna dužnost i poslije toga nema uzmicanja. To je riječ koja priliči vjerovjesniku, jer riječi i naredbe vjerovjesnika ne mogu biti predmetom kolebanja, šale niti popuštanja.

Ovdje se entuzijazam i zanos povećao. Grupa je spomenula da ima bezbroj razloga koji ih motivišu da se bore na Allahovu putu i koji tu borbu čine određenom stvari kojoj nema kolebanja:

“Zašto da se ne borimo na Allahovu putu” - rekoše -, “mi koji smo iz zemlje naše prognani i od sinova naših odvojeni?” (2/246).

Vidimo da je stvar jasna u njihovoj svijesti, riješena u njihovim dušama. Njihovi neprijatelji su Allahovi neprijatelji i neprijatelji Allahove vjere. Oni su ih protjerali iz njihovih domova i odvojili od njihovih sinova. Obaveza je oduprijeti im se i protiv njih se boriti. Jedini put pred njima je borba, zato nema potrebe preispitivati ovu odluku ili o njoj raspravljati.

Međutim, ovaj uzvrela zanos u času opuštenosti nije potrajao. Zato tekst žuri da otkrije sljedeću stranicu:

A kod im borba bi propisana, oni, osim malo njih, zatajiše (2/246).

Ovdje se upoznajemo sa jednom osobinom karakterističnom za Sinove Israilove, a to je kršenje ugovora, neispunjavanje obećanja, izbjegavanje pokornosti, uzmicanje pred obavezama, razjedinjenost i napuštanje jasne istine. Međutim, to je također osobina karakteristična za svaku zajednicu čiji vjerski odgoj nije sazrio; to je opća ljudska karakteristika koju može izmijeniti samo rafiniran vjerski odgoj dugoročnog karaktera i snažnog uticaja. To je, stoga, osobina prema kojoj rukovodstva treba da budu oprezna i da na nju računaju u kritičnim momentima kako ih to ne bi iznenadilo i povećalo im probleme! Ova osobina je moguća u ljudskim zajednicama koje su na nižem stupnju razvoja i koje nisu lišene nevolja karakterističnih za ponašanje mase i kolektiva.

Komentar na ovo uzmicanje glasi:

A Allah dobro zna one koji su sami prema sebi nepravedni (2/246).

Ovaj komentar osuđuje i baca ljagu na tu grupu koja se oglašila o ovu obavezu - nakon što ju je tražila - prije nego što je praktično ušla u borbu. On za nju kaže da je nepravедna. Ona je nepravедna prema sebi, nepravедna prema svom vjerovjesniku, nepravедna prema istini koju je omalovažila znajući da je istina i, konačno, napuštajući je u korist neozbiljnih ljudi!

Onaj ko zna da je u pravu a da je njegov neprijatelj u krivu - kako je to znala grupa Sinova Isrāilovih koja je tražila od svog vjerovjesnika da im pošalje vladara da se bore na *Allahovu putu* - zatim poslije toga okreće leđa borbi ne ustajući u odbranu istine koju je spoznal i i ne suprotstavljajući se neistini koju je isto tako spoznala, takav je nepravедnik koji će iskusiti loše posljedice svoje nepravde.

...A Allah dobro zna one koji su sami prema sebi nepravедni. (2/246).

“Allah vam je odredio Tālūta za vladara” - reče im vjerovjesnik njihov . - “Odakle da nam još on bude vladar kad smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato” - rekoše oni. - “Allah je njega da vama vlada izabrao” - reče on - “i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmјerno dobar i On zna sve.” (2/247).

U ovoj tvrdoglavosti se otkriva još jedna od osobina Sinova Isrāilovih o kojima ima naznaka na mnogo mjesta u ovoj suri. Njihov zahtјev je bio da imaju vladara pod čijim će se bajrakom boriti. Rekli su da hoće da se bore na *Allahovu putu*. I evo ih, spuštaju glave, izvijaju vratove i raspravljaju o Allahovom izboru njima, kako ih je njihov vjerovjesnik obavijestio, osporavajući da im Tālūt koga im je Allah poslao bude vladar. Zašto? Zato što su oni po nasljedstvu preči da vladaju. On nije pripadao ni njihovim vladarskim porodicama! Osim toga, njemu nije dato ni veliko bogatstvo koje bi opravdavalo to pravo na nasljedstvo... Sve su ovo slabosti i tamne strane u njihovom poimanju, kao što je jedna od poznatih osobina Sinova Isrāilovih.

Njihov vjerovjesnik im je otkrio Tālūtovu ličnu prednost i Allahovu mudrost što ga je izabrao:

"Allah je njega da vama vlada izabrao" - reče on - "i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario, a Allah daje vlast kome On hoće. Allah je neizmjerljivo dobar i On zna sve." (2/247).

To je čovjek koga je Allah izabrao. To je jedno. Obdario ga je znanjem i snagom. To je drugo. *A Allah daje vlast kome On hoće.* Njegova dobrota nema granica i Njegovo davanje nema rizničara. On je Taj ko zna dobro i On zna kako se stvari stavljaju na njihova prava mjesta.

To su stvari koje treba da isprave pobrkane predstave i rasvijetle postojeće nejasnoće. Ali prirodi Sinova Israilovih - a njihov vjerovjesnik je najbolje poznaje - ne vrijede ove uzvišene istine, iako su krenuli u borbu. Njima je neophodno vidljivo i jasno čudo koje će prodrmati njihovo srce i vratiti im pouzdanje i uvjerenje:

"Znak njegove vlasti" - reče im vjerovjesnik njihov - "biće kovčeg koji će vam stići i koji će meleki nositi, u kome će biti smirenje za vas od Gospodara vašeg i ostatak onoga što su Mūsā i Hārūn ostavili. To vam je, zaista, dokaz, ako ste vjernici!" (2/248).

Njihovi neprijatelji koji su ih protjerali iz Svete zemlje - koju su oni osvojili pod rukovodstvom svog vjerovjesnika Jušea poslije lutanja po pustinji Tih i poslije Mūsāove, alejhi-s-selam, smrti - njihovi neprijatelji bili su im oduzeli njihove svetinje koje su se sastojale iz kovčega u kome su oni čuvali ostavštinu Mūsāove i Hārūnove porodice. Rečeno je da je u tom kovčegu bio primjerak ploča koje je Allah dao Mūsāu na Turu. Njihov vjerovjesnik je učinio da im Allah da znak, da se desi čudo koje će oni vidjeti, pa im dolazi kovčeg sa onim što je u njemu koji nose meleki i koji će uliti smirenje u njihova srca.

Njihov vjerovjesnik im je rekao: "Ovaj znak će biti dovoljan dokaz istinitosti da je Allah izabrao Tālūta ako ste uistinu vjernici."

Iz konteksta izgleda da se ova neobična stvar stvarno dogodila, što je učinilo da ljudi završe u vjerovanju.

Tālūt je zatim pripremio vojsku od onih ljudi koji nisu napustili obavezu borbe i koji od samog početka nisu prekršili ugovor sa svojim vjerovjesnikom. Kur'anski kontekst, već prema svom načinu kazivanja,

ostavlja prazninu između dva prizora. On neposredno daje slijedeći prizor kako Tālūt izvodi vojsku:

I kad Tālūt vojsku izvede, reče: "Allah će vas staviti na iskušenje kraj jedne rijeke: onaj ko se napije iz nje - nije moj, a onaj ko se ne napije, jedino ako šakom zahvati, moj je." I oni se, osim malo njih, napiše iz nje (2/249).

Ovdje jasno dolazi do izražaja potvrda Allahove mudrosti u izboru ovoga čovjeka. On kreće u borbu a s njim je vojska poraženog naroda koji je znao samo za poraze i poniženja u svojoj historiji. On se suprotstavlja armiji pobjedničkog naroda, pa je neophodno da u svijesti svoje vojske stvori skrivenu snagu kojom će se suprotstaviti toj vidljivoj pobjedničkoj snazi. Ova skrivena snaga postoji samo u volji, volji koja vlada prohtjevima i porivima, volji koja podnosi neimaštinu i poteškoće, volji koja se uzdiže iznad potreba i želja, volji koja preferira pokornost i podnosi sve njene obaveze, volji koja prolazi iz iskušenja u iskušenje. Stoga, izabrani komandant mora da iskuša volju svoje vojske, njenu izdržljivost i strpljivost, zapravo njenu spremnost da se prvenstveno odupre željama i prohtjevima i, drugo, da izdrži neimaštinu i poteškoće. On je za svoje vojnike izabrao ovo iskušenje, a oni su, kako kažu kazivanja, bili žedni, kako bi saznao ko će s njim izdržati a ko će ga napustiti i izabrati udobnost. Njegovo intuitivno poznavanje ljudi i njegova pronicljivost su i ovoga puta bili tačni.

I oni se, osim malo njih, napiše iz nje (2/249).

Napiše se i napojiše. On im je bio dozvolio da ko hoće šakom zahvati vode i tako utoli žed, međutim, to nije značilo želju za napuštanjem bojnih redova! Međutim, oni su se odvojili čim su se predali i uzmakli. Odvojili su se jer nisu dorasli zadatku koji je njemu i njima natovaren na leđa. Zato je bilo bolje i pametnije da se odvoje od vojske u jurišu, jer su oni sjeme slabosti, obeshrabrenja i poraza. Snaga armije nije u ogromnom broju, već u čistom srcu, čvrstoj volji i odlučnoj vjeri da se ustraje na zadatom putu.

Ovo iskustvo je pokazalo da samo skrivena namjera u čovjeku nije dovoljna, već da mora postojati i praktično iskušenje na putu do borbe prije ulaska u nju. Ono također govori o čvrstini i odlučnosti izabranog vojskovođe kojeg nije potresao ni izostanak većine njegove vojske već kod prvog iskušenja. On je nastavio svojim putem.

Ovo iskušenje je do izvjesne mjere pročistilo Tālūtovu armiju, međutim, iskušenjima nije bio kraj.

I kad je predoše, on i oni koji su s njim vjerovali - povikaše: "Mi danas ne možemo izići na kraj s Džālutom i vojskom njegovom!" (2/249).

Ostalo ih je malo. Oni znaju koliko je moćna i brojna armija njihovog neprijatelja pod zapovjedništvom Džāluta. Oni su vjernici koji nisu prekršili ugovor sa svojim vjerovjesnikom. Međutim, evo ih pred stvarnošću koju gledaju svojim očima i osjećaju da su slabiji i da joj se ne mogu suprotstaviti. Ovo je odlučujuće iskušenje, iskušenje u kome trijumfuje jedna druga snaga moćnija od snage koja se očituje u stvarnosti. Ovu snagu pokazuju samo oni čije je vjerovanje potpuno, čija su srca povezana sa Allahom i koji imaju nova mjerila koja oni crpe iz stvarnosti svoje vjere; to nisu mjerila koja ljudi crpe iz svoje stvarne situacije.

Ovdje istupa vjernička grupa, mala odabrana grupa, čija su mjerila božanska:

Ali oni koji su tvrdo vjerovali da će pred Allaha izići rekoše: "Koliko su puta malobrojne čete, Allahovom voljom, nadjačale mnogobrojne čete!" - A Allah je strani izdržljivih (2/249).

I tako, koliko su puta malobrojne čete, nadjačale mnogobrojne čete ovim umnožavanjem. Ovo je to pravilo u svijesti onih koji vjeruju da će pred Allaha izići. To pravilo glasi da je vjernička grupa mala jer je ona ta koja se penje teškim stepenicama, dok ne stigne do stepena na kome se vrši selekcija i odabir. Međutim, ona pobjeđuje, jer je ona u direktnoj vezi sa izvorom snage, jer ona predstavlja pobjedničku snagu, Allahovu snagu koja sve savladava, koja vlada svim ljudima, koja uništava nepokorne, koja ponižava nasilnike i obuzdava ohole.

Oni pripisuju ovu pobjedu Allahu, jer je stigla *Allahovom voljom*. Objašnjavaju je njezinim pravim uzrokom: *A Allah je na strani izdržljivih*. Oni svim ovim dokazuju da su oni odabrani od Allaha za odlučnu borbu između istine i neistine.

Nastavljamo dalje sa kazivanjem. Ova mala grupa koja je sigurna da će se susresti sa Allahom, koja svoje strpljenje crpi iz uvjerenja u ovaj susret, koja ovu svoju snagu crpi iz Allahove volje, koja svoj opstanak crpi iz pouzdanja u Allaha i znanja da je On sa strpljivim, ova mala, pouzdana, izdržljiva i postojana grupa koju nije uznemirilo mnoštvo i snaga neprijatelja, uprkos njenoj slabosti i malobrojnosti, ova grupa je ta koja određuje sudbinu bitke. Nakon što obnavlja ugovor s Allahom i nakon što se srcem Njemu okreće i što pomoć traži samσ od Njega, ova grupa se suočava sa velikim strahom i užasom:

I kad nastupiše prema Džālūtu i vojsci njegovoj, oni zamoliše: "Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću i učvrsti korake naše i pomози nas protiv naroda koji ne vjeruje!" (2/250).

I oni ih, Allahovom voljom, poraziše, i Dāvūd ubi Džālūta, i Allah mu dade i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio (2/251).

Tako *Gospodaru naš, nadahni nas izdržljivošću*. Ovaj prizor odslikava prizor izdržljivosti u vidu obilne vode koju Allah izliva na njih pa ih ona oblijeva ulivajući im smirenost, mirnoću i izdržljivost potrebnu za ovaj strah i teškoće.

I učvrsti korake naše. To je u Njegovim rukama da ih učvrsti kako se ne bi tresle, drhtale i ljuljale. *I pomози nam protiv naroda koji ne vjeruje*. Situacija je postala jasnija. Vjera naspram nevjerovanja. Istina protiv neistine. Molba Allahu da pomogne ovdje prijatelje vjernike protiv svojih neprijatelja nevjernika. Nema oklijevanja u svijesti, nema nejasnoće u poimanju i nema sumnje u ispravnost namjera i jasnost puta.

Stoga je i rezultat bio onakav kakav su priželjkivali i u što su bili uvjereni: *I oni ih, Allahovom voljom, poraziše*. Tekst naglašava ovu činjenicu: *Allahovom voljom*, kako bi je vjernici naučili ili povećali svoje znanje o njoj, kako bi imali potpunu predstavu o Istini koja se dešava u ovom Kosmosu i o prirodi snage koja to pokreće. Vjernici su zastor moći; preko njih Allah čini ono što želi, preko njih izvršava ono što izabere Svojom voljom. Oni u tom činu nemaju ništa, oni nemaju moći ni snage, već njih Allah odabire da izvrši Svoju volju, a od njih dolazi ono što On hoće. Njegovom voljom.. To je činjenica dostojna da ispuni vjernikovo srce mirom, smirenjem i uvjerenjem.. On je Allahov rob. Allah ga je izabrao za svoju ulogu. To je Allahova milost i dobrota. On vrši ovu odabranu ulogu i izvršava strogu Allahovu odredbu. Potom ga Allah, poslije počasti izbora za ovu ulogu, darežljivo nagrađuje.. Da nije Allahove dobrote, čovjek to ne bi činio; da nije Allahove dobrote, čovjek ne bi bio nagrađen.. Zatim, on je siguran u uzvišenost cilja, plemenitost namjere i ispravnost puta.. On u svemu ovome nema nikakvog ličnog interesa ni cilja, on je samo izvršilac najbolje Allahove volje, radi ono što Allah hoće. Čovjek je ovo sve zaslužio dobrom namjerom, riješenošću na pokornost i iskrenim obraćanjem Allahu.

Tekst ističe Dāvūdovu ulogu: *I Dāvūd ubi Džālūta (2/251)*.

Dāvūd je bio mladić iz reda Sinova Isrāila, a Džālūt je bio moćan vladar i opasan vojskovođa.. Međutim, Allah je htio da ljudi u to vrijeme

uvide da stvari ne teku po svojim vanjskim manifestacijama, već po svojoj suštini. A suštinu zna samo On i njena mjerila su u Njegovim rukama. Ljudi moraju samo da ispune svoje obaveze i da održe svoj zavjet dat Allahu. Zatim biva ono što Allah hoće i na način na koji to On hoće. Tako je u ovom slučaju Allah htio da ovaj nasilnik i tiranin strada od ruke ovog mladića kako bi ljudi vidjeli da su tirani koji zastrašuju posve slabi i da ih pobjeđuju obični mladići kada Allah odluči da tirane liši života.. Međutim, postojala je i jedna druga skrivena mudrost koju je Allah hto da otkrije. On je odredio da Dāvūd bude taj koji će preuzeti vlast poslije Tālūta, a kojeg će naslijediti njegov sin Sulejman, čije će vrijeme biti zlatno doba Sinova Isrāilovih u njihovoj dugoj historiji, kao nagrada za buđenje vjere u njihovim dušama nakon zablude, izopačenja i lutanja.

I Allah mu dade i vlast i vjerovjesništvo, i nauči ga onome čemu je On htio (2/251).

Dāvūd je bio i vladar i vjerovjesnik. Allah ga je naučio izradi pancira i ratne opreme, o čemu Kur'an govori šire drugim povodima i u drugim surama. Međutim, na ovom mjestu kontekst se upravlja ka jednom drugom cilju, koji se krije iza cijelog kazivanja. Kada se kontekst završava ovim završetkom i kada oglašava da konačna pobjeda pripada čvrstoj vjeri, a ne materijalnoj snazi, snažnoj volji a ne brojnom mnoštvu, on tada obznanjuje i uzvišeni cilj borbe ovih snaga. Nije to plijen ni dobit, nije to slavno ordenje, nego red na Zemlji, jačanje dobra u borbi sa zlom.

A da Allah ne suzbija ljude, jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao, - ali, Allah je dobar svim svjetovima (2/251).

Ovdje se gube ličnosti i događaji da bi se kroz kratki tekst istakla uzvišena Allahova mudrost na Zemlji koja proizilazi iz sukoba snaga, nadmetanja sila i usmjerenje angažiranja u uzavrelim i vrućim tokovima života. Ovdje se, na očigled, otkriva beskrajna pozornica života kojom se komešaju ljudi, gurajući se, utrkujući se i sudarajući se u ostvarenju svojih ciljeva. A iza svega toga stoji mudra i voditeljska ruka koja drži sve konce i koja na kraju tu zbijenu, međusobno sukobljenu i takmičarski orijentisanu povorku vodi ka dobru, dobrobiti i prosperitetu.

Život bi se sav ustajao, počeo bi zaudarati i raspadati se da Allah ne suzbija jedne ljude drugima i da nije u prirodi ljudi prema kojoj ih je On stvorio da imaju različite interese i težnje. Stoga, neka se sve snage okrenu konkurenciji, utakmici i utrci kako bi se oslobodile lijenosti i nerada, kako bi se u njima probudile akumulirane rezerve, kako bi uvijek ostale budne i radne, crpeći zemljina bogatstva i koristeći njene skrivene snage i tajne. To će na kraju, donijeti dobrobit, dobro i prosperitet, te biti pojavom dobre, upućene i neovisne grupe koja je spoznala istinu koju joj je Allah objasnio, grupe koja je svjesna toga da je ona obavezna da otkloni neistinu a uspostavi istinu na Zemlji, grupe koja zna da joj nema spasa od Allahove kazne ako ne izvrši ovu plemenitu ulogu i ako ne podnese na Njegovom putu ono što podnosi na Zemlji iz pokornosti prema Allahu i radi Njegovog zadovoljstva.

Ovdje Allah sprovodi svoju odredbu i izvršava svoje određenje, čineći da riječ istine, dobra i dobrote bude gornja i čineći da korist od sukoba, utakmice i utrke bude u rukama dobrih snaga koje grade i u kojima je ovaj sukob probudio sve ono što je najljepše i najplemenitije, dovodeći ih do krajnje mogućih granica savršenstva koje su njima dosuđene u životu.

Odatle mala, vjernička grupa koja se oslanja na Allaha na kraju nadvladava i pobijeduje. To je stoga što ona predstavlja uzvišenu Allahovu volju u eliminiranju zla sa zemlje a promoviranju dobra u životu. Ona pobjeduje jer ona predstavlja cilj koji zaslužuje pobjedu.

Na kraju dolazi posljednji rezime na kazivanje:

To su Allahove pouke koje Mi tebi istinito kazujemo. A ti si, zaista, poslanik! (2/252).

To su uzvišene pouke dalekosežnih ciljeva ...*koje Mi tebi kazujemo...* Uzvišeni Allah je taj ko ih kazuje. To je strahovito velika stvar kada čovjek razmišlja o njenoj dubokoj i ogromnoj suštini. *Koje Mi tebi istinito kazujemo.* One nose sa sobom istinu. Kazuje ih Onaj ko ima pravo na njihovo kazivanje i objavljivanje i Onaj ko ima pravo da ih učini ljudskim ustavom. Ovo pravo nema niko drugi do Uzvišeni Allah. Svako onaj ko ljudima propisuje i uvodi nekakav drugi program taj izmišlja na Allahovo

pravo, taj čini nepravdu sebi i ljudima, taj tvrdi ono što ne posjeduje i taj je neozbiljan čovjek koji ne zaslužuje da mu se bude pokorno. Jedino se pokorava Allahovoj odredbi. I odredbi onoga ko se ravna i rukovodi Allahovom uputom. Ničijoj više.

A ti si, zaista, poslanik! (2/252).

Stoga ti i kazujemo ovu pouku, obogaćujemo te svim ljudskim iskustvima iz svih vremena, iskustvima sve vjerničke povorke u svim njenim fazama i ostavljamo ti u naslijeđe miraz svih poslanika.

Ovim se završava ova važna cjelina puna iskustva, a završava i ovaj džuz koji je proveo muslimansku zajednicu kroz sve faze i sve pravce, odgajajući je i pripremajući je za veliku ulogu koju joj je Allah odredio na zemlji. Allah je nju učinio čuvarem te uloge i pravednom zajednicom koja će nad ljudima provoditi ovaj božanski program do Sudnjeg dana.